МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙУНІВЕРСИТЕТ
СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Міжнародна науково-практична конференція

«Виклики та перспективи сучасної науки: теорія, практика, інновації»

10-11 квітня 2025 року

Біла Церква
2025

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:
Шуст О.А., д-р екон. наук, ректор.
Варченко О.М. д-р екон. наук
Ковальчук І.В., канд. юрид. наук.
Бровко Н.І., д-р. юрид. наук.
Славінська О.В., нач. редакційно-видавничого відділу

Відповідальна за випуск – Бровко Н.І., д-р. юрид. наук.

Виклики та перспективи сучасної науки: теорія, практика, інновації: матеріали міжнародної науково-практичної онлайн-конференції. 10-11 квітня 2025р. Білоцерківський НАУ. 353 с.

Збірник підготовлено за авторською редакцією доповідей учасників конференції без літературного редагування. Відповідальність за зміст поданих матеріалів та точність наведених даних несуть автори.

Вітальне слово учасникам конференції:

Шуст О.А. ректор Білоцерківського національного аграрного університету, д-р екон. наук, професор

Варченко О.М. проректор з наукової та інноваційної діяльності Білоцерківського національного аграрного університету, д-р екон. наук, професор

Ковальчук І.В., декан соціально-гуманітарного факультету Білоцерківського національного аграрного університету, кандидат юридичних наук, доцент

Бровко Н.І., завідувач кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін Білоцерківського національного аграрного університету, д-р юрид. наук, професор

Jozef Zaťko Dr.h.c. mult. JUDr., PhD, LLM, MBA, Honor. Prof. mult.President of European institute of further education (EIDV), Founder of Eastern European Development Agency (EEDA), Podhájska, Slovak republic

©БНАУ

ЗМІСТ

Секція 1 Нові парадигми та напрямки досліджень філософських, політологічних, історичних наук у світовому просторі

Мельник Л.М. *У*країнське православ'я у формуванні ментальності українців……6
Пасічник Н.С. Формування мілітарної ідентичності здобувачів вищої освіти…….8
Грек І.М. Збереження культурної спадщини як фактор зміцнення національної ідентичності україни у воєнний час……12
Ордіна Л.Л. Вплив українського менталітету на розвиток духовної культури особистості …….15
Ярмола О.В. Білоцерківський сільськогосподарський технікум у 1926-1927 навчальному році….17
Самойленко Л.Я. Трансформація політичних інститутів в умовах глобальних викликів: між стабільністю та адаптацією……21
Bashtannyk O. The analytical priorities of the historical institutionalism of political science at the study of political system's functioning peculiarities……..25
Самойленко Л.Я., Мельник Л.М. Держава у добу постправди: виклики для демократичного управління та верховенства права……..30

Секція 2 Тенденції та сучасні виклики галузевих юридичних наук та правових практик в умовах євро інтеграції

Ковальчук І.В. Правове регулювання фінансових відносин у контексті цифрової трансформації економіки……33
Бровко Н.І. Проблемні питання впливу інформатизації на реалізацію деяких екологічних прав людини……..37
Кушакова-Костицька Н.В. Реформа освіти та інформаційна політика в україні: філософсько-правовий аспект……40
Костицький М.В. Правовий статус прав і обов'язків особи в епоху постмодерну ……..44
Омельченко О.П. Тлумачення опису винаходу єдиним патентним судом: справа про патент на антитіла……...49
Пономарьова О.О. Деякі аспекти призначення лікарських засобів через засоби телемедицини: досвід Польщі……52
Тимощук О.Г. Вплив практики Європейського суду з прав людини на вдосконалення національного механізму захисту прав людини: правовий аспект……..56
Терещук М.М. Теоретико-правовий аналіз інституту посадової особи в законодавстві країн ЄС: конституційний вимір……60
Росавіцький О.О. Влада, міжнародне право та військові конфлікти……..64
Макарчук В.В. Адміністративно-правові аспекти несення служби поліцейськими Національної поліції України як суб'єктами владних повноважень в умовах воєнного стану……..66
Линник Т.В. Організаційно-правові аспекти легалізації представницьких органів корінних народів україни……..71
Сокиринська О.А. Використання медичного персоналу та медичного транспорту під час збройного конфлікту: правові проблеми та світова практика**…**……74
Обіюх Н.М. Правовий аналіз поняття «екологічна шкода» в міжнародному екологічному праві і законодавстві……78
Ломакіна І. Ю. Проблематика мобінгу ,шляхи вдосконалення……82
Kashyntseva O. Intellectual Property in the Political Context of Ukrainian Membership in the EU…….85
Мельник В.О. Щодо екологізації аграрного сектору в умовах євроінтеграції……89
Аргат Я.П. Підприємницька діяльность фізичної особи……92
Настіна О.І. Мирові суди та судді: проблемні питання……95
Сімакова С.І. Корупція в органах пробації: шляхи виявлення та способи подолання……..98

Звонарьов О.Ю. Проблеми криміналізації посягання на територіальну цілісність і недоторканність країни……101
Малишко І.В. Забезпечення соціальної захищеності громадян в умовах військового стану……..105
Самойлович А.А. Питання притягнення водія транспортного засобу за порушення правил дорожнього руху під час повітряної тривоги…….. ……...108
Єфремова І.І. Правовий статус особи при тимчасовому прихистку в країнах ЄС……111
Пахомова А.О. Правова природа неюрисдикційних форм захисту приватних прав……..113
Ярмоленко Ю.В. Особливості нотаріального захисту приватних прав……..116
Коломоєць Є.Р., Сімакова С.І. Шляхи виявлення та подолання корупції антикорупційними органами в умовах військового стану в Україні……...118
Квашук О.Д., Линник Т.В. Проблеми огранів місцевого самоврядування у воєнний час та шляхи їх вирішення ……..….....121
Горобінська Є.С. , Линник Т.В. Проведення референдумів в Україна та перспективи їх розвитку……127
Монастирний Г.С., Линник Т.В. Реформування судової системи України в контексті євроінтеграції……131
Бровко Н.І., Олефір А.В. Посадові особи органів місцевого самоврядування як суб'єкти владних повноважень……..136
Кузьомко Т.Р., Бровко Н.І. Доцільність впровадження множинного громадянства в Україні…..139
Коломоєць Є.Р., **Аргат Я.П.** Підстави впровадження стимульованого правового режиму господарювання……..143
Міщенко Я.О. Аргат Я.П. Правове регулювання кібербезпеки……..146
Салій О.І. Аргат Я.П. Ведення господарської діяльності фізичними особами-підприємцями в період воєнного стану……149
Смуток Д.Є. Аргат Я.П. Популяризація товариств з додатковою відповідальністю……152
Слободянюк В.С., Мельник В.О. Перевезення аграрної продукції в умовах військового стану….155
Катаєв Я.Д., Мельник В.О. Юридичні особливості діяльності сільськогосподарських товариств.159
Гроза В.С., Мельник В.О. Правові аспекти вирощування та реалізації зерна в Україні…….162
Слободянюк В.С., Сокиринська О.А. Особливості криміналістичної методики розслудування вбивст на замовлення……..165
Константинович Є.О., Сокиринська О.А. Аналіз порушень прав людини режимом талібан у період з 2021 р. до сьогодення……..170
Чередніченко К.А., Настіна О.І. Мораторій сільськогосподарських земель сучасні реалії…….174
Катаєв Я.Д.,Настіна О.І. Обіг земель сільськогосподарського призначення у контексті сьогодення……..180
Мазуренко Я.О.,Настіна О.І.Право іноземних громадян придбати землі сільськогосподарського призначення……..183
Гроза В.С., Настіна О.І. Небезпеки провадження ринку землі сільськогосподарського призначення……..187

Секція 3 Література, мова, переклад: лінгвістичний та методичний аспекти

Ігнатенко В.Д. Особливості навчання аудіовізуального перекладу майбутніх філологів……..191
Погоріла С.Г., Тимчук І.М. Методи активізації самостійної роботи студентів під час вивчення української мови (за професійним спрямуванням)……193
Mammadova Kushvar, **Alizadeh Elshad** The role of science and education in agriculture…….197
Пальчикова О. О. Феномен "мовна особистість" у філософському дискурсі……201
Дегтярьова Є.О., Столащук Л.І. les particularités de la traduction des actes acquis de l'union européenne……..205
Пасічник Т.Д. Майбутній викладач перекладу: вимоги та підготовка……209
Цвид–Гром О.П. Використання інструментів ші під час викладання дисциплін філологічної галузі у вищій школі……...212

Рєзнік В.Г. Роль лексико-граматичних навичок у формуванні та розвитку німецькомовної комунікативної компетентності у студентів-філологів……216
Філінський В.Ю. Сучасний та інноваційний підхід у перекладі офіційно-ділових текстів……..218
Марчук В.В., Хо'мяк О.А.Формування основ базової культури особистості у навчально-виховному процесі……..221
Столбецька С.Б. методи подолання мовного бар'єру при вивченні французької мови в аграрному ЗВО……226
Зелінська В.А. Особливості застосування комунікативного підходу у вивченні іноземної мови за професійним спрямуванням……229
Береговенко Н.С. Периферійні синонімічні ряди прикметників розміру, що входять до мікрополя на позначення великого загального розміру в англійській мов……234
Пилипенко І.О. Метод проектів у вивченні іноземних мов: історичні засади, типологія та сучасні підходи……238
Чернищук Ю.І. Використання парної роботи як ефективна форма організації навчання студентів-перекладачів……241
Деркач І. В., Пригодій Р. В. Використання рольової гри як інтерактивної технології навчання англійської мови другої іноземної……..244
Велика К.І. Переклад назв сортів рослин англійською мовою у патентній документації……248
Михайленко О. Scientific Translation: Challenges and Prospects……251
Римар Н. Ю. Дослідження межової лексики макрополя «література» під час самостійного вивчення здобувачами освіти епістолярію Лесі Українки……..254
Майєр Н.В. Принципи формування креативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов…258
Іванов, Є.В., Майєр Н.В. Методи подолання лексичної інтерференції під час формування у майбутніх філологів франкомовної лексичної компетентності (французька після англійської) ……261
Чабан А.В., Майєр Н.В. Методи навчання невербальної комунікації у процесі формування компетентності в іспанськомовному діалогічному мовленні майбутніх філологів……264
Маренчук Ю,В., Майєр Н.В. Переклад безеквівалентної лексики туристичних медіатекстів (французька та українська мови)……267
Коробко П.В., Майєр Н.В. Особливості утворення неологізмів у сучасних франкомовних змі….270
Товкакч Ю.С., Майєр Н.В. Мовні особливості французької відеореклами.....274
Бондар Л.В., **Пустовойт М.С.** Морфологічні характеристики французьких біотехнологічних термінів……..278
Бондар Л.В., **Левківська А.М.** Відтворення мовної специфіки французьких ветеринарних текстів в українському перекладі……..282
Чаюн І.О, Філоненко Н.Г. Інтерпретація художнього тексту у контексті наративно-семіотичної теорії..286
Черненко М.П., Полюк І.С. Семантичні та структурні особливості лексеми «біо» у французькому екологічному дискурсі……290
Гур'єва Є. В., Буць Ж.В. Функціонування неологізмів у французьких і українських жіночих журналах……..294
Біліченко А.М. Особливості використання інноваційного методичного інструментарію у викладанні іноземних мов у вищій школі……..299
Кириленко М.О. Вербалізація концепту «morality» у творі Роальда Даля «Чарлі і шоколадна фабрика».303

Секція 4 Сучасні вектори євро інтеграційного розвитку психологічної освіти та науки

Клочко А.О. Ментальне здоров'я керівників організацій та ефективність управління…….307
Петрик Ю. Підтримка та збереження ментального здоров'я у сфері освіти: регіональний аспект ..311
Баранова В.А. Психологічна підтримка працівників органів місцевого самоврядування територіальної громади…….. ……..315
Скуловатова О.В., Волотовська Н.В. Використання інформації з відкритих джерел для створення психологічного портрета особистості……..320
Хомчук О.П., **Павленко О.А**. Автономність студентів в навчальній діяльності……...324

Кириченко В.М. Організаційно-педагогічні умови формування здоровязберігаючого середовища у закладі вищої освіти……..326
Коваленко А.Ю. Індивідуалізація фізичного виховання здобувачів освіти як фактор підвищення ефективності освітнього процесу……. 329
Лукавенко О.О. Тривожність у здобувачів освіти в умовах війни…….332
Петренко О.М. Сучасні виклики формування самоефективності особистості юнацького віку….334
Дорошенко І.В. Особливості булінгу серед сучасної молоді……337
Пономаренко Т. І., Інноваційні підходи у вивченні психодіагностики: роль ікт у професійній підготовці студентів-психологів……340
Трофіменко В.О. Модель інтеграції здоров'язберігальних технологій у систему фізичного виховання.....345
Дуднік О.К., Максимченко В.І. Нормативно-правове регулювання у сфері фізичної культури та спорту в Україні……347
Пахомова А.О. Вплив пандемії на індивідуально-психологічні особливості особистості…….351

СЕКЦІЯ 1

ВИКЛИКИ СУЧАСНОЇ НАУКИ: СОЦІАЛЬНО-ІСТОРИЧНІ, КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ, ПОЛІТОЛОГІЧНІ ТА ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ

УДК 27.53(477):316.754:94(477)

УКРАЇНСЬКЕ ПРАВОСЛАВ'Я У ФОРМУВАННІ МЕНТАЛЬНОСТІ УКРАЇНЦІВ

МЕЛЬНИК Л.М.,

канд. політ. наук, доц.,

завідувачка кафедри філософських та політичних наук

Білоцерківський національний аграрний університет,

м. Біла Церква, Україна

Анотація. У тезах визначається поняття ментальності. Авторка вказує на те, як українське православ'я вплинуло на формування ментальності українців, які цінності та риси характеру були сформовані під його впливом, та як це відобразилося на культурному розвитку народу.

***Ключові слова*:** українське православ'я, ментальність, українці, нація, релігія, світосприйняття.

Кожна нація має свій неповторний духовний та культурний код, який визначає його погляд на світ, систему цінностей, правила поведінки та інші аспекти існування. Цей код формується з релігійних вірувань, моральних принципів,

традицій, звичаїв, міфів, мови та інших елементів культури, що разом складають його духовно-культурне надбання. І цей унікальний код формує ментальність.

В «Енциклопедії сучасної України» знаходимо, що ментальність це «сприйняття і тлумачення світу в системі духовного життя народу, нації, соціальних суб'єктів» [3]. Слушною є думка дослідниці Демчук Р.В., що «ментальність виступає як ієрархічна система (макро/мезо/мікро рівнів), де етнічна/національна ментальність займає провідне місце як специфічна характеристика колективного суб'єкта – народу/нації. Ментальність інтегрує народ/націю, робить неповторно самобутнім, відрізняє від Інших, складає основу національної ідентичності. Ментальність та ідентичність є взаємозалежними феноменами. Можна зазначити, що ідентичність виступає як об'єктивація ментальності. Ментальність стосується самоусвідомлення» [1]. Як бачимо, ментальність - це складне і багатогранне поняття, яке визначає спосіб мислення, світосприйняття та поведінку людей, що належать до певної спільноти. Її можна порівняти з глибинним кодом, який впливає на нинішні наші цінності, переконання, традиції та навіть емоційні реакції.

Зазначимо, що релігія відіграє панівну роль у процесі формування етнічної ментальності, визначає ціннісні та світоглядні орієнтири людської спільноти, безпосередньо впливає на її поведінкові механізми та самовизначення [4]. Українське православ'я значно вплинуло на формування ментальності українців, впливаючи на їхні цінності, світогляд та спосіб життя. Саме українське православ'я, стало важливою складовою культурного коду українського народу, формуючи його духовні основи та моральні принципи. Ще у XIX столітті М. Костомаров доводив, що українці через релігію «засвоювали більш дух» [2]. З цього висновку мислителя випливає, що українцю, як індивідуалісту, характерно сприймати в релігії персональну містику. Тому основою в християнстві для українця є моральна сутність. Православна віра сприяла розвитку духовності українців, їхньому прагненню до Бога, до духовного зростання та самовдосконалення. Релігійні обряди, молитви та духовні практики допомагали українцям знаходити сенс життя, зміцнювати свою віру та долати життєві труднощі.

Православ'я сприяло поширенню християнських цінностей, таких як любов до ближнього, милосердя, прощення, смиренність та інші чесноти. Ці цінності стали важливими орієнтирами у житті українців, впливаючи на їхні моральні переконання та етичні норми.

Отже, українське православ'я є важливою складовою культурного та духовного спадку українського народу. Воно відіграло значну роль у формуванні ментальності українців, впливаючи на їхні цінності, світогляд та спосіб життя. У сучасному світі, коли Україна переживає складні часи, православна віра відіграє важливу роль у підтримці українського народу та зміцненні його духу. Сучасна православна церква України допомагає людям пережити важкі часи, надає духовну підтримку та сприяє єднанню українців навколо спільних цінностей.

Список використаних джерел:

1. Демчук Р.В. Ментальність як ідентифікаційне поняття у матриці української культури. https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/00b61d01-fa8c-4f9b-9915-fd127d870fd1/content

2. Костомаров М.І. Дві руських народності. К., 1991. 72 с.

3. Енциклопедія сучасної України. URL. https://esu.com.ua/article-66534

4. Попович, М. Теорія ментальності. Проблеми теорії ментальності. URL. https://filosof.com.ua/elektronna_biblioteka

УДК 316.34:355

ФОРМУВАННЯ МІЛІТАРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Пасічник Н.С.

к.і.н., доцент, доцент кафедри філософських та політичних наук

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. Доповідь присвячена проблемі формування мілітарної ідентичності здобувачів вищої освіти в умовах російсько-української війни. Окреслено теоретичні підходи до визначення поняття «мілітарна ідентичність», проаналізовано механізми формування мілітарної ідентичності молоді.

Ключові слова: соціальна ідентичність, мілітарна ідентичність, армія, здобувачі вищої освіти, національно-патріотичне виховання.

Формування мілітарної ідентичності у здобувачів вищої освіти набуває особливої актуальності в умовах повномасштабної війни росії проти України, тимчасової окупації українських територій та постійних викликів національній безпеці. Гібридна війна вимагає не лише збройного спротиву, а й залучення інтелектуального та ідеологічного ресурсу суспільства. Усвідомлення студентською молоддю необхідності оборони країни, підтримки Збройних Сил України та участі у різних формах національного спротиву є вкрай важливим у сучасних реаліях.

Як зарубіжні, так і вітчизняні дослідники розглядають мілітарну ідентичність як різновид соціальної ідентичності, як обумовлену соціокультурним контекстом. Так, Р. Йохансен, М. Мартінусен та Н. Квілвен відзначають, що «мілітарна ідентичність тісно пов'язана з домінуючими цілями, цінностями та завданнями збройних сил, відображаючи вмотивованість солдатів і офіцерів до їх засвоєння». [5, с. 2] Українські науковці А. Артеменко та К. Батаєва визначають дане поняття як «результат соціальної ідентифікації актора з армією чи військовими групами, який є наслідком інтерналізації цінностей і норм, прийнятих в армійському/мілітарному полі». [1, с. 40] На думку С. Лукомської, чинниками, які посилюють значущість мілітарної ідентичності в самооцінці, є спільний військовий досвід, соціальні зв'язки, важливість армії для учасників бойових дій і людей, які живуть під час воєн, тривалість військової служби, а для цивільних громадян - тривалість воєнних дій, досвід окупації / деокупації, соматичні та психологічні травми, зумовлені війною. [2, с. 107]

У «Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року», затвердженій постановою Кабінету Міністрів Україні 15 грудня 2023 р. як пріоритетний напрям № 1 вказано «Утвердження української національної та громадянської ідентичності на основі суспільно-державних (національних) цінностей України, формування оборонної свідомості, громадянської стійкості, соціальної активності та відповідальності в українців». [4]

Формування мілітарної ідентичності здобувачів вищої освіти має комплексний характер і включає національно-патріотичне виховання, військово-професійну та фізичну підготовку, розвиток витривалості та психологічної готовності до викликів війни, медіаграмотності, дисциплінованості, відповідальності та готовності до захисту держави.

Так, постановою Кабінету Міністрів Україні від 21 червня 2024 р. № 734 до освітніх програм і навчальних планів закладів вищої освіти усіх форм власності введено базову загальновійськову підготовку як окрему навчальну дисципліну, яка складається з теоретичної підготовки в обсязі 3 кредитів ЄКТС, яка проводиться в цих закладах освіти, та практичної підготовки в обсязі 7 кредитів ЄКТС, яка проводиться у вищих військових навчальних закладах, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти, навчальних частинах (центрах) Збройних Сил, інших утворених відповідно до законів військових формувань. [3]

До механізмів формування мілітарної ідентичності здобувачів освіти можна віднести організацію військово-спортивних таборів, курсів тактичної медицини, тренувань із цивільної оборони, тематичних і меморіальних заходів, лекцій, кіноперегляді про війну, зустрічей із ветеранами та військовими, а також заходів з відзначення дат, пов’язаних із захистом незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України. Зазначені заходи спрямовані на формування позитивного образу Збройних Сил України та ветеранів війни, вивчення військових традицій та героїчних сторінок боротьби за незалежність, вшанування пам’яті загиблих, розвиток готовності до захисту держави.

Важливу роль у формуванні мілітарної ідентичності відіграють і різноманітні волонтерські ініціативи, які організовуються закладами освіти. Здобувачі вищої освіти беруть участь у зборі коштів для військових та підтримці внутрішньо переміщених осіб, що виховує відчуття співучасті, згуртованості, усвідомлення власного внеску у національний спротив.

Формування мілітарної ідентичності у здобувачів вищої освіти є важливим чинником зміцнення національної безпеки та громадянської свідомості. Інтеграція елементів військової підготовки, національно-патріотичного виховання у навчальний процес сприятиме вихованню свідомої, готової до активної участі у захисті держави молоді.

Список використаних джерел

1. Артеменко А., Батаєва К. Мілітарна ідентичність та соціальна адаптація ветеранів АТО/ООС: монографія. Харків: Вид-во ХГУ «НУА», 2022. 192 с.

2. Лукомська С.О. Формування мілітарної ідентичності підлітків засобами цифрових ігор. Слобожанський науковий вісник. Серія Психологія. 2024, випуск 1. С. 106-110

3. Про затвердження Порядку проведення базової загальновійськової підготовки громадян України, які здобувають вищу освіту, та поліцейських: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 червня 2024 р. № 734. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/734-2024-%D0%BF#Text

4. Про схвалення Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023-2025 роках: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 грудня 2023 р. № 1322 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1322-2023-%D0%BF#Text

5. Johansen R. B., Martinussen M. & Kvilvang N. The influence of military identity on work engagement and burnout in the Norwegian army rapid reaction force. Journal of Military Studies, 2015. 6, 1–11. doi:10.1515/jms-2016- 0196

УДК: 323.1:008(477)

ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ЯК ФАКТОР ЗМІЦНЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНИ У ВОЄННИЙ ЧАС

Грек І.М.,

асистент кафедри філософських та політичних наук

Білоцерківський національний аграрний університет,

м. Біла Церква, Україна

Анотація: У статті досліджується значення культурної спадщини як ключового фактора формування та зміцнення національної ідентичності України. Розглядаються різні аспекти впливу культурної спадщини на формування національної свідомості, консолідацію суспільства та його культурний розвиток. Особлива увага приділяється ролі збереження культурної спадщини в умовах глобалізації та сучасних викликів.

Ключові слова: культурна спадщина, національна ідентичність, глобалізація, культурний розвиток, національна свідомість.

Збереження культурної спадщини є життєво важливим для розбудови незалежної української держави. Культурна спадщина відіграє вирішальну роль у формуванні національної ідентичності та духовності українського народу. Історико-культурна спадщина, як накопичений віками досвід, відображає уявлення та досягнення народів, які жили на території України. Її збереження та розвиток сприяють розвитку суспільства, туризму, освіти та культурної дипломатії, що свідчить про рівень зрілості суспільства та прагнення України до євроінтеграції.

Науковці виділяють безліч підходів до визначення поняття «культурна спадщина». У широкому сенсі, це сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством протягом історії. Національна ідентичність, в свою чергу, є складним соціально-культурним феноменом, що відображає відчуття приналежності до певної нації, усвідомлення спільності історичної долі та культурних цінностей.

Слушно підкреслюють ряд дослідників української ідентичності, що «культурна спадщина є найпотужнішою складовою формування української ідентичності, допомагає українцям усвідомити себе єдиною нацією, поруч із мовою, територією, економічним життям і спільністю історичної долі є чинником національної консолідації. У цьому контексті особливу роль покликані відіграти пам'ятки сакрального мистецтва» [1].

В умовах глобалізації та інформаційного суспільства, збереження культурної спадщини є важливим фактором забезпечення культурної самобутності нації.

Важливим аспектом збереження культурної спадщини є її популяризація серед широких верств населення, особливо серед молоді. Музеї, виставки, культурні фестивалі, освітні програми - все це сприяє підвищенню рівня обізнаності громадян про культурну спадщину своєї країни.

На сьогодні, збереження культурної спадщини України стикається з низкою викликів. Серед них - недостатнє фінансування, а саме головне - агресія Російської Федерації, спрямована на знищення всього, що пов'язане з Україною та українцями. На превеликий жаль, російські окупанти продовжують завдавати нищівних ударів по культурній спадщині України.

Так, за період із 24 лютого 2022 року до 25 травня 2024 Росією зруйновано або пошкоджено 1080 пам'яток культурної спадщини. З них національного значення – 121, місцевого – 879, щойно виявлених – 80. Найбільше зруйновані – на Харківщині, Одещині, Донеччині та Херсонщині [2].

Важливим кроком у боротьбі за збереження культури стала прийнята резолюція «Протидія стиранню культурної ідентичності під час війни та миру» Парламентською асамблеєю Ради Європи 26 червня 2024, яка спрямована на боротьбу зі стиранням культурної ідентичності під час війни та миру. Ця резолюція засуджує систематичну політику русифікації, яку Російська Федерація проводить з 2014 року на окупованих українських територіях. Ця політика включає заперечення існування української культурної ідентичності, мови, літератури та історії.

У резолюції чітко зазначено, що навмисне знищення культурної спадщини та стирання культурної ідентичності в Україні розглядаються як воєнні злочини та злочини проти людяності. Ці дії також розглядаються як такі, що свідчать про геноцидний намір знищити українську національну ідентичність. Не менш є важливим інструментом у протидії злочинам проти культурної спадщини України публічна база даних «Викрадена спадщина», започаткована ГУР МО України спільно з Міністерством культури та стратегічних комунікацій України і представниками експертного середовища, запрацювала на початку жовтня 2024 року. 1 лютого 2025 року в Ужгороді на першій міжнародній конференції з питань культури «Співпраця заради стійкості» було презентовано вище згадану базу даних на порталі War & Sanctions. У заході взяли участь представники Єврокомісії, ЮНЕСКО та 28 делегацій країн-партнерів, серед яких 19 були представлені на рівні міністрів та заступників міністрів культури.

Отже, російська збройна агресія проти України підкреслила важливість збереження історико-культурної спадщини. Збереження культурної спадщини є важливим фактором зміцнення національної ідентичності України. Культурна спадщина є джерелом національної пам'яті, сприяє формуванню почуття гордості за свою країну та її культуру, консолідує суспільство навколо спільних цінностей.

Список використаних джерел:

1. Трощинський В., Скуратівський В., Ярош Н. Формування української ідентичності в умовах сучасних викликів: теоретичні та політичні аспекти. URL. http://eprints.zu.edu.ua/34755/1/2.pdf

2. Ходаківський В., Корнійчук Б., Червінська Л. Боротьба за збереження культури: стирання української національної ідентичності як інструмент війни. URL. https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3885982-borotba-za-zberezenna-kulturi-stiranna-ukrainskoi-nacionalnoi-identicnosti-ak-instrument-vijni.html

УДК 316.7

ВПЛИВ УКРАЇНСЬКОГО МЕНТАЛІТЕТУ НА РОЗВИТОК ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ

Ордіна Л.Л.

к. пед. н., доцент, доцент кафедри філософських та політичних наук

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. У тезах висвітлено особливості українського менталітету, що впливають на розвиток духовної культури особистості. Визначено поняття «духовна культура особистості», що дозволяє аналізувати ціннісно-смислове ставлення особистості до своїх духовних здібностей та професійної діяльності.

Ключові слова: ментальність, український менталітет, духовна культура особистості.

Наукове обговорення шляхів розвитку освіти в Україні, створення нових технологій професійного та особистісного розвитку фахівців, що широко розгорнулося в останні роки, свідчать про інтерес до проблеми впливу українського менталітету на розвиток духовної культури особистості. Національна ментальність є невід'ємною складовою духовного і практичного життя народу, впливає на його психічний склад та спосіб життя, що визначає подальшу історичну долю цього народу.

Загальну методологічну базу даного наукового дослідження становить аксіологічний підхід, що дозволяє аналізувати вплив українського менталітету на розвиток духовної культури особистості через детермінацію ціннісно-смислового ставлення особистості до своїх духовних здібностей та професійної діяльності.

Теоретичні основи дослідження української духовної культури щодо специфіки національного менталітету та національного характеру простежуються у працях М. Драгоманова, М. Костомарова, В. Липинського, Ю. Липи, П. Мірчука, Г.Сковороди, Д. Чижевського та ін. Вагомим джерелом розробки ментальності є науковий доробок Л. Шеремета «Концептуально-методологічні принципи

формування особистості (філософсько-культурологічний аналіз)», у якому він пропонує розглядати ментальність як ядро суспільної чи індивідуальної свідомості, що базується на колективному підсвідомому, значною мірою впливає на формування, вибір народом власної історичної долі, характеризуючи психічний стан народу, що виявляє основні підвалини структури національного духу. На думку Л. Шеремета, менталітет – це норми, принципи культурного, морального, естетичного, релігійного, політично-економічного життя певного народу чи окремої етнічної групи, якими вона користується у практичному житті та які мотивують поведінку народу, групи чи особистості відповідно до її ментальності[1].

Важливим компонентом ментальності народу, його духовної культури є колективне підсвідоме, яке ідентичне у всіх людей і утворює загальну основу духовного життя кожного. Енциклопедія Сучасної України пропонує визначення духовної культури як частини культури, до складу якої входять мистецтво, релігія, філософія та наука. У сучасній українській філософії духовна культура постає як культура само актуалізації, творчого зростання особистості та її пізнання світу[2].

У нашому дослідженні пропонується визначення духовної культури особистості як інтегральної якості особистості, що визначає її спрямованість на творення власного ціннісно-смислового поля; спосіб освоєння базових ціннісних орієнтацій у професійній життєдіяльності та актуалізації духовних цінностей. Рівні духовної культури особистості пов’язані з національною ментальністю, ілюстровані ціннісно-смисловим полем особистості, в основу якого покладено ідеї її саморозвитку та самовдосконалення. Модель духовної культури особистості складається з трьох компонентів: ментальний, що характеризує спрямованість (ціннісні орієнтації) духовного розвитку особистості; операційний - як прояв предметності, що визначає духовність особистості через професійно-значущі якості; ідентифікації – як прояв суб’єктності особистості.

Розвиток духовної культури особистості базується на принципах ціннісних орієнтацій та творчості, спрямованих до смислової визначеності особистості, що дозволяє усвідомити обрану людиною діяльність як інструмент творчого вибудовування. Духовна культура особистості проходить у своєму розвитку ряд

етапів: інформаційний (переважання когнітивно-оцінювального та емоційно-потребового компонентів); аксіологічний (домінування соціально-етичного компонента), самовдосконалюючий (переважання мотиваційно-вольового компонента, пов'язаного з екстеріоризацією духовних цінностей).

Отже, особливості українського менталітету, що знаходять свій вияв у сприйнятті та тлумаченні світу в системі духовного життя того чи іншого народу, нації, соціальних суб'єктів, відіграють важливу роль у розвитку духовної культури особистості. Ціннісно-смисловий простір особистості як топологічна структура, є ієрархічно підпорядкованим багаторівневою системою цінностей, що належать до таких принципів ментальної культури як творчість, гідність, духовний ідеал.

Список використаних джерел

1. Шеремет Л.П. Концептуально-методологічні принципи формування особистості (філософсько-культурологічний аналіз): наук.-метод. Посібник. Біла Церква, 2005. 305 с.

2. Духовна культура / Н. В. Хамітов // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ, 2008. https://esu.com.ua/article-19635

УДК 377.36(062)(091)"1926/1927"

БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИЙ ТЕХНІКУМ У 1926-1927 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ

Ярмола О.В.

к.філос.н., доцент кафедри філософських та політичних наук

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. У тезах розглянуто освітню та господарську діяльність Білоцерківського сільськогосподарського технікума у 1926-1927 році, а також планування капітального ремонту головних навчальних та навчально-виробничих споруд цього освітнього закладу в наступні два роки. Звернуто увагу на поступове розширення штатного розкладу, оранізацію нових навчальних підрозділів, облаштування навчальних аудиторій та лабораторій спеціальною літературою та обладнанням, що свідчить про покращення навчального процесу та створення можливостей у подальші роки для реорганізації технікуму в інститут.

***Ключові слова*:** Білоцерківський сільськогосподарський технікум, Дмитро Леонідович Похилевич, парк Олександрія, урочище Голендерня, агрономічний відділ, механічний відділ

В останні десятиліття історія Білоцерківського сільськогосподарського технікуму (нині – Білоцерківський національний аграрний університет) в 20-х роках ХХ століття знайшла своє висвітлення в грунтовних колективних монографіях, окремих статтях, збірниках документів [1, 2, 3]. Проте й сьогодні ми знаходимо цікаві матеріали, які дозволяють розкрити невідомі сторінки минулого цього величного навчального закладу.

Одним з таких важливих документальнах джерел про структуру та напрямки діяльності Білоцерківського сільськогосподарського технікуму є кошторис на 1926-27 рр., який був надісланий до фінансово-економічного управління Народного комісаріату освіти УСРР 18 серпня 1926 року [4, арк. 1].

Згідно з цим документом штатний розклад технікуму було встановлено: на 1 листопада 1925 року – 49 осіб, а на 1 липня 1926 року – 55 осіб. Білоцерківський сільськогосподарський технікум складався з двох відділів: механічного та агрономічного. При кожному з них були окремі господарства. Перебував на стадії організації ливарний цех в навчальних майстернях. Фунціонував відділ технічної переробки фруктів та овочів [4, арк. 3].

У віданні технікуму знаходились: парк («Олександрія» площею 150 гектарів) та ліс («Голендерня» площею 100 гектарів). Також планувалось розширити молочну ферму до 30 корів. У квітні 1926 року технікумом було придбано в навчально-виробничих цілях трактор «Фордзон». [4, арк. 4].

При технікумі діяв військовий кабінет з підручеиками для проходження військових дисциплін. Військова підготовка здійснювалась окремо на кожному

курсі обох відділень (тобто у 6-ти групах). При цьму на кожну групу виділялось у рік 75 навчальних годин [4, арк. 14 зв.-15].

В цей час викладали навчальні дисципліни наступні лектори [4, арк. 28 зв.-32]:

- на агрономічному відділі: Архімович А.З., Савицький В.Ф., Михайловський, Левенбер, Фанстиль В.Ф., Сенін Г.С., Гродзінський М.К., Люмкіс, Бондаренко Т.Л., Протас Я.Г., Кораб Й.Й., Шевченко О.М., Баранівський М.П.
- на механічному відділі: Лісовенко С.І., Лоренцо Д.М., Пожитько Ф.І., Чемолосов С.С., Коваленко В.П., Щуровський А.М., Пітюх Й.В., Мончунський, Якименко, Похилевич Д.Л., Пославський, Якерин А.А., Баранівський М.П., Кононоко В.П., Савінський А.М., Третьяк Т.С., Д'яконець Ф.Б., Безуглий Є.В.

До квітня 1927 року Білоцерківський сільськогосподарський технікум очолював Дмитро Леонідович Похилевич (1897-1974), якого на посаді керуючого змінює Іван Гаврилович Бойко (1886-1936) [5, 6, 7].

У 1925-26 навчальному році 36 студентів отримували стипендію (19 карб. на місяць). У наступному році планувалось збільшіти кількість стипендій до 80-ти (з розрахунку одна стипендія на кожні три студенти). У двох інтернатах технікуму мешкали 120 студентів [4, арк. 16, 18 зв., 105].

За соціальним станом та партійною належністю розподілялись наступним чином [4, арк. 105]:

- робітників – 28,
- селян – 130,
- «утриманців робітників» – 50,
- інших 15;
- членів КНС – 97,
- членів ЛКСМУ – 40,
- членів КП(б)У – 3,

У зв'язку з тим, що будівлі технікуму від початку Першої світової війни й до 1924 року залишались без належного ремонту, планувалось здійснити

капітальний ремонт таких споруд: двох корпусів (будинок навчальної частини агрономічного відділу – корпус №1; будинок навчальної частини механічного відділу – корпус №2), сторожки, чотирьох флігелів, електорстанції та повітки, огорожі технікуму, двох студентських інтернатів (по вул. Базарній, 9 та по вул Запровальній, 3), службового приміщення (за адресою – вул. Замкова, 17). Також планувалось спорудити нові будівлі: польову лабораторію з метеорологічною станцію для спостережень та лабораторної обробки учбово-дослідних матеріалів; амбар-магазин для обмолоту та збереження врожаю з дослідних ділянок; конюшню з маштарнею для 9-ти коней по обслуговуванню дослідного поля [4, арк. 18 зв.-19, 109, 115].

Таким чином ми можемо побачити, що 1926-1927 роки є важливим етапом у становленні Білоцерківського сільськогосподарського технікуму з подальшим перетворенням його спочатку в інститут, а згодом і в національний університет.

Список використаних джерел:

1. Білоцерківський державний сільськогосподарський інститут: 75 років: Минуле і сучасне / В.М. Власенко, М.Я Молоцький, Ю.О. Павловський, Б.Й. Кашкін. К., 1995. 272 с.

2.Власенко В.М., Стародуб О.В., Чернецький Є.А. Білоцерківський аграрний університет: від витоків до сьогодення. Біла Церква, 2005. 224 с.

3.Ярмола О. Документи з історії Білоцерківського сільськогосподарського технікуму 1923-1928 рр. (за матеріалами протоколів засідань президії Білоцерківського окружного виконавчого комітету та Білоцерківської окружної економічної наради) / О. Ярмола // Хронос. Зошит V: матеріали засідання краєзнавчого клубу 1 березня 2017 р. Біла Церква. 2017. С. 33-53. URL: http://rep.btsau.edu.ua/handle/BNAU/5748

4. ЦДАВОВ України. Ф. 166. Оп. 6. Спр. 1018.

5. Ярмола О. Життєвий шлях Дмитра Леонідовича Похилевича // Хронос. Зошит IV: матеріали засідання краєзнавчого клубу 17 листопада 2016 р. Біла Церква, 2016. С. 31-42. http://rep.btsau.edu.ua/handle/BNAU/5702

6. Ярмола О. До питання щодо окремих фактів біографії Дмитра Леонідовича Похилевича // Хронос. Зошит VI: матеріали засідання краєзнавчого клубу 16 травня 2017 р. Біла Церква, 2017. С. 47-49. http://rep.btsau.edu.ua/handle/BNAU/5753

7. Мартиненко О. В. Іван Гаврилович Бойко – директор Білоцерківського сільськогосподарського політехнікуму 1927-1929 рр./ О. В. Мартиненко, О. В. Поліщук // LVIII (58) Краєзнавчі читання імені о. Петра Лебединцева. 3 лютого 2022 р. Біла Церква, 2022. С. 27-34. http://rep.btsau.edu.ua/handle/BNAU/10833

УДК 321.01

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЛІТИЧНИХ ІНСТИТУТІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ: МІЖ СТАБІЛЬНІСТЮ ТА АДАПТАЦІЄЮ

Самойленко Л.Я.

кандидат наук з державного управління, доцент,

доцент кафедри менеджменту та державної служби

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

м. Черкаси, Україна

Анотація У статті досліджується процес трансформації політичних інститутів у контексті сучасних глобальних викликів. Аналізуються основні чинники, що впливають на еволюцію політичних структур, зокрема цифровізація, зміна соціальних парадигм, геополітична нестабільність та екологічні загрози. Розглядається проблема балансу між стабільністю політичних інститутів та їхньою здатністю до адаптації в умовах динамічного середовища. Запропоновано концептуальні підходи до підвищення стійкості демократичних систем перед викликами сучасності.

Ключові слова: політичні інститути, трансформація, глобалізація, стабільність, адаптація, демократичні системи, цифровізація.

У сучасному світі політичні інститути стикаються з низкою викликів, які зумовлюють необхідність їхньої адаптації. Глобалізація, технологічний прогрес, зміна соціально-економічних парадигм, екологічні катастрофи та геополітичні конфлікти є тими факторами, що суттєво впливають на

ефективність функціонування державних механізмів. Відтак, головним питанням є пошук балансу між збереженням стабільності інституцій та їхньою здатністю до трансформації.

Політичні інститути – це формалізовані та неформалізовані структури, що регулюють політичні відносини в суспільстві. До них належать державні органи влади, політичні партії, судові системи та громадянське суспільство. Їхня основна функція полягає у забезпеченні стабільності, правопорядку та демократичного розвитку держави.

Проте традиційні політичні інститути дедалі більше стикаються з необхідністю реформування, щоб відповідати вимогам сучасного глобалізованого світу. Відсталі бюрократичні структури, непрозорість ухвалення рішень та низький рівень політичної відповідальності – все це стає серйозним викликом для державного управління.

Основними глобальними викликами для політичних інститутів є:

1. Цифровізація та політичні процеси. Цифрова революція докорінно змінює політичну взаємодію між громадянами та державою. Інтернет, соціальні мережі та штучний інтелект сприяють швидкому поширенню інформації, що з одного боку підвищує прозорість політичних процесів, а з іншого – створює загрозу маніпуляцій, кібератак та дезінформації.

2. Зміна соціальних парадигм. Сучасне суспільство зазнає суттєвих змін у соціальних відносинах. Розвиток громадянського суспільства, гендерна рівність, екологічний активізм та нові форми політичної участі змінюють традиційні уявлення про владу та управління. Це вимагає від політичних інститутів нових підходів до взаємодії з громадянами.

3. Геополітична нестабільність. Збройні конфлікти, тероризм, економічні санкції та зростаючий вплив міжнародних організацій змінюють баланс сил у світовій політиці. В умовах нестабільності уряди змушені переглядати власні стратегічні пріоритети, шукаючи ефективні механізми забезпечення національної безпеки та суверенітету.

4. Екологічні загрози. Кліматичні зміни, вичерпність природних ресурсів, забруднення довкілля та зростання екологічної нерівності створюють нові виклики для державного управління. Політичні інститути повинні розробляти ефективні екологічні політики та забезпечувати сталий розвиток суспільства.

Узагальнення основних напрямів адаптації політичних інститутів у відповідь на глобальні виклики демонструє, які механізми та стратегії можуть бути використані для модернізації державного управління, підвищення його ефективності, розширення громадянської участі та посилення міжнародної співпраці:

1. Інституційні реформи та модернізація. Для забезпечення ефективного управління необхідні реформи, спрямовані на оптимізацію бюрократичних процедур, зменшення адміністративного навантаження та підвищення ефективності державних структур. Це включає децентралізацію влади, покращення механізмів підзвітності та забезпечення більшої відкритості державних процесів.

2. Використання цифрових технологій. Інтеграція цифрових рішень у систему державного управління дозволяє підвищити його прозорість, знизити рівень корупції та підвищити довіру громадян. Застосування блокчейну, електронного документообігу та штучного інтелекту сприяє автоматизації процесів і покращенню державних послуг.

3. Розвиток інклюзивного політичного процесу. Важливим є залучення всіх соціальних груп до процесу ухвалення рішень. Це досягається шляхом посилення ролі громадянського суспільства, сприяння розвитку незалежних ЗМІ та забезпечення свободи вираження поглядів. Також необхідно розширювати можливості електронної демократії та громадських ініціатив.

4. Формування нової парадигми міжнародної співпраці. У світі, що змінюється, політичні інститути мають адаптуватися до нових викликів шляхом посилення міжнародного співробітництва. Це передбачає створення альянсів та коаліцій для вирішення глобальних проблем, таких як зміна клімату, економічна нестабільність та загрози безпеці.

Сучасні глобальні виклики вимагають від політичних інститутів високої адаптивності, здатності реагувати на нові реалії та трансформуватися відповідно до динамічних змін. Баланс між стабільністю та інноваціями є ключовим чинником ефективного функціонування державних механізмів у XXI столітті. Використання цифрових технологій, модернізація управлінських процесів, забезпечення інклюзивності політичних систем та посилення міжнародної співпраці є необхідними умовами для успішної адаптації політичних інститутів до викликів сучасного світу.

Список використаних джерел:

1. Мельниченко Б. Публічне управління в умовах євроінтеграції та глобалізації: виклики та перспективи. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. 2024. Вип. 11, № 2(42). С. 96–100. https://science.lpnu.ua/uk/law/vsi-vypusky/volume-11-number-2-42-2024/publichne-upravlinnya-v-umovah-yevrointegraciyi-ta.

2. Публічна комунікація: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 052 «Політологія» й слухачів спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» / авт. кол. : В. І. Шарий, О. В. Черевко, Л. Я. Самойленко, А. О. Овчаренко, О. О. Дем'яненко, Б. М. Калініченко, В. В. Батушан, Н. О. Кравцова; за заг. ред. д. держ. упр. В. І. Шарого. Черкаси: видавець Чабаненко Ю. А., 2020. 330 с.

3. Скибун О. Ж. Трансформація традиційних політичних інститутів та процесів під впливом нової цифрової реальності. Регіональні студії. 2020. Вип. 23. С. 65–70. https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/68946.

4. Фесенко М. В. Історико-політичні аспекти сталого розвитку міжнародного порядку в умовах глобальних політичних трансформацій. Проблеми всесвітньої історії. 2023. № 4(24). С. 26–35. https://www.researchgate.net/publication/379134926_Istoriko-politicni_aspekti_stalogo_rozvitku_miznarodnogo_poradku_v_umovah_globalnih_transformacij.

5. Шандор Ф. Ф. Глобалізаційні виклики: вплив процесу секуляризації на інститут політики. Науковий вісник Ужгородського університету: серія: Політологія. Соціологія. *Філософія*. 2007. Вип. 5–6. С. 85–90. https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/46191.

УДК 321

THE ANALYTICAL PRIORITIES OF THE HISTORICAL INSTITUTIONALISM OF POLITICAL SCIENCE AT THE STUDY OF POLITICAL SYSTEM'S FUNCTIONING PECULIARITIES

Bashtannyk O.,
candidate of Political Sciences, Assistant Professor
Assistant Professor at the Department of History and Political Science
Dnipro University of Technology
Dnipro, Ukraine

In the article, the author emphasizes that with all the diversity of modern approaches to the analysis of the political institutions' essence, the most appropriate theoretical and methodological basis for studying all the features of their functioning remains the meta-theory of institutionalism of political science. One of the varieties of particular institutional theories within the framework of the new institutionalism of the institutional paradigm of political science is historical institutionalism, the central research object of which is the functioning of institutions of state power that were formed historically first and still remain the central elements of the political system of society. The purpose of the study is to concretize the analytical priorities of the historical institutionalism of political science as a modern scientific theory of the functioning peculiarities study of political systems.

Keywords: institution, historical institutionalism, political system, supranational union, local self-government

Conceptualized to the level of a paradigm, institutional theory in political science was developing from classical to new institutionalism, which, however, did not fully lose its methodological consistency. In its historical version, researchers tend to deduce macro conclusions from analytical procedures, explaining large-scale dependencies over significant time intervals, although reviewers, underestimating it,

tend to briefly describe this research approach as «history matters». In our opinion, it is necessary to comprehensively analyse how the methodology of historical institutionalism can be implemented in relation to the study of the institutional structure formation of government at the macro-regional level, the transformation of the state institutional system in the process of democratization, the formation of the functioning systems of local state authorities and local self-government authorities.

Among the individual institutions for regulating international politics in the framework of historically oriented political science research, the institutional structure of the EU is also closely monitored by researchers. P. Katzenstein points out that: «… two intellectual developments that recently have shaped much of the theoretical discussion in the fields of comparative and international politics» [3]. In the political science tradition of the United States, it is studied as a certain kind of functional entity on a par with other international organizations (through the perspective of the international relations' theory). However, in Europe, analysts have chosen a different path – their research is carried out within the framework of a comparative methodology (a comparative study of the relations' development evolution that has led to the development of a particular institution) [3]. This allows to find a clear relationship where a common history of interstate relations is extremely important in understanding the complex system of «checks and balances». So, in our case, the tools of comparative political science are more promising for enriching the theoretical basis of political science and adequate in relation to the empirical research material, when states are understood as formalized structures of dominance in the institutional area of both internally and externally directed joint EU policies.

The cognitive possibilities of historical institutionalism as a tool for studying actors in international politics are revealed mainly in the works of the European School of Political Sciences. As emphasized O. Fioretos: «… historical institutionalism examines its contributions to the study of state preferences at the microlevel, to middle-range theorizing in the area of governance gaps, and finally to a general understanding of institutional development in the international system. …

historical institutionalists are more sceptical that the proliferation of new international rules and norms will lead to a convergence in states' national policy and institutional choices than are standard rationalist and sociological institutionalist accounts» [2, pp. 383-384]. So, when it comes to the role of the state, researchers primarily focus on how the interests of domestic political groups determine the development of a national governance design, and the political course of government is adopted in international institutions (for example, how national forms of regulation of a certain area of public relations produce difficulties in reaching consensus at the EU level).

As for the institutional analysis of transformation processes in an independent states - transition societies, Y. Holovakha and N. Panina describe the specific features of the development of institutions in our country, and in the post–Soviet space as a whole, as an affirmation of «double institutionalization» [1, p. 75] - the presence of institutional forms that operate simultaneously without logical agreement: new democratic institutions legally introduced by the government, and old Soviet norms and practices that still exist at the level of traditional legitimacy within institutions. By shifting the focus from formalized structural and functional analysis, neo-institutionalism best explains how undemocratic double standards are maintained and operate in transitional societies with the establishment of democratic forms of government. It is substantiated that the problems that arise during spontaneous transformation or purposeful reformation of the institutional structure of society have historical origins. According to A. Kolodii, it is this research strategy, of which historical institutionalism is a part, that can help in solving problematic issues of democratic transformation through reorientation of the focus from the search for an ideal institutional design to the study of ways to transform formal institutions into real ones [4, p. 65]. However, the tendency to reject new regulation models (and, accordingly, the institutions that provide them) can significantly increase in regional authorities with a high level of the central government's civility.

In this context, the key aspect is the role of local self-government in the local governance system, which normally has unique specific features and

reflects the values and concerns that are typical of the local community. We agree with researcher L. Grubovic, who noted: «National politics and state traditions remain the most powerful factors in explaining various aspects of urban politics" [5]. Even under the most favourable circumstances, the construction of a «state within a state» cannot last for long without the central power's support, unless it has sufficient resources and political will to strengthen official power in the most remote regions. The historical analysis of institutions at the micro level is presented by S. S. Iannarone, who analyses several publications on urban construction and development in her author's review. The latest urban design of the future, the impact of globalization on the development of the cities being important international centres for establishing economic, political and cultural cooperation, as well as the transformative power of international migration in the context of a particular city – all these aspects are defined by the author as areas of scientific research, which are important today and promising in the future. The author cited the paper by R. C. Smith «Mexican New York: Transnational Lives of New Immigrants», which actualizes the phenomenon of the «transnational life» institution, embodied in the daily practice of the individual and social structures that help shape the life of the immigrant world, and embedded in the relationships between people, institutions and the place of residence [6]. The study of urban political regimes means finding a good testing ground for historical institutionalism regarding the consideration of local institutions embedded in multi-level global contexts (case studies).

In conclusion it should be noted that the author in this paper set the identification and research of the essence the analytical priorities of the historical institutionalism of political science as a modern scientific theory of the functioning peculiarities study of political systems as the main research tasks. At the level of analysis of the national political systems functioning, the attention of researchers is largely directed to the study of the formation peculiarities of state power institutions. As part of the study of the supranational level of the political government system functioning, it was also established that it depends on the

historical basis of its formation. This methodology of analysis also can be applied to the study of government processes at the local level - historical institutionalism focuses on local historical processes too. Further research on the subject should be aimed at identifying or developing a methodology that will contribute to the correct analysis of problematic aspects of the political institutions functioning, and the development and implementation of practical recommendations for their solution.

References:

1. Bunetskyi L. Instytutsionalna problematyka v suchasnii politychnii nautsi: analiz fenomenu “politychnyi instytut” [Institutional issues in modern political science: analysis of the «political institute» phenomenon]. Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriia filos.- politoloh. studii. - Bulletin of Lviv University. Series of philosophers and political scientists. studio, 2010, no. 1, pp. 70-78 [in Ukrainian].

2. Fioretos O. Historical institutionalism in international relations. International organization. 2011. № 65. pp. 367-399.

3. Katzenstein P. J. Analyzing Change in International Politics: The New Institutionalism and the Interpretative Approach. URL: http://www.mpi-fg-koeln.mpg.de/pu/mpifg_dp/dp90-10.pdf (date of access: 08.03.2025).

4. Kolodii A. Neoinstytutsionalizm ta yoho piznavalni mozhlyvosti v politychnykh doslidzhenniakh [Neo-institutionalism and its cognitive possibilities in political research]. Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriia filos.- politoloh. studii. - Bulletin of Lviv University. Series of philosophers and political scientists. studio, 2010, no. 1, pp. 60-69 [in Ukrainian].

5. Grubovic L. New institutionalism as a new theoretical framework for urban political analysis. URL: http://www.doiserbia.nb.rs/ft.aspx?id=1450-569X0411041G (date of access: 08.03.2025).

6. Iannarone S. S. Historic Institutionalism in Urban Sociology and Politics. URL: http://web.pdx.edu/~sari/HI_essay_final.pdf (date of access: 08.03.2025).

УДК: 321.7:342.5+316.77

ДЕРЖАВА У ДОБУ ПОСТПРАВДИ: ВИКЛИКИ ДЛЯ ДЕМОКРАТИЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА

Самойленко Л.Я.

кандидат наук з державного управління, доцент,

доцент кафедри менеджменту та державної служби

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

м. Черкаси, Україна

Мельник Л.М.

кандидат політичних наук доцент,

завідувач кафедри філософських та політичних наук

м. Біла Церква, Україна

Анотація. У статті розглядається феномен постправди як один із ключових викликів для демократичного управління та верховенства права. Аналізується сутність постправди, її вплив на державні інститути, політичний дискурс та легітимність влади. Визначено основні загрози для демократії. Окрему увагу приділено українському контексту, де феномен постправди набуває особливого значення в умовах інформаційної війни та політичної нестабільності. Запропоновано заходи щодо протидії негативним наслідкам постправди, включно з підвищенням медіаграмотності населення, удосконаленням законодавства та забезпеченням прозорості державного управління.

Ключові слова: постправда, демократія, верховенство права, дезінформація, політичні маніпуляції, державне управління, інформаційна війна.

Сучасна політична реальність дедалі більше зазнає впливу феномену постправди, що характеризується домінуванням емоційного сприйняття над об'єктивними фактами у процесах формування суспільної думки та ухвалення політичних рішень. Дане явище створює суттєві виклики для демократичного управління, принципу верховенства права та легітимності державної влади [3].

Поняття «постправда» набуло поширення після 2016 року, коли було визнане словом року за версією Оксфордського словника. Воно описує суспільну ситуацію, за якої об'єктивні факти мають менший вплив на

формування громадської думки, ніж апеляція до емоцій та персональних переконань [2]. В умовах цифрової епохи, розвитку соціальних мереж та масового розповсюдження інформації політична реальність значною мірою зазнає спотворення через фейкові новини, маніпуляції та популістську риторику [4].

У контексті державного управління це проявляється у таких явищах:

- деструкція раціонального політичного дискурсу, коли політичні рішення ґрунтуються не на об'єктивному аналізі, а на популістських заявах [5];
- криза довіри до державних інституцій, що пов'язана з маніпулятивними практиками політичних акторів [6];
- збільшення впливу інформаційних технологій на політичні процеси, що сприяє формуванню суспільних настроїв без належного аналітичного обґрунтування [1].

Демократичне управління передбачає участь громадян у прийнятті державних рішень на основі достовірної інформації та аналітичного підходу. В умовах постправди цей принцип зазнає загроз через: масове поширення дезінформації, що викривлює уявлення громадськості про реальні політичні процеси; кризу експертного знання, коли науково обґрунтовані висновки витісняються конспірологічними теоріями [4]; зниження рівня політичної відповідальності, оскільки маніпулятивні стратегії дозволяють уникати підзвітності перед суспільством [3]..

Верховенство права є фундаментальним принципом демократичної держави, проте в умовах постправди воно зазнає низки викликів:

– Селективне правозастосування. Популістські уряди можуть використовувати правові механізми для політичного переслідування опонентів, виправдовуючи це суспільною підтримкою [6].

– Маніпуляція правовими нормами. Законодавчі ініціативи можуть формулюватися з урахуванням не юридичних принципів, а емоційних ідеологем [1].

– Послаблення інституційної незалежності. Органи правосуддя та правоохоронні структури зазнають тиску з боку політичних сил, що призводить до їхньої дискредитації.

В умовах інформаційної війни та політичної нестабільності Україна стикається з особливими викликами, спричиненими поширенням постправди. Для їх подолання необхідними є такі заходи:

1. Підвищення рівня медіаграмотності населення через реалізацію освітніх програм та запровадження механізмів перевірки достовірності інформації.

2. Удосконалення законодавства щодо боротьби з дезінформацією, зокрема впровадження відповідальності за свідоме поширення фейкових новин.

3. Забезпечення відкритості та прозорості державного управління, що передбачає активне залучення громадськості до контролю за діяльністю влади.

Епоха постправди створює суттєві виклики для функціонування демократичної держави та принципу верховенства права. Однак ці загрози можуть бути мінімізовані шляхом зміцнення державних інституцій, підвищення рівня політичної культури та розвитку критичного мислення в суспільстві. Подолання негативних наслідків постправди є ключовою передумовою забезпечення ефективного державного управління та сталого демократичного розвитку [4].

Список використаних джерел:

1. Бразалук М. Ю., Пендюра М. М. Правова держава в умовах воєнного стану: проблеми та виклики // Матеріали пам'яті академіка В. В. Копєйчикова, 17 листопада 2022 р.

2. Ванджурак Р. Вплив постправди на суддівський розсуд: минуле, сьогодення, майбутнє. Філософські та методологічні проблеми права. 2023. Т. 25, № 1.

3. Гоцалюк А. А. Демократія як мета і постправда як засіб: дилема когерентності. Журнал «Дискурс». 2024. № 494(6).

4. Донченко А. Я., Петришин О. О. Верховенство права як основа демократії: перспективи реалізації в Україні в епоху цифрової трансформації. Актуальні проблеми права: теорія і практика. 2023. № 45.

5. Пивовар М., Кіра С. Особливості реалізації принципу верховенства права в контексті сучасних викликів демократії в умовах війни в Україні // Аналітично-порівняльне правознавство. 2023. № 6.

6. Становлення та розвиток правової держави: проблеми теорії та практики // Матеріали XVI міжнародної науково-практичної конференції, м. Миколаїв, 21 грудня 2023 р. Львів Торунь: Liha-Pres, 2023.

СЕКЦІЯ 2
ТЕНДЕНЦІЇ ТА СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ГАЛУЗЕВИХ ЮРИДИЧНИХ НАУК ТА ПРАВОВИХ ПРАКТИК В УМОВАХ ЄВРО ІНТЕГРАЦІЇ

УДК 340.141

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН У КОНТЕКСТІ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Ковальчук І. В.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічно-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет,
м. Біла Церква, Україна

Анотація. У доповіді розглядаються ключові аспекти правового регулювання фінансових відносин в умовах стрімкої цифровізації економіки. Особливу увагу приділено впливу криптовалют, технологій блокчейн і цифрових активів на фінансовий сектор. Проаналізовано міжнародний досвід регулювання цифрових фінансових інструментів та його застосування в національному законодавстві. Розглянуто виклики та можливості, які виникають внаслідок інтеграції цифрових технологій у фінансову систему, перспективи гармонізації правового поля для забезпечення стабільності та безпеки в цифровій економіці.

***Ключові слова*:** фінансові відносини, цифровізація, цифрові технології, цифрова трансформація, цифрова валюта, цифрові фінансові активи, краудфінанси, цифрові фінанси, цифровий бюджет

Цифрова економіка стала невід'ємною частиною сучасного суспільства, впливаючи на всі аспекти економічної діяльності, від торгівлі до фінансів. Криптовалюти, технології блокчейн і цифрові активи займають особливе місце в цій трансформації фінансових ринків, створюючи не тільки нові можливості, але й значні виклики для правового регулювання. Фінансове право має адаптуватися до цих змін, щоб забезпечити стабільність, безпеку та ефективність фінансових відносин, особливо під час воєнного стану.

Криптовалюти, такі як біткойн та ефіріум, започаткували нову еру децентралізованих фінансів. Цифрові активи швидко набули популярності завдяки своїй доступності, а також потенціалу для інвестицій і транзакцій. Однак вони створюють проблеми для регуляторів і державних установ, зокрема через високі ризики нестабільності, шахрайства та відсутності централізованого контролю.

Технологія блокчейн, на якій базуються криптовалюти, характеризується прозорістю, безпекою та децентралізацією. Він знаходить застосування в смарт-контрактах, системах децентралізованого фінансування (DeFi) та інших сферах. Його інтеграція у фінансову систему відкриває нові горизонти, але потребує адекватного правового регулювання.

Впровадження фінансових технологій є ключовим чинником трансформаційних механізмів, які мають забезпечити сталий розвиток, модернізацію системи охорони здоров'я, сформувати якісно нові відносини між громадянами та державою [2, с.40].

В Україні активно реалізуються заходи, спрямовані на практичне впровадження цифрових сервісних технологій у фінансовому секторі, що підвищує ефективність економічних процесів. Цифровізація фінансового сектору вважається стратегічно важливою інвестицією, яка може сприяти створенню конкурентоспроможної та орієнтованої на інновації економіки. Міністерство цифрової трансформації України активно працює над цифровізацією державних послуг, оптимізацією функціонування державних

реєстрів, забезпеченням швидкісного доступу до Інтернету, створенням особливого правового режиму для IT-сфери, розвитком електронних довірчих сервісів [6].

Основними проблемами, які постають перед законодавцем у сфері фінансового права в контексті криптовалют та блокчейну, є відсутність єдиних міжнародних стандартів регулювання, ризик використання криптовалютних транзакцій для відмивання грошей чи фінансування тероризму або захист прав інвесторів та користувачів цифрових активів.

Досвід різних країн демонструє різноманітність підходів до регулювання цифрових активів. Так, у США діють чіткі правила для криптовалют, які кваліфікуються як цінні папери і відповідно регулюються законодавством у цій сфері. У США криптовалюти та цифрові активи часто розглядаються через призму фінансового та законодавства про цінні папери. Комісія з цінних паперів і бірж (SEC) визначила, що деякі криптовалюти є цінними паперами, і таким чином вони підпадають під регуляцію Закону про цінні папери та Закону про фондові біржі. Наприклад, SEC активно притягує до відповідальності компанії, які проводять первинні пропозиції монет (ICO), якщо вони не зареєстровані належним чином. Разом із SEC, Комісія з торгівлі товарними ф'ючерсами (CFTC) регулює криптовалютні деривативи, тоді як FinCEN (Мережа протидії фінансовим злочинам) бореться з відмиванням грошей у криптоіндустрії [2].

ЄС перебуває в процесі впровадження регламенту ринків криптоактивів (MiCA — Markets in Crypto-Assets Regulation). Цей документ спрямований на створення єдиної правової основи для криптовалют у межах ЄС. Регламент включає положення щодо стабільної монети (stablecoin), захисту прав споживачів, забезпечення прозорості операцій і запобігання фінансовим ризикам. MiCA також визначає вимоги до провайдерів, включаючи ліцензування та дотримання заходів протидії відмиванню грошей [3].

Китай зайняв сувору позицію щодо криптовалют, повністю заборонивши їхнє використання в 2021 році, включаючи майнінг та торгівлю. Це

обґрунтовується необхідністю забезпечення фінансової стабільності та контролю за капіталом. Водночас Китай активно розвиває власну національну цифрову валюту — цифровий юань (Digital Currency Electronic Payment, DCEP), яка має стати інструментом для стимулювання безготівкової економіки. Цифровий юань перебуває під контролем центрального банку Китаю (People's Bank of China) і розглядається як альтернатива криптовалютам [1].

Уніфікація регуляторних стандартів також відіграє значну роль у сучасному фінансовому світі. Поступове впровадження міжнародних стандартів звітності та регулювання спрощує транскордонні операції і підвищує прозорість ринків. На сьогоднішній день між народні стандарти фінансової звітності (IFRS) застосовуються в 144 країнах, що демонструє прагнення до глобальної гармонізації фінансових норм [6].

Загалом мінливе технологічне середовище вимагає гармонізації національного та міжнародного законодавства, впровадження інноваційних рішень для ефективної інтеграції блокчейну у фінансову систему та регулювання ринків для сприяння прозорості та безпеки.

Криптовалюти, технології блокчейну та цифрові активи трансформують фінансовий сектор, пропонуючи нові можливості та регуляторні відповіді на виклики. Фінансове право відіграє ключову роль у забезпеченні належного регулювання цих процесів, захисті прав учасників та сприянні стабільному розвитку цифрової економіки лише за умови своєчасного впровадження законодавцем ефективних механізмів фінансового контролю.

Список використаних джерел:

1. Creemers R. Cyber China: Upgrading Propaganda, Public Opinion Work and Social Management for the Twenty-First Century. Journal of Contemporary China. 2017. Vol. 26. No. 103. P. 85-100. URL: https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10670564.2016.1206281

2. Гавриленко Н. Г., Тарасенко І. О. Сучасні тенденції цифровізації економіки: проблеми та перспективи розвитку. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки». 2021. № 3 (47). Т. 1. С. 36–46.

3. Внутрішні виклики регулювання віртуальних активів в Україні. 2024. 28 жовтня. URL: https://unba.org.ua/publications/9651-vnutrishni-

4. Директива про запровадження Європейського Кодексу електронних комунікацій (2015/2120/EU): https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_013-18#Text

5. Україна 2030E – країна з розвинутою цифровою економікою. Український інститут майбутнього : https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html.

6. Штерма, Т., Гончарук, Я., & Лещук, В. (2025). Тенденції цифровізації фінансового сектору та виклики для правового регулювання. *Економіка та суспільство*, (71). https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-109

УДК 341

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВПЛИВУ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ НА РЕАЛІЗАЦІЮ ДЕЯКИХ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ

Бровко Н. І.,

доктор юридичних наук, професор,

завідувач кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. Стаття присвячена проблемам які виникають у процесі реалізації екологічних прав та які пов’язані з інформатизацією суспільства. Виділено право на безпечне для життя і здоров'я довкілля, право на доступ до інформації. Встановлено, що законодавчо не визначено розуміння «екологічної інформації». Доведено, що досконале законодавство дозволить повною мірою реалізовувати екологічні права.

Ключові слова:інформаційний вплив, право на інформацію, екологічна інформація, право на безпечне довкілля.

У результаті глобалізації сформувалося і функціонує інформаційне суспільство. Завдяки глобальній соціальній революції, створенню інформаційних, комунікаційних, інтелектуальних, цифрових технологій визначились основні вимоги і можливості для обміну інформацією, яку можна отримати шляхом вільного доступу до знань, що відкриває нові можливості для само ідентифікації як суспільства так і окремої особистості. Сьогодні цифрові технології все активніше впроваджуються в суспільне життя. У обіг вводяться нові поняття та категорії, відбувається їх переосмислення та реалізація у повсякденному житті.

Екологічні права є різновидом конституційних прав і свобод людини. Їх дотримання і реалізація безпосередньо пов'язані з процесами інформатизації. Проаналізуємо, як сучасний процес інформатизації впливає на процес реалізації окремих екологічних прав.

Почнемо із реалізації права на безпечне для життя і здоров'я довкілля. На сьогодні, у світі існує безліч електронних пристроїв: побутова техніка, комп'ютери, гаджети, мобільні телефону, смарт-годинники, які налаштовані на передачу інформації та у своїй сукупності прямо або опосередковано впливають на оточуючих. Випромінювання антен, ліній зв'язку та самих апаратів інформаційної техніки впливають на організм людини. Питання про масштаб і наслідки такого впливу вивчений недостатньо, але в деяких аспектах уже встановлений - щільність і потужність такого випромінювання зростає, відповідно збільшується і екологічно негативна його складова. Розвиток цифрових технологій збільшує споживання електроенергії, сприяє збільшенню викидів у атмосферу.

В Україні існують нормативи, які гарантують кожній особі захист від іонізуючого випромінювання. Так Закон України «Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання» вказує, що таке право забезпечується шляхом здійснення комплексу заходів щодо запобігання такого впливу, компенсації за перевищення встановлених дозволів і лімітів опромінення та правом на відшкодування шкоди заподіяної внаслідок впливу іонізуючого

випромінювання [1]. Однак, випромінювання, що виникають внаслідок роботи електронних приладів до кінця не дослідженні, а отже реалізація захисту від них вдається сумнівною, та позбавляє на реалізацію права на безпечне для життя і здоров'я довкілля. Вищевказаний Закон наголошує на праві кожного на отримання інформації щодо рівня опромінення, заходів захисту від нього як за місцем проживання та місцем роботи. Мова йде про реалізацію права на екологічну інформацію, яке дозволяє реалізувати інші екологічні права [2].

Інформаційні технології сприяють реалізації екологічних прав людини, однак мають низку негативних аспектів. До проблем можна віднести різний (не завжди однаковий) доступ до інтернету та цифрових технологій, брак цифрової грамотності, що заважає використовувати онлайн-сервіси для отримання екологічної інформації, маніпулювання екологічною інформацією (умисне приховування, спотворення екологічних даних, поширення фейкової інформації), надмірна бюрократизація екологічних процесів, процедури реєстрації, заповнення форм можуть ускладнити процедури подання скарг, обмежена здатність громадськості щодо моніторингу стану довкілля. Кібератаки, як досить поширене явище сьогодення можуть призвести до втрати критично важливих екологічних даних, тому залежність від цифрових технологій робить екологічний моніторинг вразливим до технічних збоїв [3].

Таким чином, інформатизація в екологічному секторі є значним досягненням прогресу, але має проблемні питання, які торкаються реалізації прав людини та негативно відображаються на її існуванні. Це вимагає критичного підходу у розумінні екологічних прав, екологічної інформації, необхідності зміни національного законодавства не лише для захисту екологічної системи а й для безпечного існування у середовищі людини.

Список використаних джерел:

1.Закон України «Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання» від 14 січня 1998 року

/Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, № 22,https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15/98-вр#Text

2. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська Конвенція) Конвенцію ратифіковано Законом N 832-XIV (832-14) від 06.07.99 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015#Text

3.Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 р. «Про Доктрину інформаційної безпеки України» від 25 лютого 2017 року № 47/2017 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/47/2017#Text

УДК 340.12.

РЕФОРМА ОСВІТИ ТА ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ: ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Кушакова-Костицька Н. В.

доктор юридичних наук, професор,

заслужений юрист України,

провідний науковий співробітник

Інституту правотворчості та науково-правових експертиз

НАН України

м. Київ , Україна

Анотація. Стаття присвячена проблемам які виникають у процесі реалізації екологічних прав та які пов’язані з інформатизацією суспільства.. Виділено право на безпечне для життя і здоров'я довкілля, право на доступ до інформації. Встановлено, що законодавчо не визначено розуміння «екологічної інформації». Доведено, що досконале законодавство дозволить повною мірою реалізовувати екологічні права.

Ключові слова:інформаційний вплив, право на інформацію, екологічна інформація, право на безпечне довкілля

5 вересня 2017 року набрав чинності новий Закон України «Про освіту», який сьогодні є базовим для реформування освіти на певний час, і головне, гармонізувати ідеологічну спрямованість сьогоднішнього політикуму із законодавством у галузі освіти [1].

У цьому контексті виникає питання, які духовні цінності та світоглядні парадигми стали підґрунтям для реформування вітчизняної системи освіти, яке відображення вони знайшли у новому Законі? Чи дух практицизму і прагматизму, яким просякнута західна система освіти і виховання, забезпечить розвиток суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, і держави, чи стане освіта при цьому «основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації», як зазначено в Законі «Про освіту»? Адже в законі наголошується саме на європейському виборі країни, а європейська освітня традиція орієнтована на європейський менталітет, певні моральні засади, розуміння культурних і духовних цінностей, що віками закладалися в процесі виховання і навчання, закріплялися як у правових і законодавчих нормах, так і на побутовому рівні.

Видається, що в даному випадку йдеться не про конкретний суспільний прогрес, а про глобальні світові тенденції – світоглядні і культурні, які охопили і європейську спільноту, й інші етноси, незалежно від їхнього географічного місцезнаходження, рівня економічного розвитку, національних особливостей тощо. Квінтесенцією сьогодення став розвиток науково-технічний проогрес, що призвів суспільство до його «оцифрування», тобто віртуалізації за рахунок технологій і автоматизації більшості життєво важливих процесів, таких, як освіта, робота, спілкування, виховання, відпочинок і навіть міжособистісні стосунки: майже все у сучасному світі відбувається у режимі он-лайн.

У результаті формується нове суспільство, замкнене за допомогою своїх гаджетів у сурогатному світі на зразок «матриці». Тобто фактично суспільство, яке планувалося як інформаційне за вектором розвитку на початку ХХ ст. (як в у сьому світі, так і в Україні) [1,2,3], перетворилося на суспільство індивідуалістів, егоїстів і прагматиків, нав'язане сучасною «цивілізацією», яка

викристалізувалась у результаті хрестових походів, інквізиції, численних епідемій і безкінечних воєн.

Зміна глобальної парадигми інформатизації суспільних відносин на їх цифровізацію, стратегії створення суспільства знань на стратегію розвитку штучного інтелекту вочевидь несе загрозу подальшої соціальної кризи, духовної деградації, адже акцент в цифровому / електронному суспільстві робиться не на поінформованості громадян і поширенні знань, свободі інформації та ідей, а насамперед на забезпеченні тотального контролю населення електронними засобами на зразок описаного у романі Джорджа Орвелла «1984» (до речі, першопочаткова назва романа була «Остання людина в Європі») [5].

Яка ж подальша перспектива реформації, зокрема, системи освіти в такому суспільстві? Зберегти свою ідентичність в уніфікованому потоці комп'ютерної інформації і незалежність у світі, який глобалізується такими темпами? Сумнівна мета з чіткою перспективою розчинитися у міжнародних «стандартах якості», загальноприйнятих «цінностях» і новому (іноді прямо протилежному) змісті сталих понять. **Quo vadis**? Втрата сенсу і мети існування людства в цілому й індивідуума зокрема, поділ всіх на «своїх» і «чужих» призвело до того, що крім знищення тих, кого віднесли до «чужих», не залишається інших зрозумілих орієнтирів. Ця антигуманна парадигма змушує задуматись про історичні витоки і причини регресивних соціальних процесів, які ведуть до хаосу і тотальної неграмотності, яка все частіше спостерігається у молодого покоління в умовах віртуалізації освіти і нівелювання функції виховання у школі і вдома.

Для порівняння: чому ж вчили дітей в давні часи, як їх виховували, як вони проводили своє дозвілля? Очевидно, багато століть тому люди були ближче до природи, присвячували більше часу осягненню внутрішнього і зовнішнього світу, вели життя, більш гармонійне з навколишнім середовищем, яке отруюють і знищують сучасні аборигени з комп'ютером замість дубини і кам'яної сокири. Звичайно, все має «плюси» і «мінуси», але не це видається

важливим сьогодні. Йдется про виживання *homo sapiens* з урахуванням того, що людина (народ), яка не пам'ятає (не знає) історії, свого минулого не має майбутнього, як казав Вінстон Черчилль.

Отже, яким же чином реформа освіти може сприяти сьогодні суспільному та індивідуальному розвитку? Видається, треба повернути функцію виховання у заклади освіти, зокрема, у школи, які часто відіграють визначальну роль щодо духовного та інтелектуального розвитку дитини, розкривають її творчий потенціал.

Але цей процес можливий тільки за умови примату духовних цінностей над матеріальними. Суспільство, яке визначає за мету існування людини отримання матеріальних благ (приватної власності), безспірно є деструктивним. Таким чином головним орієнтиром вітчизняної освіти має стати установка на саморозвиток, самовдосконалення як сенс існування індивіда. Людина змалку повинна розуміти, що вона прийшла в цей світ не для того, щоб щось придбати (захопити / відібрати), сплачувати кредити і податки, а щоб зробити себе і цей світ кращим.

Видається, що перехід від *homo consumptor (споживача)* до *homo sapiens* не тільки можливий, але й необхідний. Підстави і запорука тому – розвиток системи освіти в цілому, її належна правова регламентація, яка, сподіваємось, і надалі забезпечуватиме наше майбутнє - тобто розвиток наших дітей, і не тільки духовний і розумовий, але й душевний – як противагу виключно матеріальному і прагматичному світогляду. Адже, як казав Аристотель, «виховання розуму без виховання серця, це зовсім не освіта»…

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua.

2. Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» від 09.01.2007 р. № 537-V. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua

3. Постанова Верховної Ради України «Рекомендації парламентських слухань на тему: "Законодавче забезпечення розвитку інформаційного суспільства в Україні" від 93.07.2014 р. № 1565-VII. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua.

4. Всесвітній саміт з питань інформаційного суспільства. Підсумкові документи (Женева 2003 – Туніс 2005). Київ : ДП «Зв'язок», 2006. 81 с.

5. Джордж О. 1984 / пер. з англ. пер. В. Шовкун. Київ : Вид-во Жупанського, 2015. 311 с.

УДК 340.12.

ПРАВОВИЙ СТАТУС ПРАВ І ОБОВ'ЯЗКІВ ОСОБИ В ЕПОХУ ПОСТМОДЕРНУ

Костицький М.В.

доктор юридичних наук, професор,

дійсний член (академік) НАПрН України,

почесний академік НАПН України,

заслужений юрист України,

Інституту правотворчості та науково-правових експертиз

НАН України

м. Київ , Україна

Анотація: Правовий статус людини буде визначатися завжди, що завжди існуватиме дихотомія прав і обов'язків, і, що абсолютизація прав і негація обов'язками чи на рівні теорії, чи на рівні практики має бути переборена. Гармонійний розвиток соціуму можливий лише при відновлені гармонії прав і обов'язків.

***Ключові слова*:** правовий статус, обов'язки, постмодернізм, регулювання прав і обов'язків

1. Правовий статус є сукупністю прав і обов'язків фізичної чи юридичної особи. В теорії права є спроби розділити та обґрунтувати як окремі поняття

„правовий статус“ та „правове становище“. Нам видається, що ці поняття є синонімічні, а вказані спроби є певними проявами правового догматизму.

До правового статусу часом відносять, крім прав і обов’язків, ще й свободи та відповідальність. За суттю свободи є тими ж правами; без прав свобода або не існує, або стає абстрактною. Відповідальність пов’язана із правами і обов’язками, але є похідною від останньої і самостійного значення в правовому статусі мати не може. Коли говорять про правовий статус народу чи держави, то в такому випадку (щодо цих двох суб’єктів) доцільніше вести мову про суверенітет, а не про статус.

Можна погодитися з тим, що в теоретичних розмірковуваннях допустимим є виділення загального чи спеціального правового статусу, статусу громадян, іноземців, осіб без громадянства, з подвійним громадянством, біженців, громадян, які перебувають за кордоном. Можливий процесуальний і посадовий статус осіб, які перебувають в екстремальних чи особливих умовах (в зоні стихійного лиха, зоні бойових дій тощо).

2. Розділ ІІ Конституції України „Права, свободи та обов’язки людини і громадянина“ у 48 статтях закріплює здебільшого права і свободи. Про обов’язки згадується у ст. 26 (обов’язки мають не лише громадяни, але й іноземці та особи без громадянства), ст. 35 (неможливість ухилятися від обов’язків перед державою з релігійних мотивів), ст. 65, яка стала особливо актуальною у зв’язку із війною РФ проти України (захист Вітчизни, незалежності, територіальної цілісності, пошана до символів держави), ст. 66 (не шкодити природі), ст. 67 (сплачувати податки і збори), ст. 68 (неухильно дотримуватися Конституції та законів України). Крім цього, виписано обов’язки держави: захищати життя, надавати притулок, надавати публічну інформацію, не втручатися в справи церкви і релігії, надавати вільний доступ до державної служби, охороняти і забезпечувати власність, конкуренцію, права споживачів, контроль за якістю і безпечністю продукції, послуг, робіт, створювати умови для медичного забезпечення, розвитку лікувальних закладів, фізкультури і спорту, освіти, науки та деякі інші. Тобто, при написанні

Конституції України автори явно захопилися описом і розкриттям прав (особливо людини), згадуючи лише в окремих випадках про обов'язки, чим порушили дихотомію, діалектику, єдність прав і обов'язків. Так, у першому розділі Конституції (ст. 2) зафіксовано, що права і свободи людини їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, а сама держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Загальної формули про те, що людина відповідає перед державою чи громадянським суспільством у Конституції немає.

3. Зазначений перекос у регулюванні прав і обов'язків людини в Конституції пов'язаний з низкою факторів: Україна лише на початку 90-х рр. XX ст. вийшла із ситуації несвободи. Ліберальна доктрина, яка стала методологічною базою українського Основного закону, здавалася світоглядною, панацеєю від всіх бід і проблем; наявна відсутність досвіду державо- і право творення, поєднана з політичним романтизмом, ще по інерції проявлялася у соціальній ейфорії, характерній для населення України з кінця 80- рр. XX ст. і т.д. При таких обставинах вважалося, що слід належно закріпити права і свободи людини, а решта само собою „додасться".

4. Важливим моментом, про який рідко згадують, є те, що Україна з 90-х рр. взяла курс на євроінтеграцію, а, значить, залучення до європейських цінностей і всього характерного для Європи, яка інтегрується. А головне, що характеризує сучасну Європу, так є те, що вона вступила в епоху Постмодерну. Остання (епоха) пов'язана із тим, що великі ідеали і великі звернення епохи Модерну одночасно призвели до протилежного від очікувань. Виникли глобальні проблеми, зокрема, екологічні, замість миру та толерантного співжиття – світові і локальні війни, замість розквіту прав людини, націй і народів – тоталітаризм та геноцид.

Постмодернізм зародився у мистецтві, а потім поширився на такі форми суспільної свідомості, як філософія, наука, релігія. Постмодернізм відкидає універсалізм, прогрес, об'єктивізм, раціональність Модерну та культивує

різноманітність, непередбачуваність, несхожість, еклектизм, плюралізм, рівноправність стилів мислення і творчості, автономізацію в соціумі.

Постмодернізм спонукає докорінну ревізію європейських культурних надбань, пов'язаних із раціоналізмом, прогресом, ліберальними цінностями як основою соціального, політичного і правового облаштування. Постмодернізм тотально критикує і відкидає все попереднє, але нічого не пропонує натомість. І якщо на початку сучасного українського державо- і право творення ми були зачаровані лібералізмом як стержнем модерністського підходу до держави і права, то вже у новому тисячолітті все більше проявляються постмодерністські тенденції у поведінці і окремих людей, і соціальних груп. Одна з них – це наголошення на тому, що „Я маю право"! А з огляду на те, що про другу складову правового статусу – обов'язках не ведуть мову політики, не пишуть вчені-юристи, в соціумі все більше поширюється однобокість (розуміння правового статусу та небажання не тільки виконувати обов'язки, а навіть і думати про них).

5. Обов'язки є нерозривно пов'язані з правами; вони виступають дзеркальним відображенням прав і невід'ємною частиною дихотомічної пари „права–обов'язки". Право є певною потенцією для зміни соціальної дійсності. А для перетворення потенціалу в реальність необхідна відповідна дія. В той же час обов'язок є вимогою вчинити певну дію. Тобто без дії неможна перетворити право (потенцію) в реальність, а без обов'язку не може бути права. І це є двоєдиним зв'язком будь-якої дії/події чи зміни реальності (О.Бондар).

Людина завжди живе в соціумі. Вона є істотою соціальною (Аристотель). Її права, їх реалізація пов'язані із зміною соціуму, із впливом на статус і поведінку інших людей. У матеріальній сфері це можна побачити більш наглядно. Якщо хтось має більше прав і свобод, що виражається в статусі особи, її заслугах чи внеску в „соціальну скарбницю", то йому і більше належить. А це значить, що якщо комусь буде „більше", то іншому – „менше". Адже благ і матеріальних цінностей є обмежена кількість. Тут права одного породжують обов'язок інших. Це в одній ситуації - реалізація права. В іншій -

той, хто застосував своє право раніше, тепер має реалізувати свій обов'язок, щоб хтось інший реалізував своє право. І так без кінця. Однак, в суспільстві із соціальною нерівністю в одних зростає кількість обов'язків, а в інших – кількість прав. І це насамперед пов'язане із накопиченням багатств та можливістю „купувати" права інших. Ілюстрацією можуть послужити вибори різних рівнів. Якщо вибори в український парламент І і ІІ скликань та й місцеві органи влади проходили на всенародному ентузіазмі, то вже у другій половині 90-х рр. голоси виборців (чи їх „право обирати") все частіше стали „продаватися".

З правами у духовній сфері ситуація складніша. Однак і їх наявність та реалізація передбачає наявність обов'язків. Та й „купувати" чи „продавати" права чи обов'язки в духовній сфері складніше. Правда, при капіталізмі, ринковому соціумі можна і духовні права і обов'язки зробити предметом торгу (тобто, ринкових відносин).

Резюмуючи, можна стверджувати, що правовий статус людини буде визначатися завжди, що завжди існуватиме дихотомія прав і обов'язків, і, що абсолютизація прав і негація обов'язками чи на рівні теорії, чи на рівні практики має бути переборена. Гармонійний розвиток соціуму можливий лише при відновлені гармонії прав і обов'язків.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. - К.: Право, 1996. - 36 с. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр

2. Костицький М., Кушакова-Костицька Н. Методологія теоретичного та практичного пізнання в юриспруденції як у науково-практичному комплексі , Філософські та методологічні проблеми права: Том 25 № 1 (2023). С. 23-28

УДК 347.77/.78

ТЛУМАЧЕННЯ ОПИСУ ВИНАХОДУ ЄДИНИМ ПАТЕНТНИМ СУДОМ: СПРАВА ПРО ПАТЕНТ НА АНТИТІЛА

Омельченко О.П.

доктор філософії в галузі права,

старший науковий співробітник відділу дослідження

прав інтелектуальної власності та прав людини

у сфері охорони здоров'я

Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності

Національної академії правових наук України

м. Київ, Україна

Анотація. Поява нових ефективних препаратів супроводжується зростом патентування лікарських засобів. Частка патентів на антитіла стабільно зростає. Обсяг правової охорони на антитіла є предметом судових спорів між провідними біотехнологічними компаніями. У Європейському Союзі Єдиний патентний суд, який розпочав роботу у 2023 році, уже формує свою практику щодо розгляду патентних спорів, що стосуються моноклональних антитіл.

Ключові слова: патент, моноклональні антитіла, лікарські засоби, винахідницький рівень, інтелектуальна власність

Антитіла – це специфічні білки, які виробляються організмом людини та тварини як реакція на дію антигенів і функція яких полягає у знешкодженні таких антигенів [1]. Виробництво антитіл для використання з терапевтичною метою займає вагому частку у фармацевтичній промисловості. Дані з показниками лікарських засобів, які найбільше продаються демонструють переважання моноклональних антитіл серед топ двадцяти препаратів за обсягом продажів у 2023 році [2]. Прогнози продажів ліків у 2024 році [3] демонстрували аналогічну тенденцію – багато препаратів є моноклональними антитілами. Очікується, що у 2025 році, зокрема у США, схвалять низку нових ліків, деякі з яких також є антитілами, спрямованими на лікування, зокрема онкології, рідкісних захворювань, хронічних хвороб [4].

Зріст ефективності та популярності терапевтичного застосування антитіл зумовлює зростаючі темпи їх патентування. Судові спори щодо патентів на антитіла часто базуються на оскарженні меж патентної охорони антитіл на підставі їх відповідності умові патентоздатності – винахідницькому рівню.

У 2024 році Єдиний патентний суд виніс рішення [5] у справі за позовом Санофі (Sanofi) проти Амджен (Amgen). Обидві компанії продають препарати – антитіла, що знижують рівень холестерину. Позивач звернувся до Єдиного патентного суду (далі Суд) з позовом про анулювання патента Амджен на препарат Репата (Repatha®) [6].

Позивачі обґрунтовували свої претензії, стверджуючи про недійсність патенту, у зв'язку з тим, що охорона поширюється на об'єкт, який виходить за межі поданої заявки, недостатньо розкрито винахід, щоб його міг реалізувати фахівець, відсутня новизна та винахідницький рівень.

Суд у рішенні зазначив, що при тлумаченні формули винаходу фахівець у відповідній галузі не застосовує суто філологічне розуміння термінів, а визначає технічне значення використаних термінів за допомогою опису та креслень. Навіть якщо терміни, використані в патентній специфікації, відрізняються від загальновживаних використання, в кінцевому підсумку значення термінів, що випливають з патентної специфікації, може мати авторитетніше значення [5, с.13].

Також Суд визначив, що фахівцем у відповідній галузі може бути група осіб, а не лише одна особа [5, с.14].

Дослідивши експериментальні докази, Суд визнав формули винаходу такими, що не мають винахідницького рівня, оскільки фахівець виробив би антитіла, які підпадають під охорону патенту, з розумним очікуванням успіху, без винахідницьких здібностей [5, с.31-32].

Рішення у цій справі демонструє підходи Суду щодо визначення відповідності обсягу заявлених претензій опису винаходу та розкриває деталі покрокового встановлення судом такої відповідності. Д. Харт зауважує, що викладений у рішенні Суду підхід до тлумачення впливу опису винаходу на

визначення обсягу претензії демонструє відмінності, що застосовується у США. У США був анульований патент на антитіла через невідповідність вимогам письмового опису, було визнано, що фахівець не може виготовити всі антитіла, що підпадають під дію формули винаходу, без надмірного обтяження. На відміну від цього, у даній справі формула винаходу була визнана невідповідною винахідницькому рівню, оскільки фахівець міг би отримати заявлені антитіла за допомогою звичайного експерименту [7].

Рішення Єдиного патентного суду у справі Санофі (Sanofi) проти Амджен (Amgen) буде слугувати розвитку подальшої судової практики щодо розгляду подібних спорів та формуванню правових позицій сторін у контексті розуміння підходу Суду до тлумачення опису винаходу та відповідності об'єктів (антитіл) критеріям патентоздатності.

Список використаних джерел:

1. Комісаренко С. В. Антитіла. Енциклопедія Сучасної України. URL: https://esu.com.ua/article-42918

2. The top 20 drugs by worldwide sales in 2023. URL: https://www.fiercepharma.com/special-reports/top-20-drugs-worldwide-sales-2023

3. Top 10 Projected Best-Selling Drugs in 2024. URL: https://www.biochempeg.com/article/382.html

4. Top Blockbuster Drugs to Watch for in 2025. URL: https://www.biochempeg.com/article/425.html

5. Decision of the Court of First Instance of the Unified Patent Court Central division (Section Munich) delivered on 16 July 2024 concerning EP 3 666 797 B1. URL: https://www.unified-patent-court.org/sites/default/files/files/api_order/7BD3093D60CBD34C06940FCA0C598CEE_en.pdf

6. How to Take Repatha. URL: https://www.repatha.com/how-to-start-repatha-injection

7. Hart D. The first UPC decision: the Sanofi V Amgen saga continues. Bio-science Law Review. Vol. 19. Iss. 5. URL: https://www.beckgreener.com/wp-content/uploads/2024/11/The-first-UPC-Decision-The-Sanofi-v-Amgen-Saga-Continues.pdf

УДК 347

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРИЗНАЧЕННЯ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ ЧЕРЕЗ ЗАСОБИ ТЕЛЕМЕДИЦИНИ: ДОСВІД ПОЛЬЩІ

Пономарьова О.О.

к.ю.н., старший дослідник, старший науковий співробітник відділу дослідження прав інтелектуальної власності та прав людини у сфері охорони здоров'я

Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності

Національної академії правових наук України

м. Київ, Україна

Анотація. У роботі частково описано нормативно-правову база, що стосується телемедицини в Польщі, зокрема, деякі аспекти щодо призначення лікарського засобу. У роботі викладено деякі обмеження для видачі рецептів за допомогою засобів телемедицини, включаючи умови, за яких лікар може виписувати певні ліки дистанційно.

Ключові слова: телемедицина, лікарські засоби, право на здоров'я

У сучасних умовах військового стану Україна стикається з безпрецедентними викликами у сфері охорони здоров'я, зокрема щодо доступу населення до медичних послуг. Значна частина громадян України стала внутрішньо переміщеними особами або була змушена виїхати за кордон, що ускладнює їхнє отримання якісного медичного обслуговування, зокрема й доступ до лікарських засобів. У таких умовах телемедицина виступає не лише як інноваційний, а й як критично важливий інструмент забезпечення безперервного надання медичних послуг.

Досвід Польщі у правовому регулюванні телемедицини, зокрема щодо призначення лікарських засобів, є надзвичайно актуальним для України.

Польща не лише активно розвиває телемедичні технології, але й створила ефективну нормативно-правову базу, яка дозволяє безпечно та ефективно здійснювати дистанційне призначення лікарських засобів. Особливо важливими є запроваджені механізми контролю, зокрема щодо дистанційного призначення наркотичних та психотропних препаратів, а також вимоги до верифікації особи пацієнта.

У Польщі телемедицина стала невід'ємною частиною системи охорони здоров'я, особливо після пандемії COVID-19. Вона дозволяє надавати медичні послуги дистанційно, включаючи консультації та призначення лікарських засобів. Однак правове регулювання цієї сфери зазнало значних змін, спрямованих на забезпечення безпеки пацієнтів та запобігання зловживанням.

Телемедицина в Польщі регулюється низкою нормативно-правових актів, які встановлюють стандарти надання дистанційних медичних послуг. До прикладу в Розпорядженні Міністра охорони здоров'я Польщі від 12 серпня 2020 року (*Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 12 sierpnia 2020 r.*) [1] передбачено організаційні стандарти надання телеконсультацій (teleporady) у рамках первинної медичної допомоги.

Також варто зазначити, що на позачерговому XVI Національному З'їзді Лікарів делегати вирішили внести низку змін до Кодексу медичної етики (KEL). Зміни в документі були необхідні для адаптації Кодексу до сучасних медичних реалій, у тому числі до цифровізації в охороні здоров'я. Нововведення стосуються, між іншим, принципів застосування сучасних технологій (телемедицини) у медичній практиці та рекомендації щодо використання соціальних мереж лікарями та стоматологами.

Зміни у Кодексі медичної етики обговорювалися протягом багатьох місяців. Робота над виправленням зайняла майже два роки. Кожен лікар міг подати зауваження до запропонованих Головною Медичною Радою (NRL) поправок. В результаті цього процесу було внесено понад 50 поправок, багато з яких стосувалися стосунків між лікарем та пацієнтом та основних принципів професійної етики.

Президент Головної Медичної Ради Лукаш Янковський підкреслив, що ухвалення переглянутої версії KEL є історичним моментом та святом самоврядної демократії [2]. Постанова (Kodeks Etyki Lekarskiej) набрала чинності з 1 січня 2025 року [3].

З 2 серпня 2023 року в Польщі набули чинності нові правила, що обмежують дистанційне виписування рецептів на психотропні речовини та наркотичні засоби. Відтепер такі препарати можна призначати лише після особистого огляду лікаря. Метою цих змін є зменшення ризику побічних ефектів та запобігання зловживанням [4].

Подальші уточнення були введені 7 листопада 2024 року, спрямовані на зменшення зловживань опіоїдами та іншими сильнодіючими речовинами. Зокрема, було обмежено дистанційне призначення таких препаратів, як фентаніл, морфін, оксикодон, а також препаратів на основі конопель. Виняток становлять лікарі первинної ланки, які надають послуги за державним контрактом, за умови продовження раніше розпочатого лікування [5].

У Польщі лікарі мають право призначати пацієнтам більшість лікарських засобів через засоби телемедицини, зокрема про це зазначено в Наказі Міністра охорони здоров'я від 11 квітня 2019 року про організаційні стандарти надання медичної допомоги у сфері радіології та візуальної діагностики, що здійснюється за допомогою ІКТ-систем (Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 11 kwietnia 2019 r. w sprawie standardów organizacyjnych opieki zdrowotnej w dziedzinie radiologii i diagnostyki obrazowej wykonywanej za pośrednictwem systemów teleinformatycznych) [6], за винятком зазначених категорій препаратів вище, для яких встановлено обмеження.

Отже, правове регулювання призначення лікарських засобів через засоби телемедицини в Польщі постійно вдосконалюються з метою підвищення безпеки пацієнтів та ефективності медичних послуг. Призначення лікарських засобів через засоби телемедицини в Польщі дозволяє лікарям дистанційно консультувати пацієнтів та виписувати рецепти на лікарські засоби, зокрема для загальних препаратів. Однак для деяких ліків, зокрема наркотичних та

психотропних, передбачено особисте обстеження пацієнта або встановлені додаткові вимоги. Ці зміни сприяють ефективному використанню телемедицини в країні, забезпечуючи доступність медичних послуг при одночасному збереженні високих стандартів безпеки та етики.

Список використаних джерел:

1. Rozporządzenie ministra zdrowia w sprawie standardu organizacyjnego teleporady w ramach podstawowej opieki zdrowotnej z dnia 12 sierpnia 2020 r. https://dziennikustaw.gov.pl/D2020000139501.pdf

2.Прийнято новий кодекс медичної етики. URL: https://www.evromed.org.ua/ua/prijnyato-novij-kodeks-medichnoyi-etiki/?utm_source=chatgpt.com

3.Kodeks Etyki Lekarskiej.URL: https://nil.org.pl/uploaded_images/1723037323_kel-2305.pdf

4. Польща: видача рецептів онлайн буде обмежена https://www.polskieradio.pl/398/7856/Artykul/3221120,%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D1%89%D0%B0-%D0%B2%D0%B8%D0%B4%D0%B0%D1%87%D0%B0-%D1%80%D0%B5%D1%86%D0%B5%D0%BF%D1%82%D1%96%D0%B2-%D0%BE%D0%BD%D0%BB%D0%B0%D0%B9%D0%BD-%D0%B1%D1%83%D0%B4%D0%B5-%D0%BE%D0%B1%D0%BC%D0%B5%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%B0

5. Нові польські правила щодо дистанційного виписування опіоїдів та канабіноїдів. URL: https://xn--h1adc2i.xn--j1amh/news/131124-1.html?utm_source=chatgpt.com

6 Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 11 kwietnia 2019 r. w sprawie standardów organizacyjnych opieki zdrowotnej w dziedzinie radiologii i diagnostyki obrazowej wykonywanej za pośrednictwem systemów teleinformatycznych

УДК 323 : 347

ВПЛИВ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ НА ВДОСКОНАЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Тимощук О. Г.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри конституційного права та

теоретико-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. У доповіді аналізується вплив практики Європейського суду з прав людини на реформування судової системи України та вдосконалення національного механізму захисту прав людини. Значна кількість звернень громадян до ЄСПЛ свідчить про недовіру до національного правосуддя, системні порушення прав людини, тривалі строки судового розгляду та проблеми з виконанням судових рішень. Досліджується необхідність комплексних реформ, спрямованих на посилення ефективності судового захисту та правозастосування, зокрема через інтеграцію практики ЄСПЛ у діяльність національних судів.

***Ключові слова*:** прав людини, Європейський суд з прав людини, судова система України, механізм захисту прав людини, захист прав людини.

В процесі дослідження питання судового захисту прав людини та аналізу статистики місця України по кількості заявлених заяв до Європейського суду з прав людини, можна дійти висновку про недостатню дієвість «ланок» національного механізму захисту прав людини, можна дійти висновку про недостатню ефективність національного механізму захисту прав людини в Україні. Велика кількість поданих заяв свідчить про те, що громадяни часто не можуть знайти справедливого вирішення своїх справ у межах національної судової системи. Це може бути наслідком недовіри до судової влади, тривалих строків розгляду справ, невиконання рішень національних судів або порушення фундаментальних прав, таких як право на справедливий судовий розгляд чи захист від неналежного поводження [1, С.234]. Крім того, ЄСПЛ у своїх

рішеннях неодноразово вказував на системні проблеми, притаманні судовій системі України, зокрема на порушення права власності, неналежні умови тримання під вартою та відсутність ефективних засобів правового захисту. Це свідчить про те, що окремі «ланки» національного механізму не забезпечують належний рівень правозахисту, змушуючи громадян шукати справедливості на міжнародному рівні. Враховуючи прецедентний характер рішень ЄСПЛ та їх обов'язковість для держав, Україні необхідно проводити глибокі реформи у сфері правосуддя, вдосконалювати правозастосовну практику та забезпечувати ефективне виконання судових рішень для зміцнення довіри до національних судів і зменшення кількості звернень до міжнародних інституцій. З приводу питання дієвості національного механізму захисту прав влучно висловився Євген Захаров [2, С. 156], який вважає, що великий потік звернень до Європейського суду з прав людини і його подальше зростання зумовлені масовим і системним порушенням Україною прав і свобод людини. Більше того,необхідно реформувати не тільки механізм захисту прав людини, але й механізм виконання рішень. Адже два механізми захисту і виконання відіграють ключову роль в розбудові правової держави, в якій реалізуються та захищаються всі права людини [3, С. 206].

Національним судам доцільно активніше посилатися на практику та аналітику Європейського суду з прав людини під час ухвалення рішень. Це сприятиме зміцненню та розвитку національного механізму захисту прав людини, враховуючи рекомендації та правові позиції ЄСПЛ. Важливо також, щоб громадяни, які звертаються до міжнародних організацій для захисту своїх прав, були обізнані про права, гарантовані Конвенцією. Тому слід приділити особливу увагу проведенню інформаційної роботи серед населення щодо діяльності міжнародних інституцій, зокрема Європейського суду з прав людини. Розуміння суспільством своїх прав і обов'язків є ключовим фактором у зміцненні та вдосконаленні механізмів їх захисту на національному рівні.

ЄСПЛ залишається одним із ключових інструментів правового захисту українців в умовах війни. Його практика не лише сприяє встановленню

міжнародно-правової відповідальності росії, а й допомагає формувати європейські стандарти захисту прав людини в Україні. Важливим завданням України є ефективна імплементація цих стандартів у національне законодавство та забезпечення виконання рішень Суду.

У черговий раз слід згадати приписи чинного законодавства, які визначають практику Європейського суду з прав людини як джерело національного права. Це безпосередньо встановлено ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», відповідно до якої національні суди мають застосовувати у своїй діяльності Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод [4] і практику страсбурзького суду Україна приєдналась до вказаної Конвенції у 1997 році, взявши на себе зобов'язання реалізовувати її положення, імплементувати закріплені у ній вимоги у національне законодавство [5]. Наголосимо, що Європейський суд з прав людини, розглядаючи справу, вдається до аналізу правового регулювання питання, що вирішується, у різних державах-членах Ради Європи, намагаючись з'ясувати наявність чи відсутність консенсусу з відповідної проблематики, що, у свою чергу, виступає фактором гармонізації законодавства у межах держав Ради Європи. Додатковим фактором, що посилює означену тенденцію гармонізації законодавства є прецедентний характер рішень Європейського суду з прав людини [6]. Досліджувана практика є особливим різновидом судового прецеденту, при цьому рішення цього Суду є обов'язковими не тільки для держави відносно якої прийнято рішення, але й усіх держав-учасниць Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Аналіз проблематики судового захисту прав людини в Україні та значної кількості звернень громадян до Європейського суду з прав людини свідчить про недостатню ефективність національного механізму правозахисту. Основними причинами цієї ситуації є системні порушення прав людини, недовіра до судової влади, тривалі строки розгляду справ, проблеми з виконанням судових рішень, а також недосконаліть механізмів захисту та

правозастосування. З метою покращення національного механізму захисту прав людини необхідно здійснювати комплексні реформи, спрямовані на забезпечення ефективного судового захисту та виконання рішень судів. Особливу роль у цьому процесі відіграє посилене використання практики ЄСПЛ у національному судочинстві, що сприятиме узгодженню правозастосовної практики з європейськими стандартами. Крім того, важливим аспектом є правова просвіта населення щодо механізмів захисту прав людини, оскільки обізнаність громадян про свої права та можливі шляхи їхнього захисту є запорукою ефективного функціонування правової системи. У сучасних умовах, особливо в контексті військової агресії рф проти України, практика ЄСПЛ залишається важливим інструментом міжнародно-правового захисту, допомагаючи встановлювати відповідальність агресора та формувати нові підходи до захисту прав людини. Україна має докладати максимальних зусиль для імплементації рішень ЄСПЛ у національне законодавство та вдосконалення механізмів їхнього виконання, що стане важливим кроком на шляху до побудови правової держави.

Список використаних джерел:

1. Тимощук О. Г. Конституційно-правові виклики європейської інтеграції в контексті захисту прав та свобод громадян в Україні // Трансформація правової системи України: виклики сучасності : Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (УДУ імені Михайла Драгоманова, 21 лютого 2024 р.). Київ, 2024. С. 234-236.

2. Гулєвська Г. Ю. Забезпечення права на доступ до правосуддя в умовах воєнного стану: міжнародні стандарти та національна практика. Права людини в період збройних конфліктів: Зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції присвяч. 25-річчю Національного університету «Одеська юридична академія» (м. Одеса, 18 листопада 2022 р.). Нац. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2022. С. 155-159.

3. Тимощук О. Г. Забезпечення прав людини в контексті євроінтеграційних процесів в Україні // Гарантії забезпечення прав та свобод людини:

національний та міжнародний досвід : кол. монографія. Біла Церква: БНАУ, 2023. С. 206-240.

4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини). Ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17.07.97. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

5. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини. Закон України від 23 лютого 2006 року. Відомості Верховної Ради України. 2006. № 30. Ст. 260.

6. Завгородній В. А. Вплив практики Європейського суду з прав людини на юридичну діяльність в Україні: теоретичний, методологічний і прикладний аспекти: монограф. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 536 с.

УДК 340.12

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ІНСТИТУТУ ПОСАДОВОЇ ОСОБИ В ЗАКОНОДАВСТВІ КРАЇН ЄС: КОНСТИТУЦІЙНИЙ ВИМІР

Терещук М. М.,

кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. У статті здійснено теоретико-правовий аналіз інституту посадової особи в законодавстві країн Європейського Союзу з позиції конституціоналізму. Визначено загальні та особливі риси правового статусу посадових осіб у різних державах ЄС. Розглянуто нормативно-правові підходи до визначення цього інституту, його функціональне значення в системі публічного управління та забезпечення верховенства права. Особливу увагу приділено порівняльному аналізу конституційних положень щодо посадових осіб у правових системах Франції, Німеччини, Іспанії та Польщі.

Ключові слова: посадова особа, Європейський Союз, публічне управління, конституційне право, конституціоналізм, верховенство права.

У сучасних європейських правових системах інститут посадової особи є ключовим елементом механізму державного управління та реалізації публічної влади. Незважаючи на спільні принципи функціонування адміністративного апарату, які закріплені у праві Європейського Союзу, кожна країна зберігає власний підхід до визначення правового статусу посадових осіб. Конституційні положення щодо посадових осіб відображають рівень конституціоналізації державного управління та забезпечення принципу верховенства права.

Ця стаття має на меті здійснити аналіз правових підходів до визначення посадових осіб у законодавстві країн ЄС, визначити їхні спільні риси та відмінності, а також оцінити значення цього інституту з позиції конституціоналізму.

Посадова особа є центральною фігурою в системі публічного управління, відповідальною за виконання владних повноважень та реалізацію адміністративних функцій. У сучасному правознавстві існують різні підходи до визначення цього поняття. Згідно з нормами адміністративного та кримінального права багатьох держав ЄС, посадовою особою визнається суб'єкт, наділений правом приймати управлінські рішення, що впливають на права та обов'язки громадян.

У міжнародному праві, зокрема в актах Ради Європи, інститут посадової особи розглядається в контексті ефективності державного управління та боротьби з корупцією. Документи GRECO підкреслюють важливість прозорості та підзвітності посадових осіб у забезпеченні демократичного правопорядку [1].

З позиції конституціоналізму посадова особа виступає гарантом реалізації державної влади відповідно до принципів демократичного правопорядку. Конституції держав ЄС закріплюють загальні принципи діяльності посадових осіб, визначають їхні права та обов'язки, а також встановлюють механізми підзвітності.

У Франції посадові особи поділяються на політичних та адміністративних. Конституція Франції 1958 року передбачає, що державні службовці та виборні посадові особи діють у межах принципу підконтрольності

та дотримання законності [2]. Кодекс державної служби деталізує вимоги до посадових осіб, зокрема щодо доброчесності та неупередженості [3].

Основи діяльності посадових осіб Німеччини визначені в Основному Законі 1949 року [4] та Законі про статус державних службовців [5]. Однією з ключових особливостей є поділ посадових осіб на службовців (Beamte) і працівників публічного сектору. Beamte користуються особливим статусом та гарантіями, що передбачає високий рівень стабільності їхньої посади. Водночас їхня діяльність регулюється принципами лояльності державі та політичної нейтральності.

Іспанське законодавство визначає посадових осіб як осіб, що виконують публічні функції у межах державної та регіональної адміністрації. Воно закріплює принципи прозорості, професіоналізму та добросовісності. Особливістю іспанської системи є широке регіональне самоврядування, що передбачає наявність посадових осіб на рівні автономних спільнот [6; 7].

У Польщі конституційно-правовий статус посадових осіб визначений Конституцією 1997 року [8] та Законом «Про державну службу» [9]. Польське законодавство зосереджується на забезпеченні незалежності державних службовців та боротьбі з корупцією. Високий рівень правового регулювання діяльності посадових осіб у Польщі зумовлений прагненням досягти європейських стандартів належного врядування.

Інститут посадової особи відіграє важливу роль у зміцненні демократичних засад державного управління, що підтверджується практикою Європейського суду з прав людини. У своїх рішеннях Суд неодноразово підкреслював необхідність дотримання принципів правової визначеності, належного врядування та підзвітності посадових осіб перед суспільством [10].

У контексті європейської інтеграції спостерігається тенденція до уніфікації правового регулювання інституту посадової особи. Це проявляється у гармонізації антикорупційного законодавства, посиленні незалежності державних службовців та розширенні механізмів громадського контролю.

Аналіз інституту посадової особи в законодавстві країн ЄС дозволяє зробити висновок про його значущість для забезпечення принципів верховенства права та демократичного управління. Незважаючи на різноманітність національних підходів, спільною рисою є закріплення у конституціях основоположних принципів діяльності посадових осіб, таких як підзвітність, неупередженість та добросовісність.

З позиції конституціоналізму посадова особа є ключовим елементом державного апарату, відповідальним за реалізацію публічної влади відповідно до демократичних стандартів. Подальший розвиток цього інституту в межах ЄС має враховувати принципи належного врядування, підвищення професійних стандартів державної служби та посилення механізмів громадського контролю.

Список використаних джерел:

1. GRECO recommendations on integrity of public officials [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.coe.int/en/web/greco
2. Constitution de la République française [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.conseil-constitutionnel.fr/
3. Code de la fonction publique (Loi n° 83-634 du 13 juillet 1983) [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.legifrance.gouv.fr/
4. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland vom 23. Mai 1949 [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.bundestag.de/gg
5. Beamtenstatusgesetz (BGBl. I S. 160) [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.gesetze-im-internet.de/beamtstg/.
6. Constitución Española de 29 de diciembre de 1978 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.boe.es/legislacion/
7. Ley del Estatuto Básico del Empleado Público (Ley 7/2007) [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.boe.es/
8. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/angielski/kon1.htm

9. Ustawa o służbie cywilnej z dnia 21 listopada 2008 r. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://isap.sejm.gov.pl/

10. European Court of Human Rights. Case law on public officials [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://hudoc.echr.coe.int/ .

УДК 341

ВЛАДА, МІЖНАРОДНЕ ПРАВО ТА ВІЙСЬКОВІ КОНФЛІКТИ

Росавіцький О.О.

старший викладач, кафедри конституційного права та теоретико - правових дисциплін.

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Антотація. Доповідь стосується розгляду питань теоретичного поняття влади, міжнародного права та питань військових конфліктів в контексті сьогодення. Проаналізовано основні критерії співвідношень понять «влада», міжнародні інституції та міжнародне право, а також _ військовий конфлікт. Розглянуто питання ролі і місця міжнародних інституцій та норм міжнародного права в контексті вирішення військових конфліктів, та ефективності їх розв'язання норм та інститутів міжнародного права та зроблено певні висновки.

Ключові слова: влада, військовий конфлікт, військовий стан, міжнародне право, інституції міжнародного права, види військових конфліктів, міжнародні злочини.

«Влада» - чудове жіноче ім'я і зовсім не просте явище в житті Людини, а тим більше в житті цілого суспільства…. В розумінні сьогодення, середньо – статистичної людини, то мова іде про саме про носіїв державних владних повноважень, а згідно більшості написаних конституцій демократичних країн і не зовсім – носієм влади у визначеній країні ,є її народ.

То, що таке влада? З точки зору філософії та теорії і історії права, влада це можливість змусити носієм цієї влади виконувати інших його (носія влади) рішення, в тому числі і за рахунок примусу.

Ще далі у визначенні «влади» пішов середньовічний Шаріат, який поділив вище згадану на «імам» та «імат» (емірат) – владу світську (мірську) та духовну. Аналізуючи це визначення з точки зору 21го століття, можна погодитися, і по сьогодні владу можна поділити на публічну-державну та владу не матеріально – приватного характеру: релігійні заклики проповідників, інтернет з певними ботами, мобільні додатки та телебачення..., більшої частини чого, ще на рубежі середини минулого століття не існувало.

Таким чином, слід підвести висновок, що вла́да це можливість і спроможність носія останьої, за допомогою примусу чи заохочення, або переконання інших, впливати на дії інших суб'єктів.

На зміну Ліги Націй, Організація Об'єднаних Націй була заснована на при кінці Другої Світової війни, з головною метою_ запобіганням війнам в світі. Так, Статут ООН в міжнародному праві є основним документом, який визначає принципи міжнародного права, зокрема стосовно військових конфліктів.

Його основні положення проголошують:

Заборону агресії: Відповідно до Статуту ООН, застосування сили проти територіальної цілісності або політичної незалежності будь-якої держави заборонено (стаття 2).

Право на самооборону: Стаття 51 - визнає право держав на індивідуальну або колективну самооборону у разі збройного нападу.

Рада Безпеки ООН має повноваження приймати рішення щодо застосування сили для підтримання міжнародного миру та безпеки, згідно глави VII Статуту ООН

Міжнародний рух червоного хреста, що має свій початок ще з другої половини 19 століття, метою діяльності якого є моніторинг дотримання Женевських конвенцій та надання гуманітарної допомоги..

Самі Женевські конвенції повинні захищати цивільне населення та встановлювати правила захисту цивільних, що беруть участь у бойових діях, а також поранених та полоненних..

Військові конфлікти, що мають місце зараз у світі, що дві третини століття тому мали назву війна. На сьогодні умовно їх поділити можна на три умовні групи: міждержавні, внутрішні і гібридні.

Пропоную слухачам моєї доповіді самостійно, або в діалозі розглянути роль Міжнародних інституцій, маючи на увазі спроможність їх владних повноважень в світовій спільноті, у питанні можливості і дійсності запобіганню військовим конфліктам шляхом застосування норм міжнародного права.

Список використаних джерел:

1. GRECO recommendations on integrity of public officials [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.coe.int/en/web/greco

2. Женевська Конвенція про захист цивільного населення під час війни. Женева, 12 серпня 1949 р. Четверта Женевська Конвенція (1949). – Електронний ресурс. – режим доступу: https://www.icrc.org/rus/resources/documents/misc/geneva-convention-4.htm

3. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року. URL: – Електронний ресурс. – режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text

УДК 342.95

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ НЕСЕННЯ СЛУЖБИ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТАМИ ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Макарчук В.В.

д.ю.н., доцент, доцент кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. В тезах розглядаються адміністративно-правові аспекти несення служби поліцейськими Національної поліції України як суб’єктами владних повноважень в умовах воєнного стану.

Ключові слова: суб’єкти владних повноважень, воєнний стан, Національна поліція України, поліцейські, правовий статус.

Ефективність заходів, спрямованих на забезпечення національної безпеки, громадського та публічного порядку, які здійснювалися Національною поліцією України під час Антитерористичної операції, Операції Об’єднаних сил до кінця 2021 року, а також в умовах воєнного стану з 2022 року, значною мірою залежала від належного правового регулювання. Також діяльність поліцейських Національної поліції України як суб’єктів владних повноважень в умовах воєнного стану включає їх правовий статус.

Слід також враховувати обмеження прав і свобод громадян, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, які встановлені Конституцією України та Законом України «Про правовий режим воєнного стану» [1]. Так, під час дії воєнного стану поліція діє згідно зі своїми повноваженнями [2], у разі виконання поліцейським службових обов’язків із використанням засобів індивідуального захисту на них розмішується ідентифікаційний номер або спеціальний жетон, крім здійснення повноважень поліції під час дії воєнного стану.

Так, згідно з Законом України «Про інформацію» суб'єкт владних повноважень - це орган державної влади, орган місцевого самоврядування, інший суб'єкт, що здійснює владні управлінські функції відповідно до законодавства, у тому числі на виконання делегованих повноважень [3]. Відповідно, Національна поліція України є центральним органом виконавчої влади, що забезпечує громадську безпеку і порядок, охорону прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидію злочинності, а також надає визначені законом послуги з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [4]. Основна мета діяльності поліції в таких умовах — забезпечення

національної безпеки, громадського порядку, безпеки громадян та захист державних інтересів.

Основні аспекти адміністративно-правові аспекти несення їх служби можна схарактеризувати так:

1. Збереження громадського порядку та безпеки

Поліцейські в умовах воєнного стану зобов'язані забезпечувати громадський порядок, запобігати правопорушенням та захищати населення від загроз. Це включає патрулювання, контроль за переміщенням осіб і транспорту, а також забезпечення безпеки на важливих об'єктах.

2. Протидія терористичним загрозам

Поліцейські повинні бути готові до протидії терористичним актам, зокрема шляхом проведення антитерористичних операцій, забезпечення безпеки громадян та об'єктів інфраструктури.

3. Співпраця з іншими силовими структурами

В умовах воєнного стану важливою є координація дій поліції з іншими силовими структурами, такими як Збройні Сили України, Національна гвардія та інші. Це дозволяє ефективно виконувати завдання зі збереження національної безпеки. У період дії воєнного стану та/або під час мобілізації (крім цільової) поліцейський має право вимагати в особи чоловічої статі віком від 18 до 60 років пред'явлення нею військово-облікового документа разом з документом, що посвідчує особу, у спосіб, який дає можливість поліцейському прочитати та зафіксувати дані, що містяться в документах.

4. Соціальний захист

У період дії воєнного стану поліцейським гарантується безоплатне медичне забезпечення в закладах охорони здоров'я будь-якої форми власності. Також вони користуються правовими та соціальними гарантіями згідно Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» [5].

5. Строки адміністративного розслідування

Термін проведення адміністративного розслідування не може перевищувати один місяць, а в окремих випадках може бути продовжений до шести місяців за рішенням керівника відповідного органу.

6. Підтримання законності та прав людини

Попри складність ситуації, поліцейські зобов'язані дотримуватися принципів законності та захищати права людини. Це включає уникнення зловживань владою та незаконних дій.

7. Комунікація з населенням

Важливим аспектом є взаємодія з громадою, забезпечення інформаційної підтримки, профілактична робота та надання допомоги населенню. Це сприяє підвищенню довіри до поліції. Під час дії воєнного стану громадський контроль за діяльністю поліції не здійснюється.

8. Підготовка та готовність

Поліцейські повинні мати високий рівень професійної підготовки, знати основи ведення бойових дій та бути готовими діяти в умовах високого ризику та стресу. Під час дії воєнного стану атестування поліцейських не проводиться. Рішення щодо переміщення поліцейських здійснюється відповідними керівниками з урахуванням інтересів служби. Особи, які були переміщені по службі на вищу посаду без проведення атестування, протягом 60 днів з дня закінчення дії воєнного стану повинні пройти атестування у загальному порядку.

9. Зміна стратегій та тактик

В умовах воєнного стану поліцейські можуть змінювати стратегії та тактики роботи, адаптуючись до нових умов та вимог. Відповідне законодавство діє тимчасово, на період введення в Україні воєнного стану, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони [6].

Отже, головним завданням поліцейських - суб'єктів владних повноважень є забезпечення національної безпеки, що вимагає від них мужності, професіоналізму та готовності до жертовності. Відповідно, несення ними

служби в умовах воєнного стану вимагає комплексного підходу, врахування специфіки ситуації та високого рівня професіоналізму.

Список використаних джерел:

1. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII : станом на 8 лют. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text (дата звернення: 04.03.2025).
2. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII : станом на 16 серп. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text (дата звернення: 04.03.2025).
3. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII : станом на 15 листоп. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text (дата звернення: 04.03.2025).
4. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII : станом на 9 серп. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text (дата звернення: 04.03.2025).
5. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20.12.1991 № 2011-XII : станом на 9 лют. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text (дата звернення: 04.03.2025).
6. Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 № 2123-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2123-20#Text (дата звернення: 04.03.2025).

УДК 340.12

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ПРЕДСТАВНИЦЬКИХ ОРГАНІВ КОРІННИХ НАРОДІВ УКРАЇНИ

Линник Т. В.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. У тезах конференції проаналізовано основи організаційно-правових аспектів легалізації представницьких органів корінних народів україни

Ключові слова: корінні народи, російська агресія, представницький орган корінного народу, тимчасово окуповані території.

Організаційно-правововое забезпечення легалізації представницьких інституцій корінних народів має доволі фрагментований вимір у сучасному міжнародному праві.

Декларація ООН про права корінних народів від 13 вересня 2007 р. прийнята резолюцією Генасамблеї 61/295, у ст. 20 визначає, що корінні народи мають право на збереження та розвиток своїх політичних, економічних та соціальних систем або інституцій, гарантоване використання своїх засобів, які забезпечують існування та розвиток, і на вільне заняття своєю традиційною та іншою економічною діяльністю [1].

Цей документ додає у ч. 2 ст. 32, що держави мають добросовісно консультуватися та співпрацювати із відповідними корінними народами через їхні представницькі інституції з метою отримати їхню вільну та усвідомлену згоду до затвердження будь-якого проєкту, який зачіпає їхні землі або території та інші ресурси, особливо у зв'язку з освоєнням, використанням або розробкою корисних копалин, водних або інших ресурсів.

Крім того, у ч. 2 ст. 33 Декларації додане, що корінні народи мають право визначати структуру та обирати членів у склад своїх інституцій згідно зі своїми власними процедурами, а ст. 34 цього акту закріплює право корінних народів на

заохочення, розвиток та збереження своїх інституційних структур, але відповідно до міжнародних стандартів у сфері прав людини [1].

Резолюція Генасамблеї 77/460 від 15 грудня 2022 р. “Права корінних народів” визнає позитивний внесок Декларації у розробку низки конституцій та законодавчих актів на національному та місцевому рівнях та у сприянні прогресивному розвитку національної правової бази та політики, що, безперечно, стосується й аспектів легалізації правових інституцій корінних народів. Також ця резолюція вказує на право зберігати та зміцнювати особливі політичні, правові та соціальні інститути корінних народів, як форму “зусиль та інструментів, спрямованих на досягнення цілей Декларації” [4].

Крім того, ця резолюція рекомендує державам ООН “розглянути питання про створення національних механізмів, які мають належні фінансові кошти, для успішного проведення Міжнародного десятиліття мов корінних народів у співпраці з корінними народами”, але роль представницьких інституцій корінних народів у цих процесах не визначає [4].

В Україні відчутний крок до інституціоналізації корінних народів відбувся після початку окупації Криму, в рамках реагування на що Верховна Рада України постановою від 20 березня 2014 р. схвалила Заяву щодо гарантії прав кримськотатарського народу у складі Української Держави.

У ст. 5 та ст. 6 Заяви Верховна Рада України доручає Кабінету Міністрів України (далі – КМУ) терміново подати проєкти законів України, нормативно-правових актів України, які визначають та закріпляють статус кримськотатарського народу як корінного народу України. Втім, відповідний Закон України “Про корінні народи України” було схвалене тільки 1 липня 2021 р. [3].

Повноваження представницьких органів корінних народів України (далі – ПОКНУ) згадуються у наведеному законі багаторазово. Прикладом, ПОКНУ мають брати участь у консультаціях з КМУ щодо відновлення історичної топоніміки корінних народів України та перейменування населених пунктів (ч. 3 ст. 4 Закону), взаємодіяти з центральними органами виконавчої влади щодо

визначення порядку включення відомостей про мови, історію та культуру корінних народів України у навчальний процес (ч. 2 ст. 5 Закону).

Відповідно до ч. 1 та ч. 2 ст. 7 Закону саме через ПОКНУ корінні народи України мають право визначати пріоритети і розробляти стратегії з метою здійснення свого права на розвиток, та взаємодіяти з органами влади з питань охорони довкілля, забезпечення ефективного та справедливого користування природними ресурсами, що знаходяться в Криму.

Через ПОКНУ корінні народи України мають реалізовувати право на доступ до фінансової, технічної, благодійної та гуманітарної допомоги від іноземних держав, міжнародних організацій, юридичних і фізичних осіб відповідно до законів України.

Таким чином в Україні питання легалізації представницьких органів корінних народів України отримало як нормативне регулювання, Законом "Про корінні народи України" 2021 р. та Порядком закріплення правового статусу представницького органу корінного народу України та позбавлення такого статусу 2022 р., так й певну практику реалізації. Вітчизняне законодавство у цій сфері в цілому не суперечить міжнародним стандартам у сфері прав корінних народів, але потребує на удосконалення.

Список використаної літератури

1. Декларація Організації Об'єднаних Націй про права корінних народів від 13 вересня 2007 р. *ВРУ.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_l56

2. Про затвердження Порядку закріплення правового статусу представницького органу корінного народу України та позбавлення такого статусу: постанова Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2022 р. № 936. *ВРУ.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/936-2022-п

3. Про корінні народи України: Закон України від 1 липня 2021 р. № 1616-IX. *ВРУ.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1616-20

4. Rights of Indigenous Peoples: Resolution A/77/460, 15 December 2022. *UN GA.* URL: https://docs.un.org/en/A/77/460

УДК 340.12.

ВИКОРИСТАННЯ МЕДИЧНОГО ПЕРСОНАЛУ ТА МЕДИЧНОГО ТРАНСПОРТУ ПІД ЧАС ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ: ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ТА СВІТОВА ПРАКТИКА

Сокиринська О. А.,

кандидат юридичних наук, доцент,

завідувач кафедрою публічно-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет,

м. Біла Церква Україна

Анотація: стаття присвячена правовим проблемам використання медичного транспорту різних видів та медичного персоналу під час збройних конфліктів та шляхам подолання цієї проблеми світовою спільнотою.

***Ключові слова*:** медичний підрозділ, медичний транспорт, медичний персонал, Міжнародний Комітет Червоного Хреста, Міжнародне гуманітарне право.

В умовах конфлікту на території України, що ніяк не може бути завершено, досить актуальним є питання функціонування медичного персоналу, медичних підрозділів та транспорту. Враховуючи реалії українсько-російської війни з впевненістю можна стверджувати, що недотримання російською стороною законів та звичаїв війни з цього питання є вже сталою практикою, яка, сподіваємось, буде оцінена повною мірою міжнародним кримінальним судом та трибуналом, які будуть розглядати кримінальні справи про військові злочини і нічого не залишать поза увагою.

Міжнародне гуманітарне право досить чітко передбачає в нормах заборону військового нападу на медичний персонал та медичні підрозділи. Четверта Женевська конвенція (стаття 20) проголошує, що «особи, які виключно й систематично займаються обслуговуванням або адмініструванням цивільних лікарень… повинні перебувати під захистом та користуватись повагою всіх учасників конфлікту». Інші статті цієї Конвенції забороняють руйнування, припинення (тимчасове чи постійне) або свідоме перешкоджання

поставкам продовольства, води, медикаментів чи електрики у цивільні лікарні та поліклініки [1]. Наприклад, у статті 19 зазначається, що цивільні лікарні та мобільні чи стаціонарні медичні пункти можуть втратити право на захист у випадку якщо використовуються «не тільки з гуманітарною метою, але й для вчинення дій, спрямованих проти ворога» [1].

Лікарі та інші працівники охорони здоров'я залишаються під захистом норм Міжнародного гуманітарного права до тих пір, доки вони можуть бути ідентифіковані як медичний персонал, а саме: дотримуються принципів медичної етики, в тому числі й медичної таємниці; надають допомогу усім постраждалим – виходячи з необхідності та без будь якої дискримінації; не носять зброї, за винятком легкого озброєння, що передбачено для самооборони. Лікар або будь який інший медичний працівник, що під час конфлікту виконує функції, які не мають відношення до медицини, не мають права по законам війни претендувати на захист.

Так само непроста ситуація складається з медичним транспортом та встановленням його правового статусу. У якому випадку, наприклад, гелікоптер виконує функції швидкої допомоги, а у якому бойової машини? Видається, що це не так легко визначити. Згідно Женевських конвенцій, сам факт перевозки поранених будь яким транспортним засобом ще не встановлює його автоматичну недоторканість. Все залежить від того чи була на корпусі транспорту емблема червоного хреста, яку було б чітко видно з усіх боків. У випадку перевезення поранених на гелікоптері над територією противника окрім емблеми червоного хреста, сторони, що беруть участь у конфлікті повинні попередньо домовитись, та за результатами цієї домовленості кермувальник гелікоптера вимушений дотримуватись часу злету, посадки та висоти польоту, що передбачені планом польоту. Якщо ж цих умов не дотримано або гелікоптер застосовується для ворожих дій, в цьому випадку він є законною ціллю не залежно від того чи на борту поранені чи їх там немає.

Правила, що стосуються повітряного транспорту детально прописані у статтях 24-31 Додаткового протоколу I від 1977 року. В них заборонено

використовувати будь які санітарні повітряні судна з метою отримання будь якої військової переваги над противником, а противнику, в свою чергу, дозволено наказати літаку приземлитися для перевірки. Якщо повітряне судно не порушує правил воно може «без затримки» здійснювати політ. У випадку порушення правил, повітряне судно може бути захоплено, хоча з хворими, пораненими, а також медичним персоналом та капеланами, що знаходяться на його борту, слід поводитись як з особами що знаходяться під захистом [2].

Медичний повітряний транспорт може мати на борту лише легку особисту зброю, необхідну для самозахисту, а також легку стрілецьку зброю й боєприпаси до неї, що були вилучені у поранених і хворих. Він не тільки не може використовуватися для отримання та передачі даних розвідки, а також не повинен перевозити будь яке устаткування, що його можна використовувати для досягнення схожої мети. Більше того, без відповідного дозволу, отриманого попередньо повітряний транспорт не має права здійснювати пошук поранених, хворих та тих, що постраждали внаслідок кораблетрощі.

Правила, що використовуються до машин швидкої допомоги, або інших наземних транспортних засобів,досить прості та, зрозуміло, логічні. Відповідно до статей 19 та 35 Першої Женевської Конвенції 1949 року, щодо них, як й до медичного персоналу, «не може бути застосовано напад» й повинні користуватись «захистом та охороною» [3]. На таких засобах також слід розміщати емблему Червоного Хреста або Червоного Півмісяця. Їх цільове використання можуть перевірити, внаслідок чого вони можуть втратити право на захист у випадку, якщо використовуються з метою вчинення ворожих дій, а також виходять за межі своїх гуманітарних обов'язків. Звісно, про втрату права на захист вони попереджаються заздалегідь з наданням достатнього часу для виправлення ситуації.

Інше проблемне питання полягає в тому, чи можна застосовувати усі, раніше згадані норми міжнародного гуманітарного права у змішаних випадках? Конвенція передбачає, що державна влада, військове командування та різноманітні гілки керівництва мають чітко окреслену сферу відповідальності.

У випадку коли допомогу військам надають найманці, що отримують фінансування з приватних джерел, технічне обслуговування та заправка медичного транспорту здійснюється не офіційно, не державою, що бере участь у конфлікті, тут позиція світової спільноти однозначна, це віроломний, а отже заборонений, метод ведення війни.

Досить часто конфлікти, що виникають у світі належать до групи етнічних, в них Женевські Конвенції частіше порушуються ніж виконуються. Це досить специфічний вид конфліктів, що вирізняється особливою жорстокістю до населення власної країни чи її етнічної групи. Навіть коли медичний транспорт, що помічено всіма необхідними знаками відмінності й дійсно використовується за призначенням, перевозить поранених, хворих й медичний персонал, він часто густо піддається нападу з боку воюючих сторін. Прикладом можуть слугувати випадки зафіксовані у 1994 році під час конфлікту в Руанді або у 1997 році у Сьєрра-Леоне.

Іншим не комбатантам, окрім медичних працівників, так само небезпечно пересуватися на автівках Червоного Хреста, на кораблях-госпіталях та медико-евакуаційних гелікоптерах. Перебуваючи в них ці категорії не можуть бути до кінця впевнені у власній безпеці. Теоретично стаття 79 першого Додаткового протоколу вимагає поводитися з журналістами, капеланами, юристами як з будь якою іншою цивільною особою, звісно, за умови, що вони не мають при собі зброї [2]. Але на практиці, немедичний персонал часто густо викликає підозру під час перевірок на контрольно-пропускних пунктах. Їх можуть підозрювати у шпигунстві або у маскуванні військових під цивільних осіб. Офіційно військовий огляд транспорту Червоного Хреста не заборонено й присутність немедичного персоналу може викликати підозру та бути використано як підстава для конфіскації, захоплення або нападу. На повітряному медичному транспорті присутність будь яких осіб, окрім хворих, поранених й тих, хто про них піклується – медиків й капеланів – заборонено. Таким чином, перш за все необхідно отримати офіційний письмовий дозвіл на таке пересування від

Міжнародного Комітету Червоного Хреста або місцевого військового командування.

Військовий конфлікт чи конфлікт, що виник з будь якої іншої причини не може вважатись гуманним навіть у випадку дотримання всіх норм і законів ведення конфліктів, що їх встановила й закріпила у нормативних актах світова спільнота. Так чи інакше сторони будуть проявляти недовіру до дій противника. Це, перш за все, пов'язано з недобросовісним виконанням норм Міжнародного гуманітарного права сторонами конфлікту. Але маємо надію, що людство нарешті зрозуміє всю безвихідь агресії, все безглуздя протистояння та людських жертв.

Список використаних джерел:

1. Женевська Конвенція про захист цивільного населення під час війни. Женева, 12 серпня 1949 р. *Четверта Женевська Конвенція (1949).* https://www.icrc.org/rus/resources/documents/misc/geneva-convention-4.htm

2. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text

3. Женевська Конвенція про покращення долі поранених і хворих в діючих арміях. Женева, 12 серпня 1949 р. *Перша Женевська Конвенція* (1949). zakon.rada.gov.ua/go/995_151

349.6

ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ «ЕКОЛОГІЧНА ШКОДА» В МІЖНАРОДНОМУ ЕКОЛОГІЧНОМУ ПРАВІ І ЗАКОНОДАВСТВІ

Обіюх Н.М.,

к.ю.н., доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. У публікації розглянуто поняття «екологічна шкода» та його правове значення. Проаналізовано ознаки екологічної шкоди за забруднення навколишнього середовища в контексті міжнародних угод. Розглянуто основні принципи відповідальності за екологічну шкоду в міжнародному праві.

***Ключові слова*:** довкілля, екологічна шкода, забруднення, Конвенція з морського права, принцип перестороги.

Питання про екологічну шкоду та її застосування є одним із основних для міжнародного права, в тому числі екологічного. Екологічна шкода – це не лише про забруднення повітря, водних об'єктів, земель тощо. Мова йде про різні прояви екологічної шкоди, які можуть мати особливо серйозні наслідки для існування біорізноманіття, а також для життя і здоров'я людини. Забруднення може спричинити серйозну шкоду для навколишнього природного середовища як на рівні національної юрисдикції держав, так і поза її межами.

Особливу загрозу несуть великі аварії, які виникають на промислових об'єктах, що спричиняють небезпечні викиди, пошкодження майна та знищення природних ресурсів і т.д. Визначення екологічної шкоди в міжнародному праві має важливе значення для правильного застосування відповідальності тих суб'єктів, які заподіюють шкоду довкіллю.

На даний час поняття «екологічна шкода» є одним із загальних термінів, які зустрічаються в міжнародних правових актах, починаючи від Стокгольмської декларації 1972 року до «Agenda 2030». Водночас це поняття стає головним для значної частини міжнародних договорів.

Конвенція про морське право (ООН, 1982) визначає: «держава прапора несе міжнародну відповідальність за будь-яку шкоду або збитки, завдані прибережній державі в результаті недотримання будь-яким військовим кораблем або іншим державним судном, яке експлуатується в некомерційних цілях і правил прибережної держави стосовно проходу через територіальне море, або положень цієї Конвенції, або інших норм міжнародного права» (ст. 31) [1].

Слід зазначити, що в цій Конвенції «забруднення» визначається як «привнесення людиною, прямо чи побічно, речовин або енергії в морське

середовище, включаючи естуарії, що призводить чи може призвести до таких згубних наслідків, як заподіяння шкоди живим ресурсам і життю в морі, небезпека для здоров'я людини». Як бачимо, у Конвенції з морського права поняття екологічної шкоди не чітко визначається, але вказує на те, що держави несуть відповідальність за виконання міжнародних зобов'язань щодо захисту морського середовища від забруднення.

Цікавим питанням є визначення екологічної шкоди в рамках Міжнародної конвенції про цивільну відповідальність за шкоду від забруднення нафтою (далі – Конвенція про забруднення нафтою, 1969 р.).

Конвенція про забруднення нафтою та Протокол до цієї конвенції (Лондон, 1984 р.) вказують на важливість зв'язку між пошкодженням та відновленням, а також необхідність застосування розумних заходів для покриття витрат на відновлення навколишнього середовища.

Відповідно до цього протоколу «забруднення» означає втрату чи пошкодження, заподіяні за межами судна, через забруднення в результаті витоку або викиду нафти із судна незалежно від того, де може статися такий витік або скидання. При цьому компенсація за погіршення навколишнього середовища, крім прямих збитків, передбачає витрати на відновлювальні заходи, а також витрати на превентивні заходи.

Важливе значення для розвитку поняття «екологічна шкода» має Конвенція Лугано (Рада Європи, 1993). У цій Конвенції названо такі ознаки екологічної шкоди: a) втрата життя чи ушкодження здоров'я; b) втрата або пошкодження майна, окрім майна що знаходиться під контролем оператора; c) втрата або пошкодження через зменшення корисності навколишнього середовища за умови, що компенсація за погіршення довкілля обмежується витратами на заходи з відновлення, які будуть фактично здійснені; d) витрати на запобіжні заходи та будь-які завдані збитки чи витрати на запобіжні заходи [2].

Тобто основна концепція екологічної шкоди у міжнародному праві полягає у визнанні прямих збитків, заподіяних навколишньому середовищу, а

також пошкодження майна чи здоров'я людини. З огляду на основні міжнародні конвенції можна визначити такі особливості екологічної шкоди в міжнародному праві.

По-перше, міжнародне екологічне право базується на принципах обережності та перестороги. У зв'язку з цим пріоритетом цієї галузі права є профілактика шкоди, а не застосування принципу «забруднювач платить». Міжнародне екологічне право прагне визначити найкращі моделі відповідальності за екологічну шкоду та механізму компенсації за таку шкоду.

Екологічне право намагається знайти рішення, в якому екологічна відповідальність може сприяти покращенню забезпечення виконання міжнародних і національних правил щодо відшкодування екологічної шкоди. Якщо підприємства, які забруднюють повітря, будуть сплачувати повністю збитки за забруднення довкілля, це буде мати позитивний ефект для відновлення навколишнього середовища.

По-друге, в реальній ситуації міжнародної екологічної відповідальності усі форми екологічної шкоди конкретно не кваліфікуються. Але можна виділити такі головні ознаки для компенсації екологічної шкоди: 1) необхідно визначити суб'єкта, який заподіяв шкоду; 2) збитки мають бути конкретними та оцінюватись; 3) повинен бути причинно-наслідковий зв'язок між збитком та ідентифікованим забрудненням. В таких випадках може бути застосована екологічна відповідальність.

По-третє, якщо характер міжнародної відповідальності за екологічну шкоду заснований на принципах перестороги та запобігання і якщо міжнародним правом гарантується відшкодування екологічної шкоди, усі держави мають визнавати міжнародне екологічне законодавство з метою компенсації екологічної шкоди в межах їх суверенітету.

Концепція відповідальності за екологічну шкоду в міжнародному праві не є досить чіткою. В ньому визначаються загальні принципи екологічної відповідальності. У зв'язку з цим держави переважно застосовують національне законодавство для регулювання компенсації екологічної шкоди. Але якщо

говорити про транскордонне забруднення повітря чи водних об’єктів, які мають міжнародне значення, тоді повинні застосовуватись механізми компенсації екологічної шкоди, які визначаються в нормах міжнародного права.

Список використаних джерел:

1. Конвенція ООН з морського права: ратифікована Законом України № 728 від 03.06.1999 р. *Відомості Верховної Ради України.* 1999. № 31. Ст. 254.

2. Convention on Civil Liability for Damage Resulting from Activities Dangerous to the Environment: Council of Europe, June 21, 1993. URL: https://rm.coe.int/168007c079

УДК 343.1

ПРОБЛЕМАТИКА МОБІНГУ ,ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Ломакіна І. Ю.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет,

м. Біла Церква, Україна

Анотація : виявлення окремих проблемних питань правово регламентації щодо захисту працівників від мобінгу в трудових відносинах, висвітлення причин його виникнення, а також окреслення пріоритетних тенденцій і способів, які сприятимуть мінімізації цього явища.

Ключові слова: мобінг, насильство, державна політика,законодавство, судова практика, спір, звільнення, працівник.

Українське трудове законодавство поповнилося новим поняттям "мобінг". Відповідні зміни було внесено Законом України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання та протидії мобінгу (травлю)" від 16.11.2022р. №2759-IX (надалі - Закон №2759-IX). Зазначені зміни також були покликані привести норми українського законодавства у відповідність до

європейського законодавства (ст. 26 Європейської соціальної хартії), та забезпечити захист від дискримінації та психологічного тиску у трудовому колективі.

Мобінг - це одна з форм дискримінації прав людини в трудових відносинах, яка проявляється через психологічне, економічне та інше насильство з метою приниження людської гідності. Мобінг існує як у приватних компаніях, так і в державних установах. Від мобінгу страждають як молоді працівники, так і досвідчені професіонали як жінки, так і чоловіки. Мобінг може бути груповим, і індивідуальним, відкритим, і латентним, мати хронічний, тривалий характер.

Особи, які вважають, що вони зазнали мобінгу (травлі), мають право звернутися зі скаргою до центрального органу виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері нагляду та контролю за дотриманням законодавства про працю.

Визначення терміна "мобінг (травлення)" виглядає складно, надмірно деталізовано та обтяжливо. І, звичайно, це відіграє свою роль при доведенні відповідного факту в судовому порядку, адже поки що наявної української судової практики про визнання факту мобінгу надзвичайно мало, і навіть та наявна судова практика доводить, що більшість ухвалених рішень саме про відмову у встановленні відповідного факту.

Якщо наслідком мобінгу є звільнення працівника, найнеприємнішими наслідками може бути судова суперечка, або ж перевірка відповідного органу, проведена за скаргою звільненого працівника. Підстави звільнення у разі різні: від звільнення за власним бажанням до звільнення за дисциплінарні порушення. При цьому, заперечуючи законність звільнення, працівник у першому випадку вказує, що його бажання не було «власним», що його до цього кроку змусили. В останньому випадку працівник наводить аргументи, що до нього необґрунтовано застосовували дисциплінарні стягнення, намагаючись його таким чином позбутися.

При цьому, заперечуючи законність звільнення, працівник у першому випадку вказує, що його бажання не було «власним», що його до цього кроку змусили. В останньому випадку працівник наводить аргументи, що до нього необґрунтовано застосовували дисциплінарні стягнення, намагаючись його таким чином позбутися. Однак у всіх випадках заперечення звільнення працівникові необхідно буде довести свої аргументи.

Спорів, де згадується мобінг, дискримінація, у практиці небагато. Практично у всіх подібних суперечках фігурує вимога про відновлення на роботі, що є своєрідною боротьбою з роботодавцем, з тим самим моббінгом (у наведених прикладах – вертикальним моббінгом або босингом). Як показує практика, метою цих суперечок є навіть не бажання справедливості, а бажання «уразити» протилежний бік, довівши свою правоту в суді. Насправді ж, навіть у разі виграшу працівником спору в суді (що частіше трапляється, як говорилося раніше, у справах про звільнення «за статтею» через організаційні та технічні порушення роботодавцем процедури застосування стягнення), він не зможе довго продовжувати свою трудову діяльність у колективі. Отримавши омріяну посаду назад, а також виплати, пов'язані з вимушеним прогулом, такий борець із моббінгом, як правило, відразу звільняється – за власним бажанням!

Аналіз такої типової спірної ситуації ще раз доводить, що з мобінгом потрібно не боротися, а його гасити. І продовжувати працювати в цьому ж колективі, на цьому ж робочому місці, на тій самій посад.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання та протидії мобінгу (цькуванню):Закон України від 16.11.2022 р. №2759-IXURL: http:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/2759-20#Text/

2. Кодекс законів про працю України: Закон УРСР № 322-VII від 10.12.1971.URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text(дата звернення 14.12.2022 р.).

3. Трюхан О.А. Сучасний погляд на актуальні роблеми протидії мобінгу в трудових відносинаURL:http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/122/3439/7229-1?inline=1/

4. Юшко А.М., Чехун Д.Р. Мобінг у трудових відносинах. Право та інновації. 2020.№ 4(32). С. 13–16

340.12.

INTELLECTUAL PROPERTY IN THE POLITICAL CONTEXT OF UKRAINIAN MEMBERSHIP IN THE EU

Prof. Oksana Kashyntseva,
head of the Department of Intellectual Property and
Human Rights Research in Healthcare,
professor of the Western Ukrainian National University,
advisor of the Head of the National IP Office of Ukraine

Ukraine's approach to intellectual property (IP) has undergone a profound transformation in recent decades. From the remnants of a post-Soviet system with weak legal infrastructure and limited enforcement capacity, Ukraine has moved toward aligning its legal and institutional IP frameworks with European Union (EU) standards. This evolution has not only been shaped by legal and economic factors but is deeply embedded in the political reorientation of the country, especially following the Revolution of Dignity (2014) and the full-scale Russian invasion in 2022.

The political dimension of IP reform is central to understanding Ukraine's transition from a regionally dependent IP regime to one that embraces TRIPS standards and European integration. In this context, the role of public health concerns—especially in relation to access to medicines—has proven to be a key driver of change. This paper analyses how the geopolitical, legal, and

humanitarian challenges facing Ukraine have reshaped its IP landscape, with a focus on the pharmaceutical sector and the implications of war and crisis.

At the time of independence, Ukraine inherited quasi-institutions and a patent system that lacked transparency and public accountability. The governance of IP was strongly influenced by post-Soviet practices, characterised by weak judicial oversight, limited engagement with civil society, and an absence of mechanisms for balancing public and private interests [1].

During the 1990s and 2000s, IP was not seen as a national strategic interest but rather as a technical matter. As a result, Ukraine's early patent system tended to favour patent holders—often foreign—without proper scrutiny of evergreening or anti-competitive practices. This created barriers to affordable access to medicines and limited space for public health-oriented policy.

From the early 2000s, Ukraine faced increasing pressure from the Russian Federation to remain within the Eurasian Economic Union and its associated patent and regulatory systems. These efforts were part of broader geopolitical strategies aimed at maintaining influence over Ukraine’s legal and economic architecture [2].

However, Ukraine resisted joining the Eurasian Patent Organization (EAPO) and instead sought greater autonomy in shaping its IP policies. This decision was part of a broader strategy to align with international norms and gradually decouple from Russian-led regional mechanisms. The desire for strategic autonomy became especially evident during the negotiations on WTO accession and later in the EU Association Agreement [3].

Ukraine’s accession to the World Trade Organization (WTO) in 2008 involved full acceptance of the TRIPS Agreement. However, due to the political context and lack of public awareness, Ukraine did not negotiate or prioritize the inclusion of TRIPS flexibilities—such as compulsory licensing and parallel importation—as key instruments for protecting public health [4].

While the TRIPS framework was formally adopted, its implementation remained limited and often skewed toward stronger patent protection. This

situation created structural obstacles to accessing affordable medicines and delayed the use of legal tools that could balance innovation with public interest [5].

The signing of the EU-Ukraine Association Agreement in 2014 marked a turning point in Ukraine's IP policy. The agreement reaffirmed TRIPS commitments but also recognised the Doha Declaration on TRIPS and Public Health, which explicitly permits the use of TRIPS flexibilities to address public health needs [6].

The agreement created both opportunities and constraints: on the one hand, it promoted alignment with EU IP legislation; on the other, it set high standards for data exclusivity, patent term extensions, and regulatory compliance. Ukrainian civil society and policy experts emphasised the need to implement safeguards ensuring that public health would not be compromised by overprotection of patent rights [7].

Since 2017, Ukraine has pursued comprehensive reform of its patent law, driven by collaboration between government bodies, civil society organisations, and international partners such as WHO, UNDP, and EU institutions. The key goals of the reform included:

- Eliminating unjustified patents (especially evergreening in the pharmaceutical sector)
- Introducing stricter criteria for patentability
- Strengthening the examination process
- Enabling mechanisms for pre- and post-grant opposition

These changes culminated in the adoption of new legislation in 2020–2022 that significantly improved patent transparency and accountability [8]. The reform was supported by real-world evidence, including examples such as the case of breast cancer medicines, where introducing generics after patent expiry increased access from 15% to 85% of patients [9].

The full-scale Russian invasion in 2022 created new legal, ethical, and operational challenges. Ukraine invoked Article 73 of the TRIPS Agreement

(security exception), allowing the government to take measures inconsistent with standard IP obligations in order to protect public health and national security during armed conflict.

This unprecedented move highlighted the intersection of IP law with humanitarian needs and revealed the limitations of rigid legal systems in responding to crises. It also generated global interest in how countries can use international legal tools to maintain medicine access in emergencies.

Ukraine's experience is influencing EU-level discussions on IP and access to medicines. The forthcoming EU Pharmaceutical Package includes proposals to facilitate the use of compulsory licenses and enhance cooperation in emergency preparedness. Ukraine's advocacy and reforms are helping shape this agenda from a rights-based, patient-centered perspective.

Looking ahead, Ukraine is developing a new IP strategy for 2024–2030 that emphasizes:

- Balanced IP enforcement
- Use of TRIPS flexibility
- Strengthened cooperation with EU institutions
- Retention of national sovereignty in IP decision-making

Ukraine's journey in intellectual property governance reflects a broader narrative of legal modernisation, democratic reform, and resilience in the face of war. The country's IP policies have become a reflection of its values and strategic aspirations—not only as a technical domain but as a pillar of public health, security, and international alignment.

The Ukrainian case illustrates how political context, civil society engagement, and legal adaptability can drive meaningful reform in a field often dominated by corporate interests. As the EU advances its own pharmaceutical reform, Ukraine's example offers valuable lessons on how to harmonise IP rights with social justice and public health goals.

References:

1. Ukrpatent Reports (архів): https://ukrpatent.org
2. UNDP (2016), Access to Medicines in Ukraine: https://www.undp.org/ukraine/publications/addressing-barriers-access-medicines
3. WTO Accession Package: https://www.wto.org/english/thewto_e/acc_e/a1_ukraine_e.htm
4. WHO (2013), TRIPS Flexibilities and Access in Ukraine: https://www.who.int/phi/implementation/trips/Ukraine
5. MSF (2018), The Cost of Patents in Ukraine: https://msfaccess.org/cost-patents-ukraine
6. EU-Ukraine Association Agreement: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:22014A0529(01)
7. WTO Notification under TRIPS Article 73: https://docs.wto.org (пошук за «Ukraine TRIPS 73»)
8. European Commission – Pharmaceutical Strategy: https://ec.europa.eu/health/medicinal-products/pharmaceutical-strategy-europe_en

УДК 349.42

ЩОДО ЕКОЛОГІЗАЦІЇ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Мельник В. О.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація Екологізація в аграрній сфері в умовах євроінтеграції є важливим напрямом розвитку, оскільки Європейський Союз ставить високі вимоги до охорони навколишнього середовища та сталого розвитку. Україна, як країна, що прагне інтегруватися до ЄС, зобов'язана адаптувати свою аграрну політику до європейських стандартів.

***Ключові слова*:** екологізація, аграрний сектор, екологічна освіта, екологічні норми.

Стаття 3 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» розкриває основні принципи охорони навколишнього природного

середовища , а саме: пріоритетність вимог екологічної безпеки, обов'язковість додержання екологічних нормативів та лімітів використання природних ресурсів при здійсненні господарської, управлінської та іншої діяльності, екологізація матеріального виробництва на основі комплексності рішень у питаннях охорони навколишнього природного середовища, та ін. [1].

В. М. Трегобчук наголошує, що в даний час екологізація є напрямом розвитку сільського господарства, що базується на освоєні екологічних методів господарювання, забезпечує розширене відтворення природних і антропогенних ресурсів за рахунок формування стійких еколого-економічних систем [2, с. 50–56.] 2.

Україна повинна впроваджувати європейські екологічні норми та стандарти в аграрну сферу, включаючи вимоги до використання пестицидів, добрив та інших хімічних речовин. Це включає також органічне землеробство та сталий розвиток сільських територій. Агросистема має забезпечувати баланс між продуктивністю та збереженням природних екосистем, таких як ліси, водні ресурси та природні ландшафти [3].

Аграрний сектор повинен зосередитися на збереженні ґрунтів від ерозії, використанні менш водомістких культур та зменшенні забруднення водних ресурсів через зменшення використання хімічних добрив і пестицидів.

Зростання інтенсивності використання природних ресурсів, зокрема сільськогосподарських ґрунтів в окремих районах України призводить до їх деградація, що загрожує природному відновленню [4, с. 221–236.].

До 2030 року забезпечити збереження, відновлення та збалансоване використання наземних і внутрішніх прісноводних екосистем і їхніх екосистемних послуг, зокрема лісів, водно-болотних угідь, гір, степів і посушливих земель, відповідно до зобов’язань за міжнародними договорами. [5, Ст. 22].

Одним із важливих кроків до ефективної екологізації є підвищення рівня екологічної освіти серед фермерів, аграріїв та представників агробізнесу. Це включає проведення тренінгів, семінарів, навчальних програм і консультацій,

щоб допомогти їм освоїти новітні технології, стратегії екологічного землеробства та розуміння важливості дотримання європейських екологічних стандартів.

Збільшення кількості органічних відходів в аграрному секторі вимагає правильного управління відходами для запобігання забрудненню навколишнього середовища. ЄС підтримує програми переробки органічних відходів та впровадження технологій для їхнього використання у виробництві біогазу або як добрива. Україні необхідно активніше впроваджувати такі технології для зниження впливу на навколишнє середовище.

З метою інтеграції до ЄС, Україна повинна гармонізувати своє аграрне законодавство з європейськими нормами. Це стосується як стандартів безпеки харчових продуктів, так і екологічних норм. Важливим кроком є розвиток законодавства, яке підтримує екологічно сталий розвиток, зокрема надання преференцій для сільгоспвиробників, які дотримуються екологічних стандартів. Українські аграрії повинні орієнтуватися на європейські вимоги щодо екологічної сертифікації продукції, щоб збільшити конкурентоспроможність на ринках ЄС. Це може включати органічне землеробство, використання екологічно чистих технологій та сертифікацію продукції за стандартами «green deal».

Екологізація аграрної сфери в умовах євроінтеграції є складним і багатогранним процесом, який вимагає комплексного підходу на всіх рівнях — від законодавства до впровадження практичних технологій на фермах. Це не тільки дозволяє Україні інтегруватися в європейські структури, а й забезпечує сталий розвиток аграрного сектору, збереження природних ресурсів і покращення якості життя на сільських територіях. Створення бізнес-клімату, який заохочує впровадження екологічних технологій, зокрема через податкові пільги, гранти та субсидії на екологічні інновації.

Список використаних джерел:

1. Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища" https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12

2. Трегобчук В. М. Ландшафтно-екологічне районування території України. Вісник аграрної науки. 1999. № 5.

3. Органічне сільське господарство в Україні: реалії та виклики", Український інститут органічного виробництва, 2021.

4. Амонс С. Е. Стан та перспективи розвитку виробництва органічної продукції в Україні. Сільське господарство та лісівництво. 2021. № 3 (22).

5. Стратегія сталого розвитку України на період до 2030 року.

УДК 347.725

ПІДПРИЄМНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ

Аргат Я. П.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет,
м. Біла Церква, Україна

Анотація. В Україні господарська діяльність фізичних осіб – підприємців зазнала і продовжує зазнавати суттєвих трансформацій, початком було повномасштабне вторгнення росії в 2022 році, що значно вплинуло на функціонування підприємницької діяльності і продовжує зазнавати зміни в 2025 році із скасуванням Господарського Кодексу України. Малий бізнес відіграє важливу роль у підтримці економіки держави, створенні робочих місць та забезпеченні населення товарами й послугами. Метою дослідження є аналіз умов, змін і розвитку підприємницької діяльності.

Ключові слова: підприємництво, фізичні особи – підприємці, підприємницька діяльність, господарська діяльність, система оподаткування

Підприємництво, підприємницька діяльність – господарська діяльність, яка здійснюється самостійно, ініціативно та систематично на власний ризик з метою досягнення економічних і соціальних результатів та отримання прибутку. Підприємець – це той, хто веде бізнес.

Цивільний кодекс України зазначає, що будь-яка фізична особа може здійснювати підприємницьку діяльність, але тільки після державної реєстрації у встановленому порядку. Після такої реєстрації фізична особа офіційно набуває статусу ФОП. Система оподаткування для ФОП теж спрощена (вона ж загальна). Це досить зручно з точки зору ведення бухгалтерського обліку, що служить ще однією причиною популярності ФОП в середовищі малого бізнесу[1]. Якщо враховувати повномасштабне вторгнення росії і функціонуваня ФОП в перші місяці з 2022 року, в воєнний період було тимчасово припинено проведення документальних перевірок, значно обмежено застосування штрафних санкцій, а звітність спрощено. Це дозволило зменшити адміністративний тиск на бізнес та уникнути додаткових фінансових втрат у надзвичайній ситуації [3]. Водночас із липня 2023 року відбулося поступове повернення до довоєнного режиму податкового регулювання. Таким чином, підприємці знову зобов'язані не лише звітувати у повному обсязі, але й відповідати перед державою за повноту сплати податків. Потім також вносились зміни до законодавства щодо підвищення ставок і станом на 2025 рік для ФОП 1-2 груп: розмір військового збору становитиме 10% від мінімальної заробітної плати, встановленої на 1 січня звітного року (у 2025 році — 800 грн), а для ФОП 3 групи: розмір військового збору становитиме 1% та буде розраховуватись від доходу. Ставка військового збору для найманих працівників зросла з 1,5% до 5%. Тобто, вже в грудні 2024 року, при виплаті заробітної плати, військовий збір сплачуємо в розмірі 5%. Але попри численні труднощі, ФОП продовжують працювати, створювати робочі місця, забезпечувати товари й послуги, підтримувати громади та допомагати Збройним Силам України.

Право на здійснення підприємницької діяльності, яку не заборонено законом, має фізична особа з повною цивільною дієздатністю. Обмеження права фізичної особи на здійснення підприємницької діяльності встановлюються Конституцією України та законами. Фізична особа здійснює своє право на підприємницьку діяльність за умови її державної реєстрації в порядку, встановленому законом. Інформація про державну реєстрацію

фізичних осіб – підприємців є відкритою. Якщо особа розпочала підприємницьку діяльність без державної реєстрації, уклавши відповідні договори, вона не має права оспорювати ці договори на тій підставі, що вона не є підприємцем. Фізичні особи-підприємці зобов'язані нести відповідальність[2]. Зазвичай вони включають зобов’язання, пов’язані з власним майном і самою компанією. Наприклад, зобов’язання одноосібного власника, який перебуває в офіційному шлюбі, включають його чи її частку в активах громади. Але не всі самозайняті люди дотримуються встановлених законом правил. Тому, співпрацюючи з приватними підприємцями, ви повинні дотримуватися тих же заходів безпеки, що і з будь-яким іншим діловим партнером. Варто перевірити фізичних осіб-підприємців завчасно через реєстр або ще простіше, швидше та ефективніше за допомогою системи YouControl.

Підприємництво – визначна особливість справжнього світу, який постійно перебуває у стані нерівноваги, тож через це не може грати якусь роль у моделях рівноваги, яким приділяють увагу неокласичні автори. Більше того, неокласичні теоретики розглядають підприємництво як рядовий чинник виробництва, розміщення якого визначається очікуваними вигодами та витратами. Вони не усвідомлюють того, що за такого підходу виникає нерозв'язна логічна суперечність: попит на підприємницькі ресурси, заснований на очікуваних витратах і вигодах, передбачає віру в те, що можна сьогодні отримати певні відомості (про можливу величину майбутніх витрат і вигід) ще до того, як ця інформація буде створена підприємницькими зусиллями. Іншими словами, головне, завдання підприємця полягає у створенні і відкритті нової інформації, яка раніше не існувала, й допоки це створення не буде завершеним, цієї інформації не існує й вона не може бути нікому відома, отже не в силах людських заздалегідь ухвалювати неокласичні рішення про розміщення ресурсів у відповідності з очікуваними витратами і вигодами.

Дослідивши дане питання, зазначимо що функціонування і розвиток підприємницької діяльності зокрема малого бізнесу потребує багато зусиль і витрат і не завжди люди маючи кошти і вклавши їх в розвиток ФОП мають

можливість довгий час насолоджуватися даним явищем, факторами впливу є як початок війнив Україні, так і різні зміни на законодавчому рівні, зокрема скасування Господарського кодексу України.

Список використаних джерел:

1. Фізична особа – підприємець: хто такий ФОП насправді ULR:https://youcontrol.com.ua/topics/fizychna-osoba-pidpryiemets/

2. Право фізичної особи на здійснення підприємницької діяльності. ULR:Стаття 50. Право фізичної особи на здійснення підприємницької діяльності - Цивільний кодекс України Украины | Protocol

3. Головне управління ДПС в Одеській області. – 2023. URL: https://od.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/855119.html

УДК 347.9

МИРОВІ СУДИ ТА СУДДІ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

Настіна О.І.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет,

м. Біла Церква, Україна

Анотація. Одним із ключових питань зміни та вдосконалення правосуддя в Україні є перспективи створення в Україні мирових судів як елементу справедливого доступу до юстиції та системи перехідного правосуддя.

Ключові слова: перехідне правосуддя, мирові судді, судочинство

У правовому полі України поняття «мирове судочинство» не має усталеного визначення. У професійному середовищі його зазвичай розуміють як нижчий рівень судової системи, уповноважений розглядати незначні кримінальні та цивільні справи й сприяти примиренню сторін. Існує й інша точка зору, згідно з якою мировий суд – це місцевий (локальний) судовий або адміністративно-судовий орган державної

влади з обмеженою юрисдикцією, що здійснює розгляд дрібних справ за спрощеною процедурою [1]. Водночас, сформулювати універсальне визначення поняття складно, оскільки моделі мирового судочинства значно різняться між країнами, що ускладнює виокремлення спільних фундаментальних принципів.

Ідея запровадження мирових судів в Україні обговорюється вже не перший рік. Новий імпульс цій дискусії дала Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки, яка передбачала дослідження можливості створення інституту мирового судді [2]. У подальшому ця ініціатива знайшла відображення в інших програмних документах, проте досі не була офіційно оформлена у вигляді концепції або законопроєкту.

Запровадження інституту мирових судів отримує підтримку з боку громадськості. Так, за результатами соціологічного опитування, 55% респондентів позитивно ставляться до цієї ініціативи, тоді як 16% висловилися проти. Такі дані наводять В. Охріменко та Р. Смалюк у своїй публікації, де вони аналізують можливу модель мирового судочинства в Україні, потенційні переваги його впровадження та можливі кроки до реалізації [3].

Перед тим як створювати нову інституцію, варто чітко визначити цілі, яких вона повинна досягти, та проблеми, які має вирішити. Відповіді на ці питання безпосередньо впливатимуть на формування майбутньої моделі. Запровадження мирового судочинства в Україні може мати кілька основних цілей:

Розвантаження судової системи. В умовах відсутності належно розвинених механізмів альтернативного вирішення спорів суди залишаються фактично єдиним способом захисту прав. Це призводить до величезного навантаження на судову систему. Наприклад, у 2023 році лише в місцевих загальних судах перебувало понад мільйон цивільних справ. Додатково – близько мільйона справ у межах кримінального процесу та справ про адміністративні правопорушення. При цьому правосуддя у цих судах здійснювали лише 2 786 суддів, за штатної потреби в 3 838. Таке навантаження спричиняє затримки в розгляді справ та знижує ефективність судової системи.

Передача нескладних справ. До категорії справ, які не потребують високої кваліфікації для їх розгляду, можна віднести, зокрема, поділ майна подружжя, стягнення аліментів, розірвання шлюбу за відсутності спору щодо дітей, стягнення боргів тощо. Мирові суди могли б перебрати розгляд таких справ, дозволивши професійним суддям зосередитися на більш складних і прецедентних справах.

Покращення доступу до правосуддя. Самостійне звернення до суду потребує не лише фінансових ресурсів, але й правової обізнаності. Людині потрібно знати, до якого суду звертатися, сформулювати позов, зібрати докази та представити свою позицію. Для багатьох це становить бар'єр. Мирові суди, завдяки спрощеним процедурам, більшій доступності в громадах та оперативності, могли б суттєво підвищити рівень правового доступу для громадян, особливо в малих населених пунктах.

Таким чином, інститут мирового судочинства здатен не лише оптимізувати судове навантаження, а й наблизити правосуддя до громадян, зробивши його доступнішим і швидшим.

Список використаних джерел:

1. Міжнародний досвід діяльності інститутів мирового судді, суду присяжних, народних засідателів та пропозиції щодо можливостей його застосування в Україні // Електронний ресурс. http://www.fond.lviv.ua/wp-content/biblioteka/Doslidzh.myrovsud_prusiaznuh.pdf

2. Указ Президента України Про Стратегію системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2022 роки // Електронний ресурс. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#Text

3. Мирове судочинство: як і навіщо це може працювати в Україні? / Електронний ресурс. https://ldn.org.ua/event/myrove-sudochynstvo-iak-i-navishcho-tse-mozhe-pratsiuvaty-v-ukraini/

УДК 343

КОРУПЦІЯ В ОРГАНАХ ПРОБАЦІЇ: ШЛЯХИ ВИЯВЛЕННЯ ТА СПОСОБИ ПОДОЛАННЯ

Сімакова С. І.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри публічно-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. Корупція в органах пробації має особливе значення, оскільки пробація спрямована на реабілітацію та соціальну адаптацію засуджених, а також на запобігання рецидивам злочинів. Встановлено, що прояви корупції в органах пробації можуть бути різноманітними, від неправомірного використання посадових повноважень до фальсифікації документів та отримання хабарів. Доведено, що корупція підриває довіру до системи правосуддя, призводить до нерівності перед законом і може сприяти рецидиву кримінальних правопорушень.

***Ключові слова*:** корупція; пробація; кримінальне правопорушення; зловживання службовим становищем.

Органи пробації в Україні є державними установами, що здійснюють спеціалізовані функції в системі кримінального правосуддя, зокрема нагляд за виконанням умов пробації та реабілітацію осіб, які перебувають під державним наглядом. Вони є частиною виконавчої влади, оскільки їх діяльність базується на законодавчих актах Міністерству юстиції України. Таким чином органи пробації можна розглядати як суб'єкти державного управління в межах виконавчої влади. Система пробації в Україні найбільша за масштабом у Європі, адже підрозділи пробації є у кожній адміністративно-територіальній одиниці України, де є суди [1, с. 237].

Слушно вказує Богатирьова О.І. у своєму дослідження, що персонал уповноважених органів з питань пробації під час виконання службових обов'язків вчиняє злочини корупційної спрямованості, це неодмінно відбивається на його оперативно-службовій діяльності, руйнує моральні складові поведінки, знижує

професіоналізм та несе загрозу особистій безпеці, аж до притягання до кримінальної відповідальності, а в деяких випадках на жаль, мають летальні наслідки [2, с. 90].

Сьогодні як ніколи виникає необхідність виявлення адекватних заходів, спрямованих на запобігання та протидію корупційним проявам в органах пробації. Важливо наголосити, що доцільність їх залежить від багатьох чинників, і насамперед від правильного розуміння сутності корупційних злочинів, що дасть можливість визначити реальні цілі такої протидії і відповідні засоби їх досягнення [3, с. 256].

Корупція в органах пробації в Україні може проявлятися через зловживання службовим становищем, хабарництво та неформальні зв'язки, що впливають на ефективність нагляду за засудженими та реабілітацію осіб, які перебувають під наглядом. Приймаючи рішення врозріз із законодавчими нормами, та які суперечать закону, посадові особи з метою отримання матеріальної або нематеріальної вигоди можуть звільняти або пом'якшувати умови покарання засуджених за хабар. Це може виражатися в наданні переваг певним засудженим, які можуть бути пов'язані з корумпованими працівниками пробації, в обмін на матеріальні винагороди. Зловживаючи своїм службовим становищем посадові особи можуть використовувати своє службове становище для отримання особистої вигоди, наприклад, отримання подарунків або грошових коштів від засуджених або їх родичів, тим самим приймаючи рішення на користь певних осіб або організацій в обмін на хабарі або інші винагороди. Крім цього посадові особи можуть підробляти документи, що стосуються виконання покарань, умов звільнення або пробаційного нагляду. Це може включати фальсифікацію підписів, печаток або вказання неправдивої інформації. Внесення неправдивої інформації до офіційних реєстрів або баз даних з метою приховання корупційних дій або надання переваг певним засудженим. Працівники пробації можуть вимагати хабарів від засуджених або їх родичів за надання послуг, які повинні бути надані безкоштовно, наприклад, за полегшення умов виконання покарань або сприяння в отриманні умовно-дострокового звільнення. Недостатнє фінансування може створювати умови, коли співробітники, відчуваючи фінансову нестабільність, стають більш вразливими до корупційних практик. Неформальні зв'язки та «кумівство»

в офісах пробації під час розподілення посад на засадах особистих зв'язків, а не професійних якостей сприяє зловживанням владних повноважень.

Протидія корупції в органах пробації в Україні є дуже важливим та необхідним для якісного функціонування правової держави та створення рівності та справедливості в даній сфері державних органів. Тому держава постійно приймає нові закони та створює спеціальні органи для протидії корупції як в цілому на рівні держави так і на рівні органів пробації. Для боротьби з корупцією в органах пробації варто зменшити можливості для корупційних дій завдяки прозорості та відстежуваності всіх процедур. Зокрема:

1) за допомогою збільшення зарплат та регулярне навчання співробітників пробації сприятиме зниженню корупційних ризиків, оскільки якісно підготовлені працівники будуть менш схильні до неетичних практик;

2) за допомогою активної участі громадянського суспільства та незалежних антикорупційних органів можна буде виявляти та усувати корупційні прояви;

3) встановлення чітких правил та норм поведінки для працівників пробації допоможе запобігти корупційним діям;

4) встановлення суворих покарань за корупційні діяння серед працівників пробації включаючи звільнення з посади та притягнення до кримінальної відповідальності;

5) забезпечення невідворотності покарання винних осіб;

6) розробка та впровадження стандартів етичної поведінки, зокрема встановлення чітких правил та норм поведінки для працівників пробації, що допоможе запобігти корупційним діям.

Корупція в органах пробації є серйозною проблемою, яка впливає на ефективність та справедливість системи правосуддя в Україні. Її прояви, такі як неправомірне використання посадових повноважень, зловживання службовим становищем, фальсифікація документів та вимагання хабарів, підривають довіру суспільства до правоохоронних органів і сприяють нерівності перед законом. Лише спільними зусиллями держави, громадянського суспільства та міжнародних

організацій можна досягти значного зменшення корупційних ризиків та забезпечити ефективність системи правосуддя.

Список використаних джерел:

1. Сімакова С.І. Пробація, як механізм міжнародного досвіду роботи із правопорушником. С.І. Сімакова, О.Г. Мельник. Юридичний науковий електронний журнал. 2019. № 3. С.235-237.

2. Богатирьова О. І. Запобігання корупції в уповноважених органах з питань пробації у державній установі «Центр пробації». Актуальні проблеми протидії корупції в Україні в умовах воєнного стану: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. Львів. 2023. С. 89-93.

3. Лисенко В.О. Деякі проблемні питання протидії корупції в Україні. матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. Київ. 2013. С. 256–257.

УДК 343.3

ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ПОСЯГАННЯ НА ТЕРИТОРІАЛЬНУ ЦІЛІСНІСТЬ І НЕДОТОРКАННІСТЬ КРАЇНИ

Звонарьов О.Ю.

к.ю.н., доцент, доцент кафедри публічно-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет,м. Біла Церква

Анотація. У тезах розглянуті історичні передумови та основні етапи криміналізації посягання на територіальну цілісність і недоторканність за законодавством України.

Ключові слова: міжнародно-правовий принцип територіальної цілісності; кримінальна відповідальність; посягання на територіальну цілісність і недоторканність; законодавство України; криміналізація**.**

Територіальна цілісність як принцип міжнародного публічного права означає заборону насильницького захоплення, приєднання або розчленування території держави. Імплементація принципу територіальної цілісності та непорушності кордонів у національне законодавство України відбувалася

одночасно з юридичним оформленням відокремлення України від СРСР шляхом загального підтвердження цих принципів у таких основоположних документах як Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року, Акт проголошення незалежності України 24 серпня 1991 року, Закон України від 12 вересня 1991 року «Про правонаступництво», Угода про створення Співдружності Незалежних Держав від 21 грудня 1991 року та ін. Остаточно суверенітет та територіальне верховенство української держави закріплено в Конституції України 1996 року. У ст.ст. 1 та 2 Конституції України проголошено, що суверенітет України як суверенної, незалежної держави поширюється на всю її територію, що в межах існуючого кордону є цілісною і недоторканною. У ст. 17 Конституції також вказано, що захист суверенітету і територіальної цілісності України є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу.

Важлива роль у захисті територіальної цілісності держави належить кримінальному законодавству. В сучасних умовах, коли перед Україною постала реальна загроза її територіальній цілісності, розробка проблем кримінально-правового забезпечення територіальної цілісності держави є надзвичайно актуальним питанням.

У КК України з 2001 року існує окрема норма, що передбачає відповідальність за посягання на територіальну цілісність держави. Суспільно небезпечні діяння щодо територіальної цілісності були розміщенні у статті 110 КК "Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України" та віднесені до злочинів проти основ національної безпеки України (Розділ 1 Особливої частини КК).

Диспозиція ст. 110 КК України 2001 р. практично без змін відтворювала диспозицію ст. 62 КК України 1960 р. в редакції від 24.12.93 р. Головні зміни у статті 110 КК 2001 року стосувалися розміру та виду покарання за вказаний злочин. В цілому цей злочин відповідно до ст. 7-1 КК України 1960 р. відносився до категорії *тяжких злочинів.*

За класифікацією злочинів відповідно до ст. 12 КК 2001 р., діяння, передбачені ч. 1 та ч. 2 ст. 110 КК, є *злочинами середньої тяжкості*. Лише діяння, передбачене ч. 3 ст. 110 КК, за класифікацією злочинів відповідно до ст. 12 КК, є *особливо тяжким злочином* із відповідними юридичними наслідками.

На нашу думку, при прийнятті нового КК України у 2001 році мала місце явна недооцінка законодавцем суспільної небезпечності посягання на територіальну цілісність як одного із злочинів проти основ національної безпеки України. Протягом останніх десятиліть російська федерація не припиняла підривну діяльність проти України, що врешті-решт вилилося у пряме військове протистояння України з росією.

В цих умовах гостро постало питання щодо прийняття необхідних заходів щодо посилення відповідальності за дії, спрямовані на шкоду територіальній цілісності України. Законодавець, оцінивши високій ступінь суспільної небезпечності таких злочинів, намагався виправити вказану вище помилку щодо відносної м'якості покарання за посягання на територіальну цілісність України. З метою посилення відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України, у тому числі і за дії, спрямовані на посягання на територіальну цілісність і недоторканність України, Верховною Радою були прийняті Закони України № 1183-VII від 08.04.2014, № 1689-VII від 07.10.2014, якими були внесені суттєві зміни у санкцію статті 110 КК України [1;2].

Зокрема, було виключено обмеження волі як альтернативний вид покарання, залишено позбавлення волі як основне покарання (зі збільшенням строків за ч. 1 та 2 ст. 110 КК, та встановленням максимальних термінів позбавлення волі – від 10 до 15 років або довічне позбавлення волі за ч. 3 ст. 110 КК), а також в якості додаткового покарання передбачена конфіскація майна. Відповідно до ст. 12 КК діяння, передбачене ч. 1 ст. 110 КК у новій редакції є нетяжким злочином, за ч. 2 ст. 110 – тяжким, за ч. 3. ст. 110 КК – особливо тяжким злочином.

Крім того Законом України від 19 червня 2014 року № 1533-VII "Про внесення зміни до Кримінального кодексу України щодо кримінальної

відповідальності за фінансування сепаратизму" [3] Кримінальний кодекс був доповнений статтею 110-2, яка передбачає відповідальність за фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України. За ч. 1 ст. 110-2 КК фінансування дій, вчинених з метою зміни меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України карається позбавленням волі на строк від трьох до п’яти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до двох років та з конфіскацією майна.

Прийняття вказаних доповнень до кримінального законодавства свідчить про усвідомлення вищими органами державної влади ступеня загроз територіальній цілісності України та необхідності посилення її кримінально-правового захисту. Проте, як і в попередні роки, реакція держави на виклики територіальній цілісності виявилася хоч і швидкою, але «емоційною» та недостатньо продуманою. Про що свідчать висновки Головного науково-експертного управління ВР України на проекти вказаних доповнень до КК України [4; 5].

Таким чином: протягом всієї новітньої історії незалежної України кримінальне законодавство залишається важливим інструментом у забезпеченні територіальної цілісності і недоторканності держави як важливої складової національної безпеки України; кримінально-правова політика у сфері забезпечення територіальної цілісності і недоторканності держави повинна бути виваженою, мати науково-обґрунтований характер та спиратися на положення довгострокової державної політики у цій сфері з урахуванням наявних, скритих та потенційних загроз територіальній цілісності держави.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Кримінального кодексу України: Закон України від 8 квітня 2014 року № 1183-VII / Верховна Рада України. http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1183-18/paran8#n8

2. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального

кодексів України щодо невідворотності покарання за окремі злочини проти основ національної безпеки, громадської безпеки та корупційні злочини: Закон України від 7 жовтня 2014 року № 1689-VII / Верховна Рада України. http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1689-18/paran10#n10

3.Про внесення зміни до Кримінального кодексу України щодо кримінальної відповідальності за фінансування сепаратизму: Закон України від 19 червня 2014 року № 1533-VII / Верховна Рада України. http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1533-18/paran5#n5

4.Висновок на проект Закону України "Про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо кримінальної відповідальності за фінансування сепаратизму)". http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=50842

5.Висновок на проект Закону України "Про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України)". http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=50384

УДК 331.109

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЗАХИЩЕНОСТІ ГРОМАДЯН В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Малишко І. В.,

старший викладач кафедра публічно–правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет

Біла Церква, Україна

Антотація. Розглядаються основні аспекти забезпечення соціальної захищеності громадян в умовах військового стану. Проаналізовано основні виклики, з якими стикається населення, зокрема внутрішньо переміщені особи, військовослужбовці, ветерани, особи з інвалідністю, діти та люди похилого віку. Окреслено заходи державної політики щодо соціального забезпечення, зокрема фінансову підтримку, житлові програми, медичне та психологічне забезпечення, освітню та трудову інтеграцію.

Ключові слова: соціальна захищеність, військовий стан, внутрішньо переміщені особи, державна підтримка, соціальні гарантії, міжнародний досвід.

В умовах військового стану питання соціальної захищеності громадян набуває особливої актуальності. Держава стикається з необхідністю забезпечення базових соціальних гарантій для різних категорій населення, зокрема внутрішньо переміщених осіб, військовослужбовців, їхніх сімей, осіб з інвалідністю, дітей, пенсіонерів та інших соціально вразливих груп. Одним із ключових аспектів є фінансова підтримка, що включає виплату соціальних допомог, пенсій та пільг, а також забезпечення доступу до життєво необхідних товарів і послуг.

Важливу роль у процесі соціального захисту відіграє медична та психологічна допомога, оскільки військові дії суттєво впливають на фізичне та ментальне здоров'я населення. Держава реалізує програми реабілітації для поранених військових, надає психологічну підтримку сім’ям загиблих та ветеранам, а також забезпечує доступ до якісної медичної допомоги. Не менш значущим є питання забезпечення житлом, адже значна частина громадян втратила свої домівки через воєнні дії. Житлові програми, тимчасове поселення та відбудова інфраструктури є ключовими напрямами державної політики у цьому контексті.

Освіта та працевлаштування також залишаються важливими складовими соціальної захищеності. Забезпечення можливості навчання дітей і молоді, підтримка освітніх установ, а також створення умов для перекваліфікації та працевлаштування внутрішньо переміщених осіб та демобілізованих військовослужбовців сприяють стабілізації економічної ситуації та інтеграції постраждалих громадян у соціально-економічне життя[1,с.456].

Міжнародний досвід доводить, що ефективна соціальна політика в умовах військового стану можлива лише за умови комплексного підходу, що включає як державну підтримку, так і залучення міжнародних організацій, волонтерських ініціатив та громадянського суспільства. Для України важливо адаптувати найкращі практики соціального захисту з інших країн, які пройшли через подібні виклики, та впроваджувати довгострокові стратегії підтримки населення.

Таким чином, забезпечення соціальної захищеності громадян в умовах військового стану є складним, багаторівневим процесом, що вимагає активної участі держави, громадськості та міжнародних партнерів. Вдосконалення механізмів соціальної допомоги, впровадження ефективних програм підтримки та стратегічне планування є ключовими чинниками, які сприятимуть мінімізації соціальних ризиків та підвищенню рівня життя населення в умовах воєнних викликів [2, с.24].

Особливу роль у кризових ситуаціях відіграє підтримка вимушено переміщених осіб. Досвід Німеччини, Польщі та інших країн ЄС у забезпеченні соціального захисту біженців демонструє ефективність комплексного підходу: надання житла, фінансової допомоги, доступу до медицини, освіти та працевлаштування.

Наприклад, у Німеччині діє система інтеграції, що передбачає мовні курси, професійну адаптацію та соціальні виплати для осіб, які втратили домівки через воєнні дії або інші кризові явища.

Окремий аспект – підтримка військових та їхніх сімей у країнах, що переживали збройні конфлікти. У США діє розгалужена система соціального забезпечення ветеранів, яка включає фінансову допомогу, медичне страхування, пільгові програми з придбання житла та реабілітаційні центри. В Ізраїлі існує розвинута система підтримки демобілізованих військових, що включає освітні гранти, допомогу в працевлаштуванні та психологічну реабілітацію.

Міжнародний досвід також демонструє важливість залучення міжнародних організацій та громадських ініціатив до процесу соціальної підтримки. Наприклад, ООН, Червоний Хрест, ЮНІСЕФ та інші структури відіграють значну роль у наданні гуманітарної допомоги та фінансуванні соціальних програм у країнах, що перебувають у кризовій ситуації [3, с.47].

Таким чином, аналіз міжнародного досвіду свідчить про необхідність системного підходу до соціального захисту в умовах кризи, що включає державну підтримку, міжнародну допомогу та активну роль громадянського

суспільства. Україна може використати найкращі практики цих країн для розробки ефективної політики соціальної підтримки населення в умовах війни та післявоєнного відновлення

Список використаних джерел:

1. Соціальна політика та її вплив на рівень життя населення: новітні методи оцінки : кол. моногр. / за ред. О. М. Сидорчука. Одеса: Видавництво "Астропринт", 2024. 456 с.

2. Демченко Т. В. Реформування системи соціального захисту в умовах війни: правові та економічні аспекти. Економіка та держава. 2024. № 1. С. 23–30.

3. Коваленко Т. В. Адаптація європейських стандартів соціального захисту в Україні: виклики та перспективи. Соціальна політика. 2023. № 3. С. 45-60.

УДК 342.9

ПИТАННЯ ПРИТЯГНЕННЯ ВОДІЯ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ДОРОЖНЬОГО РУХУ ПІД ЧАС ПОВІТРЯНОЇ ТРИВОГИ

Самойлович А. А.,

старший викладач кафедри публічно-правових дисциплін

Білоцерківського національного аграрного університету, Україна

Анотація. У тезах приділено увагу проблемним питанням безпеці для здоров’я людини під час керування транспортним при оголошенні повітряної тривоги.

Ключові слова: Конституція, Правила дорожнього руху, безпека, суд, поліція, повітряна тривога

Норми ПДР України щодо дій під час повітряної тривоги відсутні, тобто водії транспортних засобів повинні діяти згідно з принципами безпеки, здоровим глуздом. Повітряна тривога нам підказує про певний рівень загрози для здоров’я та життя людини. Згідно ст. 27 Конституції України, ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави - захищати життя

людини. Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань [1].

Порушення правил дорожнього руху під час повітряної тривоги — дуже актуальне питання, яке залежить від багатьох чинників. В Україні, як і в багатьох інших країнах, під час повітряної тривоги вживаються певні заходи для забезпечення безпеки населення. Такими заходами є:

– зупинка транспорту: за загальними правилами, під час повітряної тривоги водії повинні зупинити транспортний засіб у безпечному місці, не створюючи перешкод для інших учасників руху. Порушення цього може бути кваліфіковано як небезпечне водіння або порушення правил дорожнього руху.

– покидання автомобіля: у разі оголошення повітряної тривоги водії і пасажири повинні вжити заходів безпеки, в тому числі, при можливості покинути автомобіль і укритися в безпечному місці (якщо є така можливість). Якщо водій не дотримується цього правила, це може призвести до адміністративної відповідальності.

– нерухомість на дорозі: тобто під час повітряної тривоги рух транспорту може бути обмежено, і всі учасники руху повинні враховувати це. Порушення, наприклад, проїзд на червоне світло, може бути кваліфіковано як порушення, навіть під час тривоги, але з урахуванням особливих умов.

– розмежування між воєнним станом і звичайною тривогою: Під час воєнного стану або надзвичайних ситуацій правила можуть змінюватися в залежності від обставин. В окремих випадках можуть бути введені тимчасові обмеження на рух або вимоги щодо припинення транспорту в певних зонах.

Із судової практики варто звернути увагу на справу №607/2277/24, провадження №2-а/607/101/2024 м. Тернопіль. Позивач позовні вимоги обґрунтував тим, що 14.01.2024 сержантом поліції відділення поліції № 1 (м. Тернопіль) Тернопільського РУП ГУНП в Тернопільській області Гнатівим І.В. винесена постанова серії ЕНА № 1239968, якою ОСОБА_1 притягнутий до адміністративної відповідальності за ч. 2 ст. 122 КУпАП та на нього накладене адміністративне стягнення у виді штрафу у розмірі 510 грн.

Позивач зазначив, що розгляд адміністративної справи та винесення постанови про накладення адміністративного стягнення у справі про адміністративне правопорушення відбувались під час оголошення сигналу повітряної тривоги. У задоволенні клопотання ОСОБА_1 щодо забезпечення його безпеки та безпеки членів його сім`ї працівниками поліції було відмовлено. Позивач вказав, що такими своїми діями поліцейський продовжував наражати позивача та членів його сім`ї на небезпеку, що є порушенням права на захист та безпеку життя. Позов ОСОБА_1 до Головного управління Національної поліції в Тернопільській області про скасування постанови про накладення адміністративного стягнення у справі про адміністративне правопорушення задовольнити повністю.

Скасувати постанову по справі про адміністративне правопорушення серії ЕНА № 1239968 від 14.01.2024 про притягнення ОСОБА_1 до адміністративної відповідальності за ч. 2 ст. 122 КУпАП та накладення адміністративного стягнення у виді штрафу у розмірі 510 гривень.

Надіслати на новий розгляд до Головного управління Національної поліції в Тернопільській області справу про притягнення ОСОБА_1 до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 122 КУпАП [2].

Порушення ПДР під час повітряної тривоги може бути піддане адміністративному впливу, однак враховуватися будуть і умови надзвичайної ситуації, й те, наскільки дії водія сприяли безпеці для нього та інших осіб.

Щоб уникнути таких порушень, водіям потрібно бути уважними до розпоряджень компетентних органів управління під час тривог та приймати рішення відповідно до здорового глузду

Список використаних джерел:.

1. Конституція України: прийнята на п’ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Рішення № 118854271, 06.05.2024, Тернопільський міськрайонний суд Тернопільської області: Електронний ресурс https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/118854271/

УДК 347.9

ПРАВОВИЙ СТАТУС ОСОБИ ПРИ ТИМЧАСОВОМУ ПРИХИСТКУ В КРАЇНАХ ЄС

Єфремова І. І.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. У статті досліджуються підстави перебування громадян України за кордоном протягом тривалого часу, у зв'язку із повномасштабним вторгненням російської федерації на територію України, що поставило життя цивільних громадян України під загрозу. Визначено особливості термінології – «тимчасовий прихисток». Досліджено основні права якими можуть користуватись громадяни України, які перебувають на умовах тимчасового прихистку.

Ключові слова: тимчасовий прихисток, право на перебування в країнах ЄС, Директива про мінімальні стандарти надання тимчасового захисту.

У зв'язку із війною росії проти України від 24 лютого 2022 року українським громадянам надали можливість звертатися за міжнародним захистом в Європейському Союзі (отримання притулку). Отримати можна відомі статус біженця чи додатковий захист. Водночас, актуальним став ще один інструмент – «тимчасовий захист» в одній із країн Європейського Союзу(ЄС).

Рада ЄС на засіданні в Брюсселі 4 березня 2022 року, проголосувала за застосування Директиви від 20 липня 2001 року № 2001/55/ЕС про мінімальні стандарти надання тимчасового захисту у разі масового напливу переміщених

осіб та про заходи, що сприяють збалансованості зусиль між державами-членами щодо прийому таких осіб та несення їх наслідків (далі – Директива).

Директива обходить традиційно перевантажену процедуру надання притулку (отримання статусу біженця/додаткового захисту) і пропонує швидкий і спрощений шлях доступу до захисту в країнах ЄС.

Тимчасовий захист не означає отримання статусу біженця відповідно до Конвенції про статус біженців від 28 липня 1951 року, який надає права, аналогічні посвідці на проживання. Втім, особи, які отримали тимчасовий захист в ЄС, можуть у будь-який час подати заявку на отримання статусу біженця.

Тимчасовий захист – це один із механізмів, які використовуються для надання притулку особам, які втекли від російської агресії в Україні. Такий статус зазвичай надається на певний період, проте його можна продовжити у зв'язку з війною, що триває, на території України.

У наданих нотаріально-засвідчених документах зазначено, що «Дозвіл на проживання для бенефіціарів тимчасового захисту … дійсний протягом періоду застосування Рішення (ЄС).

Правовий статус особи, яка отримала тимчасовий прихисток (тимчасовий захист) у країнах ЄС, регулюється Директивою Ради 2001/55/ЕС. Ця директива була активована вперше у 2022 році у зв'язку з повномасштабною війною в Україні.

Так, основними аспектами правового статусу такої особи є:

1. Право на легальне перебування: особа отримує дозвіл на тимчасове проживання, який зазвичай діє на 1 рік з можливістю продовження до 3 років.

2. Право на роботу: Особи з тимчасовим захистом мають право: працювати без додаткового дозволу на працевлаштування; займатися підприємницькою діяльністю (у деяких країнах – з обмеженнями).

3. Соціальна допомога: Право на: житло або допомогу з житлом; базову соціальну допомогу (харчування, одяг, фінансова допомога); медичне обслуговування (невідкладне або базове, залежно від країни); освіту для дітей.

4. Доступ до освіти: діти мають право (і в деяких країнах – обов'язок) навчатися у державних школах; дорослі можуть отримати доступ до мовних курсів, деяких професійних програм.

5. Обмеження: особи з тимчасовим захистом не мають автоматичного доступу до повної системи соціального забезпечення, як громадяни; вони не мають статусу біженця (refugee) або притулку (asylum), але можуть подати окрему заяву на такий статус; тимчасовий захист не дає права на постійне проживання.

6. Подорожі: особа має право подорожувати в інші країни Шенгенської зони до 90 днів у межах 180-денного періоду, якщо має дійсний проїзний документ та документ тимчасового захисту.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

2.Бровко Н.І. До питання євроінтеграційних процесів побудови громадянського суспільства в Україні // Матеріали Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф. (БНАУ, 11-12 квітня 2024 р.). Біла Церква, 2024. С. 33-37.

УДК 347.9

ПРАВОВА ПРИРОДА НЕЮРИСДИКЦІЙНИХ ФОРМ ЗАХИСТУ ПРИВАТНИХ ПРАВ

Пахомова А.О,

к.ю.н., доцент, завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. Захист суб'єктивних прав можна пов'язувати з усіма випадками, коли має місце реалізація санкції правової норми, яка передбачає негативну оцінку протиправної поведінки. При цьому форми реалізації санкції при різних умовах можуть суттєво відрізнятися одна від одної.

Ключові слова: юрисдикційний захист, неюрисдикційний захист, самозахист, приватно-правові правовідносини.

Варіант застосування санкцій правових норм можливий в порядку владного акта юрисдикційного органу (посадової особи), в іншому випадку може здійснюватися добровільно в порядку виконання зобов'язання стороною у правовідносинах, а також в передбачених законом випадках – уповноваженою стороною у правовідносинах. Тому виходячи з даних позицій можна говорити про дві основні форми захисту цивільних суб'єктивних прав і законних інтересів, а саме юрисдикційну та неюрисдикційну форми.

Захист прав і свобод громадян та організацій в юрисдикційних органах включає в себе елементи матеріально-правового і процесуально-правового порядку. З матеріально-правової точки зору акт захисту суб'єктивних прав полягає у вживанні заходів матеріально-правового характеру (матеріально-правових санкцій) щодо зобов'язаної сторони, в констатації (визнання) прав та інтересів уповноваженої суб'єкта. З іншого боку, захист суб'єктивних прав здійснюється відповідними юрисдикційними органами в процесуальній формі, коли зацікавлені особи наділяються комплексом процесуальних прав, за допомогою яких забезпечується захист матеріальних прав і законних інтересів. В даному контексті захист носить ознаки цивільно-процесуального характеру (тим самим реалізуючи диспозиції норм процесуального права). Класичним інститутом для захисту цивільних прав тут виступає судова інстанція (судова влада) [1, с.19].

Неюрисдикційна форма, маючи локальний характер, досягається в результаті дій фактичного порядку і протікає не в юрисдикційній процесуальній формі, а в межах охоронюваних матеріальних правовідносин, суб'єктами яких виступають його учасники (як правило, прийнято говорити про суб’єктність кредитора та боржника).

Основна відмінність між юрисдикційною та неюрисдикційною формами полягає в тому, що захист прав в юрисдикційній формі здійснюється компетентними державними і громадськими органами з притаманним кожній з них певним процесуальним порядком діяльності, в той час як захист у неюрисдикційній формі протікає в межах матеріальних правовідносини і здійснюється самими сторонами у правовідносинах.

До числа неюрисдикційних способів захисту (і, по суті, до основного їх виду) відноситься спосіб самозахисту суб'єктивних прав, який характерний перш за все для області приватного права, де буває вкрай доречний, оскільки сторони приватноправових відносин, задовольняючи свої майнові інтереси, на перших етапах локальних юридичних криз між суб’єктних відносин схильні вирішувати багато питань в договірному приватному порядку (самостійно), однак існують випадки у деяких локальних правових конфліктах своєчасно забезпечити юрисдикційний спосіб захисту прав об'єктивно буває складно, тому учасникам правових відносин необхідно мати механізм, що наддасть змогу захисту своїх цивільних прав і законних інтересів самостійно.

У національному цивільному законодавстві спосіб самозахисту як окремий спосіб захисту прав був одним з перших передбачених видів. В цьому контексті питання самозахисту цивільних прав розкриває стаття 19 Цивільного кодексу України, визнаючи самозахист однією з форм в числі інших основних способів захисту цивільних прав. Згідно зі статтею 19 ЦК України особа має право на самозахист свого цивільного права та права іншої особи від порушень і протиправних посягань. [2]. Одночасно з цим самозахист як спосіб захисту суб'єктивних прав знає і сучасне трудове законодавство. Так, відповідно до статті 143 Трудового кодексу України з метою самозахисту трудових прав працівник має право відмовитися від деяких видів робіт (не передбачених договором, небезпечних для життя і здоров'я тощо) [3].

Список використаних джерел:

1. Підлубна Т. М. Право на захист цивільних прав та інтересів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» Київ, 2009. 21с.

2. Цивільний кодекс України: Кодекс; Закон від 16.01.2003 р.

3. Кодекс законів про працю України: Кодекс; Закон від 10.12.1971 р.

УДК 347.9

ОСОБЛИВОСТІ НОТАРІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ПРИВАТНИХ ПРАВ

Ярмоленко Ю.В.

к.ю.н., доцент, кафедри цивільно-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. Під нотаріальної захистом прав і законних інтересів розуміється як система заходів матеріально-правового порядку, що застосовуються з метою усунення перешкод на шляху здійснення права, так і діяльність по застосуванню цих заходів, що здійснюється нотаріусами в певній процесуальній формі.

Ключові слова: неюрисдикційний захист, нотаріат, приватно-правові правовідносини.

Цивільний кодекс України не згадує нотаріат в числі органів, що здійснюють захист цивільних прав (ст. 11) [1]. У правовій літературі також, як правило, не передбачається можливість нотаріальної форми захисту. Деякі автори обмежують правозахисну діяльність нотаріуса вчиненням виконавчого напису, нерідко з певними застереженнями. Основною причиною такого становища є нерозуміння сутності правового статусу нотаріуса, що призводить до невикористання його потенціалу, відома ролі нотаріуса до формального «проставлення» їм посвідчувального напису на документах, розгляду його в якості «гальма» цивільного обороту . Даний підхід багато в чому обумовлений невизначеністю ролі і місця нотаріуса в правовій системі, нерозумінням його правозахисної функції.

Разом з тим слід зазначити певний внесок авторів, які досліджували проблему захисту цивільних прав, її форми, способи і сутність захисту.

У Конституції України більшою мірою акцент зроблений не на захист прав громадян і юридичних осіб як на публічно правовому інституті, а на функції здійснення юридичної допомоги, яка на відміну від публічної нотаріальної діяльності носить приватний характер і пов'язана в основному з поняттям «послуга », які мають приватноправове зміст.

Нотаріальний захист прав випливає із суті ст. 1 Закону України «Про нотаріат», в якій головним завданням нотаріату є забезпечення захисту прав і законних інтересів громадян. До числа основних способів нотаріальної захисту цивільних прав (охоронюваних законом інтересів) відносяться визнання безперечних прав і підтвердження безперечних юридичних фактів. Ці способи носять матеріально-правовий характер. У ряді норм ЦКУ є пряма вказівка на можливість захисту порушеного права шляхом вчинення нотаріусом виконавчого напису, яка представляє собою «розпорядження нотаріуса про стягнення з боржника на користь кредитора грошових сум або майна ...» [2, с.137]. Так, згідно з п. 5 ст. 358 ЦКУ у разі неповернення у встановлений термін суми кредиту, забезпеченого заставою речей у ломбарді, ломбард має право на підставі виконавчого напису нотаріуса після закінчення пільгового місячного терміну продати це майно в порядку, встановленому для реалізації заставленого майна. Поряд з цим п. 3 ст. 630 ЦКУ передбачає, що стягнення з орендаря за договором прокату заборгованості по орендній платі провадиться в безспірному порядку на підставі виконавчого напису нотаріуса.

Таким чином, ЦКУ визнає в окремих випадках то, що захист прав учасників цивільного обороту може проводитися нотаріусом в тому числі шляхом виконавчого напису. Однак нотаріальна захист права пов'язана не тільки з виконавчим написом, її поняття набагато ширше. Тому необхідно розширити рамки юрисдикційної форми захисту цивільних прав та передбачити поряд з судовим і адміністративним порядком захисту захист цивільних прав нотаріусом.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України: Кодекс; Закон від 16.01.2003 р. № 435– IV / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради. 2003. №№ 40–44.

2. Штефан М.Й. Цивільний процес. Київ., 2017. 283 с.

УДК 343

ШЛЯХИ ВИЯВЛЕННЯ ТА ПОДОЛАННЯ КОРУПЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНИМИ ОРГАНАМИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Коломоєць Є.Р.,
студентка 3 курсу соціально-гуманітарного факультету
Білоцерківський національний аграрний університет
м. Біла Церква, Україна
Науковий керівник – **СІМАКОВА С.І.,**
к.ю.н., доцент кафедри публічно-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет
м. Біла Церква, Україна

Анотація. Досліджено питання, що стосуються діяльності антикорупційних органів, таких, як: Національне антикорупційне бюро, Спеціалізована антикорупційна прокуратури, Вищий антикорупційний суд, а також визначено основні напрямки для покращення їх роботи в умовах військового стану.

Ключові слова: корупція; війна; військовий стан; зловживання, Національне антикорупційне бюро.

Корупція є однією з найбільших загроз для стабільності та розвитку України, особливо в умовах війни в Україні. Незважаючи на те, що антикорупційні органи досягли певних успіхів, ще існують ряд проблеми, які перешкоджають знизити статистичні показники корупційних правопорушень.

Під час військових дій на території на України, боротьба з корупцією залишається однією із надважливих проблем нашої держави, адже саме подолання цього явища є ключем до перемоги, ефективної відбудови країни та швидкої інтеграції до Європейського Союзу.

Після 24 лютого 2022 року було закрито публічній доступ до багатьох даних, що суттєво обмежило можливість громадського контролю, зокрема у сфері публічних закупівель, що стало однією із причин корупційних правопорушень. За таких умов уряд дозволив укладати прямі договори без конкурентних процедур, та створив сприятливе середовище для існування корупційних проявів.

Ще однією проблемою, яка постала в умовах війни, це втрата контролю над майновим стан державних службовців, адже реєстр електронних декларацій припинив публічну роботу, і чиновники не звітували про свої майно та доходи [2]. Наразі відновлено декларування майна державних службовців, що дає можливість здійснювати фінансовий контроль, та оцінку доброчесності кандидатів на керівні державні посади.

Враховуючи військовий стан в державі, деякі чиновники використовують його у власних цілях, тим самим вчиняючи корупційні кримінальні правопорушення та правопорушення по’вязані з корупцією [3]. Зокрема це розкрадання державних коштів, використання їх не за призначенням; списання коштів на ремонт укриттів, які так і до цього часу залишаються у неналежному стані; продаж гуманітарної допомоги; продаж військового одягу чи спеціального устаткування за завищеними цінами, та інше.

Питання боротьби з корупцією набуває ще більшої важливості через те, що рівень міжнародної підтримки України багато в чому залежить від успіхів у цій сфері. У сучасних дослідженнях наголошується на необхідності вдосконалення антикорупційного законодавства та впровадження додаткових механізмів як громадського, так і міжнародного контролю. Це дозволить зберегти довіру як українського суспільства, так і закордонних партнерів, що є не менш важливо в умовах війни [4, с. 545].

Боротьба з корупцією у сучасних умовах значно посилена завдяки діяльності таких органів, як: Національне антикорупційне бюро (далі-НАБУ), Спеціалізована антикорупційна прокуратура (далі-САП), та Вищий антикорупційний суд (далі-ВАКС). Вищевказані органи продемонстрували хороші результати, зокрема притягнули до відповідальності низку високопосадовців, серед яких прокурори та судді.

Незважаючи на те, що 2023-2024 роки стали найуспішнішим для антикорупційних органів і рівень корупції серед топ-чиновників зменшився, багато українців досі невдоволені результатами НАБУ, САП та ВАКС, оскільки антикорупційна інфраструктура країни все ще розвивається, і всі ці органи не завжди можуть працювати на повну потужність.

Враховуючи вищевикладене варто зробити висновок, що боротьба з корупцією під час період війни в нашій державі має надважливе значення, адже кожна вкрадена гривня – це втрачене життя, затягнута перемога або зірвана гуманітарна допомога. Подолання корупції можливе лише за умови політичної волі, прозорості та залучення суспільства. Насамперед, слід забезпечити жорсткий контроль за державними закупівлями, особливо у сферах оборони, логістики та відновлення інфраструктури.

Антикорупційні органи повинні діяти належно і рішуче, не зважаючи на високі посади чи статус фігурантів. Ефективність їхньої роботи багато в чому залежить від судової системи, тож реформування судів та забезпечення їх доброчесності є важливим кроком. Також важливо продовжувати співпрацю з міжнародними партнерами, які не лише надають допомогу, а й вимагають звітності, допомагають в аудиті та розслідуваннях.

Активна роль громадськості й журналістів теж є незамінною. У військовий час критика і розголос мають не послаблювати країну, а ставати запобіжником зловживань. Тому підтримка свободи слова і захист тих, хто викриває корупцію повинні бути пріоритетом. Лише в умовах прозорості, відповідальності та справедливості можливо зберегти довіру громадян, посилити стійкість держави та впливати на рівень корупції в державі.

Список використаних джерел:

1. Трансперенсі Інтернешнл Україна. Електронний ресурс URL: Довіра і корупція під час війни https://ti-ukraine.org/blogs/dovira-i-koruptsiya-pid-chas-povnomasshtabnoyi-vijny/.2022.
2. Укрінформ. Протидія корупції під час війни: ставлення громадян, висвітлення медіа та пріоритети для країни. Електронний ресурс URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3748959-protidia-korupcii-pid-cas-vijni-stavlenna-gromadan-visvitlenna-v-media-ta-prioriteti-dla-kraini.html.2023.
3. Про правовий режим воєнного стану. Закон України. Електронний ресурс. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text.
4. Гришко В.І. Воєнний стан як чинник зростання корупції в Україні. В.І. Гришко, В.І. Лисий. Аналітичне-порівняльне правознавство. ДВНЗ «УжНУ» Ужгород. 2024. № 6. С. 543-549.
5. Центр громадського моніторингу та контролю. Корупція під час війни. Хто винен і як запобігти? Електронний ресурс. URL: https://naglyad.org/uk/2024/04/16/koruptsiya-pid-chas-vijni-hto-vinen-ta-yak-zapobigti/.

УДК 340.12

ПРОБЛЕМИ ОГРАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ВОЄННИЙ ЧАС ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Квашук О.Д.,

студентка 2 курсу соціально-гуманітарного факультету

Білоцерківський національний аграрний університет

м.Біла Церква, Україна

Науковий керівник – **ЛИННИК Т. В.,**

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет
м.Біла Церква, Україна

Анотація. Діяльність місцевого самоврядування в умовах мирного часу та під час воєнного стану має суттєві відмінності, зумовлені змінами в пріоритетах, функціях та викликах, з якими стикаються органи місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування у воєнний стан змінили свої пріоритети на забезпечення безпеки населення, евакуацію, гуманітарну допомогу; акцент на координацію дій з військовими структурами та іншими державними органами; впровадили надзвичайних заходів для підтримки населення, продовольча безпека, медичне забезпечення.

Ключові слова: місцеве самоврядування, воєнний стан, відбудова, повноваження, державні адміністрації.

З початком воєнного стану державна влада законодавчо ввела ряд обмежень щодо повноважень місцевої влади, необхідні для забезпечення оборони і військового спротиву. Але деякі з цих обмежень не відповідали закону. Наприклад, уряд своєю постановою позбавив бюджетних повноважень не тільки обласні і районні ради, які опинилися під окупацією чи в зоні військових дій, але і усі інші ради цих щаблів на територіях, які знаходяться в тилу. Обласними та районними бюджетами по всі Україні безконтрольно розпоряджаються місцеві державні адміністрації.

Уряд також забрав у громад місцеві податки, які надходять до їхніх бюджетів від податку на доходи фізичних осіб від військових та інших силовиків. Уряд вирішив, що ці кошти, починаючи з листопада 2023 року і до завершення дії воєнного стану, мають повертатись до держбюджету і використовуватись на потреби оборони тому, що громади позбавлені права закуповувати зброю. Законопроект про повернення у держбюджет 2024 року місцевих податків військових лише з третьої спроби був ухвалений парламентом[1]. Народні депутати, перед усім ті, які були обрані у мажоритарних округах, розуміли його непопулярність, адже громади ефективно і оперативно допомагають армії, закриваючи більшість потреб

військових частин, на які не вистачає державних коштів. Попри передбачені цим законопроектом компенсаційні виплати для громад з держбюджету, варто очікувати, що наступного року відбудеться різке скорочення поступлень до місцевих бюджетів, і, відповідно, зменшення активності громад у питаннях допомоги не лише ЗСУ, але й у вирішенні інших проблем, пов'язаних з війною.

Попри воєнний стан, місцеве самоврядування продовжує свою роботу сьогодні. Органи місцевого самоврядування усіх рівнів співпрацюють з військовим командуванням та військовими адміністраціями, а за потреби погоджують між собою окремі повноваження. Додаткові функції, які випали на долю місцевої влади у перші дні війни, стосувалися великого напливу внутрішньо переміщених осіб. ОМС організували реєстрацію відповідного статусу, видачу довідок і за допомогою членів громад налагодили процес розміщення людей, які покинули свої оселі.

Державна влада достатньо швидко врегулювала діяльність державних органів та місцевого самоврядування в умовах воєнного стану. Парламент прийняв законопроект №7153[2], який спрощує функціонування місцевого самоврядування та Уряду у період воєнного стану. Закон надіслано Президентові України на підпис.

Також 20 квітня Верховна Рада прийняла за основу законопроект № 7269 [3] про внесення змін до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» щодо функціонування місцевого самоврядування у період дії воєнного стану. Проект передбачає врегулювання здійснення повноважень ОМС в умовах воєнного стану, спрощення процедури прийняття кадрових рішень щодо посад в ОМС, посад керівників суб'єктів комунального сектору економіки.

Основні проблеми, з якими стикаються громади, особливу увагу було приділено безпеці, кадровому голоду, а також ментальному здоров'ю мешканців. Результати показують, що у більшості громад існують серйозні виклики в управлінні ресурсами та організації комунікації з населенням. Це

особливо актуально для деокупованих і наближених до зони бойових дій територій, де питання безпеки залишається найгострішим. Представники громад також відзначали важливість підтримки місцевих органів влади в умовах війни та наголошували на необхідності подальшої співпраці з військовими адміністраціями. Однак, існують труднощі з кворумом місцевих рад, що ускладнює прийняття важливих рішень на місцевому рівні.

Інші виклики самоврядування:

• Корупція: місцеві органи можуть бути піддані корупційним ризикам, якщо немає належного контролю;

• Недостатнє фінансування: часто місцеві бюджети є обмеженими, що ускладнює реалізацію проектів;

• Конфлікти інтересів: можливість виникнення конфліктів між різними групами населення або між органами влади та громадою.

«Наслідки повномасштабного вторгнення росії спонукають громади оптимізувати свої процеси, налагоджувати зв’язок із мешканцями, бути більш ефективними в наданні послуг, захищати доступ до даних. Більш того, цифровізація має вирішальне значення, коли йдеться про відновлення та відбудову. Завдяки новій програмі, ми дамо можливість громадам бути компетентними у сфері збору та аналізу даних, розробки інклюзивних послуг для громадян, розбудови партнерства та зв’язків із зацікавленими сторонами в країні та за її межами, а головне – думати про те, як краще відбудувати Україну», –про це заявив Бастіан Файгель, директор Програми «U-LEAD з Європою»[4]. Для планування на середньострокову перспективу треба створити реєстр внутрішньо переміщених осіб, які не планують повертатися до своїх регіонів (не мають куди – окуповані території, пошкоджене майно, є бажання залишитися жити у спокійнішому регіоні). Важливо інформувати внутрішньо переміщені особи про можливості започаткувати власний бізнес, про фінансування в межах програм пільгового кредитування, грантів та міжнародної технічної допомоги.

Територія, яка виконує роль «глибокого тилу» країни, здійснює допомогу переміщеним підприємствам; складає програми зайнятості для переміщених осіб; забезпечує транспортні коридори для ввезення гуманітарної допомоги та імпорту й експорту; а також упроваджує будівництво житла для внутрішньо переміщених осіб; максимально зберігає економічний потенціал регіону. Одночасно громади, які перебувають у тилу, надають допомогу прифронтовим регіонам та тим, які знаходяться на лінії фронту[5]. Це перш за все гуманітарна допомога (продукти, пальне, ліки), технічна допомога в евакуації виробництва, логістична підтримка для забезпечення зв'язку цих регіонів з рештою території країни. В умовах воєнного стану органи місцевого самоврядування, які перебувають у тилу, також здійснюють заходи національного спротиву, антитерористичного забезпечення, належного функціонування систем оповіщення та сховищ. Великі ризики для тилових регіонів складають затягування війни, масштабна руйнація інфраструктури ракетними ударами, окупація.

Програма відновлення України має бути зосереджена в першу чергу на підтримці інституцій. Як свідчать дослідження, більший ефект зростання мають країни із сильними інституціями, а не розміром допомоги. Навіть попри жахливі випробування війни, довіра українців до державних і соціальних інститутів тільки зростає. Ні агенції з відновлення України, ні міжнародні організації, ні громадські не повинні замінювати чи дублювати функції державних інституцій, перебирати на себе роботу місцевих органів влади. Територіальні громади та громадськість здатні брати активну і ефективну участь у прийнятті рішень щодо відбудови і здійснювати контроль за діяльністю владних структур, використовуючи цифрові технології. Відновлення повинно починатися якомога швидше, уже зараз, не чекаючи закінчення війни. Фінансова допомога міжнародних донорів та гранти на реконструкцію зруйнованих об'єктів має залучатися на економічне зростання, а не заміщувати його.

Шляхами вирішення проблем, з якими стикаються органи місцевого самоврядування під час війни:

- Впровадження системи кризового управління для швидкого реагування на зміни в ситуації, створення кризових штабів для координації дій;
- Адаптація місцевих бюджетів і програм до нових реалій;
- Організація безпечних маршрутів для евакуації населення, створення укриттів та пунктів тимчасового перебування;
- Налагодження систем інформування населення про небезпеки, рекомендації щодо дій у надзвичайних ситуаціях;
- Співпраця з гуманітарними організаціями для доставки продуктів харчування, медикаментів та інших необхідних товарів;
- Впровадження програм соціальної підтримки для вразливих верств населення (пенсіонерів, інвалідів, сімей з дітьми);
- Налагодження тісної взаємодії з військовими структурами для забезпечення безпеки громади та отримання інформації;
- Співпраця з центральними органами влади для отримання ресурсів і підтримки;
- Впровадження електронних сервісів для забезпечення доступу до адміністративних послуг в умовах обмежень;
- Використання соціальних медіа для інформування населення про зміни, новини та важливу інформацію;
- Створення волонтерських груп для допомоги в організації гуманітарної допомоги, підтримки армії та місцевих ініціатив, проведення онлайн-консультацій для обговорення актуальних питань і залучення населення до прийняття рішень;
- Пошук можливостей отримання фінансової допомоги від міжнародних організацій;
- Оперативний перегляд і перерозподіл бюджетних коштів на найважливіші потреби громади.

Ефективне місцеве самоврядування під час війни вимагає швидкої реакції на виклики та гнучкості в управлінні. Співпраця з населенням, військовими структурами та міжнародними організаціями й ключовими аспектами для забезпечення стабільності та безпеки громади в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про забезпечення підтримки обороноздатності держави та розвитку оборонно-промислового комплексу України»: Постанова Кабінету Міністрів України від 12.09.2023 р. №10037. Економічна політика. 2023. 8 груд. №50-51
2. Закон України «Про центральні органи виконавчої влади" та "Про правовий режим воєнного стану»: Народний депутат України від 13.03.2022 р. №7153. Державне будівництво. 2022. 13 берез.
3. Закон України «Про правовий режим воєнного стану»: Народний депутат України від 21.04.2022 р. №7269. Безпека і оборона. 2022. 12 трав.
4. https://decentralization.ua/news/16255
5. https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2023/06/77_part-1..pdf

УДК 342

ПРОВЕДЕННЯ РЕФЕРЕНДУМІВ В УКРАЇНА ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ РОЗВИТКУ

Горобінська Є. С.

студентка 2 курсу соціально-гуманітарного факультету

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Науковий керівник - **ЛИННИК Т.В.**

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет
м.Біла Церква, Україна

Анотація. Перший загальнонаціональний референдум в Україні (1991) став визначальним для здобуття незалежності країни, але подальша практика референдумів була нерегулярною через недоліки законодавства, юридичні прогалини та відсутність механізмів реалізації рішень. Ключові виклики включають недостатню довіру громадян, низьку активність і безпекові ризики. Для розвитку інституту референдумів потрібно вдосконалювати законодавство, підвищувати прозорість процедур та посилювати участь усіх соціальних груп.

Ключові слова: референдум, незалежність України, прозорість процедур,виборчі комісії, недосконаліть законодавства.

Перший загальнонаціональний референдум в Україні, який відбувся 1 грудня 1991 року, став одним із ключових етапів становлення української незалежності. Понад 90% громадян проголосували за підтвердження суверенітету держави, що стало підґрунтям для її міжнародного визнання. [1]

Водночас практика проведення референдумів після 1991 року мала епізодичний характер. Наприклад, результати консультативного референдуму 2000 року залишилися нереалізованими через юридичні прогалини та відсутність механізмів імплементації прийнятих рішень. [2]

Ця непослідовність, що спостерігається у проведенні референдумів в Україні, яскраво свідчить про нагальну потребу у системному вдосконаленні українського законодавства у цій сфері. Відсутність чітко визначених процедур та єдиних стандартів не лише створює серйозні практичні труднощі, але й підриває довіру громадян до інституту референдуму як одного з ключових механізмів прямої демократії.

Також негативний ефект від недостатнього правового регулювання посилюється ще й низькою громадянською активністю, яка зумовлена недоліками у процесі підготовки референдумів. Брак інформації про мету та

сутність винесених питань, обмежений доступ до незалежних джерел та формальний підхід до залучення громадян знижують їхню мотивацію брати участь у референдумах. Це, у свою чергу, створює ситуацію, коли референдуми сприймаються суспільством не як реальний інструмент впливу, а як формальність.[3]

Референдуми в Україні стикаються з низкою викликів такі як, недосконаліть законодавства, що створює труднощі у формулюванні питань для референдумів, що може призводити до суперечливих трактувань їхніх результатів.[5]; замість інтерактивного діалогу процес обмежується поверхневими формами участі, що знижує мотивацію; безпекові ризики. У контексті збройного конфлікту та російської агресії проведення референдумів у певних регіонах стає неможливим, що загострює проблему втручання у процеси голосування. Крім того, євроінтеграційні процеси вимагають від України адаптації національного законодавства до європейських стандартів, що включає процедури організації та проведення референдумів. [5]; недостатнє правове регулювання, що створює простір для маніпуляцій, не даючи громадянам впевненості у прозорості процесів. [3]

Додаткові перспективи розвитку референдумів в Україні:підвищення кваліфікації членів виборчих комісій. Регулярне навчання та сертифікація виборчих комісій гарантує їхню професійність і незалежність. [4]; програми залучення меншин. Важливо гарантувати однаковий доступ до участі в референдумах для кожної соціальної групи, зокрема, національних меншин, людей з інвалідністю та інших; збільшення прозорості процедур. Окрім електронного волевиявлення, було б доречно впровадити відкриті аналітичні платформи, на яких кожен з громадян мав би змогу ознайомитися з тим, як використовуються ресурси на організацію референдумів.

На мою думку, референдуми – це справді вагомий інструмент демократії, що дає людям змогу безпосередньо вирішувати долю країни.

Перший референдум 1991 року став історичним моментом для України, адже саме тоді громадяни підтвердили прагнення жити в незалежній державі. Але далі ситуація з референдумами склалася не найкращим чином: законодавство залишається недосконалим, а їхня роль у політичному житті – невизначеною.

Чимало людей просто не вірять у референдуми, бо не бачать їхніх справжніх наслідків. До того ж, загроза зовнішнього втручання, особливо нині, коли країна воює, робить їх проведення ще важчим. Якщо ми прагнемо, аби референдуми функціонували як у розвинених демократіях, необхідно вдосконалювати законодавство, гарантувати прозорість та залучати якнайбільше людей до участі. Без цього вони так і залишаться чимось формальним, а не реальним механізмом впливу громадян на державні рішення.

Список використаних джерел:

1. Андрощук О. В. Референдум першого грудня 1991 http://www.history.org.ua/?termin=Referendum

2. Думка Венеціанської комісії № CDL-INF (2000), https://web.archive.org/web/20111216073029/http://www.venice.coe.int/docs/2000/CDL-INF(2000)011-e.asp

3. Закон України “Про всеукраїнський референдум” https://zakon.rada.gov.ua/go/1135-20

4. Постанова 21.11.2008 “Про Типову програму навчання членів виборчих комісій”, https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0065359-08#Text

5.Наукові записки львівського університету. Сінькевич О. В. https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/907/821

УДК 340.12

РЕФОРМУВАННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Монастирний Г. С.

студент ІІ курсу соціально-гуманітарного факультету

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Науковий керівник - **ЛИННИК Т. В.**

к.ю.н., доцент кафедри конституційного

права та теоретико-правових дисциплін

соціально-гуманітарного факультету

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація: У тезах було проведено дослідження процесів реформування судової системи України в контексті євроінтеграційних процесів. Було розглянуто комплексну судову реформу 2016 року, а також подальший шлях реформування судової системи у зв'язку з набуттям Україною офіційного статусу країни-кандидата у ЄС, зокрема реформа КСУ в 2023 році.

Ключові слова: суд, судова реформа, євроінтеграція, Україна, ЄС

23 червня 2022 року Україна набула статус офіційного кандидата в члени Європейського Союзу. Згідно з Резолюцією Європарламенту про статус кандидата України, Республіки Молдови і Грузії 2022/2716 (RSP) між Україною та ЄС активізувався «розширений» діалог спрямований на подальше просування економічної інтеграції, а також гармонізації національного законодавства з нормами ЄС [1]. Однією з основних вимог ЄС до України, є впровадження блоку реформ задля реформування судової системи України. Окрім вищезгаданої резолюції, фундаментальні реформи для судової системи України передбачені як пакетами Європейської Комісії так і в Угоді про асоціацію між Україною та ЄС [2]. Ця угода дає зрозуміти, скільки будуть

тривати євроінтеграційні процеси та чого Україна хоче досягти на цьому шляху.

В контексті євроінтеграційних процесів, спочатку варто згадати про досить комплексну судову реформу, яку було проведено в 2016 році. Ця реформа охоплювала питання організації та автономії судової влади, відносини органів судової влади та судів з іншими гілками влади, структуру та фінансування судової системи, особливості професійної діяльності суддів, порядок призначення, тощо. Якщо говорити більш детально, то внаслідок реформи 2016 року було проведено кваліфікаційне оцінювання суддів, а також створення нових судових інституцій, зокрема: Вищий антикорупційний суд, Вищий суд з питань інтелектуальної власності. Також, було здійснено реорганізацію Вищої ради юстиції внаслідок чого було утворено Вищу раду правосуддя (ВРП) 12 січня 2017 року. Окрім проведення певних конкурсів та створення нових судових інституцій, було прийнято й низку нових нормативно-правових актів такі як Закон України « Про судоустрій і статус суддів» [3], Закон України «Про Вищу раду правосуддя» [4], та Закон України « Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 2017 року [5]. Варто відзначити ще й те, що внаслідок цієї реформи Верховна Рада України втратила свій вплив на призначення та звільнення суддів. Подальше реформування судової системи України, було зумовлено набуттям офіційного статусу кандидата на членство в ЄС Україною 23 червня 2022 року. Тож, з отриманням цього статусу Європейська Комісія висунула пакет вимог до України, яка вона має виконати в першу чергу. Як зазначалося раніше, однією з основних вимог було подальше впровадження реформ у судову систему України, і з того пакету вимог ЄК можна виокремити 2 вимоги, які стосувались судових реформ:

1) Прийняти законодавство про процес добору суддів КСУ, на основі здійснення оцінки професійних здібностей та доброчесності суддів.

2) Закінчити перевірку Етичною радою кандидатів у ВРП та здійснення відбору кандидатів для створення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України (ВККСУ).

Розглянемо детальніше реформу КСУ. З метою імплементації першої вимоги Європейської Комісії 27 липня 2023 року було прийнято Закон України « Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо уточнення положень про конкурсний відбір кандидатур на посаду судді Конституційного Суду України» [6]. Відповідно до введених змін було впроваджено новий порядок відбору кандидатів на посаду судді КСУ, а саме – відбір кандидатів має здійснюватися за допомогою спеціального органу - Дорадчої групи експертів, яка оцінює рівень компетентності кандидата, а також його моральні якості. До складу Дорадчої групи експертів має входити 6 членів, 3 з яких в перехідний період мають бути направлені Венеційською комісією та міжнародними організаціями міжнародні експерти. Подібні зміни забезепечують як прозорий конкурс на посади суддів КСУ, так і забезпечення відповідності таких заходів європейським стандартам, що сприятиме швидшому просуванню України до статусу повноправного члена ЄС.

Другою вимогою Європейської комісії було завершення перевірки Етичною радою кандидатів у ВРП та здійснення відбору суддів до ВККСУ. Варто відзначити, що ВРП та ВККСУ є тими органами, що відповідальні за добір кандидатів на посаду суддів, а також за звільнення суддів, якщо ними були порушені вимоги законодавства України, тож внаслідок корупції у цих органах не вдалося повноцінно впровадити та здійснити судову реформу 2016 року. Тому, у 2019 році згідно із Законом України « Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» [7] було здійснено розпуск ВККСУ, а також його «перезапуск», внаслідок чого було скорочено кількість членів ВККСУ з 16 до 12, а повноваження призначати їх склад було передано ВРП. Якщо говорити про подальше реформування в

цьому напрямі, то у 2021 році було прийнято Закон України «Про внесення змін до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" та деяких законів України щодо відновлення роботи Вищої кваліфікаційної комісії суддів України» [8], який передбачав перевірку чинних членів ВРП на доброчесність, а також впровадив перевірку для всіх нових кандидатів до ВРП та ВККСУ. Цим законом було визначено, що такі перевірки мають проводитися спеціально створеними для цього інституціями: для ВРП – Етичною радою, а для ВККСУ – Конкурсною комісією. Станом на 2023 рік ВРП складається з 16 членів, які пройшли перевірку Етичної ради [9], а 1 червня 2023 року ВРП затвердила склад ВККСУ і розблокувала роботу відповідного органу [10].

Отже, варто відзначити те, що судова реформа є однією з найскладніших вимог ЄС, адже в процесі реформування судової системи Україна стикається з багатьма викликами, одним з яких є корупція. Успішність цієї реформи залежить від якості та швидкості впровадження таких дій у правову систему України та у підсумку сприятиме прискоренню впровадження стандартів ЄС у національну правову систему, що стане поштовхом до набуття Україною статусу члена ЄС.

Список використаних джерел

1. Resolution on the candidate status of Ukraine, the Republic of Moldova and Georgia 2022/2716 (RSP). URL: https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/printficheglobal.pdf?id=739315&l=en.

2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Україна, Європейський Союз, Євратом [...]; Угода, Список, Міжнародний документ від 27.06.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.

3. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 No 1402-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text.

4. Про Вищу раду правосуддя : Закон України від 21.12.2016 No 1798-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19#Text

5. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів : Закон України від 03.10.2017 No 2147-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147%D0%B0-19#Text.

6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо уточнення положень про конкурсний відбір кандидатур на посаду судді Конституційного Суду України : Закон України від 27.07.2023 No 3277-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3277-20#Text.

7. Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування : Закон України від 16.10.2019 No 193-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/193-IX#Text.

8. Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо відновлення роботи Вищої кваліфікаційної комісії суддів України : Закон України від 13.07.2021 No 1629-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-20#Text.

9. Склад Вищої ради правосуддя. Вища рада правосуддя, 2023. URL: https://hcj.gov.ua/news/vrp-nadano-status-sposterigacha-u-yevropeyskiy-merezhi-rad-pravosuddya

10. ВРП призначила членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. Вища рада правосуддя, 2023. URL: https://hcj.gov.ua/news/vrp-pryznachyla-chleniv-vyshchoyi-kvalifikaciynoyi-komisiyi-suddiv-ukrayiny

УДК 340.12

ПОСАДОВІ ОСОБИ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК СУБ'ЄКТИ ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ

Бровко Н. І.,

доктор юридичних наук, професор,

завідувач кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Олефір А.В.

магістрант 5 курсу ОП Право

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. Стаття присвячена аналізу посадових осіб місцевого самоврядування як суб'єктів владних повноважень в процесі реалізації ними фунцій місцевого самоврядування. Виділено та проаналізовано принципи діяльності посадових осіб місцевого самоврядування як суб'єктів владних повноважень. Встановлено, що законодавство потребує конктретизації у питанні статусу посадових осіб місцевого самоврядування які наділені владними повноваженнями.

Ключові слова: суб'єкти владних повноважень, органи місцевого самоврядування, посадові особи, міський голова, владні повноваження

Місцеве самоврядування є важливою складовою державного управління, що відіграє ключову роль у забезпеченні ефективного функціонування територіальних громад. Його діяльність спрямована на впровадження політики, надання якісних послуг населенню та підтримку сталого розвитку регіонів. Виконання обов'язків у цих органах покладене на службовців, які сприяють реалізації місцевої політики та управління громадськими ресурсами.

Посадові особи органів місцевого самоврядування є суб'єктами владних повноважень у розумінні національного законодавства. Відповідно з ч. 1 ст. 2 Кодексу адміністративного судочинства України (КАСУ), до суб'єктів владних повноважень відносяться органи державної влади, органи місцевого

самоврядування, їх посадові та службові особи, інші суб'єкти, які наділені управлінськими функціональними на підставі законодавства.

Органи місцевого самоврядування - їх посадові особи, зокрема сільські, селищні, міські голови, виконкоми є суб'єктами владних повноважень. Секретар відповідної ради, керівники виконавчих органів також є суб'єктами владних повноважень, так як вони здійснюють адміністративні функції, приймають акти та управлінські рішення. Вони можуть бути відповідачами в адміністративних справах, якщо їх дії або бездіяльність оскаржуються громадянами чи юридичними особами.

Підтвердженням вищевикладеного є законодавчо визначені принципи діяльності органів місцевого самоврядування. Так головним є принцип дотримання законності - всі рішення та дії службовців повинні відповідати нормам Конституції та чинного законодавства України. Посадові особи повинні мати відповідну освіту, навички та досвід, реалізовуючи принцип компетентності і професіоналізму.

У своїй діяльності вони є прозорими та відкритими, усі рішень приймати на демократичних засадах з урахуванням думки громади.

Важливим принципом діяльності є принцип стабільності і безперервності управління - забезпечення безперешкодного функціонування місцевих органів влади та недопущення конфлікту інтересів і корупції, тобто запобігання будь-яким незаконним діям з боку посадових осіб.

Система органів місцевого самоврядування поділяє посади на три основні категорії:

1. Виборні посади - посади, на які призначаються шляхом голосування громади (міський, сільський, селищний голова, депутати місцевих рад).

2. Посади муніципальних службовців - адміністративні працівники виконавчих органів, відповідальні за управління та реалізацію політики на місцевому рівні.

3. Допоміжний персонал - працівники, що забезпечують технічну та адміністративну підтримку діяльності органів місцевого самоврядування.

До основних функцій, які ж підтвердженням статусу особи, що здійснює владні повноваження є розробка, координація та впровадження місцевих програм розвитку; прийняття управлінських рішень в рамках власної компетенції; здійснення бюджетного планування та розподіл ресурсів; забезпеченняь якісного надання соціальних, комунальних та адміністративних послуг мешканцям громади; контроль виконання нормативно-правових актів на місцевому рівні.

Незважаючи на визначені у законодавстві функції та повноваження посадових осіб місцевого самоврядування їх статус суб'єктів владних повноважень залишається неконкретизованим у законодавстві. Це пов'язано з спірним питанням «чи є місцеве самоврядування владою?»

Законодавчо визначено, що місцеве самоврядування це право і реальна здатність мешканців громади вирішувати питання місцевого значення. Тобто про владні повноваження мова не йде, хоча закріплені повноваженні свідчать про інше. Тому виникає потреба у чіткому закріпленні у законодавстві тези щодо того чи відносіться органи місцевого самоврядування до суб'єктів влданих повноважень, так як органи місцевого самоврядування відіграють важливу роль у забезпеченні ефективного управління територіальними громадами. Вдосконаленняїх статусу дозволить зробити діяльність органів місцевого самоврядування ще більш ефективною та орієнтованою на потреби населення.

Список використаних джерел

1. Про місцеве самоврядування в Україні. Закон України 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. Відомості ВР України (ВВР), 1997, № 24, ст.170

2. Гейда О. В. Види територіальних громад в Україні та особливості їх правового статусу: загальна характеристика. Європейські перспективи. 2012. № 3. Ч. 3. С. 9-13.

3. Григор'єв В. А. Становлення публічної самоврядної (муніципальної) влади в Україні. Автореф. дис. на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Одеська національна юридична академія. Одеса, 2002. 20 с.

УДК 340.12.

ДОЦІЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ МНОЖИННОГО ГРОМАДЯНСТВА В УКРАЇНІ

Кузьомко Т.Р.,
здобувач 1 курсу ОП «Право»
Білоцерківський національний аграрний університет
м. Біла Церква, Україна
Науковий керівник - **БРОВКО Н.І.,**
д.ю.н.,професор
Білоцерківський національний аграрний університет
м. Біла Церква, Україна

Анотація. Розглянуто та досліджено позитивні й негативні фактори, що виникають при набутті статусу біпатрида. Обумовлено рівень необхідності запровадити подвійне громадянство в Україні.

Ключові слова: громадянство, держава, множинне громадянство, подвійне громадянство, резидент, біпатризм.

Громадянство для особистості є вкрай важливим, адже визначає її політичне й суспільне становище, матеріальний та духовний добробут. Завдяки громадянству для людини поширюється суверенітет держави й, особливо, її здатність користуватися державними гарантіями своїх прав та законних інтересів як всередині країни, так і за її межами. Питання інституту подвійного громадянства є актуальним як для світової спільноти, так і для Української держави зокрема. В сучасних умовах, зважаючи на багатоетнічність нашої держави та значну кількість суміжних кордонів, одним з найбільш суперечливих питань у національному законодавстві є питання подвійного (множинного) громадянства.

Подвійне громадянство можна вважати різновидом множинного громадянства. Однак терміни «подвійне громадянство» і «множинне громадянство» можуть мати різні юридичні значення. Біпатризм або подвійне громадянство означає перебування особи одночасно в громадянстві двох держав. У міжнародному праві це

розглядається як більш широке поняття «множинне громадянство», а саме як одночасна належність особи до громадянства двох або більше держав [1].

Набуття особою більше ніж одного громадянства є ознаками біпатризму (подвійного громадянства), а юридична приналежність особи до двох і більше держав є характерним для множинного громадянства. Отримання двох і більше громадянств веде за собою права та обов'язки, які кожна держава надає своєму резиденту. Подвійне або множинне громадянство можна прослідкувати у багатьох державах світу. Так, серед європейських країн, в яких множинне громадянство дозволяється або фактично допускається, можна виокремити Ірландію, Німеччину, Нідерланди, Італію, Туреччину, Грецію. Однак є й країни, в яких наявність в осіб другого громадянства категорично не дозволяється. Серед них, зокрема, Австрія, Норвегія, Швеція [2].

Здебільшого множинне громадянство виникає в наслідок колізії норм різних держав, тобто коли одна держава спирається на принцип «права крові», тобто визнає своїми громадянами осіб, батьки яких є її громадянами, а інша держава дотримується принципу «права ґрунту», визнаючи своїми громадянами осіб, які народилися на її території. Важливо зазначити, що причини, через які українці отримують громадянство інших країн, переважно не пов'язані з політикою. Основними факторами є легкість поїздок за кордон, більше можливостей та безпека для життя.

Вважаємо за потрібне розглянути переваги та недоліки множинного громадянства. Подвійне громадянство надає можливість подорожувати без віз та зборів, зберігати свою культурну ідентичність, надавати фінансову підтримку близьким людям, вільно працювати та вести бізнес у обох країнах, не сплачувати міжнародний збір для навчання, володіти власністю в будь-якій країні свого громадянства, можливість голосувати на федеральних і місцевих виборах та брати участь у громадському та політичному житті обох країн, до яких вони належать, має можливість скористатися двома системами охорони здоров'я [3].

Недоліки присутні в множинному громадянстві, в першу чергу це податкові обов'язки (зобов'язання сплачувати податки одразу кільком державам,

громадянином яких є особа), обов'язок перед державою у військовій службі, ускладнення в імміграції, правові конфлікти та політичні обмеження.

В умовах війни, коли Україна знаходиться в стані війни, наявність множинного громадянства може становити загрозу для державного суверенітету. Серед основних наявних та ймовірних загроз для державної безпеки, що виникають через набуття українцями громадянства іншої країни, виділяються такі:

1. Відтік наукового потенціалу: студенти, науковці, викладачі.

2. Створення передумов для витоку інформації з обмеженим доступом (носії секретів з подвійним громадянством).

3. Формування позицій впливу в інтересах іноземної держави через надання громадянства її громадянським службовцям місцевого та регіонального рівнів. Слід наголосити, що саме ті, хто має доступ до секретної інформації, особливо державні службовці, опиняються у зоні ризику. Адже наявність у них подвійного громадянства утворює передумови для витоку таємної інформації та завдання суттєвої, нерідко невиправної, шкоди національній безпеці.

4. Задоволення територіальних претензій шляхом розгортання військового конфлікту під приводом захисту своїх громадян від утисків на території України, а також їх використання в інтересах іншої держави. Ця проблема є актуальною для нашої держави.

5. Зниження обороноздатності держави, зокрема через ухилення осіб з подвійним громадянством від військової служби так римінального чи іншого судочинства.

Таким чином, з одного боку, введення подвійного громадянства може створити для українців нові перспективи в галузі працевлаштування, навчання, подорожей та надати комфорт у проживанні за кордоном, тих громадян, що виїхали з початком повномасштабного вторгнення. А з іншого боку, подвійне громадянство може ускладнити вирішення правових питань та створити юридичні суперечності між країнами. На час війни це може підвищити ризик втрати незалежності країни. Прийняття рішення про наявність подвійного громадянства

має бути обґрунтованим і враховувати конкретні обставини особи, а також усі потенційні наслідки і ризики.

На нашу думку, в Україні є достатньо підстав для запровадження множинного громадянства. Проте через політичну нестабільність та триваючу війну в країні, варто утриматися від поспішних кроків.

Правове регулювання подвійного громадянства в Україні - важлива частина державної політики, спрямована на забезпечення юридичної визначеності, захист прав громадян та підтримання національної безпеки. Воно охоплює нормативно-правову основу, процедури здобуття і втрати громадянства, права та обов'язки осіб з подвійним громадянством, а також механізми вирішення конфліктів та забезпечення взаємодії між державами. Ефективне правове регулювання подвійного громадянства сприяє розвитку демократичних інституцій, підвищенню рівня довіри до держави та забезпеченню стабільного правового середовища для українських громадян. Разом з тим, це потребує постійного вдосконалення законодавства та міжнародної співпраці задля розв'язання нових викликів та проблем, що виникають з подвійним громадянством.

Список літератури

1.Європейська конвенція про громадянство, 1997 рік. URL: https://zakon.rada. gov.ua/ laws/ show/ 994_004#Text

2. Ковальський В. Біпатриди: подвійне громадянство чи подвійне життя? Небезпеки запровадження в Україні подвійного громадянства / В. Ковальський // Юридичний вісник України. 2017. № 12.

3. Pros and Cons of Dual Citizenship (27.03.24). URL: https://www.globalcitizensolutions.com/ pros-and-cons-of-dual-citizenship/. https://prikhodko.com.ua/my-i-zmi/my-i-zmi/stattya/ yuridichni-naslidki-podvijnogo-gromadyanstva/.

4. Софінська І. Д. Подвійне громадянство, принцип вірності і публічне врядування: мати не можна позбавити**.** Часопис Київського університету права**.** 2021. № 2. С. 71-76.

УДК 347.725

ПІДСТАВИ ВПРОВАДЖЕННЯ СТИМУЛЬОВАНОГО ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Коломоєць Є.Р.

здобувач 3 курсу ОП «Право»

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Науковий керівник: **АРГАТ Я.П.**

кандидат юридичних наук, доцент

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. Актуальність напряму дослідження зумовлена необхідністю пошуку ефективних інструментів державного впливу на економічний розвиток України в умовах воєнного стану, зниження інвестиційної активності та регіональних диспропорцій. Метою дослідження є визначення правових, економічних і політичних підстав для впровадження стимулюючих режимів, а також аналіз їхнього впливу на національну економіку. Впровадження спеціальних правових режимів дозволяє створювати сприятливі умови для бізнесу за допомогою податкових і митних пільг, спрощення адміністративних процедур, фінансової підтримки та доступу до інфраструктури.

Ключові слова: стимуляція, правовий режим, індустріальні парки, економічна політика, інфраструктура.

Стимульований правовий режим господарювання є важливим інструментом державної економічної політики, що використовується з метою активізації підприємницької діяльності, підтримки окремих галузей економіки та вирівнювання регіонального розвитку. Такий режим передбачає встановлення особливих, сприятливіших умов для суб’єктів господарювання, які здійснюють діяльність у певних секторах або на певних територіях. У сучасних умовах стимулювання економічної активності набуває особливого значення в контексті відновлення економіки після кризових явищ, спричинених війною, глобальними економічними змінами та внутрішніми структурними проблемами[1, с 82].

Підстави для впровадження стимульованого правового режиму можна умовно поділити на економічні, соціальні, правові та політичні. Економічні підстави передбачають необхідність активізації виробничого потенціалу країни, залучення інвестицій, зростання валового внутрішнього продукту, підвищення рівня зайнятості, модернізації виробничих потужностей та збільшення конкурентоспроможності національного бізнесу. Держава, застосовуючи стимули у вигляді податкових та митних пільг, фінансової підтримки, доступу до інфраструктури, спрощених адміністративних процедур, сприяє розвитку малого і середнього бізнесу, технологічному оновленню та інноваціям.

Соціальні підстави впровадження стимулюючих режимів пов'язані з необхідністю забезпечення більш рівномірного розвитку регіонів, подолання депресивних тенденцій у сільських та промислово занепалих територіях, створення нових робочих місць, а також підвищення якості життя населення. У цьому контексті важливою є роль індустріальних парків, спеціальних економічних зон, технопарків, які створюються саме з метою активації господарської діяльності у пріоритетних напрямах[2].

Правові підстави закріплені в законодавстві України. Зокрема, гарантується свободу підтримки підприємництва та підтримку державою економічної ініціативи[3, ст 42]. Нормативно-правові акти створюють правову основу для запровадження стимулюючих режимів[4, p.19-20]. У правовому аспекті важливо, щоб впроваджебння стимулів відбувалося в межах прозорих, чітко визначених механізмів і було доступним для широкого кола суб'єктів господарювання[5, ст 6-8].

Не менш важливими є політичні підстави. Держава за допомогою стимулюючих правових режимів реалізує економічну політику, спрямовану на стабілізацію ситуації, забезпечення сталого розвитку, інтеграцію до європейського економічного простору та відповідальність міжнародним стандартам. Особливої актуальності набуває стимулювання розвитку оборонної промисловості, високих технологій та енергоефективних секторів в умовах зовнішніх викликів. На практиці в Україні вже діють певні елементи

стимульованого правового режиму. Функціонують індустріальні парки, для яких передбачені податкові та інфраструктурні пільги, впроваджено спеціальний правовий режим для ІТ-сектору – Дія.Citi, що забезпечує пільгове оподаткування та спрощену взаємодію з державою. Також застосовуються стимули для підприємств, що залучають значні іноземні інвестиції.

Впровадження стимульованого правового режиму господарювання є одним із основних інструментів державного регулювання економіки, спрямованим на створення сприятливого середовища для розвитку підприємництва, залучення інвестицій, стимулювання інновацій та забезпечення рівномірного соціально-економічного розвитку регіонів. У сучасних реаліях, коли Україна переживає повномасштабну війну, руйнування інфраструктури, зниження ділової активності та відтік капіталу, необхідність впровадження ефективних стимулюючих механізмів є надзвичайно актуальною. Підстави для впровадження таких правових режимів мають комплексний характер і охоплюють економічні, соціальні, правові та політичні аспекти. Економічно це пояснюється потребою пожвавлення підприємницької діяльності, подолання інвестиційного застою. Соціальна складова включає зменшення регіональної нерівності, розвиток депресивних територій та поліпшення умов життя громадян.

Таким чином, стимульовані правові режими господарювання мають важливе значення для сучасної економічної політики держави. Їхнє впровадження повинно базуватися на чіткому правовому механізмі, продуманій економічній стратегії та постійному моніторингу ефективності. Вони здатні не лише підтримати бізнес в умовах кризи, а й стати основою для довгострокового розвитку, структурної трансформації економіки для досягнення цілей сталого зростання України.

Список використаних джерел:

1. Крижановський І.О. Стимулювання підприємницької діяльності в умовах ринкової економіки. Право. 2001. 231 с.

2. Закон України «Про індустріальні парки» URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5018-17#Text

3. Конституція України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text

4. Податковий кодекс України

URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17

5. Закон України «Про інвестиційну діяльність» URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text

УДК: 347.725

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ

Міщенко Я. О.

студентка 3 курсу соціально-гуманітарний факультет

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Науковий керівник: **АРГАТ Я.П.**

кандидат юридичних наук, доцент;

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. Кібербезпека є важливою складовою національної безпеки, економічної стабільності та захисту прав громадян. В Україні правове регулювання кібербезпеки активно розвивається, проте існують проблеми, зокрема недостатня відповідальність за кіберзлочини та необхідність гармонізації з міжнародними стандартами. Будапештська конвенція про кіберзлочинність є важливим кроком у боротьбі з кіберзлочинністю, але відсутність повноцінних міжнародних договорів ускладнює ефективне регулювання цієї сфери.

***Ключові слова*:** кібербезпека, кіберзлочинність, захист інфраструктури, міжнародні стандарти, кіберзагрози.

У сучасному світі кібербезпека є одним із ключових елементів національної безпеки, економічної стабільності та захисту прав громадян. З

розвитком цифрових технологій зростає кількість кібератак, спрямованих на державні установи, бізнес та приватних осіб. Україна вже неодноразово ставала об'єктом масштабних кіберзагроз, зокрема атак вірусу NotPetya, хакерських вторгнень у державні реєстри та системи критичної інфраструктури.

Правове регулювання кібербезпеки в Україні знаходиться на етапі активного розвитку, проте залишається низка проблем таких як, недостатня відповідальність за кіберзлочини та їх складність у доведенні, необхідність гармонізації законодавства з міжнародними стандартами. Будапештська конвенція про кіберзлочинність, прийнята в 2001 році під егідою Ради Європи, є першим міжнародним договором, що має на меті боротьбу з кіберзлочинністю та забезпечення правової підтримки у сфері кібербезпеки. Конвенція надає чітке визначення кіберзлочинів, включаючи несанкціонований доступ до комп'ютерних систем, кібершахрайство, поширення шкідливого програмного забезпечення та інші злочини, що пов'язані з інформаційними технологіями. Вона передбачає кримінальну відповідальність за такі діяння на національному рівні, що сприяє єдиному підходу до кіберзлочинності в різних країнах [1].

Проблематикою правового регулювання кібербезпеки є також факт відсутності міжнародно-правових договорів щодо врегулювання зазначеної сфери суспільних відносин [2 с. 87]. Кібербезпека зараз є надзвичайно важливою темою, оскільки ми живемо в часи швидкого розвитку технологій і постійно зростаючої кількості кіберзагроз. Важливо знаходити баланс між безпекою і правами людини, зокрема правом на приватність. Прогресивні заходи кіберзахисту не повинні порушувати основні свободи громадян.

З урахуванням глобальних технологічних трендів, таких як розвиток біо-, нано-, інфо- та когнотехнологій, стратегія спрямована на посилення здатності країни протидіяти кіберзагрозам, зокрема через створення кібервійськ для захисту критичної інфраструктури та проведення превентивних наступальних операцій у кіберпросторі. Водночас, Україна

стикається з постійними кіберзагрозами з боку Росії, яка активно використовує кіберпростір для ведення гібридної війни. Ці виклики формують нову безпекову ситуацію, де кіберпростір розглядається як театр воєнних дій, що вимагає комплексного підходу до національної кібербезпеки. Розвиток національної кіберзахищеності це один із важливих напрямів — створення єдиної національної системи кіберзахисту. Це передбачає не тільки модернізацію державних органів та відповідних структур, а й розвиток системи моніторингу, реагування на кіберзагрози та навчання кадрів у цій сфері. Крім того, стратегія сприяє інтеграції в міжнародні платформи, які дозволяють обмінюватися інформацією і оперативно реагувати на кіберзагрози [3].

В підсумку зазначимо, що кібербезпека є важливим елементом національної безпеки в умовах зростання кіберзагроз. В Україні правове регулювання цієї сфери активно розвивається, але є проблеми, такі як недостатня відповідальність за кіберзлочини та необхідність гармонізації з міжнародними стандартами. Будапештська конвенція є важливим кроком у боротьбі з кіберзлочинністю, але відсутність повноцінних міжнародно-правових договорів залишається викликом. Україна має посилювати національну кіберзахищеність та співпрацювати з іншими країнами для ефективного захисту від кіберзагроз.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про кіберзлочинність. (Ратифікація від 07.09.2005 № 994_575) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_575#Text

2. Новицький В.Я. «Проблематика правового регулювання інформаційної та кібербезпеки в сучасній світовій політиці». Європейські перспективи № 2, 2021. С. 84-91.

3. Проєкт Стратегія кібербезпеки України (2021 – 2025 роки). 27 с.

УДК: 347.725

ВЕДЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФІЗИЧНИМИ ОСОБАМИ-ПІДПРИЄМЦЯМИ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Салій О.І.

студентка 3 курсу соціально-гуманітарний факультет

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Науковий керівник: **АРГАТ Я.П.**

кандидат юридичних наук, доцент;

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. У сучасних умовах повномасштабної війни в Україні господарська діяльність фізичних осіб-підприємців (ФОП) зазнала суттєвих трансформацій. Підприємці змушені адаптуватися до нестабільної економічної ситуації. Водночас малий бізнес відіграє важливу роль у підтримці економіки держави, створенні робочих місць та забезпеченні населення товарами й послугами. Метою дослідження є аналіз умов, змін у правовому регулюванні та практичних аспектів здійснення підприємницької діяльності фізичними особами в період воєнного стану в Україні.

***Ключові слова*:** фізичні особи-підприємці, воєнний стан, податковий режим, єдиний податок, працевлаштування, програми підтримки бізнесу.

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації на територію України кардинально змінило умови ведення господарської діяльності, зокрема для фізичних осіб-підприємців. У нових реаліях малий бізнес постає не лише як елемент економічної системи, а й як джерело економічної стійкості, соціального захисту та швидкої адаптації до надзвичайних умов. Попри численні труднощі, ФОП продовжують працювати, створювати робочі місця, забезпечувати товари й послуги, підтримувати громади та допомагати Збройним Силам України.

Однією з ключових урядових ініціатив у відповідь на воєнні виклики стало запровадження спеціального податкового режиму — 2% єдиного податку від доходу. Цей тимчасовий режим дозволив підприємцям зменшити податкове

навантаження, уникнути бюрократичних процедур і зосередитися на збереженні бізнесу. Його застосування тривало до 1 липня 2023 року й стало важливим фактором виживання багатьох мікро- та малих підприємств [6].

Крім того, у воєнний період було тимчасово припинено проведення документальних перевірок, значно обмежено застосування штрафних санкцій, а звітність спрощено. Це дозволило зменшити адміністративний тиск на бізнес та уникнути додаткових фінансових втрат у надзвичайній ситуації [2].

Водночас із липня 2023 року відбулося поступове повернення до довоєнного режиму податкового регулювання. Зокрема, набрали чинності положення Закону України № 4196-IX, яким відновлено зобов'язання щодо сплати військового збору (1,5% доходу) та повернення до загальних ставок єдиного податку [5]. Таким чином, підприємці знову зобов'язані не лише звітувати у повному обсязі, але й відповідати перед державою за повноту сплати податків. Потім також вносились зміни до законодавства щодо підвищення ставок і станом на 2025 рік для ФОП 1-2 груп: розмір військового збору становитиме 10% від мінімальної заробітної плати, встановленої на 1 січня звітного року (у 2025 році — 800 грн), а для ФОП 3 групи: розмір військового збору становитиме 1% та буде розраховуватись від доходу. Ставка військового збору для найманих працівників зросла з 1,5% до 5%. Тобто, вже в грудні 2024 року, при виплаті заробітної плати, військовий збір сплачуємо в розмірі 5%.

Важливо відзначити також державні ініціативи щодо підтримки працевлаштування внутрішньо переміщених осіб. Постанова КМУ № 1278 передбачає механізм компенсації витрат роботодавцям, зокрема ФОП, за працевлаштування таких осіб. Це дозволяє водночас вирішувати питання зайнятості та сприяти розвитку підприємницьких ініціатив у нових регіонах, куди релокувалися бізнеси [4].

Окрему роль у стабілізації діяльності ФОП відіграє цифровізація. Завдяки онлайн-сервісам, таким як «Дія.Бізнес», «єРобота», електронний кабінет платника податків, підприємці можуть відкривати бізнес, подавати звітність,

отримувати консультації та реєструвати працівників без потреби відвідувати державні установи. Такий підхід сприяє зменшенню витрат часу та ресурсів, а також є особливо важливим в умовах обмеженого доступу до фізичної інфраструктури [7].

Крім законодавчих нововведень та цифрових рішень, не менш важливими залишаються організаційні виклики. Значна частина підприємців втратила матеріальні ресурси, виробничі потужності, постачальників або клієнтів. Частина з них була змушена змінити місце проживання, заново вибудовувати логістику та повністю трансформувати напрям діяльності. У відповідь на ці виклики ФОП демонструють гнучкість — відкривають нові напрями, працюють онлайн, переорієнтовуються на виготовлення товарів для армії або гуманітарної допомоги, вивчають нові ринки та створюють спільноти підтримки [1].

Таким чином, діяльність фізичних осіб-підприємців в умовах воєнного стану демонструє високий рівень адаптивності, ініціативності та відповідальності. Попри воєнні дії, нестачу ресурсів і постійні загрози, малий бізнес в Україні продовжує функціонувати, розвиватися та підтримувати економіку країни. Одночасно держава поступово формує політику, що балансує між фіскальними інтересами й потребами бізнесу в гнучкості та підтримці.

Список використаних джерел:

1. Зозуля О. В. Правове регулювання підприємницької діяльності в умовах воєнного стану. Юридичний вісник. 2023. №1. С.84–188. http://lsej.org.ua/1_2023/40.pdf

2. Головне управління ДПС в Одеській області. 2023. URL: https://od.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/855119.html

3. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України...» № 4196-IX від 30.01.2024. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20#Text

4. Постанова КМУ № 1278 від 11.12.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1278-2023-п#Text

5. Деталі щодо змін у сплаті військового збору та ЄП. URL: https://news.dtkt.ua/taxation/other/95080-zmini-do-pocatku-zastosuvannia-novoyi-stavki-vz-ta-oboviazku-iogo-splati-jedinnikami-detali-vid-dps

6. European Business Association. Оподаткування під час воєнного стану. URL:https://eba.com.ua/opodatkuvannya-pid-chas-voyennogo-stanu/

7. Гірська селищна громада. Програми підтримки бізнесу в умовах війни. URL:https://girska-gromada.gov.ua/news/1689016833/

УДК 347.725

ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ ТОВАРИСТВ З ДОДАТКОВОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ

Смуток Д.Є.

студентка 3 курсу соціально-гуманітарний факультет

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Науковий керівник*:* **АРГАТ Я.П.**

кандидат юридичних наук, доцент;

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. Актуальність популяризації товариств з додатковою відповідальністю (ТДВ) зумовлена необхідністю розвитку ефективних механізмів для організації бізнесу в Україні, особливо в умовах постійних змін в економічному середовищі. ТДВ є гнучким інструментом для малих та середніх підприємств, оскільки дозволяє знизити фінансові ризики для учасників, зберігаючи при цьому можливість розвитку і залучення інвестицій. Досліджено можливості та шляхи популяризації товариства з додатковою відповідальністю в Україні, а також визначено переваги цієї форми організації бізнесу для підприємців, проаналізовано труднощі на шляху до його популяризації та запропонувати рекомендації щодо покращення нормативно-правової бази для забезпечення ефективного функціонування.

***Ключові слова*:** популяризація, відповідальність, товариство з додатковою відповідальністю, діяльність, розвиток, підприємство.

Варто розпочати з того, що товариство з додатковою відповідальністю (ТДВ) - це товариство, учасники якого несуть відповідальність за зобов'язаннями товариства своїми внесками у статутний капітал, а також, у визначеному установчими документами, додатковими внесками у фіксованих межах [1 ст.1].

Популяризація товариств з додатковою відповідальністю (ТДВ) є важливою складовою розвитку бізнес-середовища в Україні та світі. Товариство з додатковою відповідальністю (ТДВ) є формою організації бізнесу, яка поєднує характеристики акціонерних товариств і товариств з обмеженою відповідальністю. Створення та діяльність ТДВ має ряд переваг, що робить цю форму організації привабливою для підприємців.

Товариство з додатковою відповідальністю має кілька ключових характеристик: учасники не несуть відповідальності за зобов'язаннями товариства понад свої вклади, але можуть бути притягнуті до додаткової відповідальності перед кредиторами, якщо підприємство стане неплатоспроможним. Цей момент є важливою особливістю, яка відрізняє ТДВ від товариств з обмеженою відповідальністю (ТОВ). Завдяки такій структурі вдається зберегти баланс між обмеженням відповідальності та можливістю залучення додаткових фінансових зобов'язань [3 с. 43].

ТДВ має кілька суттєвих переваг для бізнесменів. Насамперед - це гнучкість у розподілі прибутку. Тобто, учасники ТДВ можуть вільно визначати правила щодо розподілу прибутку, що дозволяє адаптувати ці правила до конкретних умов діяльності. Також, сюди можна віднести обмеження відповідальності. Оскільки як і в товариствах з обмеженою відповідальністю, учасники ТДВ не несуть відповідальності за борги компанії більше ніж на суму своїх внесків, однак додатково можуть бути зобов'язані внести додаткові кошти, якщо це передбачено умовами статуту. Сюди ще входить спрощена процедура реєстрації та ведення діяльності, бо ТДВ не потребує такої складної адміністративної процедури реєстрації, як акціонерні товариства, що робить цей формат привабливим для малих і середніх підприємств [3 с. 47].

Проте, незважаючи на всі переваги, інтерес до ТДВ серед підприємців в Україні та інших країнах залишається досить низьким. Це, напевно, пов'язано з тим, що багато хто просто не знає про цю форму організації бізнесу. На нашу думку, щоб популяризувати ТДВ, потрібно активно проводити інформаційні кампанії, організовувати семінари та тренінги, де підприємці могли б дізнатися про всі плюси і мінуси цієї організаційної форми.

Для популяризації ТДВ важлива роль належить державним органам, які повинні створювати сприятливе законодавче середовище для розвитку таких компаній, знижувати адміністративні бар'єри та спрощувати реєстраційні процедури. Крім того, приватні організації, такі як бізнес-асоціації, юридичні компанії, можуть активно долучатися до цієї справи через надання консультаційних послуг і рекомендацій для підприємців [2].

Серед основних проблем, які ускладнюють поширення ТДВ, можна виділити:

1. Недостатній рівень правової обізнаності серед підприємців.
2. Відсутність конкретних прикладів успішних підприємств, які працюють у формі ТДВ.
3. Неясність щодо обов'язкової додаткової відповідальності учасників, що може лякати потенційних засновників.

Зважаючи на глобальні тенденції розвитку бізнесу та корпоративного управління, ТДВ має значний потенціал для розвитку в Україні, особливо в умовах динамічних змін на ринку та потреби в гнучких формах організації бізнесу. Популяризація цієї форми підприємництва стане важливою складовою економічного зростання та розвитку малого і середнього бізнесу в країні.

У висновку можна зазначимо, що популяризація товариств з додатковою відповідальністю є важливим кроком для розвитку підприємництва в Україні та світі. Але, для цього необхідно створити умови для широкого обізнання підприємців з цією формою організації бізнесу, забезпечити правову підтримку та знижувати адміністративні бар'єри. Зважаючи на певну гнучкість та низку

переваг, ТДВ може стати привабливим варіантом для багатьох підприємців і сприяти економічному розвитку нашої країни.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text

2. Сайт Юридичний Радник, стаття Експрес-аналіз закону України "Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю" URL: http://yurradnik.com.ua/stati/ekspres-analiz-zakonu-ukrayini-pro-tovaristva-z-obmezhenoyu-ta-dodatkovoyu-vidpovidalnistyu/

3. Товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: практичний посібник URL: https://jurkniga.ua/tovaristva-z-obmezhenoyu-ta-dodatkovoyu-vdpovdalnstyu-praktichniy-posbnik/?srsltid=AfmBOorP4I3iif6i5sxYRoFS_B0WsU1vEwgm_5_QiUOeNhVDGGhluzWg

УДК 340.12.

ПЕРЕВЕЗЕННЯ АГРАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Слободянюк В.С.

студентка 4 курсу соціально-гуманітарного факультету

Білоцерківський національний аграрний університет

м.Біла Церква, Україна

Науковий керівник - **МЕЛЬНИК В.О.**

кандидат юридичних наук, доцент

Білоцерківський національний аграрний університет

м.Біла Церква, Україна

Анотація. З початком вторгнення експорт та імпорт аграрної продукції зазнав значних законодавчих змін, які були покликані врегулювати товарні відносини та забезпечити добробут країни. Для даних цілей Кабінет Міністрі України та Верхона Рада Укпраїни

прийняли низку законодавчих актів, що підтримали сільське господарство України та запобігли дефіциту товарів.

Ключові слова: заборона на експорт, імпорт продуктів, критичний імпорт, митне оформлення, вимоги.

З початку повномаштабного вторгнення на території України гостро постало питання підтримки діяльності аграрного сектору. Кабінет Міністрів України прийняв низку постанов, що передбачали заходи, спрямовані на підтримку сільського господарства, щоб знизити загрозу продовольчій безпеці країни, так і забезпечити сталість сільськогосподарського виробництва в період війни.

Розглянемо заходи, що регулюють експортно-імпортні операції та переміщення територією України аграрної продукції.

Перше, що потрібно згадати - це введення заборони на експорт деякі види товарів та встановлення ліцензування низки соціально важливої продукції. З Постанови Кабінету Міністрів України від 05.03.2022 №207 «Про внесення змін у додатки 1 і 5 до Постанови Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1424» можна бачити забороно на експорт деякої аграрної продукції, а саме: овес, просо, гречку, цукор, сіль, жито, велику рогату худобу (живу), м’ясо та субпродукти з неї (морожені, розсільні, сушені або копчені). Також, ліцензуванню підлягає експорт низки соціально важливих товарів: пшениці, кукурудзи, м’яса та яєць свійських курей, соняшникової олії. [1]

Надалі Постановою Кабінету Міністрів України від 24.03.2022 № 352 «Про внесення змін у додаток 5 до Постанови Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1424» скасовано ліцензування експорту кукурудзи та соняшникової олії. [2]

Ще згодом, Постановою Кабінету Міністрів України від 03.05.2022 № 549 «Про внесення змін у додатки 1 і 5 до Постанови Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1424» також було скасовано заборону на експорт проса та цукру. [3]

Для підтриання безперебійного імпорту аграрної продукці, зокрема харчових продуктів та кормів під част війни, то Постановою Кабінету Міністрів

України від 09.03.2022 № 234 «Про заходи щодо забезпечення в умовах воєнного стану безперебійного постачання імпортованих харчових продуктів і кормів» озволено продавати імпортовані харчові продукти та корми, інформація про які викладена мовою, відмінною від державної. На вимогу споживачів дані партії харчових продуктів та кормів повинні супроводжуватися маркуванням, викладеним державною мовою. [4]

Для уникненя дефіциту товарів критичного імпорту постійно оновлюється перелік як харчової продукції так й обладнання. Постановою Кабінету Міністрів України від 24.02.2022 № 153 «Про перелік товарів критичного імпорту» велику рогату худобу, нетелей, свиней, овець та кіз, свійську птицю, добрива мінеральні або хімічні, ветеринарне обладнання та інше віднесено до товарів критичного імпорту. [5] На даний час Постанова вже втратила свою чинність від 07.05.2024.

Також було спрощенно митне оформлання продуктів харчування, як от м'ясо, риба, молоко, овочі, олія, кава, чай та інші та визначено перелік товарі, до яких застосовується відстрочення сплати митних платежів. Дані положення зазначені в Постанові Кабінету Міністрів України від 09.03.2022 № 236 «Деякі питання митного оформлення окремих товарів, що ввозяться на митну територію України у період дії воєнного стану». [6] В 2023 році до Постанови були внесенні зміни тому товари, яким надається відстрочення сплати митних платежів під час ввезення на митну територію України виключені з такого переліку. Таким чином, дана Постанова на практиці втратила своє застосування.

Притерпіли деяких змін також і вимоги до імпорту та експортусільськогосподарської продукції. Зокрема: скасовано вимогу отримання карантинного сертифіката на імпортоване насіння під час переміщення територією України; запроваджено можливість оформлення фітосанітарного сертифіката в електронній формі; спрощено ввезення харчових продуктів, кормів, побічних продуктів тваринного походження, а також живих тварин на митну територію України. [7]

Ужиті заходи дадуть можливість підтримати аграрну галузь у воєнний період, сприяти забезпеченню продуктами харчування населення країни.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін у додатки 1 і 5 до Постанови Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1424: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.03.2022 №207 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/207-2022-п#Text (дата звернення: 31.03.2025)
2. Про внесення змін у додаток 5 до Постанови Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1424 : Постанова Кабінету Міністрів України від 05.03.2022 №207 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/352-2022-п#Text (дата звернення: 31.03.2025)
3. Про внесення змін у додатки 1 і 5 до Постанови Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1424: Постановою Кабінету Міністрів України від 03.05.2022 № 549 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/549-2022-п#Text (дата звернення: 31.03.2025)
4. Про заходи щодо забезпечення в умовах воєнного стану безперебійного постачання імпортованих харчових продуктів і кормів: Постанова Кабінету Міністрів України від 09.03.2022 № 234 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/234-2022-п#Text (дата звернення: 31.03.2025)
5. Про перелік товарів критичного імпорту : Постанова Кабінету Міністрів України від 24.02.2022 № 153 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/153-2022-п#Text (дата звернення: 31.03.2025)
6. Деякі питання митного оформлення окремих товарів, що ввозяться на митну територію України у період дії воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від від 09.03.2022 № 236 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236-2022-п#Text (дата звернення: 31.03.2025)
7. Про внесення змін до деяких законів України щодо безперебійного виробництва та постачання сільськогосподарської продукції під час воєнного

стану: Закон України від 12.05.2022 №2246-IX URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2246-20#Text (дата звернення: 31.03.2025)

УДК 349.42

ЮРИДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРИСТВ

Катаєв Я. Д.,

студент 4 курсу соціально –гуманітарного факультету

Білоцерківський національний аграрний університет,

м. Біла Церква, Україна

Науковий керівник - **Мельник В.О**, к.ю.н.,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет,

м. Біла Церква, Україна

Анотація: Аналіз юридичних особливостей діяльності сільськогосподарських товариств в Україні. Розглянуто організаційно-правові форми, законодавчі акти, що регламентують їх функціонування, та роль таких товариств у розвитку аграрного сектору. Окрему увагу приділено викликам, зумовленим повномасштабним вторгненням, і необхідності вдосконалення нормативно-правової бази задля забезпечення стабільності та ефективності роботи сільськогосподарських товариств.

Ключові слова: сільськогосподарські товариства, правове регулювання, аграрний сектор, законодавство, війна, кооперація, земля, організаційно-правові форми

Сільське господарство є однією з ключових галузей економіки України, яка визначає не лише продовольчу безпеку, а й позиції держави на світовому ринку. В умовах глобалізації та інтеграції аграрний сектор активно розвивається, а сільськогосподарські товариства відіграють важливу роль у розвитку сільських територій, створенні робочих місць і зростанні ВВП. Земля є основою для діяльності таких товариств — як виробничий ресурс і як актив, що впливає на фінансову стабільність підприємства. Створення та функціонування сільськогосподарських товариств регламентується

спеціальними законами, які визначають права й обов'язки учасників, порядок реєстрації та управління.

Відповідно до Закону України «Про господарські товариства», до таких форм належать: акціонерні товариства, товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю, повні та командитні товариства.

Сільськогосподарські товариства створюються для спільного ведення господарської діяльності у сільському господарстві та можуть існувати у різних організаційно-правових формах, таких як виробничі або обслуговуючі кооперативи, акціонерні товариства чи товариства з обмеженою відповідальністю. Діяльність таких товариств регулюється низкою законодавчих актів, серед яких основними є:

- Цивільний кодекс України. Відповідно до статті 1. Цивільним законодавством регулюються особисті немайнові та майнові відносини (цивільні відносини), засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників [4].
- Господарський кодекс України. Даний кодекс регулює правовий статус, організацію та діяльність сільськогосподарських товариств, які є суб'єктами господарювання. Відповідно до статті 63 Господарського кодексу України, встановлено, що суб'єкти господарювання, включаючи сільськогосподарських товариства, мають право здійснювати будь-які види господарські діяльності, які не заборонені законодавством України [5].
- Земельний кодекс України. Він є основним нормативно-правовим актом, який регулює правові засади охорони та використання земель в Україні, у тому числі для потреб сільськогосподарських товариств. Ключовим завданням Земельного кодексу України – забезпечення регулювання оренди, купівлі-продажу, передачі у спадщину та інші дії з земельними ділянками, що належать сільськогосподарським товариством [3].
- Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію». Чинний закон, є важливим інструментом для розвитку сільськогосподарських товариств в Україні, оскільки він забезпечує правові засади для організацій

спільної діяльності у сфері сільського господарства, який сприяє ефективному використанню ресурсів і забезпечує розвитку аграрного сектору в умовах повномасштабного вторгнення [1].

- Закон України «Про господарські товариства». Регулює процеси створення, діяльності та припинення господарських товариств в Україні [2].

В умовах повномасштабного вторгнення діяльність сільськогосподарських товариств стикається з безпрецедентними труднощами через руйнування інфраструктури, обстріли та логістичні колапси. Попри це, сільськогосподарські товариства продовжують виконувати свою основну функцію, яка потребує не тільки адаптації до нових реалій, але й розробки механізмів правового захисту та підтримки. Окрему увагу слід приділити механізмам компенсацій, пільг та спрощеного доступу до ресурсів для забезпечення ефективного функціонування сільськогосподарських товариств в умовах воєнного стану. Загалом, проблема правового регулювання сільськогосподарських товариств в Україні є важливою для сталого розвитку економіки України. Тому, для підвищення ефективності роботи таких товариств необхідно вдосконалити законодавство, створюючи умови для стабільної діяльності в умовах криз та глобальних змін. Особливе слід приділити розширення можливостей для залучення грантів та міжнародних програм підтримки, які стануть важливим інструментом для модернізації сільськогосподарських товариств.

Список використаних джерел:

1. Верховна Рада України. Законодавства України. Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» від 21.07.2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/819-20#Text

2. Верховна Рада України. Законодавства України. Закон України «Про господарські товариства» від 19.09.1991 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12#Text

3. Верховна рада України. Законодавства України. Земельний кодекс України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text

4. Верховна Рада України. Законодавства України. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. Стаття 1. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text

5. Види господарських товариств. Стаття 80. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: https://kodeksy.com.ua/gospodars_kij_kodeks_ukraini/statja-80.htm

УДК 349.42

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИРОЩУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ЗЕРНА В УКРАЇНІ

Гроза В. С.

студентка 4 курсу соціально –гуманітарного факультету

Білоцерківський національний аграрний університет,

м. Біла Церква, Україна

Науковий керівник: **Мельник В.О,** к.ю.н.,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет,

м. Біла Церква, Україна

Анотація. Вирощування та реалізація зерна в Україні регулюються комплексом законодавчих актів, спрямованих на забезпечення ефективного функціонування зернового ринку та підтримку сільськогосподарських виробників. Державна підтримка сільськогосподарських виробників здійснюється через механізм заставних закупівель зерна, що передбачає надання бюджетних позик під заставу зерна. Встановлено, що правове регулювання зернового сектору України спрямоване на забезпечення продовольчої безпеки держави та стабільності соціально-економічної ситуації в країні.

Ключові слова: зерновий ринок, вирощування зерна, реалізація зерна, заставні закупівлі, сільськогосподарська діяльність, облік зерна, продовольча безпека.

Зернове господарство є одним із ключових секторів аграрного виробництва України, що відіграє важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки держави та її економічного розвитку. Україна входить до числа

провідних світових експортерів зерна, що зумовлює необхідність ефективного правового регулювання цього ринку [1].

Правові аспекти вирощування та реалізації зерна визначаються комплексом нормативно-правових актів, які регулюють земельні відносини, аграрне виробництво, державну підтримку, облік, зберігання та транспортування зерна. Особливе значення має Закон України «Про зерно та ринок зерна в Україні», який встановлює правові засади функціонування зернового ринку, а також механізми державного контролю та підтримки. Дослідження правового регулювання зернового сектора зумовлена необхідністю удосконалення законодавчої бази для забезпечення стабільності аграрного бізнесу, підвищення конкурентоспроможності українських виробників на міжнародному ринку та захисту їхніх прав [2].

Вирощування та реалізація зерна в Україні є складовими аграрного сектору, що регулюються державою через систему законодавчих та нормативно-правових актів. Основні положення щодо функціонування ринку зерна визначені Законом України «Про зерно та ринок зерна в Україні», а також іншими нормативними документами, що регулюють земельні відносини, податкову політику, сертифікацію та стандартизацію зернової продукції [3].

Процес вирощування зерна передбачає дотримання агротехнологічних норм, застосування сертифікованого насіння, використання засобів захисту рослин та дотримання екологічних стандартів. Контроль за якістю зерна здійснюють державні установи.

Реалізація зерна може відбуватися на внутрішньому ринку або через експортні операції. Внутрішній ринок функціонує за принципами біржової та контрактної торгівлі, а державна політика у цій сфері спрямована на підтримку фермерів та забезпечення стабільності цін. Зовнішньоекономічна діяльність пов'язана з митним регулюванням, сертифікацією та дотриманням міжнародних стандартів якості.

Окрему увагу слід приділити державним програмам підтримки сільськогосподарських виробників, що включають механізми дотацій,

компенсацій та заставних закупівель зерна. Разом з тим, учасники ринку часто стикаються з проблемами у сфері податкового регулювання, доступу до фінансування та правової невизначеності у питаннях оренди землі [4 с. 45–52].

Загалом, правове регулювання вирощування та реалізації зерна в Україні є динамічним процесом, що потребує постійного удосконалення відповідно до змін у внутрішньому законодавстві та міжнародних вимогах [5].

Правове регулювання вирощування та реалізації зерна в Україні є важливим інструментом забезпечення стабільності аграрного сектору та розвитку національної економіки. Україна входить до числа провідних експортерів зернових культур, що зумовлює необхідність вдосконалення законодавчої бази для підвищення конкурентоспроможності вітчизняних виробників. Держава відіграє ключову роль у регулюванні ринку зерна, зокрема через механізми заставних закупівель, дотацій та субсидій. [6 с. 21–30]. Правова база регулювання зернового ринку в Україні потребує подальшого розвитку та гармонізації з міжнародними стандартами, що сприятиме сталому розвитку аграрного сектору, підвищенню інвестиційної привабливості та зміцненню позицій України на світовому ринку зерна.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про зерно та ринок зерна в Україні» від 4 липня 2002 р. № 37-IV.

2. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III.

3. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI.

4. Гончаренко С. А. Правове регулювання ринку зерна в Україні: проблеми та перспективи. Аграрне право. 2023. № 1. С. 45–52.

5. Федоренко В. Г. Державна підтримка аграрного сектору: сучасний стан та напрями вдосконалення. Економіка АПК. 2022. № 7. С. 21–30.

УДК 340.12.

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ МЕТОДИКИ РОЗСЛУДУВАННЯ ВБИВСТ НА ЗАМОВЛЕННЯ

Слободянюк В.С.

студентка 4 курсу соціально-гуманітарного факультету

Білоцерківський національний аграрний університет,

м. Біла Церква, Україна

Науковий керівник - **Сокиринська О.А.**

к.ю.н., доцент, завідувач кафедри публічно-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. До початку 90-х років вбивства на замовлення в нашій країні були рідкістю, і зв'язані були в першу чергу з міжособистісними відносинами (ревнощі, помста, особиста ворожість і т.п.). Одним з основних відзнак сучасних вбивств на замовлення є їхня мотивація, пов'язана з фізичним усуненням комерційних або політичних конкурентів, злочинних авторитетів злочинних угруповань, що суперничають, інших осіб, що стоять на шляху здобування матеріальної вигоди. У зв'язку з цим на зміну ножу і сокирі приходить бойова вогнепальна зброя і вибухові пристрої, а вбивства найчастіше відбуваються найманцями-професіоналами, для яких вбивство стало «роботою».

Ключові слова: вбивство, життя, замовлення, розслідування, методика.

Вбивство на замовлення — це умисне позбавлення життя потерпілого, яке вчиняється особою (виконавцем) за дорученням іншої особи (замовника). Таке вбивство має специфічний механізм організації та вчинення, часто характеризується відсутністю безпосередніх зв’язків між замовником (організатором) і виконавцем злочину, попередніх стосунків між найманою особою і жертвою (вони не знайомі один з одним, не мають спільних інтересів, убивця не зацікавлений особисто у смерті тієї чи іншої особи, а має у більшості випадків, корисливий мотив) [1].

Пленум Верховного Суду України у Постанові «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров’я особи» від 07.02.2003 р. визначає

вбивство на замовлення як умисне позбавлення життя потерпілого, здійснене особою (виконавцем) за дорученням іншої особи (замовника). Доручення може мати форму наказу, розпорядження, а також угоди, відповідно до якої виконавець зобов'язується позбавити потерпілого життя, а замовник – вчинити в інтересах виконавця певні дії матеріального чи нематеріального характеру [2].

Цим фактично підтверджується, що вбивство на замовлення - це окремий вид вбивства з корисливих мотивів.

Умовно всі вбивства на замовлення можна поділити на чотири групи :

- до першої групи належать вбивства, скоєні переважно на побутовому ґрунті. Замовник здебільшого є членом сім'ї. Виконавець, як правило, раніше судимий з близького оточення замовника – знайомий, сусід, колега. Вчиняється вбивство у будинку (квартирі) потерпілого (де він постійно проживає) з використанням холодної зброї (сокира, ніж) або шляхом удушення (інколи з подальшим приховуванням трупа) [3];

- до другої групи належать вбивства, вчинені на ґрунті комерційних відносин або у сфері комерційної діяльності. Між замовником і виконавцем вбивства – один або кілька посередників. Вбивство вчиняється найчастіше з використанням вогнепальної зброї: пістолета у під'їздах або біля будинку за місцем проживання (за умови, що у потерпілого немає охорони або вона незначна) чи за фіксованими традиційними маршрутами, які використовує потерпілий: поїздка на роботу або повернення з роботи; місце відпочинку. Виконавець, як правило, не обмежений у виборі способу вчинення вбивства: сам відстежує жертву, обирає зброю нападу, готує алібі [3];

- до третьої групи належать вбивства, вчинені у сфері діяльності організованих злочинних формувань. Характеризуються ускладненою схемою вчинення: здебільшого кілька виконавців, детально відпрацьований план замаху, залучення значних технічних можливостей і засобів: кілька автомобілів або інших транспортних засобів, автоматична вогнепальна зброя і вибухові пристрої, підготовка алібі виконавцям [3].;

- до четвертої групи належать вбивства, вчинені з політичних мотивів (пов'язані з боротьбою за політичну владу, змагання на виборах і таке інше) і на ґрунті професійної діяльності (вбивство працівників судів і правоохоронних органів, журналістів, учасників кримінального судочинства – свідків і потерпілих). Спосіб вчинення, в основному, такий самий, як і при вбивствах, віднесених до другої групи [3].

Узагальнюючи криміналістичну практику із розслідування вбивств на замовлення можна охарактеризувати декілька типових слідчих ситуацій, які виникають на початковому етапі і повинні враховуватися під час розроблення слідчих версій та плану розслідування.

Найпоширенішими та найхарактернішими для вбивств на замовлення є такі ситуації:

1) «Особу вбитого і його службовий (соціальний) стан установлено вже на місці виявлення трупа: вчинено вбивство керівника підприємства, банку, комерційної структури, приватного підприємства тощо. Вивчення особи потерпілого засвідчує, що підґрунтям конфліктної ситуації, що призвела до його смерті, може виступати діяльність у підприємницькій сфері.»

2) «Знайдено труп невстановленої особи з ознаками насильницької смерті, що настала на місці його виявлення. Характер тілесних ушкоджень робить можливим висновок про те, що вбивство – наперед заплановане, визначено час, місце і спосіб його вчинення. Є підстави до припущення, що вживалися заходи до локалізації опору потерпілого: його зв’язано, тілесні ушкодження заподіяно ззаду; використано завчасно підготовлений зашморг «удавку»; вжито спеціальних заходів, щоб ускладнити встановлення особи загиблого.»

3) «Труп невідомої людини зі слідами насильницької смерті виявлено не на місці вбивства. Огляд місця виявлення трупа дає підстави для припущення, що вживалися заходи для ускладнення виявлення трупа. Особу потерпілого встановити неможливо, вживалися спеціальні заходи, що ускладнюватимуть встановлення особи потерпілого.»

4) «На трупі є тілесні ушкодження, характерні для слідів катувань.»

5) «Виявлено труп особи, що недавно приватизувала квартиру (інше помешкання). Це житло завчасно заповідано чи було предметом купівлі-продажу, про що укладено й нотаріально засвідчено відповідний договір. Приватизована квартира перепродана, або вже заселена іншими мешканцями, або має іншого власника.»

6) « Зник підприємець після конфліктної ситуації, що виникла на ґрунті підприємницької діяльності./ Зникла людина після приватизації житла, складення заповіту, договору дарування тощо.»

На думку О. В. Крижановської, що у всіх випадках слідчий при розслідуванні вбивств на замовлення (при плануванні слідчих та оперативно-розшукових дій) повинен виходити з основи цього виду злочину – наявності обов'язкового зв'язку потерпілого із замовником. Тому головною вимогою справ цієї категорії є ретельне вивчення особи потерпілого (замовника, якщо є інформація про нього), його зв'язків, способу життя і діяльності. Слід виходити і з наявності значної суми грошей у замовника, які повинні піти на оплату послуг найманих убивць. Ці суми часто відбиваються в особистих записах, нотатках, бухгалтерських та інших документах [3].

Типовими первинними слідчими діями, що повинні бути передбачені планом початкового етапу розслідування вбивств па замовлення, є:

– огляд місця події;

– огляд трупа;

– огляд зброї та інших предметів;

– виявлення і допит свідків;

– пред'явлення трупа для впізнання;

– призначення судово-медичної експертизи трупа;

– призначення інших судових експертиз.

Також на цьому етапі плануються й виконуються первинні оперативно-розшукові заходи, зокрема у складі специфічної, як для розслідування вбивств на замовлення, тактичної операції.

Конкретна структура цієї тактичної операції залежить від конкретної слідчої ситуації, що склалася на початковому етапі розслідування, зокрема момент виконання огляду місця події.

Часто до складу тактичної операції входять також: перевірка піднаглядного контингенту, допити найбільш важливих очевидців, а інколи й затримання підозрюваних, їх допит, виконання освідування, огляд одягу та обшуки. Але частіше за все ці слідчі дії та оперативно-розшукові заходи входять до іншої тактичної операції, характерним для якої є встановлення даних, щодо осіб, причетних до вбивства.

Коли злочинці використовували під час злочину автотранспорт, то після з'ясування його прикмет до розшуку залучають працівників ДАІ, патрульно-дорожної та патрульно-постової служб. Цей пошуковий захід також може охоплюватися розглянутою тактичною операцією. Звичайно, в усіх випадках розширення тактичної операції необхідно відповідне збільшення складу слідчо-оперативиої групи і тимчасово наданих їй сил.

Список використаних джерел:

1. Поняття та ознаки вбивства на замовлення - Бібліотека BukLib.net URL: https://buklib.net/books/30870/

2. Про судову практику в справах проти життя та здоров'я особи : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 07.02.2003 р. №2 URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03.

3. Крижановська О. В. Особливості криміналістичної характеристики замовних вбивств, вчинених на побутовому грунті. Південноукраїнський правничий часопис. 2015. № 2. С. 170-173.

4. Маланчук П.М., Номировська Ю.В. Особливості розслідування вбивства на замовлення. Правові горизонти. Legal horizons. 2018. №13 (26). С. 97-101

5. Криміналістична характеристика вбивств на замовлення - Бібліотека BukLib.net URL: https://buklib.net/books/30871/

6. Осипенко І. П., Трущенкова А. А. Проблеми розслідування вбивств на замовлення в сучасних умовах, 2020. №1 (6). С. 48-53

7. Бояров В. І. Деякі особливості розслідування вбивств на замовлення / В. І. Бояров, Л. Є. Калюжна // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика) . 2007. Вип. 17. С. 33-40.

УДК: 347.725

АНАЛІЗ ПОРУШЕНЬ ПРАВ ЛЮДИНИ РЕЖИМОМ ТАЛІБАН У ПЕРІОД З 2021 р. ДО СЬОГОДЕННЯ

Константинович Є. О.

студент 4 курсу Соціально-гуманітарного факультету

ОП 081 «Право»

Науковий керівник - **Сокиринська О.А.**

к.ю.н., доцент, завідувач кафедри публічно-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. Історія Афганістану – це хроніка безперервних конфліктів та змін політичних режимів. Однак, жодне з періодів не залишило такого глибокого відбитку на правах людини, як режим талібів. Повернення цього руху до влади у 2021 році викликало хвилю занепокоєння у світовій спільноті через систематичні порушення фундаментальних свобод афганського народу.

Ключові слова: права людини, талібан, порушення прав, життя, злочини.

Ця робота присвячена аналізу злочинів, скоєних ними проти прав людини, з метою документування масштабів гуманітарної катастрофи та заклику до міжнародної спільноти вжити необхідних заходів потрібних для цього. З моменту повалення та захоплення офіційної влади таліби видали понад сотні нормативних актів, в яких максимального обмеження зазанали права людиниу майже у всіх сферах життя: суспільного життя, свободи слова,

можливості отримання освіти, проведення дозвілля, свободи релігії, а також багаторазове порушення права на життя та повагу до гідності.

Людей, що необізнані з ситуацію можуть ввести в оману дії цього режиму та можуть здатися несерйозними такі нормативні акти, як наприклад, наказ від вересня 2021р. про заборону чоловікам голити бороду або від травня 2023 р водіям таксі змінити колір транспорту з жовтого на бірюзовий, тим самим відвернути увагу світової спільноти від, насправді, важливих проблем у формуванні державності Афганістану та систематичних порушень прав людини. Ми в жодному разі не повинні забувати, що місяцем раніше Верховний комісар ООН з прав людини Мішель Бачелет розповіла про численні докази важких злочинів талібів в Афганістані, включно зі стратами мирних жителів. Про це повідомляє видання Reuters з посиланням на промову комісара з сессії ООН з прав людини по Афганістану [1]. Також варто додати, що при захоплені влади таліби скасували конституцію Афганістану прийняту у 2004р. та кримінальний кодекс, повернувшись, за їхніми словами, до конституції часів останнього короля Мухаммеда Захір-шаха (1964-1976) [2]. Як наслідок багато законів Талібану некодифіковані і не діють на всій території країни. Деякі місцеві управлінці, користуючись цим безладом видавали місцеві накази, наприклад, з квітня 2023р., у провінції Герат заборонені відео ігри, іноземні фільми та музика.

Систематичних порушень зазнали права передбачені Міжнародним пактом про громадянські і політичні права (ст.18 п.1,2) та Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод (ст.9,10), що декларують права людини на свободу думки, совісті та релігії. Нехтування цими статтями отримало свою форму у запровадженні жорсткої цензури та переслідування журналістів (країна втратила 39,5% своїх ЗМІ, або 547 в абсолютних цифрах, водночас 59,86 % журналістів стали безробітними – з 11857 лишилося працювати 4759), особливо жінок-журналістів (понад 75% із них покинули професію) та релігійних меншин [3].

Відповідно до Звіту про міжнародну релігійну свободу департаменту США зазначають, що інші релігійні групи, переважно індуїсти, сикхи, бахаї і християни складають 0,3% від загального населення [4]. За оцінками «Відкритих дверей» і Міжнародного християнського концерну кількість християн від загального населення становить 0.01%, тобто від 8 до 12 тисяч від населення Афганістану, а це приблизно 38 млн. людей [5].

Безперечно,найбільших утисків зазнало жіноча частина населення країни, яка пригнічується у всіх сферах життя. як в публічному так і в приватному. Одразу після захоплення влади організацією їм було наказано не полишати своїх домівок та не подорожувати, порушивши при цьому норми Загальної декларації прав людини (стаття 13) та Міжнародний пактом про громадянські та політичні права (стаття 12). Згодом,у жовтні жінкам було заборонено спілкуватися між собою, така заборона містилася у наказі, згідно з яким від нині жінки не мають права дозволяти іншим дорослим жінкам чути їхні голоси. Також їм заборонено виконувати такбір – ісламську молитву – або читати Коран в голос у присутності інших жінок. З грудня дівчатам старше 6 класу заборонять відвідувати школи, а жінкам займатись спортом, що є порушенням права на освіту передбаченого статтею 26 Загальної декларації прав людини. І це було лише початком.

Величезного утиску зазнала сфера сімейного життя та місця жінок у ньому. Великого поширення шлюби укладені без згоди жінки, порушуючи ст. 1 Конвенції про згоду вступу до шлюбу, шлюбного віку та реєстрації шлюбу. У січні 2023р. був виданий наказ про заборону аптекам продавати контрацептивні засоби, який своєю суттю порушує право на здоров’я (ст.2 КпрЗПЛіОС), приватне життя (ст.8 КпрЗПЛіОС), свободу від дискримінації (ст.14 КпрЗПЛіОС) та перелічених у статті WOH про важливість контрацепції: уникнути небажаної вагітності, народити бажаних дітей, регулювати інтервали між вагітностями, вибирати час

народження дитини в залежності від віку батьків та стану їхнього здоров'я, визначити число дітей в сім'ї [6].

Нажаль, це не вичерпний перелік, до вже і так величезного списку, в якому міститься безліч актів насильства над життям, переслідувань несправедливо засуджених та знущань з тих, хто по волі обставин вимушений терпіти такі звірства, і з плином часу додаються все нові злочини, що посягають на людяність. Недаремно все прогресивне людство закликає світову спільноту до максимальної уваги з цього питання та створення засобів що допоможуть потерпілим від режиму талібан.

Список використаних джерел:

1.Reuters:UN rights boss says she has credible reports of Taliban executions URL: https://www.reuters.com/world/asia-pacific/un-rights-boss-says-has-credible-reports-taliban-executions-2021-08-24)

2.X:AfghanistanTime URL: Електронний ресурс. (https://x.com/AfghanistanTime/status/1442786089207541762)

3. Zmina: Між цензурою та арештами: як медіа Афганістану намагаються вижити під тиском талібів Режим доступу: https://zmina.info/articles/mizh-czenzuroyu-ta-areshtamy-yak-media-afganistanu-namagayutsya-vyzhyty-pid-tyskom-talibiv/)

4. USCIRF: USCIRF Releases Report on Religious Freedom in Afghanistan URL: режим доступу: (https://www.uscirf.gov/news-room/releases-statements/uscirf-releases-report-religious-freedom-afghanistan)

5. CREDO: Християни в Афганістані: 5 речей, про які варто знати URL: – – режим доступу: (https://credo.pro/2021/08/298955)

6. World health organization: Family planning/contraception methods URL: – режим доступу: (https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/family-planning-contraception)

УДК 332.72

МОРАТОРІЙ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ

СУЧАСНІ РЕАЛІЇ

Чередніченко К.А.

студент 4 курсу соціально –гуманітарного факультету

Білоцерківський національний аграрний університет,

м. Біла Церква, Україна

Науковий керівник - **Настіна О.І**, к.ю.н.,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет,

м. Біла Церква, Україна

Анотація. У статті розглядаються сучасні реалії мораторію на продаж сільськогосподарських земель в Україні. Аналізуються передумови запровадження мораторію, його вплив на аграрний сектор та економіку в цілому. Особливу увагу приділено змінам у законодавстві після відкриття ринку землі, соціально-економічним наслідкам для фермерів і великих агровиробників, а також перспективам подальшого розвитку земельних відносин. Дослідження базується на аналізі актуальних статистичних даних, експертних оцінок та порівняльному аналізі міжнародного досвіду.

Ключові слова: мораторій на землю, сільськогосподарські землі, ринок землі, земельна реформа, аграрний сектор, земельне законодавство, економічний вплив, земельні відносини, фермерське господарство, інвестиції в аграрний сектор.

Питання обігу сільськогосподарських земель в Україні довгий час залишалося однією з найактуальніших і водночас дискусійних тем. Введений наприкінці 90-х років мораторій на продаж земель сільськогосподарського призначення мав на меті захистити аграрний сектор від хаотичних приватизаційних процесів та зберегти родючі ґрунти у власності держави і громадян. Проте з часом ця тимчасова заборона стала стримувальним фактором для інвестицій, розвитку фермерства та ефективного використання земельних ресурсів. Сучасні реалії вимагають комплексного аналізу наслідків мораторію,

оцінки впливу відкриття ринку землі та пошуку збалансованих рішень для сталого розвитку сільського господарства в Україні.

Мораторій на продаж сільськогосподарських земель був введений як тимчасовий захід у 2001 році, проте його дію неодноразово продовжували [1]. Основним аргументом на користь мораторію було прагнення захистити дрібних землевласників від втрати земель через відсутність належних ринкових механізмів і правової захищеності. Проте з часом стало зрозуміло, що заборона обігу землі не лише стримує розвиток аграрного сектору, а й створює тіньові схеми оренди та перешкоджає залученню інвестицій у сільське господарство.

Тривале існування мораторію призвело до формування низки системних проблем. Орендна модель, що стала домінуючою, часто спричиняла виснаження земель через відсутність довгострокових зобов'язань у орендарів. Крім того, фермери та малі господарства були обмежені у можливостях використовувати землю як заставу для отримання кредитів, що ускладнювало їхній розвиток та оновлення технічної бази.

Відкриття ринку землі у 2021 році стало важливим кроком на шляху до лібералізації земельних відносин. Законодавчі зміни дозволили громадянам вільно розпоряджатися своїми земельними ділянками, що створило нові можливості для розвитку фермерства та підвищення ефективності використання земельних ресурсів. Водночас реформа потребує подальшого вдосконалення, зокрема щодо прозорості угод, запобігання концентрації земель у руках агрохолдингів та створення інструментів фінансової підтримки для дрібних фермерів.

Мораторій на сільськогосподарські землі — це тимчасова заборона на продаж або інші правочини з земельними ділянками сільськогосподарського призначення. Така заборона вводиться з метою уникнути неконтрольованого розпродажу земель, захисту сільських територій від спекуляцій і збереження земельних ресурсів для майбутніх поколінь. У випадку України, мораторій на продаж земель сільськогосподарського призначення був введений у 2001 році,

коли Верховна Рада країни ухвалила закон, що обмежував можливість продажу землі для фізичних та юридичних осіб.

Основною метою мораторію було збереження сільськогосподарських земель у власності держави або громадян, запобігання концентрації земель у руках великих агрохолдингів або іноземних корпорацій, а також забезпечення стабільності земельних відносин у період переходу до ринкової економіки. Це було важливим кроком для захисту прав малих фермерів і запобігання монополізації земельних ресурсів.

У сучасних реаліях мораторій на сільськогосподарські землі пережив кілька етапів. Спочатку він мав на меті захистити інтереси дрібних землевласників, зокрема фермерів, від спекуляцій на земельному ринку. Однак після понад 20 років обмежень, настає потреба у реформуванні цієї практики, оскільки мораторій почав викликати ряд проблем і стримувати розвиток аграрного сектора.

Економічні наслідки мораторію. Мораторій обмежував можливість продажу земель, що значно знижувало їхню ліквідність та не давало змоги використовувати землю як заставу для отримання кредитів. Це ускладнювало доступ малих і середніх фермерів до фінансових ресурсів для розвитку свого бізнесу, оновлення технічної бази або розширення виробництва. Більшість фермерів змушені були працювати на орендованих землях, що ускладнювало довгострокове планування та інвестиції в сільське господарство [2, с. 90] .

Довготривала заборона на продаж землі призвела до утворення значних тіньових ринків оренди. Орендні угоди часто укладалися на невигідних умовах для малих землевласників, зокрема через неофіційні або непрозорі договори. Це створювало ситуацію, в якій місцеві фермери фактично не мали можливості контролювати використання своїх земель [3, с. 112] .

Соціальні та правові аспекти. Мораторій на землю також мав значний вплив на соціальну стабільність сільських територій. У ситуаціях, коли землевласники не могли реалізувати свої права на землю або продати ділянки для отримання грошових коштів, з'являлися соціальні напруження. Люди часто

не могли отримати компенсацію за землю або використовувати її для розвитку сімейного бізнесу.

З юридичної точки зору, мораторій створював певну правову невизначеність щодо обігу земель. Землевласники не мали повного доступу до своїх прав, оскільки юридичні процедури з продажу землі були заблоковані, що обмежувало їхні можливості з розвитку.

Запуск ринку землі у 2021 році. Одним із найбільш значущих кроків у зміні ситуації стало відкриття ринку землі у 2021 році. Зміни в законодавстві дозволили громадянам України продавати свої земельні ділянки сільськогосподарського призначення, однак на певних умовах: Спочатку право на купівлю землі мали лише громадяни України, і лише до 2024 року була встановлена обмеження на продаж великих обсягів землі одному покупцю. Власники земельних ділянок мали можливість продати землю лише за умови, що вона не була в оренді, а також виконувалась процедура реєстрації прав власності. Однак процес лібералізації земельного ринку супроводжується низкою труднощів. Це включає страхи щодо концентрації землі у великих агрохолдингах, виключення можливості для малих фермерів купувати землю, а також неповну готовність органів влади до контролю за ринком землі. Проблеми з прозорістю угод, корупцією, і недостатніми механізмами фінансування для фермерів ускладнюють реалізацію земельної реформи.

Перспективи земельної реформи в Україні. У майбутньому основним завданням для української земельної політики стане створення ефективних механізмів, які забезпечать:

- ✓ Прозорість угод з землею.
- ✓ Захист прав малих фермерів і громадян, які мають землю.
- ✓ Запобігання надмірній концентрації земель у руках однієї особи чи корпорації.
- ✓ Створення умов для сталого розвитку сільського господарства через доступ до фінансових інструментів та новітніх технологій [4].

Успіх земельної реформи в Україні значною мірою залежатиме від того, наскільки ефективно будуть створені ці механізми та забезпечений моніторинг ринку землі [3, с. 92].

Мораторій на сільськогосподарські землі в Україні мав важливу мету — захистити земельні ресурси від спекуляцій та забезпечити стабільність у період переходу до ринкових відносин. Однак, із часом цей механізм став обмеженням для розвитку аграрного сектору, що призвело до проблем з доступом до фінансування, розвитку фермерських господарств і тіньових ринків оренди.

Відкриття ринку землі в 2021 році стало важливим кроком у напрямку земельної реформи, однак цей процес потребує вдосконалення законодавства і створення ефективних механізмів захисту прав малих фермерів, запобігання концентрації земель у великих агрохолдингах та забезпечення прозорості угод.

Для забезпечення сталого розвитку сільського господарства та ефективного використання земельних ресурсів в Україні необхідно продовжити земельну реформу, створюючи належні умови для фермерів, підтримуючи малий та середній бізнес, а також гарантувати рівні можливості для всіх учасників ринку. Це дозволить не лише забезпечити зростання аграрного сектору, але й сприятиме сталому розвитку сільських територій та економіки країни загалом.

Для успішного завершення земельної реформи в Україні необхідно здійснити кілька важливих кроків, які сприятимуть сталому розвитку аграрного сектора та забезпеченню справедливих умов для всіх учасників ринку.

Забезпечення прозорості ринку. Одним із найважливіших аспектів земельної реформи є створення ефективних механізмів контролю за ринком землі. Всі угоди з купівлі-продажу повинні бути прозорими та доступними для громадськості, що дозволить запобігти корупції та зловживанням. Прозорість допоможе створити довіру серед населення та залучити більше інвестицій в аграрний сектор[8] .

Розвиток правового поля для захисту малих фермерів. З метою забезпечення справедливості на земельному ринку потрібно розробити заходи, які захищатимуть права малих фермерських господарств від великої концентрації

землі в руках агрохолдингів та великих корпорацій. Для цього можна встановити обмеження на кількість землі, яку може придбати одна юридична чи фізична особа.

Фінансова підтримка фермерів. Малі фермери часто не мають достатніх фінансових ресурсів для придбання землі. Тому важливо створити систему доступних кредитів та грантів для фермерів, що дозволить їм купувати землю, розширювати господарства та підвищувати продуктивність. Така підтримка сприятиме розвитку малого бізнесу та покращенню економічної ситуації в сільській місцевості.

Освіта та інформаційна підтримка для фермерів. Важливим кроком є впровадження програм навчання для фермерів, щоб вони могли освоювати новітні аграрні технології, покращувати ефективність управління земельними ресурсами та підвищувати свою конкурентоспроможність. Це дозволить фермерам працювати на високому рівні та оптимізувати свої виробничі процеси.

Створення системи моніторингу та оцінки ефективності реформ. Потрібно створити незалежні органи для моніторингу виконання земельної реформи. Такі органи зможуть оцінювати ефективність змін та вплив земельної реформи на економіку та сільські громади. Це допоможе оперативно виявляти проблеми та коригувати політику за потреби.

Залучення міжнародного досвіду. Україна може скористатися досвідом інших країн, які успішно пройшли через земельні реформи. Наприклад, Польща та Чехія мають успішні приклади відкриття ринку землі, де були створені ефективні правові механізми та підтримка для малих фермерів. Вивчення цих прикладів може допомогти в розробці та впровадженні ефективних заходів в Україні[7] .

Список використаної літератури:

1. Земельний кодекс України. Закон України від 25.10.2001 № 2768-III // Електронний ресурс. Режим доступу URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text

2. Румик І.І. Формування аграрної політики держави в національній економічній системі / І.І. Румик // Держава, регіони, підприємництво: інформаційні, суспільно-правові, соціально-економічні аспекти розвитку: матеріали VI Міжнародної конференції (5-6 грудня 2024 р., м. Київ). Київ: Університет "КРОК", 2024, С.96-100.

3. Закон України «Про ринок земель» від 30 листопада 2018 року / Електронний ресурс. Режим доступу URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/552-20#Text

УДК 349.41

ОБІГ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ У КОНТЕКСТІ СЬОГОДЕННЯ

Катаєв Я. Д.,

студент 4 курсу соціально –гуманітарного факультету

Білоцерківський національний аграрний університет,

м. Біла Церква, Україна

Науковий керівник – **Настіна О.І**., к.ю.н.,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет,

м. Біла Церква, Україна

Анотація: У публікації розглянуто сучасний стан та перспективи розвитку ринку земель сільськогосподарського призначення в Україні після його відкриття 1 липня 2021 року. Проаналізовано ключові етапи земельної реформи, зокрема встановлення обмежень на концентрацію земельних ресурсів та поступове зростання кількості угод купівлі-продажу. Висвітлено економічні тенденції, зокрема зростання вартості землі, а також вплив повномасштабної війни на функціонування ринку.

Ключові слова: ринок землі, земельна реформа, сільськогосподарські угіддя, аграрний сектор, монополізація, державний контроль, фінансова доступність, війна в Україні, земельні інвестиції, підтримка фермерів.

Обіг земель сільськогосподарського призначення передбачає можливість купівлі, продажу, дарування, передачі у спадок або здачі в оренду ділянок, які

використовуються для ведення аграрної діяльності. В Україні цей ринок довгий час залишався закритим через мораторій, проте його відкриття 1 липня 2021 року стало вагомим кроком для розвитку сільськогосподарського сектору [3]. Запроваджена реформа надала громадянам України право вільно розпоряджатися землею, що сприяло розширенню можливостей для фермерів, аграрних підприємств і потенційних інвесторів. На першому етапі земельної реформи дозволялося купувати не більше 100 гектарів землі в одні руки, що мало на меті запобігання надмірній концентрації земельних ресурсів.

Станом на 2025 рік ринок землі в Україні демонструє тенденцію до активного розвитку. Зростання вартості землі: Середня ціна за 1 гектар землі сільськогосподарського призначення становить близько 46 683 гривень. У центральних регіонах України прогнозується подорожчання землі на 15–20% через обмежену кількість ділянок [1]. Динаміка угод: Кількість угод купівлі-продажу землі стабільно зростає. У 2023 році кількість таких угод зросла в 3,5 раза порівняно з 2021 роком, що свідчить про активізацію ринку та підвищення інтересу до земельних ресурсів [2]. Вплив війни: Попри виклики, пов'язані з військовими діями, ринок землі виявився стійким. Хоча обсяги продажів тимчасово знизилися, ринок поступово відновлюється, демонструючи адаптивність та гнучкість.

Відкриття ринку землі дало змогу аграрним виробникам розширювати земельні банки та залучати інвестиції, що позитивно позначається на виробничому потенціалі галузі. Водночас залишається низка викликів. По-перше, існує ризик концентрації великих обсягів землі у власності агрохолдингів, що може ускладнити доступ малих фермерів до ресурсів. По-друге, фінансова доступність земель для невеликих підприємств залишається обмеженою через високу вартість ділянок і недостатню кредитну підтримку. Також важливим питанням є необхідність вдосконалення законодавства та державного контролю для забезпечення прозорості ринку. Крім того, важливим аспектом подальшого розвитку ринку земель сільськогосподарського призначення є цифровізація земельних відносин. Впровадження електронних

сервісів, зокрема електронного земельного кадастру та онлайн-реєстрації прав власності, сприяє підвищенню прозорості та зменшенню корупційних ризиків у сфері землекористування. Розширення доступу до публічної кадастрової карти, автоматизація обміну інформацією між реєстрами та розвиток електронного документообігу дозволяють забезпечити оперативність та зручність для всіх учасників ринку, особливо в умовах воєнного стану, коли швидкість прийняття рішень і доступність інформації є критично важливими.

Відкриття ринку землі стало важливим етапом у реформуванні аграрного сектору України, відкривши нові можливості для фермерів, аграрних підприємств та інвесторів. Попри позитивні зміни, ринок стикається з низкою викликів, серед яких ризик монополізації земель великими агрохолдингами, фінансова недоступність для малих фермерів і потреба у вдосконаленні законодавчої бази. Додатковим випробуванням стало повномасштабне вторгнення Росії, яке вплинуло на економічну стабільність і доступ до земельних ресурсів, особливо у прифронтових і тимчасово окупованих регіонах. На мою думку, для сталого розвитку земельного ринку необхідно посилювати державний контроль, забезпечувати підтримку малих фермерів і впроваджувати механізми захисту землевласників у воєнний та післявоєнний період. Важливо, щоб малі фермери активніше долучалися до грантових програм, державних субсидій та кредитів, які допоможуть їм розширювати господарства та підвищувати конкурентоспроможність. Держава, своєю чергою, має створювати сприятливі умови для їх участі в цих програмах, розвивати навчальні ініціативи та надавати консультаційну підтримку. Лише за умови такої всебічної підтримки ринок землі стане ефективним, прозорим і справедливим для всіх його учасників.

Список використаних джерел:

1. AgroPortal «Що варто знати про земельний ринок України у 2024 році» / Електронний ресурс. Режим доступу URL:https://agroportal.ua/blogs/shcho-varto-znati-pro-zemelniy-rinok-ukrajini-u-2024-roci

2. Finance.ua «Стало відомо, чого очікувати на ринку землі у 2025 році» / Електронний ресурс. Режим доступу URL: https://news.finance.ua/ua/stalo-vidomo-choho-ochikuvaty-na-rynku-zemli-u-2025-roci

3. LIGA.ZAKON «Ринок землі в Україні: ключові правила» / Електронний ресурс. Електронний ресурс. URL: https://biz.ligazakon.net/aktualno/8715_zemelna-reforma-shcho-zmnitsya-z-1-lipnya-2021-roku

УДК 349.41

ПРАВО ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН ПРИДБАТИ ЗЕМЛІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Мазуренко Я.О.,

студент 4 курсу соціально –гуманітарного факультету

Білоцерківський національний аграрний університет,

м. Біла Церква, Україна

Науковий керівник – **Настіна О.І**., к.ю.н.,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет,

м. Біла Церква, Україна

Анотація. В Україні, відповідно до Земельного кодексу, іноземці наразі не мають права безпосередньо набувати у власність такі землі. Проте це право може регулюватися додатковими законодавчими змінами або винесенням питання на всеукраїнський референдум. Дослідження аналізує правову базу, міжнародний досвід та потенційні наслідки для аграрного сектора в разі лібералізації цього обмеження.

Ключові слова: земля сільськогосподарського призначення, іноземні громадяни, земельне право, референдум, Земельний кодекс України, лібералізація ринку землі.

Право власності на землю є одним із ключових аспектів економічного розвитку держави, особливо коли йдеться про землі сільськогосподарського призначення. В Україні це питання набуває особливого значення через велику площу родючих ґрунтів, що становлять стратегічний ресурс для національної

економіки та продовольчої безпеки. З часу набуття незалежності земельна реформа в Україні пройшла кілька етапів, проте питання допуску іноземних громадян до ринку сільськогосподарських земель залишається предметом суспільних дискусій і законодавчих обмежень [1, с. 205].

У чинному законодавстві України закріплено заборону на продаж сільськогосподарських земель іноземцям, однак перспективи лібералізації цього обмеження викликають численні дебати. Прихильники відкриття ринку наголошують на можливостях залучення іноземних інвестицій, модернізації аграрного сектору та стимулюванні економічного зростання. Водночас опоненти вказують на ризики спекуляцій, втрати земельного суверенітету та загрозу монополізації земельних ресурсів транснаціональними корпораціями [2] . Зважаючи на важливість теми, дослідження правового статусу іноземних громадян щодо придбання земель сільськогосподарського призначення, аналіз міжнародного досвіду та оцінка можливих наслідків для аграрної політики України є надзвичайно актуальним завданням.

Право іноземних громадян на придбання земель сільськогосподарського призначення — це можливість іноземців (як фізичних осіб, так і юридичних осіб) придбати земельні ділянки, що використовуються для сільськогосподарських цілей, на території іншої держави [1, с. 178]. У контексті України, це питання регулюється законодавчими актами, зокрема Земельним кодексом України, Конституцією України та іншими нормативними документами. Законодавство України вимагає певних обмежень щодо придбання земель сільськогосподарського призначення іноземними громадянами, головно з огляду на національні інтереси, зокрема продовольчу безпеку, економічну та соціальну стабільність, а також обороноздатність держави.

Згідно з чинним Земельним кодексом України, іноземним громадянам заборонено набувати у власність землі сільськогосподарського призначення. Відповідно до статті 22 Земельного кодексу, такі землі можуть належати лише громадянам України, територіальним громадам або державі. Питання можливості відкриття ринку землі для іноземців може вирішуватися виключно шляхом

всеукраїнського референдуму, що підкреслює значущість цієї теми для суспільства [1].

Аргументи за та проти відкриття ринку землі для іноземців:

Аргументи "за":

- Інвестиції та розвиток інфраструктури: Надходження іноземного капіталу може сприяти модернізації агропромислового комплексу, впровадженню нових технологій та підвищенню продуктивності.
- Економічне зростання: Відкриття ринку може стимулювати конкуренцію, підвищити вартість землі та збільшити надходження до державного бюджету.
- Залучення досвіду: Іноземні власники можуть приносити з собою передові методики ведення сільського господарства та управління земельними ресурсами.

1. *Аргументи "проти":*

- Загроза продовольчій безпеці: Масова купівля земель іноземцями може поставити під загрозу національний контроль над стратегічно важливими ресурсами.
- Концентрація землі в руках корпорацій: Існує ризик монополізації ринку, що може призвести до витіснення малих та середніх фермерів.
- Втрата суверенітету: Земля — це не лише економічний, але й геополітичний ресурс, тому її продаж іноземцям може послабити позиції держави на міжнародній арені.

Досвід країн Європи демонструє різні підходи до регулювання ринку землі. Наприклад, у Польщі іноземці можуть купувати землю лише з дозволу Міністерства внутрішніх справ, а в Угорщині запроваджено жорсткі квоти на володіння землею для нерезидентів. Водночас у Литві та Естонії ринок є більш лібералізованим, що сприяло зростанню інвестицій, але водночас викликало соціальну напругу в сільських громадах [3] .

Питання надання іноземним громадянам права на придбання земель сільськогосподарського призначення є складним і багатогранним. Україна повинна ретельно зважити всі ризики та переваги, враховуючи як економічні вигоди, так і

необхідність збереження національних інтересів. Доцільним може бути поетапне відкриття ринку із запровадженням жорстких запобіжників — наприклад, обмеження площі землеволодіння, вимоги до інвестування в місцеву інфраструктуру та контроль з боку держави [4].

Важливим кроком є продовження суспільного діалогу та проведення широкої інформаційної кампанії, щоб громадяни мали повне розуміння потенційних наслідків ухвалення того чи іншого рішення. Лише так можна знайти баланс між потребами аграрного сектора та інтересами українського народу. Зокрема, згідно із Земельним кодексом України, іноземні громадяни не можуть бути власниками земель сільськогосподарського призначення в Україні, якщо це суперечить національній безпеці або іншим вимогам державної політики. Однак іноземці можуть придбати землю через юридичні особи, якщо такі особи зареєстровані в Україні і мають велику частину українських акціонерів або учасників [1].

Зміни до земельного законодавства, зокрема щодо можливості продажу земель сільськогосподарського призначення іноземцям, можуть бути предметом обговорення та змін. У 2021 році в Україні було відкрито ринок землі, проте іноземці могли придбати землю лише після проведення референдуму (за умови, що таке питання буде винесено на референдум). Тому наразі іноземним громадянам доступ до земель сільськогосподарського призначення обмежений, але ситуація може змінюватися залежно від законодавчих ініціатив.

Право іноземних громадян на придбання земель сільськогосподарського призначення в Україні є обмеженим. Згідно з чинним законодавством, іноземці не мають права на пряме володіння такими землями. Це обмеження обґрунтоване необхідністю захисту національних інтересів, зокрема забезпечення продовольчої безпеки та обороноздатності країни. Однак, іноземні громадяни можуть придбати землю через юридичні особи, створені в Україні, за умови, що більшість учасників чи акціонерів таких компаній є громадянами України. Таким чином, обмеження стосуються лише фізичних осіб, але не юридичних. Законодавство щодо ринку землі зазнало змін у 2021 році, коли було відкрито ринок землі для громадян

України. Проте питання про можливість продажу земель іноземцям в Україні залишається під питанням, і на цей момент можливість придбання земель сільськогосподарського призначення іноземцями може бути дозволена лише після проведення референдуму.

У загальному контексті, Україна продовжує підтримувати політику, яка обмежує доступ іноземців до земель сільськогосподарського призначення, аби забезпечити захист своїх стратегічних інтересів. У майбутньому можливі зміни в цьому законодавстві, але на сьогодні існують певні обмеження, які мають на меті збереження національної безпеки та стабільності країни.

Список використаної літератури:

1. Проблеми правового регулювання земельних відносин в Україні: монографія / за ред. О.Ю. Новікова. К., 2017, С. 234.

2. Земельний кодекс України. Закон України від 25.10.2001 № 2768-III // Електронний ресурс. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text

3. Закон України «Про обіг земель сільськогосподарського призначення» від 31 березня 2020 року Електронний ресурс. URL: https://ips.ligazakon.net/document/NT0568

4. Закон України «Про ринок земель» від 30 листопада 2018 року / Електронний ресурс. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/552-20#Text

УДК 332.6:332

НЕБЕЗПЕКИ ПРОВАДЖЕННЯ РИНКУ ЗЕМЛІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Гроза В.С.,

студентка 4 курсу соціально –гуманітарного факультету

Білоцерківський національний аграрний університет,

м. Біла Церква, Україна

Науковий керівник – **Настіна О.І.**, к.ю.н.,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет,
м. Біла Церква, Україна

Анотація: Впровадження ринку землі сільськогосподарського призначення є важливим кроком для розвитку аграрного сектора та економіки загалом, проте цей процес супроводжується низкою потенційних загроз. Основні ризики включають спекулятивні операції, концентрацію земель у руках великих агрохолдингів, що може призвести до зменшення кількості малих фермерських господарств, а також загрози екологічного виснаження ґрунтів через інтенсивне використання. Важливими викликами залишаються забезпечення прозорості угод, захист прав землевласників і запобігання незаконним схемам відчуження земель.

Ключові слова: ринок землі, сільськогосподарські угіддя, земельна реформа, монополізація, іноземні інвестори, фермерські господарства, корупція.

Відкриття ринку землі сільськогосподарського призначення є важливим етапом економічного розвитку країни, проте цей процес супроводжується значними ризиками. Земля не просто ресурс, а національне багатство, від якого залежить продовольча безпека, добробут сільських громад та збереження екосистем. Ці та інші правові питання регулює Земельний Кодекс України [1]. Недостатнє правове регулювання, загроза концентрації землі в руках великих корпорацій, а також можливі екологічні наслідки викликають побоювання щодо стабільності аграрного сектору та соціальної справедливості. Важливо усвідомлювати ці небезпеки, щоб побудувати прозору та справедливу систему обігу земельних ресурсів. Однією з основних загроз, що виникають із запровадженням ринку землі, є монополізація земельних ресурсів. Відкриття ринку без належного контролю може призвести до того, що великі агрохолдинги або іноземні інвестори можуть закуповувати значні площі землі, що фактично обмежить доступ до неї для дрібних фермерів та місцевих жителів. Це підвищує ризик зменшення аграрного різноманіття та концентрації земельної власності, що негативно позначиться на економічній ситуації в сільських районах [2, с. 235].

Ще однією небезпекою є екологічні ризики, пов’язані з інтенсивною експлуатацією земель без належного управління. Зокрема, деградація ґрунтів,

виснаження природних ресурсів та забруднення навколишнього середовища можуть стати результатом неефективного використання землі. За відсутності строгих екологічних стандартів, великі підприємства можуть націлюватися на отримання максимального прибутку, нехтуючи відновленням ґрунтів та охороною природи [3]. Також важливими є соціальні наслідки відкриття ринку землі. Для багатьох сільських жителів земля є не лише джерелом доходу, а й частиною їхнього способу життя. Втрата земельної власності через спекулятивні угоди або невизначеність у правовому регулюванні може призвести до соціальної напруги та незадоволення населення. Недостатнє правове забезпечення і низький рівень захисту прав землевласників можуть стати каталізатором для поширення корупційних схем та незаконних практик на ринку землі. Запровадження ринку землі сільськогосподарського призначення в Україні створює можливості для розвитку аграрного сектору, однак воно також супроводжується серйозними небезпеками. Основні загрози полягають у наступному:

Монополізація земель. Відкриття ринку може призвести до концентрації земель у руках великих агрохолдингів або іноземних інвесторів, що здатне витіснити дрібних фермерів і негативно позначитись на розвитку місцевих господарств. Це також посилює соціальну нерівність в аграрному секторі.

Зростання спекуляцій. Без належного контролю можуть виникнути спекулятивні угоди, де земля буде використовуватися не за прямим призначенням, а як фінансовий інструмент для отримання прибутку. Це може призвести до значних економічних втрат для малих землевласників.

Корупція і правова невизначеність. У разі відсутності чіткої правової бази існує ризик корупційних схем, які можуть призвести до незаконного переходу землі в чужі руки або маніпуляцій з цінами.

Екологічні ризики. Без належного екологічного контролю може відбутися неправильне використання земель, що веде до дефіциту родючих ґрунтів, деградації земель та зниження врожайності, що в майбутньому загрожує не лише екології, але й продовольчій безпеці країни.

Загроза для продовольчої безпеки. Якщо земля потрапить у руки іноземних або великих національних корпорацій, може виникнути ситуація, коли ресурси будуть використовуватися на експорт, що знизить доступність сільськогосподарської продукції для внутрішнього ринку.

Таким чином, хоча відкриття ринку землі може стати важливим кроком до модернізації аграрного сектору, важливо враховувати ці небезпеки та вживати заходів для мінімізації ризиків через законодавче регулювання, прозорість угод і захист інтересів малих фермерів.

Небезпеки, пов'язані з провадженням ринку землі сільськогосподарського призначення, включають ризики монополізації, спекуляцій та економічної нерівності, а також загрози для екологічної безпеки та продовольчої стабільності. Без належного правового регулювання та контролю, ринок землі може призвести до зростання корупційних схем та витіснення малих фермерів. Тому важливо створити прозорі механізми продажу землі, зміцнити правовий захист землевласників та забезпечити екологічну стійкість аграрного сектору. Лише за таких умов ринок землі може працювати ефективно, не завдаючи шкоди сільським громадам і економіці країни.

Список використаної літератури:

1. Земельний кодекс України. Закон України від 25.10.2001 № 2768-III // Електронний ресурс. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text

2. Петров М.В. Земельна монополізація: загрози для сільських громад / Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти: Матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., 9 грудня 2024 р., Миколаїв – Миколаїв: МНАУ, 2024. С.234-238.

3. Звіт про вплив земельної реформи на сільське господарство України // Електронний ресурс. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/03/CSA_uk.pdf

СЕКЦІЯ 3
ЛІТЕРАТУРА, МОВА, ПЕРЕКЛАД: ЛІНГВІСТИЧНИЙ ТА МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТИ

УДК 81’25

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ АУДІОВІЗУАЛЬНОГО ПЕРЕКЛАДУ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ

Ігнатенко В. Д.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри романо-германської філології та перекладу
Білоцерківський національний аграрний університет
м. Біла Церква, Україна

Анотація. У тезах аналізуються особливості навчання аудіовізуального перекладу майбутніх філологів, зокрема сучасні інструменти, виклики та перспективи навчання цього виду перекладу..

Ключові слова: аудіовізуальний переклад, майбутні філологи, сучасні цифрові інструменти, автоматизація.

Значення аудіовізуального перекладу в сучасному перекладознавстві важко переоцінити. Перш за все, аудіовізуальний переклад є важливим інструментом для глобалізації медіа та інтеграції різних культур в одному цифровому просторі, сприяючи більш широкому поширенню та сприйняттю культурного контенту по всьому світу. Відтак аудіовізуальний переклад дозволяє донести культури різних народів до глобальної аудиторії. Це сприяє кращому розумінню та обміну культурними цінностями. Розвиток аудіовізуальних медіа, таких як фільми, телевізійні серіали та відеоігри, став важливою частиною сучасної економіки та засобом масової комунікації. Аудіовізуальний переклад відіграє важливу роль у розширенні міжнародного ринку контенту. У зв’язку з цим перекладачі повинні враховувати не тільки точність перекладу, але й збереження емоційного забарвлення оригінального

матеріалу, що є важливим аспектом в аудіовізуальному перекладі. Разом з тим, технології, такі як автоматизація субтитрування та дубляжу, використання спеціалізованих програмних засобів, значно змінили аудіовізуальний переклад, зробивши його більш ефективним і доступним.

Навчання аудіовізуального перекладу охоплює кілька основних напрямів, зокрема с**убтитрування** – передбачає скорочення та адаптацію тексту для кращого сприйняття глядачами; д**убляж** – потребує точного синхронізування перекладеного тексту з рухами губ акторів; з**акадровий переклад** – використовується для документальних фільмів і телевізійних програм; т**ифлокоментування** – створення аудіоописів для людей із порушеннями зору.

У сучасних умовах навчання аудіовізуального перекладу передбачає використання сучасних цифрових інструментів, таких як спеціалізоване програмне забезпечення (Aegisub, Subtitle Edit, Adobe Premiere Pro); системи машинного перекладу та автоматизованої транскрипції, віртуальні навчальні платформи та інтерактивні тренажери.

Серед основних викликів у навчанні АВП можна виділити: постійні зміни у вимогах до якості перекладу; автоматизація та використання штучного інтелекту в цій сфері, а також необхідність інтеграції новітніх технологій у навчальний процес.

Водночас перспективи розвитку аудіовізуального перекладу вказують на зростаючий попит на спеціалістів у цій галузі, що робить його вивчення актуальним і важливим для майбутніх філологів.

Таким чином, аудіовізуальний переклад є важливою складовою підготовки фахівців-філологів, оскільки поєднує мовні, технічні та творчі аспекти роботи з мультимедійним контентом. Використання сучасних методик і технологій сприяє формуванню висококваліфікованих спеціалістів, здатних ефективно працювати в умовах цифрової епохи.

Список використаних джерел

1. Медвідь О. М., Часовських А. А. Відтворення лінгвостилістичних особливостей кінотексту при дублюванні англомовних фільмів українською (розділ монографії). С. 164–192.

2. Мізгуліна Р. В., Федоренко С. В. Аудіовізуальний переклад анімаційних фільмів http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/fil/46nov2021/22.pdf.

3. Мітіна О. М., Ростомова Л. М., Драпалюк К. І. Дублювання як вид аудіовізуального перекладу. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. 2022. Том 33 (72). № 6 Ч. 1. С. 235–242.

4. Радецька С. В., Каліщак Т. Т. Субтитрування як вид аудіовізуального перекладу: переваги та недоліки. Філологічні науки. 2016. Книга 2. С. 81–84.

5. Ремал А. Аудіовізуальний переклад // Енциклопедія перекладознавства. Том 1. С. 28–34. Режим доступу: https://nk.in.ua/pdf/1837r.pdf.

УДК 811.161.2:378.147.091.31-021.464

МЕТОДИ АКТИВІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)

Погоріла С.Г.

к.пед.н., доцент, доцент кафедри філології, педагогіки і методики викладання

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Тимчук І.М.

к.пед.н., доцент, доцент кафедри філології, педагогіки і методики викладання

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. У статті розглянуто особливості використання методів активізації самостійної роботи здобувачів вищої освіти у процесі вивчення дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)». Визначено основні результати навчання з дисципліни. Наведено методи активізації самостійної роботи студентів та особливості їх використання.. Акцентовано увагу на посиленні інтересу студентів до формування професійно зорієнтованих комунікативних навичок, розвитку пізнавальної діяльності і самостійності майбутніх фахівців.

Ключові слова: мовленнєві компетентності, результати навчання, професійне спілкування, методи, освітній процес, самостійна робота.

Сучасна система вищої освіти орієнтована на формування у здобувачів вищої освіти ключових компетентностей, особливе місце серед яких належить професійній мовленнєвій компетентності. Важливим чинником розвитку цієї компетентності є самостійна робота студентів, яка передбачає виконання практичних завдань, аналіз, редагування та створення фахових текстів, які сприяють не лише засвоєнню лексичних, граматичних та стилістичних норм, а й розвитку навичок критичного мислення, інформаційної грамотності та професійного самовираження.

Згідно з Положенням «Про організацію і контроль позааудиторної самостійної роботи здобувачів вищої освіти в Білоцерківському національному аграрному університеті», самостійна робота здобувачів вищої освіти визначена як однин із способів активного, цілеспрямованого набуття нових для нього знань та умінь, та є основою його підготовки як майбутнього фахівця. [1, с.2]. О. Тамаркіна визначає самостійну навчальну роботу як організовану викладачем активну діяльність учнів, спрямовану на виконання поставленої мети у спеціально відведений час [2; с.229]. С. Ісаєва, Н. Соловей, І. Летуновська акцентували увагу на необхідності методичного, матеріально-технічного та інформаційного забезпечення умов для ефективної організації самостійної роботи студентів [3; с.387]. Предметом наукового дослідження О. Михайленко є особливості організації самостійної роботи студентів з урахуванням сучасних вимог та умов навчання як невід'ємної складової системи освітнього середовища [4; с.64].

Метою нашого дослідження є визначення ефективних методів активізації самостійної роботи студентів у процесі вивчення української мови (за професійним спрямуванням).

Методи активізації самостійної роботи студентів у вивченні української мови (за професійним спрямуванням) зорієнтовані на розвиток творчих здібностей студентів та впровадження в освітній процес нових технологій навчання, що дають можливість здобувачам вищої освіти в зручний для них час опановувати навчальний матеріал.

Самостійна робота передбачає вивчення студентами програмового матеріалу за окремими змістовими модулями і темами дисципліни, які не були включені в повному обсязі до змісту практичних занять. Відповідно до навчального плану, на самостійну роботу студентів з української мови (за професійним спрямуванням) відводиться 58 годин, що становить близько 2/3 від загальної кількості годин, виділених для вивчення дисципліни. Працюючи над програмою дисципліни, викладач планує самостійну роботу студентів, підбираючи найефективніші методи, форми та види роботи, аби забезпечити досягнення результатів навчання, які передбачають уміння добирати мовленнєві засоби в контексті створюваного чи аналізованого висловлювання відповідно до професійної сфери діяльності; врахування соціальних та етичних аспектів при побудові комунікаційної стратегії та вміння вести професійну дискусію; вміння влучно висловлювати думку з метою успішного розв'язання проблем і завдань у професійній діяльності [5; с.7].

Оскільки самостійної робота студентів є важливим елементом формування професійних компетентностей, то для її активізації варто використовувати різні методи. *Проєктна діяльність*. Так, студенти працюють над творчими проєктами, пов'язаними з їхньою спеціальністю, з використанням професійної лексики . Наприклад : «Реклама професії» - створення відеоролика, буклета чи плаката з популяризацією професії; «Мовні помилки в офіційному спілкуванні» - збирання та аналіз поширених помилок у діловому мовленні та документах; «Інтерв'ю з фахівцем» - запис і аналіз професійного мовлення у спілкуванні з представником відповідної галузі; «Мовний етикет у професійній сфері» - створення відеопрезентації або пам'ятки про етикет спілкування; «Розробка тренінгу з ділового мовлення» - організація міні-тренінгу для студентів. Підготовка

комунікативних проєктів не лише сприяє активізації самостійної роботи, а й допомагає підготуватися до майбутніх професійних ситуацій.

Кейс-метод передбачає розгляд професійних ситуацій з подальшим обговоренням та оцінкою мовної коректності. Доречним є під час роботи з діловими паперами. Наприклад, створення відповідного документа на основі описаної виробничої ситуації.

Віртуальні дискусії – перегляд форумів, блогів, соціальних мереж з подальшим обговоренням мовних питань. *Онлайн-платформи* (Moodle, Prometheus…), *онлайн-тести* з граматики, стилістики та термінології. Робота над підготовкою до участі у мовних квестах, конкурсах, іграх, поетичних батлах.

Робота з науковими джерелами займає особливе місце , адже у процесі роботи з науковими текстами студенти вчаться оцінювати, аналізувати, формувати та обґрунтовувати власні бачення. Студенти мають змогу взяти участь у студентській науково-практичній конференції. Під керівництвом викладача вони готують наукові тези та презентації з подальшим виступом перед аудиторією.

З метою дослідження ефективності методів активізації самостійної роботи під час вивчення української мови (за професійним спрямуванням), нами було проведено анонімне опитування. Студенти мали можливість відповісти на такі питання анкети: «Які види самостійної роботи виконуєте найчастіше?», «Які методи вам найбільше допомагають у самостійному у вивченні української мови?»; «Чи використовуєте ви цифрові технології для самостійного вивчення української мови? (які саме?)»; «Який формат самостійної роботи, на вашу думку, є найефективнішим?»; «Які труднощі відчуваєте під час самостійної роботи?»

Результати анкетування дають змогу проаналізувати організацію самостійної роботи з дисципліни та доцільність використаних методів, дозволяють спланувати і відкоригувати використання методів активізації самостійної роботи студентів яка є важливою ланкою освітнього процесу і передбачає використання різних видів індивідуальної та групової навчальної діяльності під час аудиторної та поза аудиторної роботи.

Список використаних джерел:

1. Положення «Про організацію Про організацію і контроль поза аудиторної самостійної роботи здобувачів вищої освіти в Білоцерківському національному аграрному університеті» Біла Церква, 2022. https://btsau.edu.ua/sites/default/files/Faculties/osvita/normatyvne/polog_sam_rob_st_bnau.pdf

2. Тамаркіна О. Самостійна робота студентівЗВО в умовах дистанційного навчання.Актуальні питання гуманітарних наук (Серія «Педагогіка») 2020. Вип. 34, том 5. С. 228-231

3. Ісаєва С.Д., Соловей Н.В., Летуновська І.В. Самостійна робота студентів як запорука ефективної організації навчального процесу у вищому навчальному закладі // Міжнародний науковий журнал «Грааль науки». 2023. №28. С.385-392

4. Михайленко О. Особливості організації самостійної роботи студентів у ВНЗ / Молодь і ринок. 2015. №10 (129). С.64-68

5. Робоча програма з навчальної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» для здобувачів вищої освіти біолого-технологічного факультету за спеціальністю 162 «Біотехнології та біоінженерія» перший (бакалаврський) рівень вищої освіти / С.Г. Погоріла. Біла Церква. БНАУ, 2024. 20 с.

UDK 017.7:378.1 (09)

THE ROLE OF SCIENCE AND EDUCATION IN AGRICULTURE

Mammadova Kushvar

Associate Prof. (acting)

Azerbaijan State Agricultural University, Veterinary Medicine Faculty

Alizadeh Elshad, *3rd year student*

Azerbaijan State Agricultural University, Veterinary Medicine Faculty

Анотація. Сучасні виклики продовольчої безпеки є однією з найгостріших глобальних проблем, що впливає на економічний, соціальний та екологічний добробут людства. Забезпечення продовольчої безпеки вимагає стабільного доступу населення до достатньої кількості поживних, безпечних та якісних продуктів харчування. Однак у сучасному світі досягненню цієї мети перешкоджають численні фактори, серед яких зміна клімату, зростання чисельності населення, деградація земель, економічна нестабільність, геополітичні конфлікти, дефіцит водних ресурсів, втрата біорізноманіття та глобальні зміни в сільськогосподарських системах. Всі ці проблеми підвищують ризики продовольчої кризи і вимагають комплексних рішень на міжнародному, національному та місцевому рівнях.

Ключові слова: продовольча безпека, водні ресурси, дефіцит, глобальні зміни.

One of the key challenges of food security is climate change. Rising average temperatures, increasing extreme weather events, droughts, floods, and changes in seasonal rainfall patterns have a devastating impact on agriculture. The yield of many crops is decreasing, especially in regions dependent on traditional farming methods. Climate change also contributes to the spread of new pests and diseases affecting plants and animals, further reducing agricultural productivity (Intergovernmental Panel on Climate Change [IPCC], 2019). In such conditions, adapting agricultural systems, implementing sustainable farming methods, developing drought-resistant and high-yield crop varieties, and improving irrigation and water resource management systems are necessary.

Population growth also intensifies pressure on the global food system. According to UN projections, by 2050, the Earth’s population will reach approximately 10 billion people, requiring a significant increase in food production (United Nations [UN], 2017). However, expanding agricultural production comes with numerous challenges, including a shortage of fertile land, depletion of natural resources, and increasing competition for agricultural land. Given the limited availability of land and water resources, it is crucial to enhance production efficiency, minimize food losses at all stages of the supply chain, and introduce innovative technologies such as vertical farming, hydroponics, aquaponics, and genetic developments that enable the creation of more productive and resilient crop varieties.

Economic instability and inequality in resource distribution are also significant obstacles to ensuring food security. While some countries experience food surpluses

and food waste issues, millions of people in other regions suffer from chronic malnutrition and nutrient deficiencies. Food crises are particularly severe in developing countries, where low incomes limit access to food, and reliance on imports makes national food systems vulnerable to fluctuations in global market prices (World Bank, 2020). In such conditions, the development of local agriculture, support for small farms, improvement of transportation and storage infrastructure, and government and international food aid programs are essential.

Geopolitical conflicts and political instability also significantly impact food availability and distribution. Armed conflicts lead to the destruction of agricultural infrastructure, disruptions in food supply chains, and forced migration of populations, exacerbating food crises. Economic sanctions, trade wars, and export restrictions can further destabilize global food markets, driving up prices and reducing food availability for the most vulnerable populations (FAO, 2021). International cooperation, peaceful conflict resolution, and humanitarian aid play a key role in ensuring food security in regions affected by wars and social upheavals.

Land degradation and water resource shortages also pose a serious threat to agricultural production. Intensive farming, excessive use of chemical fertilizers and pesticides, deforestation, and poor water management lead to soil depletion, reduced fertility, and land salinization. The water crisis, caused by increasing water consumption, pollution of rivers and underground sources, climate change, and inefficient management, limits irrigation capabilities for agricultural crops and results in declining yields. Addressing these problems requires the implementation of soil conservation technologies, more rational water use, restoration of degraded ecosystems, and a transition to sustainable agricultural models based on agroecology and organic farming principles (United Nations Environment Programme [UNEP], 2019).

The issue of food waste is another major challenge to food security. According to the UN, about one-third of all food produced globally is lost or wasted each year, amounting to approximately 1.3 billion tons of food. This not only represents inefficient use of natural resources but also increases environmental burdens,

contributing to greenhouse gas emissions and pollution of soil and water bodies (FAO, 2018). Combating food waste requires optimizing logistics chains, improving food storage and processing methods, as well as changing consumer habits and raising public awareness about the importance of responsible consumption.

Modern challenges of food security require a comprehensive approach and collaboration among various sectors of society, including government institutions, the private sector, the scientific community, and non-governmental organizations. Innovative technologies, digitalization of agriculture, the development of sustainable agri-food systems, and international cooperation play a crucial role in shaping effective food security strategies. Developing agriculture focused on sustainability, increasing production efficiency, minimizing losses and waste, protecting the environment, and improving access to nutritious and safe food is a top priority for the global community (International Food Policy Research Institute [IFPRI], 2020). In the face of global changes, it is necessary to develop and implement long-term strategies aimed at creating a more sustainable and equitable food system capable of ensuring the well-being of current and future generations.

Список використаних джерел

1. Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). (2019). Climate Change and Land: An IPCC Special Report on Climate Change, Desertification, Land Degradation, Sustainable Land Management, Food Security, and Greenhouse Gas Fluxes in Terrestrial Ecosystems. IPCC.

2. United Nations (UN). (2017). World Population Prospects: The 2017 Revision. United Nations Department of Economic and Social Affairs.

3. World Bank. (2020). The World Bank and Climate Change. World Bank.

4. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). (2021). The State of Food Security and Nutrition in the World 2021: Transforming food systems for affordable healthy diets. FAO.

5. The United Nations Environment Programme (UNEP). (2019). Emissions Gap Report 2019. UNEP.

6. FAO. (2018). Food loss and food waste: The facts. FAO.

7. International Food Policy Research Institute (IFPRI). (2020). Global Food Policy Report 2020. IFPRI.

УДК [37.015.311:81]:101

ФЕНОМЕН “МОВНА ОСОБИСТІСТЬ” У ФІЛОСОФСЬКОМУ ДИСКУРСІ

Пальчикова О. О.

к.пед.н., доцент, в.о. завідувача кафедри англійської філології

Криворізький державний педагогічний університет

м. Кривий Ріг, Україна

Анотація. У науковій праці розглянуто феномен “мовна особистість” у філософському аспекті. Проаналізовано довідкові джерела і наукові розвідки, де витлумачено поняття “особистість”, “мовна особистість”. Подано авторське визначення означеного концепту.

Ключові слова: мовна особистість, філософський дискурс, компетентнісна парадигма, мовна свідомість, культурне життя.

Встановлення компетентнісної парадигми в межах освітнього процесу акцентує на урахуванні потреб та інтересів суб’єктів навчання, прояві людини в усіх царинах її буття та зосереджує увагу на формуванні мовної особистості, що через мовленнєву діяльність відображає систему цінностей, світоглядну позицію, моделі вербальної/невербальної поведінки, традиції, особливості національного характеру етносу, якому належить.

У філософському інтерпретуванні поняття “мовна особистість” розглянуто дещо обмежено, тоді як термін “особистість” посідає одне з ключових місць. Так, з погляду авторів філософського енциклопедичного словника, особистість – “аспект внутрішнього світу людини, що характеризується унікальністю та відкритістю; реалізується в самопізнанні та самотворенні людини й об’єктивується в артефактах культури” [7, с. 457]. У цьому контексті особистість є віддзеркалювачем світогляду, що демонструє унікальність людської індивідуальності.

У словнику-довіднику з філософії особистість витлумачено як систему стійких індивідуальних і соціально-значущих якостей, які людина здатна реалізувати у своїй діяльності та якій притаманні такі ознаки: неповторність, багатство і рівень розвитку духовності, автономність суб'єкта як соціальної істоти [6, с. 39].

М. Цибра апелює до поняття "особистість", що з'явилося в XIX столітті – людина зі своїм обличчям, не схожа на інших та до тлумачення терміна, поширеного в сучасній філософії – "власне, психологічне, суспільне, особистісне обличчя людини, її манера відчувати, міркувати, говорити, діяти. Це особливий для кожної людини сплав всіх її головних рис, особливий склад характеру, темпераменту, світовідчуття та світогляду, особливий набір потреб, інтересів, поведінки" [8, с. 89]. Відтак феномен "особистість" закріплює суспільні характеристики, притаманні людині як окремому індивіду, позаяк потреба в самоствердженні, що активізує розвиток і перебудову суб'єкта, спонукає до подолання меж у процесі освоєння нових горизонтів та розширення наявної сфери діяльності.

В. Гончаров вказує на взаємозв'язок мови й особистості та зазначає, що нині мова є не лише засобом, завдяки якому відбувається спілкування та опис речей і подій світу, а й інструментом впливу на свідомість суб'єкта, місцем його перебування, оскільки транслює думки людини, що формуються протягом життя. У розумінні науковця: "Філософія мови переосмислила й актуалізувала віру в слово, виражену відомим біблійським висловом: «На початку було слово…», відобразила значення мови, що зросло в житті суспільства й індивіда. Тому резюмуючою тезою філософського осмислення мови могла б стати та, де вказано, що жодна фундаментальна проблема людського буття не може бути ні поставлена, ні вирішена без пильної уваги до мови, без урахування її ролі" [2, с. 72].

На наявності соціального в природі мові та її характерній рисі – вимірювача соціальності людини, наголошує Л. Дротянко: "Найважливішою умовою функціонування мови є наявність суспільних відносин, міжособистісної комунікації в усіх сферах суспільного життя. Комунікація

виступає джерелом зародження, розвитку, трансформації мовних засобів, які виражають зміст і форми вияву культури певного суспільства на певному історичному етапі. Разом із тим зміни, що відбуваються всередині мови, викликають певні зміни в різних видах культури, адже мова відіграє суттєву роль у формуванні комунікативного співтовариства – носія даної мови" [3, с. 5].

З погляду І. Озьмінської, мова є формою розвитку духу людини та провідником культури у самосвідомість особистості, позаяк, з одного боку, за допомогою мови ми передаємо інформацію, цінності й смисли до соціально-історичної скарбниці людства, з іншого – завдяки їй ми черпаємо культурні надбання світової історії для власної самосвідомості [4, с. 110]. Відповідно, поняття "особистість" і "мова" здійснюють взаємовплив одне на одне, оскільки завдяки мові особистість ідентифікує свою громадянську та культурну приналежність; водночас через особистість як інструмент транслювання інформації, мова оприлюднює погляди суб'єкта на явища та події світу.

Своєю чергою, як зазначає Є. Борінштейн, феномен "мовна особистість" ґрунтується на здатності демонструвати і фіксувати соціальні відносини та взаємодії: "Це особистість, охарактеризована з боку впливу засвоєної нею мовної культури на її особистісні якості та соціально-культурну ефективність її діяльності як суб'єкта суспільних відносин" [1, с. 67]. З цієї позиції мовну особистість розглянуто як ту, що має взаємозв'язок із соціумом через комплекс відносин, культурну спадщину та ціннісно-нормативну систему, де віддзеркалено загальнолюдські та національно-специфічні норми і цінності, історичні відомості та світогляд індивідів, що мають спільні мову та культуру.

Л. Самчук визначає мовну особистість як еталонний прототип носія культурних знань, що вільно оперує стратегіями і тактиками комунікації, цінностями, нормами поведінки; окремий індивід, що використовує власний досвід мовної комунікації. До характеристик мовної особистості, що сприяють її контактуванню в суспільстві, науковець уналежнює визначене сприйняття "іншого", міжособистісну мовну атракцію, соціокультурну мовну атрибуцію [5].

Отже, з огляду на сказане зазначимо, що мовна особистість у філософській царині – соціально автономний, соціалізований суб'єкт, що за допомогою мовної свідомості керує мовною діяльністю, матеріалізує в мовних знаках власний пізнавальний досвід, сукупність уявлень про світ, духовне, культурне життя, притаманне народу, якому належить.

Список використаних джерел:

1. Борінштейн Є. Р. Соціокультурні особливості мовної особистості. Соціальна психологія. 2004. №5 (7). С. 63−72.

2. Гончаров В. І. Проблеми філософського осмислення мови. Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Філософія. 2013. Вип. 41(2). С. 62–73.

3. Дротянко Л. Г. Трансформація комунікативної функції мови в добу інформатизації. Вісник НАУ. Серія: Філософія. Культурологія. 2012. № 2 (16). С. 5–9.

4. Озьмінська І. Д. Мова як чинник формування самосвідомості особистості : дис. … канд. філос. наук : 09.00.10. Київ, 2017. 209 с.

5. Самчук Л. С. Мовна особистість як категорія соціальної філософії : дис. … канд. філосо. наук : 09.00.03. Одеса, 2021. 185 с.

6. Словник-довідник для підготовки до практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Філософія» (для студентів денної, заочної та дистанційної форм навчання усіх напрямів підготовки) / уклад. : Н. В. Козирєва. Харків, 2018. 69 с. http://eprints.kname.edu.ua/48714/1/2017%20250M%20Козирєва_%20Словник-довідник.pdf

7. Філософський енциклопедичний словник / голов. редкол. В. І. Шинкарук. Київ, 2002. 742 с. https://shron1.chtyvo.org.ua/Shynkaruk_Volodymyr/Filosofskyi_entsyklopedychnyi_slovnyk.pdf

8. Цибра М. Ф. Самоствердження особистості як категорія соціальної філософії. Перспективи. Соціаьно-політичний журнал. 2020. № 3. С. 88–99. DOI https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2020.3.12

УДК 811.133.1

LES PARTICULARITÉS DE LA TRADUCTION DES ACTES ACQUIS DE L'UNION EUROPÉENNE

Дегтярьова Є.О.

к.філол.н., доцентка, доцентка кафедри теорії,

практики та перекладу французької мови

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

м. Київ, Україна

Столащук Л.І.

магістр І курсу факультету лінгвістики

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

м. Київ, Україна

Анотація. У доповіді « Les particularités de la traduction des actes acquis de l'Union européenne » розглядаються специфічні аспекти перекладу юридичних актів, що становлять acquis communautaire, в рамках Європейського Союзу. Акцентується увага на труднощах, з якими стикаються перекладачі при перекладі правових термінів, норм та концепцій з однієї мови іншою, зокрема через культурні та правові відмінності між країнами-членами ЄС. Визначаються основні проблеми лексичного, семантичного та граматичного характеру, що виникають у процесі перекладу таких актів, а також пропонуються методи забезпечення точності та відповідності перекладу юридичних текстів до вимог правової системи ЄС.

Ключові слова: акти acquis, Європейський Союз, лінгвістичні особливості, переклад, юридичні терміни

Le terme *acquis* occupe une place essentielle dans le cadre juridique de l'Union européenne (UE). Il désigne l'ensemble des règles, des actes législatifs, des principes et des décisions juridiques qui forment la base du système juridique de l'UE. La compréhension précise de ce terme et de son application est cruciale pour les États membres ainsi que pour les pays candidats cherchant à adhérer à l'UE, car l'adoption de cet *acquis* est un critère fondamental pour l'intégration [2,

c. 24]. La question de la traduction du terme *acquis* en différentes langues, y compris le français et l'anglais, soulève des défis lexicaux, sémantiques et grammaticaux, qui nécessitent une analyse approfondie.

Le terme *acquis* dérive du mot latin *acquisitus*, signifiant « acquis », « obtenu » ou « acquis ». Dans le contexte juridique européen, *acquis* désigne l'ensemble des règles juridiques, des actes législatifs et des décisions judiciaires qui forment le corpus juridique de l'Union européenne. Il englobe non seulement les lois, mais aussi les pratiques institutionnelles, les décisions des tribunaux européens et les principes juridiques adoptés par les États membres au cours de leur coopération au sein de l'UE.

Le terme *acquis communautaire*, qui est couramment utilisé, se réfère à l'ensemble de l'acquis législatif et juridique des institutions européennes, qui comprend une grande variété de normes légales et d'engagements pris par les États membres. La connaissance et l'adoption de cet *acquis* est un aspect clé pour les pays candidats, car leur législation doit être adaptée pour correspondre aux normes européennes. Cela inclut des actes législatifs comme des règlements, des directives, des décisions judiciaires, et des principes juridiques fondamentaux.

Lors de la traduction du terme *acquis* dans les différentes langues des difficultés lexicographiques peuvent apparaître, principalement dues au fait qu'il n'existe pas toujours un équivalent parfait.

Le terme *acquis* recouvre une notion plus large que celle de simples actes législatifs. Il englobe également les décisions de justice, les pratiques institutionnelles et les principes établis au fil du temps. Par conséquent, il est important de noter que la traduction doit tenir compte de cette multiplicité d'éléments. Le terme « héritage juridique de l'UE » est parfois utilisé pour décrire l'ensemble des normes et principes qui constituent l'acquis communautaire.

De plus, *acquis* implique aussi la notion de « ce qui a été acquis », ce qui souligne l'idée de continuité et de stabilité dans l'évolution de l'UE. Cette notion de continuité législative peut être difficile à rendre dans certaines langues, notamment lorsque des éléments d'une culture juridique différente sont en jeu.

Le terme *acquis* a une signification très précise dans le droit européen, mais son interprétation peut différer légèrement en fonction du contexte dans lequel il est utilisé. Par exemple, dans le contexte des négociations d'adhésion des États candidats à l'UE, *acquis* fait référence à l'ensemble des droits et obligations que ces États doivent adopter pour être conformes aux normes de l'UE. Ainsi, *acquis* n'est pas simplement une collection de lois, mais un système dynamique qui évolue au fur et à mesure de l'adoption de nouvelles normes et de nouvelles décisions juridiques.

En outre, le terme *acquis* comporte des implications à la fois juridiques et politiques. Il fait référence à un processus de transition où les États doivent non seulement adapter leur législation, mais aussi intégrer une nouvelle culture juridique. Cette dimension politique du terme le rend encore plus complexe, notamment lorsqu'il s'agit de l'intégration des nouveaux États membres dans le cadre juridique de l'UE.

Les actes législatifs et juridiques qui constituent l'acquis de l'Union européenne présentent des particularités grammaticales et stylistiques qui diffèrent de ceux des systèmes juridiques nationaux. En particulier, la langue des textes juridiques européens utilise fréquemment des constructions grammaticales passives, qui mettent l'accent sur l'action ou l'objet législatif plutôt que sur le sujet qui émet la décision. Par exemple, l'expression « Il est exigé que... » en français est souvent utilisée pour désigner une obligation légale. Cette structure passive peut poser des problèmes lors de la traduction dans des langues qui privilégient la structure active.

De plus, le style juridique européen se caractérise par des formulations souvent longues et complexes, contenant de nombreuses propositions subordonnées. La traduction de telles structures dans d'autres langues, comme l'ukrainien, peut nécessiter un ajustement grammatical, afin de garantir que le texte reste compréhensible tout en préservant son exactitude juridique. Les textes juridiques européens doivent être traduits de manière à refléter non seulement leur sens, mais aussi la force juridique et l'autorité qu'ils incarnent.

La traduction des actes *acquis* nécessite l'application de stratégies spécifiques afin de maintenir la fidélité au texte source tout en tenant compte des différences grammaticales et lexicales entre les langues. Une des stratégies les plus courantes est l'utilisation d'une terminologie cohérente et normalisée, conforme aux documents officiels de l'UE [1, c. 12]. Cela permet de garantir la cohérence des traductions et de faciliter leur interprétation par les autorités nationales.

L'une des difficultés majeures dans le processus de traduction est de préserver la signification exacte des termes techniques tout en les adaptant à des systèmes juridiques différents. Il est souvent nécessaire de consulter des experts en droit européen pour éviter des erreurs d'interprétation ou des ambiguïtés qui pourraient affecter la validité juridique des textes traduits.

Le terme *acquis* est fondamental pour comprendre le système juridique de l'Union européenne, car il représente l'ensemble des normes et principes juridiques qui structurent l'UE. Son origine, ses particularités lexicographiques, lexiques et sémantiques, ainsi que les défis grammaticaux posés par les actes *acquis* soulignent l'importance d'une traduction précise et cohérente dans le cadre de l'intégration législative des États membres. La traduction de l'acquis nécessite une attention particulière aux nuances du terme et à la structure des textes juridiques afin de garantir leur conformité aux exigences juridiques et politiques de l'Union européenne.

Références:

1. Manual on EU Legal Translation into Ukrainian. In 2 parts. Part A. EU Law, Language, and Terminology. Editors: M. Bajčić, C. D. Robertson, and L. Slavova. Kyiv: Publishing and Polygraphic Center «Kyiv University», 2024. 135 p.

2. Traduction et droits européens : enjeux d'une rencontre. A. Bailleux, Y. Cartuyvels, H. Dumont et F. Ost. Bruxelles. Presses universitaires Saint-Louis Bruxelles. 2009. 689 p.

УДК 371.321

МАЙБУТНІЙ ВИКЛАДАЧ ПЕРЕКЛАДУ: ВИМОГИ ТА ПІДГОТОВКА

Пасічник Т.Д.

кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри англійської філології

Київський національний лінгвістичний університет

м. Київ, Україна

Анотація: описано стандарти якості перекладацьких послуг, виокремлено компетентності викладача перекладу, запропоновано шляхи подальших досліджень проблеми підготовки викладачів перекладу**.**

***Ключові слова*:** викладач перекладу, підготовка викладачів перекладу, професійна компетентність, стандарт якості, структура компетентності викладача перекладу.

З огляду на дедалі зростаючу роль перекладачів у сучасному глобалізованому світі, питання їхньої фахової підготовки набуває особливої значущості для вищої освіти України. Це спричинило активний розвиток перекладацьких відділень у закладах вищої освіти. Сучасний ринок праці висуває підвищені вимоги до професійної компетентності перекладачів, що закріплено в Загальноєвропейському стандарті якості перекладацьких послуг BS EN ISO 17100:2015. ISO [2]. Окрім того, існує американський стандарт ASTM, розроблений Міжнародним технічним комітетом ASTM F43 [1]. Єдиний європейський стандарт встановлює вимоги для надавачів перекладацьких послуг. У свою чергу американський стандарт ASTM F2575-06 визначає параметри якості надання перекладацьких послуг з урахуванням усіх учасниками перекладацького процесу. У цих документах чітко окреслено основні компетентності, якими має володіти фахівець, і які необхідно враховувати під час формування навчальних програм у вишах. Це, своєю чергою, висуває нові вимоги до рівня підготовки спеціалістів у галузі усного та письмового перекладу, аби вони могли успішно конкурувати як на європейському, так і на міжнародному ринку праці. Відповідно, зростає потреба у висококваліфікованих викладачах

перекладу, здатних забезпечити належний рівень професійної підготовки майбутніх фахівців.

На магістерському рівні у низці університетів здобувачі освіти мають можливість опанувати спеціальність викладача іноземної мови та перекладу. Водночас, наразі відсутня ґрунтовно розроблена наукова методологія підготовки викладачів перекладу. Більшість наукових досліджень зосереджуються передусім на формуванні професійної компетентності майбутніх перекладачів. Однак для викладача цієї дисципліни така компетентність повинна бути не лише глибокою, а й доповнюватися іншими фаховими навичками. Важливим аспектом є вивчення структури професійної компетентності саме викладачів перекладу.

Частковий аналіз цього питання здійснювали такі науковці, як О. Кочубей, Т. Крюкова, Г. Мірам, Л. Черноватий, С. Коліна (S. Colina), Д. Келлі (D. Kelly), Д. Гуадес (D. Gouadec), а також експерти міжнародного проєкту «Європейський магістр з перекладу» [4, 5]. У межах цього дослідження було виокремлено кілька ключових компетентностей викладача перекладу: галузеву, міжособистісну, організаційну, інструктивну та оцінювальну.

Галузева компетентність передбачає здатність виконувати завдання відповідно до професійних стандартів, знання особливостей перекладацької діяльності, уміння застосовувати сучасні методи та технології перекладу, а також критичний аналіз існуючих стандартів у цій сфері.

Міжособистісна компетентність включає вміння дотримуватися та оцінювати кодекс професійної етики, створювати ефективне навчальне середовище, ухвалювати обґрунтовані рішення й навчати цьому студентів, а також володіти вміннями стресостійкості та передавати їх майбутнім фахівцям.

Організаційна компетентність охоплює розуміння очікувань студентів від навчання, розробку ефективних навчальних програм, контроль за досягненням освітніх цілей та адаптацію змісту навчальних дисциплін відповідно до суспільних і професійних запитів.

Інструктивна компетентність передбачає вміння формулювати завдання для кожного етапу навчання, складати плани занять, структурувати навчальні

матеріали, мотивувати студентів, розвивати рефлексивне мислення та стимулювати його розвиток у студентів.

Оцінювальна компетентність включає визначення методів і критеріїв оцінювання знань студентів, аналіз їхніх академічних досягнень, оцінку ефективності навчальних програм і постійне вдосконалення процесу викладання.

Оскільки проєкт «Європейський магістр з перекладу» охоплює університети не лише Європи, а й інших регіонів світу, під час розробки зазначених компетентностей було враховано міжнародний досвід. Вважаємо, що інтеграція міжнародних стандартів у систему підготовки викладачів перекладу в українських закладах вищої освіти є необхідною з огляду на сучасні вимоги ринку праці. Подальше дослідження має бути зосереджене на оптимізації навчального процесу для майбутніх викладачів усного і письмового перекладу, враховуючи актуальні тенденції професійної підготовки перекладачів та їхніх наставників.

Список використаних джерел:

1. ASTM International Technical Committee F43 on Language Services and Products. URL: https://mcsdocs.astm.org/

committee-documents/F43_Fact_Sheet_2019.pdf (дата звернення: 30.01.2025).

2. Загальноєвропейський стандарт якості перекладацьких послуг BS EN ISO 17100:2015. URL: https://www.iso.org/standard/59149.html (дата звернення: 30.01.2025).

3. Consortium for training translation teachers. Project papers. URL: www.isg.urv.es/cttt/cttt/research.html (дата звернення: 20.02.2025).

4. The EMT Translator trainer profile competences of the trainer in translation. URL:ww.ec.europa.eu/dgs/translationprogrammes/emt/key_documents/

translator_trainer_profile_en.pdf (дата звернення: 20.02.2025)

5. Gouadec D. Translation as a profession. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing House, 2007. 396 p.

УДК 37.091.33:004.8:81/82

ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ШІ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН ФІЛОЛОГІЧНОЇ ГАЛУЗІ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Цвид-Гром О.П.,

кандидат філологічних наук, доцент,

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. Актуалізовано питання використання технологій штучного інтелекту під час викладання філологічних дисциплін у вищій школі. Акцентовано, що технології ШІ мають великі можливості позитивного впливу на досягнення програмних результатів навчання в освітньому процесі. Водночас, важливо створити чіткі правила користування ШІ, які визначатимуть, як і для яких завдань його можна використовувати для запобігання проявів академічної недоброчесності.

Ключові слова*:* штучний інтелект, мовно-літературна галузь, сучасні інформаційні технології, академічна доброчесність, критичне мислення

Технології штучного інтелекту відкривають нові можливості для створення потужних інструментів в освітньому процесі, урізноманітнюють і доповнюють методи та форми викладання. Ця технологічна еволюція спонукає освітян переосмислити педагогічні підходи, зосереджуючи увагу на розвитку критичного мислення та етичного використання ШІ. Роль штучного інтелекту в освітньому процесі змусила по-новому поглянути на взаємодію викладача – студента – сучасних технологій. Безперечно, освіта має адаптуватися під сучасні виклики.

Упровадження інструментів ШІ викликало занепокоєння серед академічної спільноти щодо питань академічної доброчесності та інформаційної гігієни. Ці проблеми можуть вирішуватися через зміну підходів до навчання та форм контролю. Вбудовування ChatGPT в освітній процес, використовуючи його потенціал для удосконалення програмних результатів навчання, повинне бути в рамках індивідуалізованого підходу.

У мовно-літературній галузі штучний інтелект також виявився ефективним. Так, завдання студентам мають бути більш практико-орієнтовані, тоді чат-GPT буде просто інструментом, не більше. Також здатність ШІ аналізувати великі масиви текстів дозволяє інструментам ШІ простежити основні тенденції, теми, які важко дослідити традиційними методами аналізу. Це дозволяє поглиблено досліджувати стилі, теми та історичні контексти творів.

Технологія штучного інтелекту ChatGPT, зокрема використання нейромережі для симуляції спілкування із відомими особистостями, дає широкі можливості для створення завдань із української літератури. Наприклад, при вивченні курсів історії літератури ШІ дає можливість відтворити віртуальну особистість письменника на основі його щоденників, творів та згадок сучасників. Такі віртуальні постаті зможуть вести бесіди, відповідати на запитання, висловлювати ставлення до подій сучасності через призму свого світогляду. Спілкування з віртуальною особистістю письменника зацікавлює та мотивує до вивчення їх творчості [1].

ШІ все частіше використовується для створення поезії, перекладу текстів та автоматизації літературних процесів. Ці можливості спрощують і прискорюють творчий процес, а також уможливлюють нові форми літературного вираження. Проте твори, створені штучним інтелектом, не здатні повністю передати глибину людської емоційності та індивідуального самовираження.

Використовуючи ШІ під час викладання української мови є можливість створювати персональні програми для студентів, враховуючи диференційований підхід у навчанні. Так, у лінгвістці широко застосовуються чат-боти (спеціальні програми, котрі стимулюють онлайн-взаємодію з користувачем). Це дає можливість студентам розвивати свої навички на власному рівні та у своєму темпі. Чат-боти можуть використовуватися для віртуального спілкування зі студентами, допомагати розв’язувати завдання з граматики, вимови, лексики та інших аспектів мови.

Значний позитивний ефект є у використанні ШІ для одержання знань і навичок у процесі вивчення іноземних мов, зокрема – багаторазове

перечитування в перекладі слів, вимови та ін., тобто виконує роль репетитора, що є важливим у онлайн-навчанні [2].

Впровадження ШІ в аналіз текстів не лише сприяє розвитку цифрової грамотності, але й формує навички критичного мислення, необхідні в епоху інформаційного перевантаження. Учні набувають здатність оцінювати інформацію з різних джерел, виявляти маніпуляції та будувати власну аргументовану позицію.

Автоматизація перевірки робіт із застосуванням ШІ відкриває нові можливості для індивідуалізованого навчання, підвищення якості письма учнів та ефективного використання часу викладача. Це сприяє більш глибокому розумінню мовних конструкцій та літературного аналізу, що є важливими навичками у сучасній освіті.

Основними напрямами застосування штучного інтелекту в освіті є:

- Персоналізація навчання – ШІ допомагає адаптувати навчальні матеріали відповідно до рівня знань і потреб кожного студента. забезпечення інклюзивності та доступності освіти.
- Автоматизація перевірки робіт – Завдяки ШІ можна швидко перевіряти граматику, орфографію, стилістику та давати конструктивні рекомендації.
- Розвиток творчого письма – Генератори текстів допомагають розширювати словниковий запас, пропонують ідеї для творів і аналізують стиль написаного.
- Аналіз літературних творів – ШІ може спрощувати складні тексти, надавати тематичний аналіз і знаходити зв’язки між різними творами.
- Вивчення мов за допомогою чат-ботів: студенти можуть тренувати навички письма й мовлення, спілкуючись із ШІ в інтерактивному режимі.
- Розпізнавання та синтез мови: аудіоінструменти з підтримкою ШІ допомагають вдосконалювати вимову та аудіювання.
- Використання віртуальних помічників: ШІ-технології допомагають у створенні інтерактивних уроків, надаючи пояснення та додаткову інформацію в реальному часі.

- Гейміфікація навчального процесу: ШІ може створювати навчальні ігри, що робить засвоєння мови та літератури цікавішим і ефективнішим.
- Розвиток критичного мислення: аналіз текстів за допомогою ШІ допомагає учням навчитися розрізняти маніпулятивні техніки, фейкові новини та неупереджено оцінювати інформацію.

Отже, технології ШІ мають великі можливості позитивного впливу на досягнення програмних результатів навчання в освітньому процесі. Також важливо створити чіткі правила користування ШІ, які визначатимуть, як і для яких завдань його можна використовувати. Необхідно навчати здобувачів перевіряти інформацію, аналізувати її достовірність і робити власні висновки [3]. Для запобігання проявів академічної недоброчесності важливими стають усні опитування в усіх можливих формах (монолог, діалог, дискусія). Для перевірки письмових робіт – пояснення етапів виконання завдання, аналіз поетапності роботи із текстом тощо. Безперечно, штучний інтелект не може замінити традиційне навчання, але він може розширити його можливості та підвищити якість надання освітніх послуг за умови етичного та раціонального його застосування, а також адаптації підходів до навчання, викладання, оцінювання та контролю знань здобувачів освіти.

Список використаних джерел:

1. Чат «На урок»: спілкування з видатними постатями минулого. URL: https://naurok.com.ua/chat (дата звернення 07.03.2025).

2. Яріз Є. М. Використання штучного інтелекту у викладанні іноземних мов на сучасному етапі розвитку інформаційно-технічних технологій. *Вчені записки Харківського Гуманітарного Університету*. Вип. XXX, 2024. С.189-97. URL: https://zenodo.org/records/11200810 (дата звернення 09.03.2025).

3. Перетяка Б. Голос з машини. URL: https://surl.li/gspamn (дата звернення 07.03.2025).

УДК 811.112.2:316.77:80-057.87

РОЛЬ ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНИХ НАВИЧОК У ФОРМУВАННІ ТА РОЗВИТКУ НІМЕЦЬКОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ

Рєзнік В.Г.

старший викладач кафедри романо-германської філології та перекладу

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. У доповіді розглядається роль лексико-граматичних навичок у формуванні німецькомовної комунікативної компетентності студентів-філологів. Висвітлено основні методи та підходи до навчання лексики та граматики у контексті комунікативного підходу, зокрема інтерактивні методи, використання цифрових технологій та автентичних матеріалів. Окрему увагу приділено практичним аспектам впровадження ефективних методик викладання німецької мови у навчальному процесі

Ключові слова: мовленнєва компетенція, лексико-граматичні навички, комунікативний підхід, інтерактивні методи, цифрові технології, навчання німецької мови.

Володіння іноземною мовою є важливою умовою успішної міжкультурної комунікації. Особливого значення це набуває у вивченні німецької мови, що передбачає не лише розширення словникового запасу, а й засвоєння граматичних структур. Формування мовленнєвої компетентності неможливе без розвитку лексико-граматичних навичок, оскільки вони є основою для ефективного усного та писемного спілкування. Ця доповідь присвячена аналізу методів та підходів до навчання лексики та граматики з урахуванням комунікативної методики.

Компоненти мовленнєвої компетентності. Мовленнєва компетентність охоплює кілька ключових складових: лексичну, граматичну, фонетичну та комунікативну. Успішне засвоєння мови можливе лише при гармонійному розвитку цих компонентів. Лексико-граматичні навички забезпечують точність і правильність мовлення, що сприяє адекватному сприйняттю та передачі інформації [6, с. 45].

Методи формування мовленнєвої компетентності. Навчання німецької мови має ґрунтуватися на таких підходах:

- Комунікативна методика – сприяє інтеграції лексичних та граматичних знань у реальні мовні ситуації [5, с. 78];
- Інтерактивні техніки – включають моделювання ситуацій, рольові ігри, дискусії [4, с. 112];
- Цифрові ресурси – мобільні застосунки, онлайн-платформи, мультимедійні засоби для вивчення мови [2, с. 89];
- Автентичні матеріали – робота з текстами, відео- та аудіоматеріалами носіїв мови [7, с. 56].

Особливості навчання лексики та граматики. Оптимальне засвоєння лексики та граматики передбачає використання наступних підходів:

- Контекстуальне вивчення лексики – слова та вирази засвоюються ефективніше у реальних комунікативних ситуаціях [1, с. 34];
- Граматичні вправи у практичному застосуванні – зосередженість на використанні мовних структур у спілкуванні [7, 2015, с. 98];
- Диференційований підхід – адаптація матеріалу до рівня мовної підготовки студентів [3, с. 67].

Практичні методики навчання Реалізація ефективних методів навчання може включати:

- Використання реальних комунікативних ситуацій (ділове листування, інтерв’ю, телефонні розмови) [6, с. 72];
- Проєктні завдання, що активізують застосування лексико-граматичних конструкцій [4, с. 95];
- Інтерактивні онлайн-інструменти (Quizlet, Kahoot, Duolingo) для закріплення матеріалу [2, с. 114].

Отже, розвиток мовленнєвої компетентності студентів-філологів тісно пов'язаний з удосконаленням лексико-граматичних навичок. Застосування сучасних педагогічних методик, інтерактивних технологій та цифрових ресурсів значно підвищує ефективність навчального процесу. Перспективи подальших

досліджень полягають у розробці інноваційних підходів до викладання німецької мови, що враховують новітні тенденції в методиці та технологіях навчання, такі як штучний інтелект (AI) та чат-боти – персоналізовані мовні асистенти (ChatGPT, Babbel, Speaky) для тренування лексики, граматики та вимови.

Список використаних джерел:

1. Богданова, Г.О. Граматика у контексті комунікативного підходу. Київ: Видавництво КНУ, 2017. 189 с.
2. Мартинова, О.П. Цифрові технології у вивченні іноземних мов. Харків: Освіта, 2020. 275 с.
3. Ніколаєва, С.Ю. Методика викладання іноземних мов у середній та вищій школі. Київ: Ленвіт, 2011. 320 с.
4. Соколова, Л.В. Комунікативний підхід у навчанні іноземних мов. Львів: Світ, 2018. 224 с.
5. Butzkamm, W. Kommunikation und Fremdsprachenunterricht. Tübingen: Francke Verlag, 2002. 256 S.
6. Krumm, H.-J. Interkulturelle Kommunikation im Fremdsprachenunterricht. Tübingen: Narr Verlag, 2009. 312 S.
7. Popp, H. Grammatik lehren und lernen. Stuttgart: Klett, 2015. 198 S.

УДК 811.111

СУЧАСНИЙ ТА ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД У ПЕРЕКЛАДІ ОФІЦІЙНО-ДІЛОВИХ ТЕКСТІВ

Філінський В.Ю.

асистент кафедри романо-германської філології та перекладу

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. Розглянуто сучасні та інноваційні підходи до перекладу офіційно-ділових текстів, зокрема використання новітніх технологій, автоматизованих систем перекладу та штучного інтелекту. Аналізуються переваги застосування цих методів у підвищенні точності, ефективності та стандартизації перекладу. Особлива увага приділяється збереженню стилістичної відповідності, юридичної точності та міжкультурної адаптації в умовах глобалізації. Також висвітлюються виклики, з якими стикаються перекладачі, та шляхи їх подолання за допомогою інноваційних засобів.

Ключові слова: офіційно-діловий переклад, інновації, автоматизований переклад, штучний інтелект, точність перекладу, стандартизація, міжкультурна комунікація.

У сучасному глобалізованому світі зростає попит на якісний переклад офіційно-ділових текстів, які охоплюють юридичну, економічну, адміністративну та іншу документацію. Надійний переклад у цій сфері є запорукою ефективної міжнародної комунікації, дотримання правових норм і збереження ділового іміджу організацій. У зв'язку з цим дедалі актуальнішим стає застосування сучасних та інноваційних підходів до перекладацької діяльності.

Одним із головних напрямів інноваційного розвитку у сфері перекладу є використання CAT-tools — комп'ютерних програм, які допомагають перекладачеві шляхом створення пам'яті перекладів та баз термінів. Програми на зразок SDL Trados Studio, MemoQ, Wordfast дозволяють зберігати стилістичну єдність текстів, підвищують ефективність і якість роботи.

Новітні системи машинного перекладу, зокрема ті, що працюють на основі нейронних мереж (нейромережевий переклад), як-от Google Translate чи DeepL, демонструють значний прогрес у точності перекладу. Водночас вони не є ідеальними для офіційно-ділових текстів без людської постредакції, оскільки такі тексти вимагають максимальної точності, стилістичної відповідності та юридичної коректності.

У перекладі офіційно-ділової документації надзвичайно важливим є використання уніфікованої термінології. Тому активно створюються цифрові глосарії та термінологічні бази, які дають змогу перекладачам уникати двозначностей і зберігати послідовність у використанні професійної лексики.

Інноваційність підходу полягає також у врахуванні культурних особливостей країни, для якої здійснюється переклад. Перекладач повинен бути не лише мовним, а й міжкультурним посередником, адже часто ділові формулювання відрізняються залежно від традицій, правових систем і мовних норм країни.

Незважаючи на розвиток цифрових технологій, людський фактор залишається ключовим. Саме перекладач здатен поєднати точність, логіку, контекстуальність і професійну етику. Успішний фахівець сьогодні — це перекладач, який поєднує мовну компетенцію з технічною грамотністю та вмінням користуватися новітніми інструментами.

Сучасні та інноваційні підходи до перекладу офіційно-ділових текстів сприяють підвищенню ефективності, якості та швидкості перекладацького процесу. Поєднання людської експертизи з новітніми технологіями відкриває нові горизонти для професійного розвитку у сфері перекладу й адаптації ділових текстів до вимог сьогодення.

Список використаних джерел

1. Гонтарук І. В. Переклад офіційно-ділових текстів: теорія і практика. Київ, 2020.

2. Шевченко І. М. Комп’ютерні технології в перекладацькій діяльності. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2021.

3. Bowker, L., & Fisher, D. Computer-Aided Translation Technology. Ottawa: University of Ottawa Press, 2010.

4. Koehn, P. Neural Machine Translation. Cambridge: Cambridge University Press, 2020.

5. Hutchins, J. Machine Translation: Past, Present, Future. Chichester: Ellis Horwood,1986.

УДК 3.013.77/.017.7:378.1 (09)

ФОРМУВННЯ ОСНОВ БАЗОВОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ

Марчук В.В.

к.пед.н., доцент, доцент кафедри романо-германської

філології та перекладу

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Хом'як О. А.

к. с.-г..н., доцент, доцент кафедри іхтіології

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. Основну увагу приділено проблемі співвідношення освіти та культури і зростанню в нових умовах розвитку України соціальної значимості культурних цілей освіти. Автором дано характеристику основних складових концепцій виховання, розглянуто механізм реалізації головних функцій культурології. Висвітлено деякі особливості культурології освіти та специфіку взаємодії з гуманістичною освітою та філософію демократії. Зроблено акцент на необхідність посилення ролі гуманітарного циклу дисциплін у формування особистості, сформульовано конкретні висновки та пропозиції щодо гуманізації освіти у вузах України.

Ключові слова:освіта, культура, особистість, формування, виховання.

Цінності педагогіки не існують в ізольованому просторі. Соціально-духовні сфери різних країн впливають одна на одну. Криза або підйом в одних викликає відповідні зміни в інших, оскільки всі локальні підсистеми культури (і утворення в тому числі) складають відкриту і динамічну систему, де розвиток окремих елементів природно веде до її трансформації в цілому.

Видозміна світової системи освіти відбувається постійно, особливо в умовах загострення регіональних криз, тому не випадкова занепокоєність вчених і практиків виховання питаннями чергового вибору шляху.

Соціокультурні характеристики сучасної кризи зв'язані з ламкою колишніх

відношень між суб'єктами культурної діяльності. У сфері освіти така ламка викликана ще і проявом принципово нового (для масового менталітету) розуміння освіти як індивідуально-орієнтованої культурної діяльності.

“Альтернативна система підвищення кваліфікації педагогів почала готувати шкільних психологів і класних вихователів по спеціальних методиках виховання, що сприяють розвитку в педагогів нового розуміння освіти. Досліди, проведені в їхньому середовищі показали, що для них головним завданням є особистість дитини і головним завданням – створення умов для вільного розвитку її індивідуальних здібностей (щиросердечних і фізичних, творчих і репродуктивних, загальнокультурних і спеціальних). Педагоги нового покоління, безумовно приймають особистість дитини і будують свою діяльність на її підтримці і захисті” [3].

Значний внесок у дослідження культурних основ педагогіки внесли вітчизняні науковці – М. Б. Євтух (його ідея діалогу культур), Г. П. Шевченко (культура як діалог), А. С. Виготський (культурно-історичний підхід до розвитку особистості), а також З. С. Маркарян, А. А. Кавалєров і М. М. Мамардашвілі (уявлення про культурне поле самої особистості і коло її спілкування). Їхні роботи зміцнили практичну орієнтацію вітчизняної школи культурної антропології, обумовили її зв'язок із сучасною педагогікою. З'явилися і нові культурологічні проблеми в освіті.

“Складна соціокультурна ситуація робить актуальним розвиток насамперед моральних основ особистості, її орієнтації на іншого та інших, формування *Я* - домінантного”, як говорив А. А. Кавалєров. “Саме тут основна сфера децентрації особистості дитини, виходу її за межі власного внутрішнього світу в простір вільного саморозвитку іншого та інших” [4].

Толерантність *“Я* - друге домінантного” дозволяє особистості діяти вільно.

Так починається виховання демократичної культури і демократичної свідомості особистості, толерантності і людяності, розуміння і поняття іншого.

Нові реалії виховання осмислюються в контексті знання, накопиченого різними напрямками антропології (філософської, культурної, соціальної,

історичної, педагогічної, релігійної). Сучасній педагогіці часом стає тісно в рамках власних теорій. Філософія педагогіки, антропологія і педагогічна психологія спільними зусиллями різних шкіл вийшли на розширення уявлень про концептуальні основи виховання.

Якщо попередні концепції виховання знаходили своє теоретичне обґрунтування в основному у філософії і психології, то тепер виникає потреба в притягненні інших сфер гуманітарного знання, насамперед культурології. Це викликано не тільки потребою культуроспроможності освіти, але і всім ходом розвитку реформ і самого гуманітарного знання.

‘‘Виділяється новий погляд на всі багатства співвідношень освіти і культури:

- на культуру індивідуальної освіти і диференційованого підходу до навчання;
- на культурний зміст і технології, що розвивають індивідуально-орієнтоване навчання;
- на культурні моделі навчальних закладів і культуру управління ними;
- на культуру спілкування і предметних контактів викладача та студента;
- на педагогічну (професійну) культуру самого педагога;
- на індивідуальну культурну діяльність студента, у якій відбувається його культурне самовизначення;
- на культурне середовище навчального закладу;
- на культурне середовище поза навчальним закладом;
- на сформовану в суспільстві соціально-педагогічну культуру в цілому;

нарешті, на широке соціокультурне уявлення про простір, у якому існують і спокійно взаємодіють усі ці і багато інших проявів культурного життя, у реаліях яких розвивається дитина.

Тут перераховані основні структури, блоки проблематики культурної освіти” [5].

Її завдання – зрозуміти пояснити сучасне вільне виховання та освіту, а також саморозвиток особистості як взаємозв'язок різноманітних мікро і

макрокультурних процесів. Аж ніяк не випадково, що культурологія освіти розвивається в тісній взаємодії з гуманістичною і філософією демократії, у них загальні корені – цінності культурної, філософської, соціальної і педагогічної антропології.

Останнім часом виникнула потреба в більш тісному зв'язку культури і виховання тому, що більша кількість людей і педагогів, у тому числі, переконується, що перетворення суспільства неможливо поза культурою і її основних складових – моралі, релігії, освіти, науки і мистецтва.

Вітчизняна освіта і культура багато років, на наш погляд існували як би реально. Адже в культурному вихованні підростаючого покоління мало уваги приділялося історії мистецтва, виховували людину "соціалістичної моралі", а не загальнолюдської, хоча, звичайно, соціалістична мораль включає і загальнолюдські цінності. Саме тому сьогодні зростає соціальна значимість культурних цілей освіти. Вона актуалізована і потребою відновленням руйнівних зв'язків у культурному розвитку країни, і поточними завданнями мінливої культурної політики, і внутрішніми проблемами самої освіти, що повинно стати сферою справжньої культури.

"В даний час у суспільстві усвідомлена необхідність реалізації культурних цілей освіти, орієнтованих, насамперед на особистість, її культурне самовизначення і саморозвиток, назвемо ці процеси акультурацією, тобто прилучення до культури. "Є одна особливість включення підлітків у культуру, яку треба враховувати в освіті. Мова йде про індивідуальні властивості особистісної культури. Відомо, що особистість – носій соціопсихологічних і соціокультурних рис поведінки, спілкування і діяльності. Сукупність таких рис складається у визначені типу індивідуальної культури" [2].

У зв'язку з вище викладеним доречно було б розкрити поняття "особистість".

Багато науковців визначали особистість як продукт різних соціокультурних сил, що діють у мінливому культурному середовищі.

Вітчизняними науковцями дається наступне поняття особистості: “Особистість – людина як суб'єкт відношень і свідомої діяльності. 2) Стійка система соціально-значимих рис, що характеризують індивіда як члена суспільства або спільності. Поняття особистості варто відрізняти від понять “індивід” (одиничний представник людського роду) і “індивідуальність” (сукупність рис, що відрізняють даного індивіда від всіх інших)” [5].

У психології особистість розуміється як “людський індивід” як суб'єкт міжособистісних і соціальних відношень і свідомої діяльності” [1].

Але найбільше вдале, на наш погляд, поняття особистості дала А. Безпрозванна: “Особистість – дієздатний член суспільства, що усвідомлює свою роль у ньому” [1].

Всі вітчизняні науковці в якості головного компонента структури особистості виділяють спрямованість. “Спрямованість є складною особистісною освітою, що визначає всю поведінку особистості, відношення до себе і навколишніх”.

Список використаних джерел.

1. Безпрозванна А. Формування соціальної відповідальності у студентів вищих навчальних закладів. URL: http:// library.udpu.org.ua/library_files/stud_konferenzia/2012_1/visnuk_7.pdf (дата звернення 10.12.2023).

2. Балакірєва О. С. Формування соціальної відповідальності у студентів-менеджерів у технічному університеті. *Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка.* 2013. № 2. С. 69-70.

3. Бліхар М.П. Духовні цінності студентської молоді у сучасному українському суспільстві : дис. ... канд. соціол. н. Львів, 2018. 271 с.

4. Кавалєров А. А. Ціннісні орієнтації особистості у духовній культурі. автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : 09.00.03. Південноукраїнський держ. пед. ун-т ім. К.Д.Ушинського. 1996. 18 с.

5. Марчук В.В., Цвид-Гром О.П, Рейда О.А Фундаментальні характеристики ціннісних орієнтацій студентів аграріїв. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 59. Т. 2. С. 290-295. URL: http://rep.btsau.edu.ua/handle/ BNAU/8496 (дата звернення: 26.12.2023).

УДК 811.133.1'243:378:63

МЕТОДИ ПОДОЛАННЯ МОВНОГО БАР'ЄРУ ПРИ ВИВЧЕННІ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ В АГРАРНОМУ ЗВО

Столбецька С.Б.

старший викладач кафедри романо-германської філології та перекладу

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. У публікації розглянуто проблему мовного бар’єру при вивченні французької мови в аграрному ЗВО. Проаналізовано основні чинники, що ускладнюють іншомовне спілкування, та запропоновано методи їх подолання. Окрему увагу приділено використанню автентичних матеріалів як ефективного засобу формування професійної іншомовної компетенції.

Ключові слова: мовний бар’єр, автентичні матеріали, французька мова, аграрна освіта, комунікативна компетенція.

У сучасному глобалізованому освітньому просторі здатність до вільного володіння іноземними мовами стає критично важливою складовою професійної підготовки майбутніх перекладачів аграрного сектору. Особливої актуальності набуває проблема подолання мовного бар'єру при вивченні французької мови як другої іноземної в аграрному ЗВО.

Мовний бар’єр можна розглядати як психолінгвістичне явище, що характеризується труднощами у спонтанному мовленні, страхом припуститися помилки, а також загальною невпевненістю у власних комунікативних навичках. Нерідко це супроводжується дискомфортом та фізіологічними реакціями, такими як пришвидшене серцебиття або підвищена тривожність,

особливо під час спілкування з носіями мови чи більш досвідченими співрозмовниками.

Невпевненість у власних мовленнєвих здібностях може негативно впливати на самооцінку студентів, змушуючи їх уникати активного використання іноземної мови та порівнювати свої навички з іншими. Перфекціонізм у навчанні іноді блокує спонтанне мовлення, уповільнює підбір слів й ускладнює підтримання природного темпу комунікації. Ці аспекти тісно пов’язані між собою й можуть формувати замкнене коло, що гальмує процес оволодіння мовою. Виявлення цих труднощів дозволяє розробити ефективні стратегії для їх подолання.

Одним із найбільш дієвих підходів до подолання мовного бар'єру є занурення у мовне середовище. Це передбачає використання автентичних матеріалів, перегляд відео французькою мовою та прослуховування профільних подкастів, що відповідають спеціалізації студентів.

У цій публікації детально розглянуто використання автентичних матеріалів у процесі навчання французької мови, а саме тексту «Qu’est-ce que l’agriculture biologique?» [1], що сприяє зниженню мовного бар’єру через:

1. Професійне спрямування контенту:
   - залучення термінології, пов’язаної з органічним землеробством;
   - відповідність тематики професійним інтересам студентів;
   - практичну значущість інформації.
2. Методичну організацію навчального процесу:
   - поступове опрацювання тексту (від загального ознайомлення до детального аналізу);
   - різнорівневі завдання для розвитку мовних навичок;
   - комбінування різних видів мовленнєвої діяльності (читання, письмо, переклад).
   - Текст та завдання:
3. Психологічну адаптацію:
   - чітка структура вправ сприяє зниженню рівня тривожності;

- послідовне ускладнення завдань дозволяє студентам поступово звикати до нових мовних конструкцій;
- знайомий професійний контекст допомагає легше сприймати матеріал.

4. Розвиток комунікативної компетентності:

- робота з термінологічним словником;
- практика перекладу професійних термінів аграрного сектору;
- використання вправ, спрямованих на засвоєння граматичних структур.

Важливо також пам’ятати, що для ефективного навчання викладач має створити на занятті атмосферу, де студенти почуваються комфортно та не бояться робити помилки.

Комплексний підхід до подолання мовного бар’єру через професійно орієнтовані матеріали дозволяє студентам не лише покращити знання мови, а й відчувати себе впевненіше у професійній комунікації.

Отже, проблема мовного бар'єру при опануванні французької мови в аграрних закладах вищої освіти потребує комплексного підходу, що охоплює як методичні, так і психологічні аспекти. Аналіз основних труднощів іншомовного спілкування свідчить, що вони взаємопов’язані та можуть гальмувати навчальний процес.

Ефективним способом подолання цих труднощів є використання професійно орієнтованих автентичних матеріалів, що дозволяє не лише адаптувати студентів до реального мовного середовища, а й поступово формувати їхню комунікативну впевненість.

Залучення до роботи тексту «Qu’est-ce que l’agriculture biologique?» продемонструвало позитивний вплив автентичного контенту на:

- зниження психологічного напруження під час спілкування іноземною мовою;
- опанування спеціалізованої термінології;
- розвиток навичок аналізу й перекладу професійних текстів;
- підвищення мотивації до практичного використання мови.

Таким чином, поетапне та структуроване використання автентичних матеріалів може слугувати ефективним засобом адаптації студентів до іншомовного середовища, підвищуючи їхню готовність до комунікації у професійній діяльності.

Список літератури

1. Quelle est la différence entre l'agriculture biologique et écologique? —Режим доступу: https://www.bacfertilizers.com/knowledge-centre/blog/3704-quelle-est-la-difference-entre-l-agriculture-biologique-et-ecologique

УДК 378.02:372.8

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОГО ПІДХОДУ У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

Зелінська В.А.
асистент кафедри філології, педагогіки та методики викладання
Білоцерківський національний аграрний університет
м. Біла Церква, Україна

Анотація. В роботі розглянуто основні принципи використання комунікативного методу у вивченні іноземної мови за професійним спрямуванням у вищих начальних закладах, досліджені найпопулярніші види діяльності в комунікативному підході та висвітлено переваги та труднощі, що можуть стати на заваді успішному оволодінні мови.

Ключові слова: комунікативний підхід, рольова гра, комунікативна компетентність, вища освіта, методика викладання, інноваційні підходи, ефективність навчання.

За останні десятиліття викладання іноземних мов зазнає постійних змін, удосконалень та нових підходів, що і не дивно зважаючи на зростання попиту у вивченні мов, зокрема англійської. 27 червня 2024 року набув чинності Закон "Про застосування англійської мови в Україні". Метою цього Закону є сприяння забезпеченню застосування англійської мови як однієї з мов міжнародного

спілкування на всій території України у публічних сферах суспільного життя, визначених цим Законом. Крім того, закон передбачає забезпечення обов'язкового вивчення англійської мови (як першої або другої іноземної мови) в закладах загальної середньої освіти, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти відповідно до освітньої програми, за якою заклад освіти провадить освітню діяльність.[1, с.2] Все це, а також зростаюча потреба у вільному спілкуванні в сучасному глобалізованому світі створює виклик для викладання англійської та інших іноземних мов. Студенти повинні отримати міцний фундамент комунікативних навичок, затребуваних у різних інтерактивних реальних ситуаціях поза межами аудиторії. Вони мають бути підготовані до використання мови у реальних життєвих ситуаціях, таких як повсякденне спілкування, професійне спілкування у обраній сфері. Знання студентів мають дати їм можливість успішно складати іспит з англійської мови професійного спрямування (ЄВІ) для отримання повної вищої освіти. І в кінцевому результаті ми повинні отримати висококваліфікованого спеціаліста здатного успішно конкурувати на сучасному ринку праці. Саме через це, під час вивчення іноземної мови за професійним спілкуванням більшість викладачів використовують елементи та методи комунікативного підходу. Загальновідомо, що традиційні методи викладання мов часто критикують за зосередженість на граматиці та словниковому запасі, з меншим акцентом на комунікативних навичках, через що вони не розвивають у студентів навички говоріння та аудіювання належним чином. Комунікативні методи навчання на сучасному етапі є дуже популярною темою для дискусій, а їхня ефективність у розвитку вільного володіння мовою та комунікативних навичок належно оцінюється викладачами іноземних мов у всьому світі.

Перші початки комунікативного викладання мов з’явилися у 1960-1970 роках ХХ століття у Великобританії як відповідь на зростаючу потребу ефективного навчання іммігрантів та гастарбайтерів і дістав назву the Communicative Approach або the Communicative Language Teaching (CLT).Сьогодні, цей підхід продовжує приваблювати дослідників і розробників

навчальних програм, пропонуючи міцну основу для інтеграції лінгвістичної теорії, досліджень і практики викладання.

Савіньйон використовував термін «комунікативна компетенція» для характеристики здатності тих, хто вивчає мову L2, взаємодіяти з іншими мовцями, створювати сенси, на відміну від їхньої здатності виконувати шаблонні точкові тести на граматичні знання.[2, с 35] У той час, коли шаблонна практика та уникнення помилок було правилом у викладанні мови, дослідження вивчення французької мови дорослими в класі розглядало вплив практики у використанні комунікативних стратегій як частини навчальної програми. Також, у своїх пізніших роботах Савіньйон зазначає, що «комунікативна компетентність» є основним теоретичним поняттям у CLT і пропонує модель «перевернутої піраміди» для її представлення, яка складається з граматичної компетенції, дискурсивної компетенції, соціокультурної компетенції та стратегічної компетенції. Усі компоненти взаємопов'язані та взаємозалежні. Основна мета комунікативних методів викладання мови полягає в тому, щоб підготувати студентів до впевненого спілкування в різних реальних контекстах за допомогою багаторазових усних практик і співпраці між студентами. У CLT комунікація є метою і засобом методу навчання. Річардс зазначав, що можна оволодіти правилами побудови речень у мові, але при цьому не бути дуже успішним у використанні мови для змістовної комунікації. [4, с.138] Саме тому на відміну від традиційних стилів викладання, де зазвичай домінує викладач, а студенти отримують знання через пасивне слухання, комунікативний підхід зміщує фокус на взаємодію студентів між собою під час мовних занять. Під час вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням взаємодія між студентами охоплює стратегії кооперативного навчання, в яких успішна комунікація залежить від усієї групи під час занять.

Найпопулярніші види діяльності за комунікативною методикою: рольові ігри, дискусійні та ділові ігри професійного характеру, інтерв’ю, групова робота(зокрема парна, наприклад обговорення в парі, питання студент-студент), інформаційні прогалини, обмін думками, полювання за інформацією.

Рольові ігри містять в собі ігровий компонент, який допомагає студентам практикувати говоріння, не відчуваючи тиску. Можна, наприклад, розподілити ролі між студентами або дозволити їм самим вирішити як вони хочуть працювати. Потім обирається тема яка є актуальною для студентів, або ситуація, що пов’язана з їх майбутньою професією. Це гарантує, що рольова гра стане невід'ємною частиною уроку, а не лише окремою вправою. Групова робота також є популярною, тому що виконання спільних завдань дозволяє не лише покращити комунікативні навички та мовні навички студентів, але й дає можливість більш сором’язливим студентам взяти участь у обговоренні, а сильнішим побути у ролі ментора, що допомагає створенню сприятливого навчального середовища та зміцненню стосунків між студентами. Кожен студент має індивідуальні потреби, рівень здібностей та інтереси. Тому наявність різних завдань, розроблених для задоволення потреб і навичок різних учнів, є важливим у CLT.

Так, комунікативний метод має як ряд значних переваг, так і недоліків та труднощів, які виникають під час його використання, зокрема і у вищих навчальних закладах під час викладання іноземної мови за професійним спрямуванням. Серед переваг на яких наголошують науковці, можна виділити: 1) в практиці викладання акцент робиться на студентові, на завданні і надає студентам можливість всебічного використання англійської мови для спілкування; 2) воно мотивує студентів самостійно вдосконалювати свої навички використання англійської мови, оскільки акцентує увагу на вільному володінні мовою, що вивчається. Це означає, що студенти отримують завдання, які дозволяють їм покращити власні уявлення про те, про що вони збираються говорити і як вони збираються висловлюватися. Це дає змогу студентам почуватися впевненіше під час спілкування з іншими людьми, і вони також отримують більше задоволення від спілкування; 3) навчання англійської мови для професійного спілкування зосереджується на комунікативній компетенції і спрямоване на її розвиток. Таким чином, надання учням можливості використовувати мову в комунікативній ситуації для задоволення їхніх потреб

у реальному спілкуванні є пріоритетом у навчанні англійської мови; набагато більше часу виділяється учневі, а роль викладача полягає лише в тому, щоб бути фасилітатором у процесі навчання і сприяти йому, тому саме студент має багато практикувати мову, щоб досягти бажаного рівня;

Також науковці виділяють певні труднощі, з якими можуть зіткнутися викладачі, впроваджуючи цей метод у своїх мовних класах: 1)великі розміри класів (що є дуже актуальним для викладання іноземної мови за професійним спілкуванням, адже середня кількість студентів у групі 25 чоловік, що значно ускладнює використання CLT, адже воно є найбільш ефективним у невеликих групах, де студенти можуть активно брати участь у комунікативній діяльності.) У великих класах може бути складно керувати та сприяти змістовній взаємодії між усіма учнями, а часу вчителя може бути недостатньо для забезпечення зворотного зв'язку та підтримки всіх учнівських пар/груп; 2) необхідність впровадження додаткових ресурсів, таких як автентичні матеріали, аудіо-візуальні посібники або цифрові інструменти. Все це може ускладнити роботу викладача і знизити ефективність роботи; 3)необізнаність студентів в особливостях комунікативного підходу, що може викликати певне відчуття розчарування, що основна увага не приділятиметься граматиці та словниковому запасу; 4) проблеми з оцінюванням, через те що, наприклад у вищих навчальних закладах дуже популярним є тестування, що може робити акцент на перевірці граматичної, лексичної складової, використання мови, та при цьому не націлене на комунікативний аспект.

Отже, комунікативне викладання мови - це новітній та могутній інструмент, основним принципом, якого є акцент на потребах та інтересах учнів. Не дивлячись, на існуючі певні труднощі, він дає змогу студентам практикувати мову, що вивчається, в створених аудиторних умовах, підвищувати свою впевненість, закріплювати мовні паттерни, та головне, не боятись помилок, адже вони є природньою складовою опанування будь якої мови.

Список використаних джерел

1. Про застосування англійської мови в Україні: Закон України від 6 червня 2024 року N 3788-IX URL:https://ips.ligazakon.net/document/t243760?an=52
2. Savignon, S. Communicative language teaching: context and concerns in teacher education .New Haven, CT: Yale University press.;
3. Farooq, Muhammad U. Creating a Communicative Language Teaching Environment for Improving Students' Communicative Competence at EFL/EAP University Level International Education Studies, v8 n4 p179-191 2015
4. Richards, J. C. (2006). Communicative language teaching today. New York: Cambridge University Press.
5. Applying the Communicative Language Teaching Approach URL:https://sanako.com/applying-communicative-language-teaching-approach (дата звернення: 20.03.2025).

УДК 811’367.623:791

ПЕРИФЕРІЙНІ СИНОНІМІЧНІ РЯДИ ПРИКМЕТНИКІВ РОЗМІРУ, ЩО ВХОДЯТЬ ДО МІКРОПОЛЯ НА ПОЗНАЧЕННЯ ВЕЛИКОГО ЗАГАЛЬНОГО РОЗМІРУ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Береговенко Н. С.,
асистент кафедри романо-германської філології та перекладу
Білоцерківський національний аграрний університет,
м. Біла Церква, Україна

Анотація. Матеріалом дослідження послугували дані, отримані з тлумачних, синонімічних і частотних словників. Приклади, що ілюструють основні принципи сполучуваності лексем, узято з The Oxford English Dictionary. Результатом дослідження є об'єднання англійських прикметників у тематичні групи та визначення диференційних ознак синонімічних рядів цих прикметників. Встановлено, що поряд із центральним синонімічним рядом у лексико-семантичній групі «велика величина» є периферійні СР через існування численних диференційних ознак, супутніх значенню «велика величина». Визначено експресивність прикметників аналізованих синонімічних рядів. Окреслено перспективи дослідження інших мікрополей категорії параметричності, особливо середнього та

однакового розмірів, особливостей вживання лексичних одиниць усіх мовних рівнів поля параметричності.

***Ключові слова*:** параметр, прикметник, синонім, семантика, синонімічний ряд, лексико-семантична група.

Актуальність теми дослідження зумовлена проблемою незрозумілості ступеня схожості та відмінності прикметників зі значенням «велика величина» і завданням вибору того чи того синоніма відповідно до контексту. Неможливо опанувати й використовувати все багатство іноземної, у нашому випадку англійської, мови без досконалого вивчення властивостей слова, його значень, здатності вступати у поєднання зв’язки з іншими словами й утворювати синонімічні ряди. Важливою в цьому контексті видається проблема диференціації ознак лексико-семантичної групи прикметників розміру зі значенням «велика величина». Матеріалом дослідження послугували дані, отримані з тлумачних, синонімічних і частотних словників. Приклади, що ілюструють основні принципи сполучуваності лексем, узято з The Oxford English Dictionary [1]. Для аналізу лексичних одиниць у роботі використано семасіологічний підхід до аналізу одиниць дослідження. Найоптимальнішою для вивчення він визнає лексико-семантичну групу слів, що об'єднує в своєму складі семантично однорідні слова однієї частини мови. Критерієм виокремлення ЛСГ є семантичний, що передбачає наявність смислових зв’язків з погляду лексичних значень слів. Практична значущість дослідження полягає в тому, що воно дає змогу використати результати дослідження в курсах лекцій і на семінарських заняттях із лексикології та стилістики, під час написання студентських курсових і дипломних робіт. Крім того, викладений матеріал слугуватиме довідником щодо вживання наведених у роботі прикметників у тих чи тих контекстах. Теоретична значущість дослідження полягає в тому, що воно робить є суттєвим внеском у вивчення прикметників розміру, зокрема, у розроблення проблем як творення прикметників, так і виокремлення найпродуктивніших способів їх творення.

У нашому дослідженні ми виділяємо чотири групи синонімічних рядів (далі СР) параметричних прикметників. Як вже було зазначено, лексичне

значення слова має польову структуру, у ньому виокремлюються ядро і периферія. До ядра належать постійні, до периферії – ймовірнісні компоненти. Однак ядерні та периферійні семи можуть мінятися в різних СР. Загальне значення великого розміру в прикметнику great (великий), як зазначалося раніше, виникло на основі значення thick (товстий), coarse (великий), big (великий), перше з яких нині є застарілим. Однак це значення збереглося і розвинулося в прикметниках massive (масивний), massy (масивний), bulky (громіздкий), monumental (монументальний, масивний), heavy (важкий), substantial (солідний), weighty (важкий), ponderous (важко-ваговий), cumbrous (громіздкий), cumbersome (громіздкий), hefty (здоровенний), hulky (громіздкий), lumpish (великоваговий, брилоподібний), lumbering (неповороткий, незграбний), stodgy (великоваговий). Ці прикметники можна об'єднати в перший периферійний СР на підставі присутньої в них ядерної семи великої ваги, а також твердості й пружності, які поєднуються із семою великого розміру. Прикметник massive (масивний) поряд зі значним зовнішнім виглядом підкреслює твердість і міцність споруди, наприклад massive beams (масивні балки). У прикметника massy сема тяжкості виражена сильніше, ніж у massive, а семи міцності та твердості приблизно збігаються. У прикметника bulky (громіздкий) набагато ясніше виражена сема величезного розміру, ніж великої ваги, а значення великого простору, займаного об'єктом, виражене сильніше, ніж його твердість і міцність, наприклад, a bulky parcel, bulky objects (громіздка посилка, громіздкі предмети).

Monumental (монументальний, масивний) передбачає як величезний розмір, так і значну масу, наприклад monumental oak (масивний дуб). У цьому лексико-семантичному варіанті (ЛСВ) substantial (солідний) підкреслює твердість і міцність предмета, що визначається, поряд з його значним розміром, наприклад substantial buildings (солідні будівлі). Heavy (важкий) передбачає щось більше за розміром порівняно зі звичайним розміром і тому – більшої ваги. Таку сему передає прикметник weighty (важкий) у випадку, якщо воно має велику вагу саме по собі, а в порівнянні з чимось іншим. У цьому значенні

близьким є прикметник overweight (той, що важить більше за норму). Ponderous (великоваговий) позначає щось, що є винятково важким через великий розмір і масивність; унаслідок цих якостей створюється неможливість пересувати об'єкти, що визначаються цими прикметниками. Cumbrous (грогроміздкий) і cumbersome (громіздкий) у даному СР позначають предмети настільки важкі й такі, що займають так багато місця, а отже, мають великий розмір, що доставляють чимало незручностей через труднощі переміщення і перенесення їх. Hefty (здоровенний) у власне номінативному значенні позначає предмети, які людина сама для себе визначає як важкі.

Проведене дослідження корпусу прикметників розміру зі значенням «велика величина» дало змогу виявити низку специфічних рис цього пласта лексики як кількісного, так і якісного порядку, виявити складність їхньої семантичної структури, що вміщає значне різноманіття укладених у значенні прикметників смислових категорій, що привело до таких висновків. По-перше, поряд із центральним СР у ЛСГ «велика величина» є периферійні СР через існування численних диференційних ознак, супутніх значенню «велика величина». Так, СР із домінантою massive (масивний) виник на основі застарілого значення прикметника great (великий). СР з домінантою stout (товстий) утворено від другого ЛСВ прикметника great (великий), а СР з домінантою infinite (нескінченний, безмежний) – від другого ЛСВ прикметника big (великий). По-друге, у даній групі слів велика кількість колоквіалізмів, які належать до периферії мови і є однією з можливостей експресивно-стилістичних засобів мови. По-третє, аналізовані прикметники позначають сильне відхилення від норми. Одиниці з яскравими семами високого ступеня ознаки через незвичайність, нетривіальність відображених цими семами ознак завжди є експресивними та емоційними. По-четверте, є прикметники, які утворюють самостійні СР і не мають прямого зв'язку з ЛСВ домінантної ланки, наприклад СР з домінантою stocky (кремезний). Значення великого розміру в них явно присутнє, хоча не є домінантним.

Список використаних джерел

1. The Oxford English Dictionary: Volume 1-13, (13 Volume Set). Oxford: Oxford University Press, 1977. 22000 p.

УДК: 81'243/'442(091)'06:005.8

МЕТОД ПРОЕКТІВ У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ: ІСТОРИЧНІ ЗАСАДИ, ТИПОЛОГІЯ ТА СУЧАСНІ ПІДХОДИ

Пилипенко І.О.

старший викладач

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація.У статті досліджується метод проектів у викладанні іноземних мов, його історичні витоки, принципи та сучасні підходи до реалізації. Описано основні типи проектного навчання, зокрема дослідницькі, перекладацькі та міжкультурні проекти. Акцент зроблено на розвитку мовної компетенції, критичного мислення та навичок співпраці. Розглянуто вплив інформаційно-комунікаційних технологій на ефективність проектної діяльності.

Ключові слова: метод проектів, викладання іноземних мов, дослідницькі проекти, мовна компетенція, критичне мислення, інформаційні технології.

Метод проектів має глибокі історичні корені. Його витоки сягають латинського «projectum» (кинутий вперед), що в англійській мові трансформувалося у «project» – планування та виконання задуму. На початку XX століття метод розвинув Джон Дьюї, американський філософ і педагог, який в бачав у ньому активний спосіб навчання через дослідження та вирішенняреальних проблем. Його ідеї підтримали та розвинули Вільям Херд Кілпатрік і Френсіс Паркер.

Кілпатрік визначив основні принципи проектного методу, наголошуючи на залученні студентів у дослідницьку діяльність, орієнтації на практичне

застосування знань, розвитку комунікації та індивідуальному підході. Паркер застосував цей метод у «Школі Досліджень» у Чикаго, доводячи, що проектна методика сприяє розвитку критичного мислення, ініціативності та творчих здібностей студентів.

Сучасна освіта потребує ефективних підходів до навчання іноземних мов, і проектний метод широко використовується для розвитку мовних навичок, міжпредметних зв'язків і підвищення мотивації студентів. Він включає низку прийомів, спрямованих на вирішення проблеми та презентацію результатів у вигляді конкретного продукту. Завдяки цьому методу студенти вчаться аргументувати, дискутувати, співпрацювати та адаптуватися до професійного середовища.

Типологія проектного навчання включає:

- за діяльністю: інформаційні, дослідницькі, творчі, ігрові проекти;
- за кількістю учасників: індивідуальні та групові;
- за тривалістю: коротко- та довгострокові;
- за рівнем інтеграції: монопредметні та міжпредметні;
- за кінцевим продуктом: письмові, мультимедійні;
- за способом взаємодії: очні та дистанційні;
- за типом завдання: практико- та теоретико-орієнтовані.

Проектна діяльність у вивченні іноземних мов розвиває мовну компетенцію, критичне мислення, вміння працювати в команді та культуру мовлення. Дискусії є важливою частиною навчального процесу, оскільки допомагають студентам вдосконалювати соціолінгвістичні навички, прагматичну компетенцію та психологічну впевненість. Дослідницькі проекти особливо ефективні у навчанні, оскільки наближають студентів до наукової роботи [1, 2, 3].

Вони включають вибір теми, формулювання проблеми, визначення завдань, дослідження та презентацію результатів.

У контексті вивчення мов пропонуються такі лінгвістичні проекти:

1. Корпусне дослідження – аналіз частотності використання лексичних або граматичних структур.

2. Аналіз дискурсу – дослідження впливу мови на соціально-культурні аспекти.

3. Порівняльний аналіз мов – виявлення подібностей і відмінностей між рідною та іноземною мовою.

4. Перекладацький проект – переклад текстів різних жанрів.

5. Проект з міжкультурної комунікації – аналіз культурних особливостей у спілкуванні.

Сучасні інформаційно-комунікаційні технології значно розширили можливості проектного методу [4, с. 90]. Онлайн-платформи дозволяють студентам працювати в реальному часі, доступ до автентичних ресурсів покращує якість досліджень, а цифрові інструменти роблять навчання інтерактивним. Метод проектів залишається потужним інструментом навчання, сприяючи не лише засвоєнню знань, а й формуванню важливих професійних компетенцій.

Список використаних джерел:

1. Купрікова С.В. Шляхи реалізації проектної методики про навчанні іноземної мови. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2013, No 4 (30). С. 223-230

2. Haines S. Projects for the ELT Classroom. Nelson. 1989. 108 p.

3. Ribe R.,Vidal N. Project work: Step by Step. Macmillan Publishers Limited, 1993. 94 p.

4. Коваль О.Ю. Проектна методика навчання іноземної мови студентів ВНЗ. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр. Запоріжжя: КПУ. Вип. 63, т. 2, 2019. С. 89-92

УДК 378.1

ВИКОРИСТАННЯ ПАРНОЇ РОБОТИ ЯК ЕФЕКТИВНА ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Чернищук Ю.І.

асистент кафедри романо-германської та славістичної філології

Білоцерківський національний аграрний університет,

м.Біла Церква, Україна

Анотація. Стаття присвячена вивченню способів застосування парної роботи в процесі навчання майбутніх перекладачів. В статті аналізуються як позитивні, так і негативні аспекти використання такої форми організації навчання як парна робота, також надаються приклади використання парної роботи на практиці.

Ключові слова: парна робота, методика викладання, формування мовленнєвих навичок, групова робота, ефективність.

Сучасні умови та вимоги роботодавців частіше ґрунтуються не тільки у формат того, що повинен знати молодий спеціаліст, а й на тому, що він практично вміє. Таке положення речей орієнтує викладання іноземної мови для майбутніх перекладачів на новий профіль спеціалістів які мають не тільки високий рівень знань, а ще високу мотивацію, вміння займатися самоосвітою, розуміти мету та шукати ефективні способи її досягнення. Саме це штовхає викладачів до постійного пошуку засобів для вдосконалення заняття, які пов`язані з різними формами організації навчальної діяльності студентів це змушує переробляти та покращувати вже існуючі форми та прийоми навчання або підбирати нові, орієнтуючись на вимоги сьогодення, жодне з занять, проведених одним тим самим викладачем, з використанням однакових методів, способів та технологій не буде повністю відтворювати будь-яке інше, бо кожного разу, переступаючи поріг навчальної аудиторії, викладач винаходить щось нове, сучасне та неповторне. Перед викладачами іноземних мов, особливо це стосується викладачів, які працюють з майбутніми перекладачами, стоїть непроста задача - навчити студентів чотирьох видів мовленнєвої діяльності - сформувати вміння вести бесіду, читати, розуміти текст, вмінню аудіювання, та

письма, рішення даної проблеми змушує викладачів шукати засоби підвищення ефективності навчання, оскільки тільки активний процес отримання знань, формування навичок й умінь може дати потрібні результати. Центральне місце в методиці викладання іноземних мов займає проблема інтенсифікації процесу навчання. Одним з можливих засобів її вирішення є парна робота студентів. Об'єктом нашого дослідження ми обрали саме цю форму організації навчального процесу, тому що особливості організації та використання парної роботи не були ретельно вивчені та розроблені як вітчизняними, так і зарубіжними методистами. Особливо це стосується використання парної роботи на заняттях у вищій школі, а саме в процесі підготовки майбутніх перекладачів.

Як у будь - якому питанні, в процесі організації парної роботи є позитивні та негативні аспекти аспект. Отже, по-перше, парна робота – це режим, який збільшує час активної діяльності учнів та дозволяє одночасно залучити до роботи більшу кількість студентів. Оскільки заняття обмежені певним часом, а кількість студентів в групі може досягати 14 чоловік, то для викладача буває досить складно встигнути залучити, наприклад, до мовленнєвої діяльності усіх студентів протягом одного заняття, в процесі використання непарних форм роботи студент залишається лише «об'єктом» навчання, коли він слухає, дивиться, або відтворює вивчений матеріал, в цей час він, як правило, не спілкується не виконує якихось творчих завдань, отже він виступає учасником пасивної моделі навчання. Ще однією задачею в процесі непарної роботи є пошук способів щоб змусити студентів слухати і чути один одного, а не просто чекати закінчення відповіді і нудьгувати. А протягом виконання парної роботи студенті зацікавлені не тільки в своїй відповіді, але й у відповіді партнера, що стимулює плідну співпрацю і охоплює більше студентів під час виконання одного завдання, до того ж економить час. До того ж парна робота додає студентам впевненості під час відповіді. Це також змушує їх допомагати своїм партнерам для досягнення більш кращого спільного результату. Якщо доводиться викладати в групах, де у студентів різний рівень підготовки, парна

робота дозволяє об'єднувати студентів з різним рівнем мовленнєвої компетенції і підштовхувати їх до навчання один у одного, викладати і також знижує рівень психологічного навантаження і створює більш сприятливі умови для праці. Також парна робота передбачає велику кількість можливих завдань та методів роботи, що дозволяє викладачеві обирати найбільш ефективні, враховуючи рівень студентів та зміст навчального матеріалу. Отже, переваги парної роботи є досить суттєвими, але парна робота має і низку негативних моментів. Наприклад, коли студенти отримують завдання, пов'язане з побудовою, діалогів і обговоренням проблем у парах, викладач не встигає контролювати всі пари одночасно, і деякі студенти залишаються без потрібної уваги. Звісно, це приводить до того, що ефективність здійснення корективів під час мовлення знижуються деякі помилки залишаються невиправленими. Також студенти використовують рідну мову під час підготовки завдання. Для викладача є досить непростим завданням контролювати парну роботу в групі з великою кількістю пар та в групах з поганою дисципліною.

Парна робота може використовуватися на заняттях з практики письмового перекладу. Але у цьому випадку її організація потребує попередньої підготовки не тільки викладача, але й студентів. Студенти отримують завдання зробити письмовий переклад даного тексту. Після закінчення вони об’єднуються в групи і роблять критичний аналіз та редагування перекладу свого партнера. Це дозволяє сконцентрувати увагу студентів на пошуку можливих помилок, розвиває навички редагування перекладу, змушує осмислити і побачити свої помилки, і також сприяє тому, що студенти не можуть ухилитися віл виконання завдання, в наш час розвинених комп’ютерних технологій одним з цікавих видів парної роботи є організація презентацій-проектів в форматі power point за заданою темою.

Отже, проаналізувавши різні можливості застосування парної роботи, можемо зробити висновок, що незважаючи на деякі мінуси, парна робота допомагає досягти ефективності в навчанні, стимулювати активність студентів, розвинути їхні мовленнєві навички й уміння, навчити взаємодопомоги

взаємодопомозі та співпраці. Різноманітність можливих завдань в парі робить заняття цікавим і досить насиченим. Також розвиток комп'ютерних технологій дозволяє нам розширити список можливих завдань та прийомів, поєднуючи їх з парною роботою. Все це робить процес навчання ефективним та продуктивним.|

Список використаних джерел:

1. Максименко Л.О. Зарубіжний досвід організації підготовки перекладачів на сучасному етапі розвитку вищої освіти. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка, 2015 ,131 с.

2. Ніколаєнко Ю.О. Інтерактивні методи роботи з текстами у професійній підготовці майбутніх перекладачів. Академічна й університетська наука: результати та перспективи: зб. наук. пр. за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф. Полтава, 2021, 116 с.

УДК 378.016

ВИКОРИСТАННЯ РОЛЬОВОЇ ГРИ ЯК ІНТЕРАКТИВНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ

Деркач І. В.

к.п.н., доцент, доцент кафедри теорії, практики та перекладу англійської мови, факультету лінгвістики

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

м. Київ, Україна

Пригодій Р. В.

старший викладач кафедри англійської філології

Київський національний лінгвістичний університет

м. Київ, Україна

Анотація. Рольові ігри розглядаються як одна із форм сучасних інтерактивних технологій, їх практичне застосування у вивченні англійської мови як другої іноземної. Висвітлені шляхи розширення соціокультурної компетентності студентів в рамках поданих тем. Робиться наголос на типах вправ, що передують проведенню рольових ігор та типах ситуацій і ролей для досягнення цілей діяльності. Доречними є використання лексичних перцептивно-продуктивних та продуктивних вправ на базі підручника, тестів з множинним вибором та інших видів вправ, направлених на засвоєння фразеологічних одиниць та комунікативних кліше для досягнення взаєморозуміння.

Ключові слова: рольові ігри, взаємодія, реальні ситуації, вигадані ситуації, соціокультурна компетенція, інтерактивні технології.

Зі зміною швидкості спілкування в умовах глобалізації нове покоління диктує пошук нових технологій навчання англійської мови. Рольові ігри вважаються однією із форм сучасних інтерактивних технологій. Ця форма і вид технології уможливлюють досягти значного покращення мовленнєвих навичок студентів, вміння успішної комунікації в межах певної лексичної теми.

Рольові ігри застосовуються під час навчання студентів-філологів другій іноземній мові (англійська), базуючись на підручниках Upstream B2 – для студентів 2 курсу та Upstream B2+ для студентів третього курсу. Рольові ігри слугують створенню ситуації взаємодії, а саме, живого спілкування в офлайн, чи онлайн навчанні: рольові ігри за вищезгаданими підручниками на теми: «У лікаря», «Їжа» - для студентів другого курсу та теми «Реаліті шоу» та рольові ігри під час навчання домашнього читання для студентів третього курсу.

В колективній монографії «Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах» наведене таке визначення рольових ігор: «Рольова гра – процес, у якому учасникам пропонується “зіграти” іншу людину в уявній ситуації. Важливими складовими рольової гри є роль та її прийняття, яке здійснюється на когнітивному та емоційному рівнях. Оскільки в рольовій грі учасник виконує роль певного персонажу, він має експериментувати та не боятися, що його поведінка буде смішною та неадекватною» [1, с. 287].

Рольова гра дозволяє студентам вивчати реальні, або вигадані ситуації, взаємодіючи з іншими в організованому просторі. Цей простір організовується викладачем на певному етапі вивчення того чи іншого матеріалу. Підготовка студентів до рольової гри, як правило, починається з першого ознайомлення з темою та є усним тестуванням на певному етапі навчання. Для успішного проведення рольової гри викладач, окрім чітко розписаних ролей та завдань має переконатися, що студенти засвоїли лексичний, граматичний матеріал для оперування в рольовій грі.

Так, наприклад, перед проведенням рольової гри у лікаря студенти мають оволодіти лексичним матеріалом щодо симптомів хвороби, частин тіла, назви хвороб, діагностика хвороб, типи ліків. Для цього використовується ряд лексичних перцептивно-продуктивних та продуктивних вправ на базі підручника “English Vocabulary in Use”, “Word builder” та тестові завдання з множинним вибором по цій тематиці. Іншою складовою у підготовці рольової гри є засвоєння студентами фразеологічних одиниць та комунікативних кліше щодо скарги, вміння дати пораду та побажати швидкого одужання. Ролі розподіляються за принципом відвідання різних лікарів та вміння вести коротку предметну розмову.

Іншою темою в межах якої пропонується рольова гра є тема «Їжа», Unit 8 “You Are What You Eat”, Upstream B2. При вивченні цієї теми розвиваються знання студентів про кухню Великобританії, що сприяє формуванню соціокультурної компетенції студентів та є надзвичайно важливим, оскільки такого предмету як «Країнознавство» студенти з другою іноземною мовою не мають, є тільки спецкурс на третьому курсі. Після низки лексичних вправ, де вивчався вокабуляр щодо видів їжі, методів приготування страв англійської та української кухонь, рольова гра є доцільною. Влучною рольовою грою з цієї теми є проведення реаліті шоу “Bake-off”. Ідея шоу полягає в приготуванні англійської страви та подальшою оцінкою її смаку та техніки виконання експертами кулінарної справи. Студентам роздаються ролі.

Рольові ігри також є доречними під час пар з домашнього читання, оскільки вони дозволяють студентам зануритись в художній світ, створений автором та примірити на себе певні персонажі. Заняття з домашнього читання починається з післятекстового етапу, який має такі підетапи: підетап контролю розуміння художнього твору та підетап автоматизації дій з мовленнєвим матеріалом [1, с. 308). Рольову гру влучно запропонувати студентам на другому підетапі – автоматизації дій з мовленнєвим матеріалом. Важливо підмітити, що рольову гру можна провести перед обговоренням прочитаного тексту – це спонукає у студентів інтерес до персонажів, розуміння їх поведінки та дій, мотивів, що навчає інтерпретувати художній текст.

Використання рольових ігор є ефективним на етапі володіння студентами достатнім лексичним матеріалом та мовленнєвими навичками, діалогічними кліше та соціокультурними знаннями. Різні рівні навчання та теми містять варіативні творчі складові, які лежать в основі моделювання ситуацій для рольової гри. Подальші дослідження інтерактивних технологій, таких як ділова гра, інтерв'ю та їх застосування в режимі онлайн та офлайн навчання представляє інтерес для формування у студентів необхідних навичок.

Список використаних джерел

1.Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах: Колективна монографія / Ніколаєва С.Ю. та ін. ; за ред. С.Ю. Ніколаєвої. Київ, 2015. 444 с.

2. Тарнопольський О.Б., Кабанова М.Р. Методика викладання іноземних мов та їх аспектів у вищій школі: підручник. Дніпро, 2019. 256 с.

3. Virginia Evans, Jenny Dooley. (2014) Upstream B2. Student's Book. https://www.academia.edu/36672628/Upstream_intermediate_b2_student_s_book

4. Virginia Evans, Bob Obee. (2014) Upstream B2+. Student's Book. https://englishworkshop2014.files.wordpress.com/2014/05/upstream-upper-intermediate-b2-sb_red.pdf

УДК 81'255.2:632.4

ПЕРЕКЛАД НАЗВ СОРТІВ РОСЛИН АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ У ПАТЕНТНІЙ ДОКУМЕНТАЦІЇ

Велика К.І.

асистент кафедри філології, педагогіки та методики викладання

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. Останнім часом патентна діяльність у сфері сільського господарства активувалася і зумовлена забезпеченням захисту права інтелектуальної власності завдяки реєстрації та патентуванню сортів рослин. Патентування англійською мовою вимагає дотримуватися правил патентного права, норм стилістичних і лексичних особливостей мови перекладу.

Ключові слова: патент, назва сорту рослини, транслітерація, інтелектуальна власність.

Прагматичні проблеми перекладу англомовної патентної літератури займають в перекладознавстві значне місце. Патентний переклад у кожному конкретному випадку має свої правила і тісно пов’язаний з патентним правом. Офіційні документи, що засвідчують винаходи, мають особливу форму викладу в англійській мові і вимагають обізнаності щодо об’єктів інтелектуальної власності. Вивчення способів перекладу таких лексичних аспектів як назв сортів рослин у контексті патентної документації є вкрай важливим за умов зростаючої міжнародної торгівлі та захисту інтелектуальної власності. Розуміння особливостей цих документів та вміння ефективно їх відтворювати англійською мовою стає надзвичайно важливим для забезпечення правової відповідності та можливості реєстрації сортів в інших країнах.

Прагматичні проблеми перекладу англомовної патентної літератури також досліджували В. Карабан, Т. Аношкова, С. Коломієць, В. Коломієць, М. Олохан. Їхні наукові роботи висвітлюють основні ознаки патенту як виду технічної документації, а також допомагають уникнути помилок у перекладі патентної документації.

Мета даного дослідження – дослідити об’єкти інтелектуальної власності, визначити стилістичні та лексичні особливості патентних документів та визначити основні правила перекладу сортів рослин.

Об’єктами права інтелектуальної власності вважають: наукові відкриття; винаходи, корисні моделі, промислові зразки; літературні та художні твори; комп’ютерні програми; фонограми, відеограми, програми організацій мовлення; компонування напівпровідникових виробів; компіляції даних (бази даних); виконання; раціоналізаторські пропозиції; комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні зазначення; комерційні таємниці, породи тварин, а також сорти рослин [5].

За класифікацією Р. Кірін, В. Хоменко та І. Коросташова, сорти рослин належать до нетрадиційних об’єктів інтелектуальної власності [1].

Підтвердження особистісних немайнових прав інтелектуальної власності здійснюється свідоцтвом про авторство на сорт рослини, а патентом – майнові права на сорт рослини. Свідоцтво про державну реєстрацію сорту рослини підтверджує право власності на поширення сорту рослин. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України приймає заявку для реєстрацію нового сорту рослини [3].

Патент складається з титульної частини (зазначаються дані для реєстрації сорту рослини), попереднього опису (в ньому подається зміст основного опису), повного опису (містить основну інформацію про винахід), патентної формули (формулює всі головні ознаки та новизну сорту), засвідчення заявки автором винаходу, відомості про патентного повіреного.

Зазначають, що в перекладацькій практиці патенти є офіційними посвідченнями і не перекладаються, а заявка на патент підлягає перекладу [2, с. 470].

Кожна частина патенту має свої особливості перекладу. У титульній частині заголовок патенту перекладається іменниковою фразою, називаючи основну суть і мету розробленого винаходу. Попередній опис доводить до відома всіх зацікавлених осіб про цілі розробки, його актуальність і новизну, вказуючи на те, що більш повний опис зазначається далі. Тому, нерідко він вилучається в повному перекладі. На противагу попередньому опису, основний опис містить текс всіх основних даних винаходу відповідної галузі науки [4].

Завдяки укладеній Лондонській угоді (1 травня 2008 р.), подання європейської заявки англійською мовою в таких країнах, як: Великобританія, Бельгія, Німеччина, Франція, Швейцарія, Ліхтенштейн, Люксембург та Монако, – приймається автоматично та здійснюється без необхідності надання національних перекладів і призначення місцевих патентних повірених. У Голландії, Швеції, Хорватії, Данії та Ісландії надається лише переклад формули винаходу англійською мовою, без необхідності перекладу опису патенту. У Латвії та Словенії надається лише переклад формули винаходу [6].

У 1930 р., на Міжнародній садівничій конференції в Лондоні, було затверджено ботанічні принципи і правила найменування рослин, що забороняють перекладати іншомовні назви сортів [7].

Аналізуючи процеси розвитку ботанічної номенклатури, які відбуваються завдяки садівничим конференціям, можна спостерігати постійні позитивні зміни, що впливають на лексичні аспекти перекладу, а також назви сортів рослин. Однак, все ще виникають дискусії що до назв, які містять у своєму складі власні назви, географічні назви, назви торгівельних термінів.

Відповідно до розробленого Міжнародного кодексу номенклатури культурних рослин (нині діє IX МКНКР 2016 р.) здійснюється лише транслітерування назв сортів рослин. Недотримання правил перекладу призводить до помилок у патентній документації. Сорт (культивар) повинен мати одну загальновизнану назву. Розроблено пояснювальні коментарі, що допомагають добирати назви сортів та реєструвати їх [7].

Отже, нові сорти рослин належать до об’єктів інтелектуальної власності, що патентуються. Реєстрація сорту рослин здійснюється при дотримані всіх норм патентної документації. Обов’язково при подачі заявки англійською мовою враховуються всі стилістичні та лексичні норми технічної документації і вимоги подачі документації країни реєстрації. При перекладі назв сортів рослин потрібно орієнтуватися на діючий Міжнародний кодекс номенклатури культурних рослин, а саме: здійснювати транслітерацію назв сортів рослин.

Список використаних джерел:

1. Кірін Р. С., Хоменко В. Л., Коросташова І. М. Патентологія: навч. посіб. Дніпро, 2018. 240 с.

2. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця, 2004. 576 с.

3. Державна реєстрація та патентування сортів рослин в Україні. URL: https://www.msp-patent.com.ua/ua/patentovanije-sortov-rastenij.html.

4. Мовностилістичні особливості патентів при перекладі з англійської українською мовою. URL: https://journals.cusu.in.ua/index.php/philology/article/view/428/401.

5. Що треба знати про захист прав на інтелектуальну власність. URL: https://yur-gazeta.com/golovna/shcho-treba-znati-pro-zahist-prav-na-intelektualnu-vlasnist.html.

6. Міжнародне патентування винаходів. URL: https://www.msp-patent.com.ua/ua/mezhdunarodnoe-patentovanie.html.

7. До питання впорядкування українських назв росли. Повідомлення 9. Написання назв сортів рослин як об'єктів наукової і сільськогосподарської діяльності. URL:http://dx.doi.org/10.21498/2518-1017.13.2.2017.105390.

UDC 81'25

SCIENTIFIC TRANSLATION: CHALLENGES AND PROSPECTS

Mykhailenko O.
PhD in Philology,
Associate Professor, Associate Professor for the Department of
Romano-German Philology and Translation
Bila Tserkva National Agrarian University
Bila Tserkva, Ukraine

This paper considers the factors impacting on the perspective formation of a special theory of scientific translation as an independent subfield of Translation Studies. It is important to highlight a shift from the study of literary translation to investigating non-literary texts. The paper traces the development of specialised non-literary translation which gives the rationale for branching out of research subfields within the general theory of translation. The paper outlines the perspective development of scientific translation into a separate research domain of Translation Studies, to be later established as a special theory of scientific translation.

Key words: science, scientific translation, Translation Studies, specialised non-literary translation, theory of scientific translation.

Despite of its being in demand, translating science has been paid less research attention than other areas of Translation Studies, which is quite unreasonable with regard to the vital role translation has played in spreading scientific knowledge internationally. In this view, it is important to study the current state of scientific translation due to its high research potential, with the prospect of formation of a special theory of scientific translation as part of the general theory of translation.

However, in the recent years, one can observe a move from predominant works on literary translation to the study of non-literary translation. Thus, the first major collection of translation theory works – the Routledge Encyclopaedia of Translation Studies – in its first edition [1] does not indicate any special translation theory. Its second edition [2] diversifies specialised translation – commercial translation, institutional translation, scientific and technical translation (viewed as a whole). In the third edition [3], one can observe the development of specialised translation – there have appeared separate subfields such as legal translation, scientific translation, with technical translation to be developed. And this evolution is proved by the growing number of academic articles on non-literary translation. While there already exists the legal translation theory within the Translation Studies, a special theory of scientific translation is yet to pave its way as an independent branch.

One of the major challenges in the development of scientific translation,

viewed together with technical translation, was that most of academic publications in the field during the previous century were textbooks for translators and translation students that summarized the rules for better rendering scientific and technical texts. In the 21st century, manuals on scientific translation express a deeper understanding of the social significance of scientific translation, providing a more detailed description of professional scientific and technical communication and focus on specific scientific genres [5, p. 511].

But still underinvestigated remains the methodology problem – the development of research methods that are likely to be used in the study of translating science texts, which has been boosted by globalization and the quick spread of English as the lingua franca of communication [4, p. 343].

It is important to mention that the research on translating science is abundant and multifaceted, it needs rather theoretical than practical investigation following the trajectory of constant methodological development of Translation Studies as a whole. The extensive empirical material on translating scientific texts, if given proper research attention, is sure to form a strong methodological base of the field. Perspective tasks for translation theorists are collecting and analysing most significant works on scientific translation, unifying its terminology, formulating the criteria and determining specific research principles and approaches which will facilitate the formation of a special theory of scientific translation.

REFERENCES

1. Baker, M. Routledge Encyclopedia of Translation Studies. London, 1998. 691 p.

2. Baker, M. & Saldanha, G. Routledge Encyclopedia of Translation Studies. London, 2009. 698 p.

3. Baker, M. & Saldanha, G. (Eds.). Routledge Encyclopedia of Translation Studies. London, 2019. 900 p.

4. Károly, K. Translating Academic Texts. In K.Malmkjær (Ed.). The Cambridge Handbook of Translation. Cambridge, 2022. P. 340–362.

5. Olohan, M. Scientific Translation. In M. Baker & G. Saldanha (Eds.). Routledge Encyclopedia of Translation Studies. London, 2019. P. 510–514.

УДК 821.161

ДОСЛІДЖЕННЯ МЕЖОВОЇ ЛЕКСИКИ МАКРОПОЛЯ «ЛІТЕРАТУРА» ПІД ЧАС САМОСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ ЗДОБУВАЧАМИ ОСВІТИ ЕПІСТОЛЯРІЮ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Римар Н. Ю.

к.ф.н., доцент, завідувач кафедри філології, педагогіки та методики викладання

Білоцерківський національний аграрний університет

Біла Церква, Україна

Анотація. У тезах наголошено на важливості дослідження межової лексики макрополя «література» під час самостійного вивчення здобувачами освіти епістолярної мовотворчості Лесі Українки. Виявлено, що споріднені семантичні властивості макрополя «література» та інших лексико-семантичних полів, що описують процес створення мистецького твору, засвідчують у листах такі лексеми: *талант, хист, плеяда*, *натхнення, настрій, фантазія.* Зауважено, що найуживанішою серед представлених мистецьких понять є одиниця *муза.* Спостережено, що епістолярій Лесі Українки не лише відображає особисті переживання письменниці, але є і важливим літературним джерелом для вивчення специфіки мовних зрушень і трансформацій.

Ключові слова: епістолярій, Леся Українка, межова лексика, макрополе, література, самостійне вивчення.

Самостійне вивчення епістолярної творчості Лесі Українки здобувачами освіти в контексті опанування мовознавчих освітніх компонентів важливе для глибшого розуміння літературної спадщини письменниці, оскільки дає змогу не лише ознайомитися з невідомими аспектами її життя і творчості, відчути інтимність і душевну глибину листування авторки, а й пізнати багатство лінгвальних засобів, виявити унікальні мовні явища. Цей процес сприяє

розвитку критичного мислення, розширенню мовної ерудиції студентів, а також допомагає краще розуміти контекст творчої діяльності письменниці в умовах політичних і соціальних змін її часу. Ознайомлення з листами Лесі Українки – досить цікава й незвична форма самостійної роботи, яка дозволяє правдиво інтерпретувати мистецькі смаки поетеси, громадсько-політичні та літературно-естетичні погляди, уподобання. Використання епістолярію для самостійного вивчення сприяє створенню відповідного емоційного настрою. Здобувачі освіти вчаться заглиблюватись у творчу лабораторію авторки, розкривати особливості її духовного світу. Глибше вивчення мовної практики видатної української мисткині дає студентам цікавий матеріал про її манеру письма, новаторське, творче ставлення до слова. У цьому контексті актуальним є дослідження межової лексики (лексики, що перебуває на межі груп інших лексико-семантичних полів) макрополя «література», аби глибше зрозуміти мовні стратегії, які використовувала поетеса у своєму листуванні. Використання межової лексики у її листах є яскравим прикладом того, як письменниця поєднувала різні мовні контексти: літературний, філософський, політичний та особистий.

Споріднені семантичні властивості макрополя «література» та інших лексико-семантичних полів, що описують процес створення мистецького твору, засвідчують у листах такі лексеми: *талант* («*...в сій повісті я бачу* ***правдивий літературний талант*** *а не діллетантізм літерацький, що вже так обрид мені в нашій літературі*» [ЛУ I, с. 96]; *хист* («*...рідко хто з белетристів так дратував мене своїм нахабним презирством до нашого благородного* ***хисту****, як сей самозванець в белетристиці, і я цього не можу сховати*» [ЛУ XII, с. 48]); *екстаз* («*А я таки сама "неравнодушна" до сеї речі, бо вона мені дала стільки дорогих* ***хвилин екстазу****, як мало яка інша*» [ЛУ XII, с. 379]); *плеяда* (*«...теє має піти до збірника літературно-наукового, що хоче видати наша* ***плеяда***» [ЛУ, I, с. 174]); *натхнення* («*Перо й чорнило маю, Натхнення лиш нема*!» [ЛУ X, с. 55]); *настрій* («*Бо часто вірш ліричний залежить від* ***настрою****, а чим же повірити, чи був у автора* ***пейзажний настрій****, чи ні?*» [ЛУ X, с. 166]);

фантазія («*Удручає в російській літературі не стільки порнографія, скільки сумбурність і безпомічність думки й* ***фантазії****...*» [ЛУ XII, с. 236]).

Домінантною серед представлених мистецьких понять є одиниця *муза*, якій письменниця надає виразного стилістичного маркування за допомогою супровідних означень: «*Десь* ***моя муза*** *вдалась така* ***нетендеційна*** *та* ***вбога****, або, може, й те, що так я незручно висловлюю свої ідеї, бо таки сподіваюсь, єсть і у мене якість там ідеї*» [ЛУ X, с. 65]). Яскравий образний характер ця лексема має в поетичному листі Лесі Українки до брата Михайла (квітень 1890 р.). Письменниця задіює одразу кілька художніх засобів: «А *надо мною муза / Стоїть, як стовп, німа*», «*В лихім гуморі муза / Так само, як і я...*», «*Позаяк музи співодайні / Не хтять натхнення мі вспирать*» [ЛУ X, с. 54–58].

До межової лексики макрополя «література» належать також одиниці, пов'язані з постаттю митця: *біографія* («*Bourget рішає, що у справжнього таланта його твір мусить бути антитезою його* ***біографії****, бо творячи, він завжди вільний від свого щоденного "я"*» [ЛУ XI, с. 101]; *автобіографія* («*З сих деталів Ваші «критики» виводить цілу* ***«автобіографію»*** *– просіть їм, бо сказано ж, дурням і бог не противиться*» [ЛУ XII, с. 153–154]; *автор* («*...п[ан] Стешенко сам видає від часу до часу книжки перекладів з клясичних або знаменитих европейських* ***авторів****...*» [ЛУ III, с. 311]; *біограф* («*Він сам про себе писав одному своєму* ***біографові*** *(уже й* ***біографів*** *має), що він не заміряє триматися ніякої "школи"...*» [ЛУ XII, с. 318]).

Складною за будовою та оригінальною за способом номінування є використана письменницею лексема «*критико-біограф*». Вона увиразнює та індивідуалізує мовлення мисткині: «*Скажу коротко: я просила Вас взяти назад Ваше підозріння, нібито й я якось належу до Ваших* ***"критико-біографів"»****...* [ЛУ XII, с. 155]. Зауважмо, що вказана одиниця не є активною в сучасному лексиконі, тоді, як похідний від неї прикметник достатньо дієвий – існує критико-біографічний метод, критико-біографічний портрет тощо.

Опосередкований межовий зв'язок із домінантою *література* в епістолярних текстах Лесі Українки мають лексеми, об'єднані семою

‘реалізація літературної продукції’. До цієї підгрупи відносимо такі одиниці, як: *книгарня* («*...то може твоя ласка помогти нам дістати сю книжку, бо виписувати через* ***книгарні*** *страшенно довго...*» [ЛУ ІІІ, с. 623]); *книгар* («*За 1902 р. його вже не було і мені радили пождати до 1903 р., тим часом я оце недавно через тутешнього* ***книгаря*** *пренумерувала той альм[анах], а німецькі* ***книгарі*** *відповіли, що він зовсім сього року не вийшов*» [ЛУ ІІІ, с. 2]); *читач* («*Не можу Вам, хоч і просите, сказати, що буде робити* ***«читач»*** *з Вашою книжкою, себ то той* ***читач****, для яких звичайне пишуться всякі «предмовы», бо я, на жаль, до таких* ***читачів*** *давно вже не належу і забула їх психологію*» [ЛУ ІІІ, с. 241]); *читальня* («*Товариство се вже заходилося, на підставі § 2 свого статуту, уряджувати в Київі бібліотеку,* ***читальню****, книгарню, музей і видання популярно-наукових книжок*» [ЛУ ІІІ, с. 719]; *бібліотека* («*Товариство просить дарувати книги до* ***бібліотеки****, яка буде відчинена до публичного вжитку...*») [ЛУ ІІІ, с. 719].

Окрему мікросистему формують межові номінації, пов’язані з ядром семою ‘прибуток від літературної діяльності’. Оскільки Леся Українка в листовному спілкуванні активно обговорює власну співпрацю з видавництвами, то зазначені лексеми мають продуктивний характер. Домінантами цього лексичного рівня є такі поняття: *гонорар* («*Не думаю, щоб і виплата* ***гонорара*** *за Л[ітературно-] Н[ауковий] В[істник] залежала від книгарняних півріччів; коли ж вони залежать від чогось иншого, але непідвладного Вам, то майте добрість вказати мені, до кого саме маю звертатися в сій справі*» [ЛУ ІІІ, с. 612]); *заробіток* («*Ти краще знаєш Одесу і її умови, то може ти мені скажеш, чи можна там знайти літературний, педагогічний, чи так який конторщицький, кореспондентський (у торгових фірм, наприклад)* ***заробіток****...*» [ЛУ ІІІ, с. 44].

Отже, можна підсумувати, що епістолярій Лесі Українки не лише відображає особисті переживання письменниці, але є і важливим літературним джерелом для вивчення специфіки мовних зрушень і трансформацій, що відбувалися в українській мові кінця ХІХ – початку ХХ століття. Дослідження

межової лексики макрополя «література» дало змогу виявити не лише стильові й жанрові особливості епістолярної мовотворчості, але й окреслити культурні, соціальні, ідеологічні контексти, що впливали на письмо Лесі Українки.

Список використаних джерел:

1. Леся Українка. Листи: 1876–1897 / упорядкування В. Прокіп (Савчук), передмова В. Агеєвої. Київ : Комора, 2016. 512 с.

2. Леся Українка. Листи: 1903–1913 / упорядкування В. Прокіп (Савчук), передмова В. Агеєвої. Київ : Комора, 2018. 736 с.

3. Українка Леся. Зібр тв. : У 12 т. Київ : Наук. думка, 1978. Т. 10. 542 с.

4. Українка Леся. Зібр тв. : У 12 т. Київ : Наук. думка, 1978. Т. 11. 1978. 478 с.

5. Українка Леся. Зібр тв. : У 12 т. Київ : Наук. думка, 1978. Т. 12. 1979. 694 с.

УДК 378.147:811.133.1:004

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Майєр Н.В.

д. пед. н., професор, професор кафедри

теорії, практики та перекладу французької мови

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

м. Київ, Україна

Анотація. У цій публікації визначено принципи формування креативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов у контексті реалізації компетентнісного, особистісно-діяльнісного і рефлексивного підходів та розкрито особливості їх застосування в навчальному процесі.

Ключові слова: викладач, іноземна мова, креативна компетентність, підхід, принцип.

Засадничими підходами для формування креативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов є компетентнісний, особистісно-діяльнісний і

рефлексивний. Ефективність застосування цих підходів зумовлена дотриманням низки взаємопов'язаних принципів, які функціонують в органічній єдності.

Компетентнісний підхід реалізується на основі застосування принципу мінімізації для відбору змісту навчання, принципу організації квазіпрофесійної методичної діяльності майбутніх викладачів [1, с. 807]. Особистісно-діяльнісний підходу ґрунтується на таких принципах: принцип спрямованості змісту, методів і прийомів формування креативної компетентності на розвиток особистості здобувачів вищої освіти; принцип моделювання викладачем змісту й умов навчально-пізнавальної діяльності майбутніх викладачів, формулювання особистісно орієнтованих інструкцій до професійно-методичних завдань [1, с. 809-810]. Відповідно до зазначених принципів, діяльність викладача полягає у відборі змісту навчального матеріалу та використанні ефективних методів його викладу; укладанні комплексу професійно-методичних ситуацій, які моделюють діяльність викладача в процесі проєктування, організації й реалізації креативного навчання іноземних мов і культур; розробленні професійно-методичних завдань, тематики індивідуальних професійно-методичних проєктів, критеріїв і параметрів їх оцінювання. Методичні знання, яких студенти набувають під час лекцій, актуалізуються на практичних заняттях шляхом обговорення проблемних питань, а також в процесі виконання індивідуальних завдань (наприклад, обґрунтування дидактичної цінності використання гумору в процесі креативного навчання іноземних мов і культур). Методичні вміння аналізувати, добирати і використовувати креативні технології і креативні прийоми навчання іноземних мов і культур розвиваються в процесі виконання професійно-методичних завдань таких видів: аналіз методичних розробок / вправ / комплексів вправ за запропонованими викладачем критеріями; аналіз методичних розробок / вправ / комплексів вправ для визначення прийомів креативного навчання; аналіз креативних технологій задля визначення доцільності їх застосування для формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності та її складників; формулювання цілей використання креативних прийомів у запропонованих викладачем вправах /

комплексах вправ; доповнення методичних розробок / вправ / комплексів вправ власними прийомами креативного навчання; самостійне укладання вправ / комплексів вправ / плану-конспекту фрагменту практичного заняття для креативного навчання іноземних мов і культур (креативні технології, які має використати студент, пропонуються викладачем). Сформованість складників креативної компетентності (методичних знань і методичних умінь), які забезпечують здатність майбутніх викладачів проєктувати, організовувати й реалізовувати креативно орієнтоване навчання у процесі формування у студентів міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності, контролюється за результатами виконання (під час самостійної позааудиторної роботи) і презентації (на останньому практичному занятті) індивідуального професійно-методичного проєкту. У процесі змодельованої викладачем професійно-методичної діяльності формуються особистісні та професійні якості студента як майбутнього викладача іноземних мов – творчість, увага, уява, креативне і методичне мислення.

Ефективність застосування рефлексивного підходу визначається дотриманням принципу перспективного і ретроспективного самоаналізу магістрантом процесу та результату формування креативної компетентності. Перспективний самоаналіз відбувається в процесі формулювання особистих цілей і потреб, способів, методів, стратегій оволодіння здобувачем вищої освіти креативною компетентністю, ознайомлення з інструкцією до професійно-методичного завдання, планування і реалізації власних методичних рішень для його виконання, що сприяє розвитку рефлексивних умінь. Ретроспективний самоаналіз здійснюється за результатами презентації виконаних професійно-методичних завдань, індивідуального професійно-методичного проєкту на практичному занятті, їх обговорення й оцінки викладачем та іншими студентами академічної групи, що уможливлює розвиток методичної рефлексії майбутнього викладача іноземних мов.

Список використаних джерел:

1. Майєр Н. В. Теорія і практика формування креативної компетентності майбутніх викладачів французької мови і культури. *Педагогіка XXI століття: сучасний стан та тенденції розвитку*: колективна монографія: у 2 ч. Ч.2 / відп. за випуск О.Є. Карпенко. Львів-Торунь: Ліга-Прес, 2021. С. 804-830.

УДК 811.133.1’243’27:378.147.091.3(043.3)

МЕТОДИ ПОДОЛАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ ІНТЕРФЕРЕНЦІЇ ПІД ЧАС ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ ФРАНКОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ (ФРАНЦУЗЬКА ПІСЛЯ АНГЛІЙСЬКОЇ)

Іванов Є. В.

викладач кафедри теорії, практики та перекладу французької мови

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського"

м. Київ, Україна

Науковий керівник – **МАЙЄР Н. В.**

професор, доктор педагогічних наук,

в.о. завідувача кафедри теорії, практики та перекладу французької мови

Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського"

м. Київ, Україна

Анотація. Розглядаються методи подолання лексичної інтерференції під час формування франкомовної лексичної компетентності у майбутніх філологів, для яких французька є другою іноземною мовою після англійської. Акцент зроблено на типових лексичних помилках, спричинених впливом першої іноземної мови (англійської). Описано основні напрями роботи з подолання інтерференції: порівняльно-зіставний аналіз, когнітивно-комунікативний підхід, рефлексивні практики та використання спеціалізованих

навчальних матеріалів. Надано приклади вправ, спрямованих на усвідомлене використання лексичних одиниць, уникнення калькування та хибних друзів перекладача.

Ключові слова: лексична інтерференція, французька як друга іноземна, лексична компетентність, хибні друзі перекладача, методика навчання.

Лексична компетентність визначається як здатність індивіда використовувати словниковий запас мови (як окремі слова, так і сталі вирази) для ефективної комунікації в різних ситуаціях [1]. Згідно з дослідженнями Hamel та Milićević, вона передбачає не лише знання значень слів, а й розуміння їх формальних та комбінаторних властивостей [2]. Лексична інтерференція є негативним впливом однієї мови на іншу, що призводить до помилок у використанні лексики [3]. У контексті навчання французької мови після англійської ця проблема набуває особливої актуальності через значний вплив англійської мови як першої іноземної [4], що є причиною низки помилок, наприклад:

- англ. library → фр. librairie замість bibliothèque;
- англ. save money → фр. sauver de l'argent замість épargner;
- англ. actually → фр. actuellement замість en fait [3].

Одним із ключових шляхів вирішення проблеми лексичної інтерференції є порівняльно-зіставний аналіз, який допомагає студентам усвідомлювати схожості та розбіжності між мовами [4]. Крім того, важливе значення має когнітивно-комунікативний принцип навчання, що дозволяє студентам свідомо аналізувати та порівнювати лексичні одиниці різних мов, полегшуючи таким чином засвоєння нової лексики [5]. При цьому доцільно застосовувати вправи, наприклад, у перекладі речень із заміною слів, які можуть бути результатом інтерференції, на правильні французькі еквіваленти [5], вправи на переклад з елементами аналізу, що розвивають навички перемикання між мовами [5], а також вправи для розвитку навичок свідомого вибору лексичних одиниць шляхом зіставлення з першою іноземною мовою [6].

З метою уникнення інтерференції рекомендується впровадження рефлексивних практик, які допомагають студентам аналізувати і коригувати свої помилки через вправи на перефразування та корекцію [2; 7]. Також

доцільним є використання спеціальних навчальних матеріалів (словників та дидактичних посібників), які спрямовані на запобігання поширеним помилкам, спричиненим інтерференцією.

Запропоновані методи є ефективними у зменшенні негативного впливу лексичної інтерференції, що підтверджується науковими дослідженнями та практичними результатами навчання [2; 3]. Подальші дослідження мають бути спрямовані на створення спеціальних навчальних ресурсів та методичних рекомендацій для викладачів французької мови як другої іноземної після англійської.

Список використаних джерел:

1. Council of Europe. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Cambridge: Cambridge University Press, 2001.273 p.
2. Hamel M.-J., Milićević M. Analyse d'erreurs lexicales d'apprenants du FLS : démarche empirique pour l'élaboration d'un dictionnaire d'apprentissage. *Revue canadienne de linguistique appliquée*. 2007. Vol. 10, № 1. P. 25–52.
3. Al-Hajebi A. L'interférence de l'anglais sur le français chez les apprenants canadiens du français langue seconde. Recherches en didactique des langues et des cultures. 2019. Vol. 16, № 2.
4. Кукушкін В. С., Безугла І. В. Особливості навчання французької мови як другої іноземної. *Актуальні питання гуманітарних наук.* 2023. Вип. 66(2). С. 287–291.
5. Дуброва С. В. Особливості викладання французької мови як другої іноземної у вищих навчальних закладах. Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology. 2018. Vol. 163, Issue VI(67). С. 120–123.
6. Włosowicz T. M. Teaching and learning French as a third or additional language in an international context: selected aspects of language awareness and assessment. Neofilolog. 2020. № 55(2). P. 239–263.
7. Masseron C., Luste-Chaa O. Typologie d'erreurs lexicales : difficultés et enjeux. Congrès Mondial de Linguistique Française – CMLF 2008. Paris : Institut de Linguistique Française, 2008.

УДК 811.134.2’243’27:378.147.091.3(043.3)

МЕТОДИ НАВЧАННЯ НЕВЕРБАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ІСПАНСЬКОМОВНОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ

Чабан А. В.

аспірантка факультету лінгвістики

Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського"

м. Київ, Україна

Науковий керівник – **МАЙЄР Н. В.**

професор, доктор педагогічних наук,

в.о. завідувача кафедри теорії, практики та перекладу французької мови

Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського"

м. Київ, Україна

Анотація. Невербальна комунікація є важливою складовою іспаномовного діалогічного мовлення, впливаючи на точність передачі комунікативних намірів. Розглянуто основні невербальні засоби спілкування, зокрема жести, міміку, проксеміку, контакт очей та інтонацію. Описано ефективні методи навчання, серед яких демонстрація, імітація, рольові ігри, аналіз відеофрагментів і тренінги міжкультурної комунікації. Використання цих підходів допомагає майбутнім філологам засвоїти невербальні коди іспаномовних культур і вдосконалити комунікативні навички.

Ключові слова: невербальна комунікація, іспаномовне діалогічне мовлення, жести і міміка, міжкультурна комунікація, методи навчання

Невербальна комунікація є невід’ємною складовою усного мовлення, забезпечуючи передачу емоційних, соціальних і когнітивних значень, які неможливо виразити лише вербальними засобами. В іспаномовному культурному контексті особливе значення мають жести, міміка, інтонація, контакт очей та проксеміка, які не тільки доповнюють мовлення, а й визначають його зміст у певних комунікативних ситуаціях [5].

Дослідження невербальної комунікації набуває особливої актуальності в умовах глобалізації, коли міжкультурні контакти стали повсякденною реальністю. Вивчення іспанської мови передбачає не лише оволодіння граматичними та лексичними структурами, а й засвоєння специфічних невербальних кодів, характерних для іспаномовних культур. Без цього студенти можуть зіткнутися з труднощами у сприйнятті комунікативних намірів носіїв мови, що може призвести до непорозумінь або неефективної взаємодії.

До особливостей невербальної комунікації в іспанській мові відносять:

1. Жести як засіб вираження. Жести відіграють ключову роль у комунікативній поведінці іспаномовних народів. Вони не тільки підсилюють вербальне повідомлення, а й можуть виступати його основним носієм. Наприклад, жест “pulgar arriba” (великий палець вгору) означає схвалення, а “mano en la frente” (рука на лобі) може виражати роздратування чи здивування [5].

2. Проксеміку та особистий простір. Іспаномовні культури характеризуються високою терпимістю до скорочення соціальної дистанції між співрозмовниками, що відрізняє їх від північноєвропейських і східноазіатських традицій [3]. Близькість під час розмови є проявом довіри та дружелюбності, а уникнення фізичного контакту може розцінюватися як ознака відстороненості або навіть грубощів.

3. Міміку та контакт очей. В іспанській комунікативній культурі активна міміка є не лише нормою, а й необхідним елементом ефективного діалогічного мовлення. Контакт очей відіграє ключову роль у встановленні комунікативної взаємодії. Прямий погляд в очі вважається ознакою щирості та зацікавленості, а його уникнення — свідченням байдужості або непевності [1].

4. Інтонацію та ритміку мовлення. Іспанська мова характеризується динамічними інтонаційними патернами, які виконують не лише граматичну, а й прагматичну функцію. Наприклад, висхідна інтонація в кінці речення може виражати подив, зацікавленість або недовіру. Усвідомлення цих нюансів є важливим для ефективного міжкультурного спілкування [4]. Ефективність навчання невербальної комунікації зумовлена використанням адекватних методів. Метод демонстрації та імітації передбачає використання аудіовізуальних матеріалів, відеоуроків і

безпосередньої демонстрації невербальних сигналів викладачем. Студенти імітують міміку, жести, інтонацію, поступово інтегруючи їх у власне мовлення [4]. Рольові ігри сприяють засвоєнню невербальних елементів у реальних комунікативних ситуаціях. Наприклад, студенти можуть моделювати сцени знайомства, суперечки або переговорів, використовуючи характерні для іспаномовної культури жести та міміку [6]. Аналіз автентичних відеофрагментів допомагає студентам розпізнавати невербальні сигнали та розуміти їх сенс у контексті. Такий підхід дозволяє виявити відмінності між власною культурною моделлю комунікації та іспаномовною традицією [1]. Тренінги міжкультурної комунікації. Цей метод полягає у проведенні занять, присвячених аналізу міжкультурних особливостей невербальної поведінки. Студенти отримують теоретичні знання про невербальну комунікацію та застосовують їх на практиці, виконуючи вправи на розпізнавання та адаптацію невербальних сигналів у різних контекстах [2].

Отже, оволодіння вміннями невербальної комунікації є необхідною умовою успішного діалогічного мовлення іспанською мовою. Використання зазначених методів дозволяє студентам засвоїти невербальні компоненти комунікації, що сприяє уникненню культурних бар'єрів і підвищенню ефективності міжкультурної взаємодії.

Список використаних джерел:

1. Birdwhistell R. L. Kinesics and context: Essays on body motion communication. University of Pennsylvania Press, 1970.

2. Gudykunst W. B. Cross-cultural and intercultural communication. Sage Publications, 2003.

3. Hall E. T. The hidden dimension. Doubleday, 1966.

4. McNeill D. Hand and mind: What gestures reveal about thought. University of Chicago Press, 1992.

5. Navarro J., Karlins M. What every BODY is saying: An ex-FBI agent's guide to speed-reading people. HarperCollins, 2008.

6. Samovar L. A., Porter R. E., McDaniel E. R. Intercultural communication: A reader. 13th ed. Wadsworth, 2010.

УДК 811.133.1

ПЕРЕКЛАД БЕЗЕКВІВАЛЕНТНОЇ ЛЕКСИКИ ТУРИСТИЧНИХ МЕДІАТЕКСТІВ (ФРАНЦУЗЬКА ТА УКРАЇНСЬКА МОВИ)

Маренчук Ю. В.

студентка 4 курсу факультету лінгвістики

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

м. Київ, Україна

Науковий керівник – **МАЙЄР Н.В.**

д.п.н., проф., в.о. завідувача кафедри теорії, практики та перекладу французької мови

Національний технічний університетУкраїни «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

м. Київ, Україна

Анотація. Розглядаються типи безеквівалентної лексики (власні назви, культурно специфічні терміни та лексичні лакуни) та перекладацькі стратегії для їх передачі. Продемонстровано важливість урахування культурних та мовних особливостей для забезпечення точності та адекватності перекладу.

Ключові слова: переклад, безеквівалентна лексика, туристичні медіатексти, перекладацькі стратегії.

Туризм і медіа тісно пов’язані між собою, адже сучасні засоби масової інформації відіграють ключову роль у формуванні громадської думки щодо подорожей, популяризації туристичних напрямків та розвитку індустрії гостинності. Туристичні медіатексти охоплюють широкий спектр жанрів і форматів – від друкованих та онлайн-видань до телевізійних програм і блогів. Вони можуть виконувати як інформаційну, так і рекламну функції, сприяючи залученню нових туристів та формуванню іміджу певних регіонів [3]. Завдяки розвитку цифрових технологій, туристичні медіатексти стають доступнішими та впливовішими, формуючи глобальну культуру подорожей і стимулюючи інтерес до різних країн та культур. Водночас їх переклад є важливим елементом

міжкультурної комунікації, оскільки сприяє доступності інформації для ширшої аудиторії, незалежно від мовного бар'єру.

Туристичні медіатексти містять значну кількість культурно специфічної лексики, яка відображає унікальні особливості регіону, його історію, традиції, гастрономію та побут. Тому правильний переклад таких текстів є важливим для збереження їхньої комунікативної ефективності та впливу на цільову аудиторію. Саме в цьому контексті постає проблема перекладу безеквівалентної лексики [1].

Основним завданням перекладача є досягнення максимальної еквівалентності при передачі значення безеквівалентної лексики [4]. Однак повна еквівалентність між мовами майже недосяжна через їхні структурні та культурні відмінності, які можна класифікувати трьома типами: власні назви (найменування географічних об'єктів, культурних пам’яток, установ, організацій, які не мають усталених відповідників в інших мовах), культурно специфічна лексика (слова, що позначають явища, традиції, побутові реалії, характерні для певної країни чи регіону та відсутні в іншій мовній картині світу) та лексичні лакуни (слова чи вирази, що не мають прямого відповідника в іншій мові через різницю в способі категоризації понять або відсутність аналогічного явища) [5]. Для передачі таких лексичних одиниць використовуються різні перекладацькі стратегії, зокрема транскрипція, транслітерація, калькування, описовий переклад або адаптація [2].

Візьмемо до прикладу такий уривок медіатексту:

En janvier 2025, l’Opéra Garnier célèbre ses 150 ans. Entre ballets et opérettes, concerts et récitals, l’imposant monument ne cesse de surprendre et d’émerveiller son public. Mais connaissez-vous toutes les anecdotes qui se cachent derrière ce haut lieu de l’art parisien [6].

l’Opéra Garnie, належить до першої групи, оскільки є унікальною історичною пам’яткою Франції, і яка у перекладі передається методом транскрипції – Опера Ґарньє. Наприклад, *Ballets* належить до групи культурно специфічних термінів, хоч цей вид танцю має міжнародне значення, але

асоціюється з французькою культурою. І перекладаємо методом транслітерації – балет. *Haut lieu* є прикладом лексичних лакунів, дослівно перекладається як «високе місце», що не передає його семантики у контексті. Оптимальним рішенням є семантична адаптація – культове місце, що зберігає змістовне навантаження та враховує особливості мовної картини світу.

З урахуванням зазначених особливостей переклад уривку виглядає таким чином: У січні 2025 року Опера Ґарньє святкує своє 150-річчя. Балети та оперети, концерти та сольні виступи – ця велична пам'ятка продовжує дивувати й захоплювати свою публіку. Але чи знаєте ви всі цікаві історії, що приховує це культове місце паризького мистецтва?

Отже, переклад безеквівалентної лексики в туристичних медіатекстах є важливим етапом міжкультурної комунікації, оскільки зберігає унікальні культурні, історичні та мовні особливості оригіналу. Під час роботи з безеквівалентною лексикою перекладачам необхідно застосовувати різноманітні стратегії, щоб максимально точно передати зміст і значення термінів. Аналіз конкретних прикладів із туристичних медіатекстів демонструє, як важливо враховувати мовні особливості та контекст кожного терміну. Це дає змогу не лише зберегти автентичність інформації, але й забезпечити зрозумілість для цільової аудиторії, що є ключовим у контексті туристичної індустрії.

Список використаних джерел:

1.Гудманян А, Г, Кондратьсва О. В, Актуальні питання перекладознавства: Курс лекцій / МОН України, Напіональний авіаційний університет, Київ, 2014. 148 с.

2. Гудманян А. Г., Сітко А. В., Єнчева Г. Г. Основи перекладознавства: навчальний посібник. Вінниця : Нова Кн., 2020. 352 с.

3. Сизонов Д. Ю. Медіатекст та медіадискурс у сучасному медійному просторі. Studia Linguistica. 2013. № 7. С. 389–393.

4. Тупиця О. Ю., Зімакова Л. В. Безеквівалентна лексика: проблеми визначення. Рідне слово в етнокультурному вимірі. 2012. С. 251–258.

5. Bohaichuk O., Hasiuk N., Sahnevych I. Translation of non-equivalent notions. International Humanitarian University Herald. Philology. 2023. № 63. С. 137–140. URL: https://doi.org/10.32782/2409-1154.2023.63.29 (дата звернення: 05.02.2025).

6. Opéra Garnier : 7 anecdotes insolites à connaître. *FRANCE.FR*. URL: https://www.france.fr/fr/article/opera-garnier-anecdotes/

УДК 811.133.1

ОСОБЛИВОСТІ УТВОРЕННЯ НЕОЛОГІЗМІВ У СУЧАСНИХ ФРАНКОМОВНИХ ЗМІ

Коробко П. В.

студентка ІІІ курсу фікультету лінгвістики

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

м. Київ, Україна

Науковий керівник – **МАЙЄР Н. В.**

д.п.н., проф., в.о. завідувача кафедри торії, практики

та перекладу французької мови факультету лінгвістики

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

м. Київ, Україна

Анотація. У цій публікації розглянуто особливості утворення неологізмів у франкомовних засобах масової інформації. Охарактеризовано роль медіа у формуванні та закріпленні неологізмів у сучасній французькій мові. На основі матеріалів друкованих і електронних франкомовних медіа виділено та досліджено основні способи творення нових слів, зокрема запозичення, словоскладання, афіксацію та зміни значень уже наявних слів.

Ключові слова: неологізм, ЗМІ, афіксація, запозичення словоскладання, скорочення, семантичні зміни.

Зміни в мовному середовищі найяскравіше відображаються у сфері масової комунікації, оскільки саме тут зосереджуються нові мовні явища. Це природно, адже однією з основних функцій медіа є передача актуальної інформації та відображення сучасних реалій. Мовлення засобів масової інформації грає важливу роль у збагаченні лексики суспільства, оскільки воно першочергово реагує на виникнення нових понять і явищ, що з'являються в процесі розвитку людства [2, с. 55].

Оскільки активне створення нових слів є ознакою розвитку мови, вони найчастіше з'являються у сферах, пов'язаних із науковими та технологічними досягненнями. Кількість таких лексем постійно зростає, адже світ постійно змінюється, відкриваючи нові можливості, що потребують мовного відображення. Під час систематизації матеріалу були виділені такі категорії ЗМІ: Інтернет, преса, телебачення, радіо, реклама, журналістика та інші. Найбільше нових слів пов'язано з Інтернетом, що пояснюється швидким розвитком цифрових технологій та загальною комп'ютеризацією суспільства. Окрім того, онлайн-ресурси демонструють вищу динамічність у створенні неологізмів порівняно з традиційною друкованою пресою [1, с. 413].

Неологізм — слово, його окреме значення або вислів, що виникли в мові на певному етапі її розвитку та сприймаються як нові носіями мови. Вони можуть бути загальномовними, якщо активно використовуються у спілкуванні, або стилістичними (індивідуально-авторськими), якщо зустрічаються лише в конкретному тексті, мовленнєвій ситуації чи творчості окремого автора [3, с. 145].

Основними причинами виникнення неологізмів є:

1. Потреба у назві для нових явищ чи понять, які раніше не існували.
2. Необхідність точнішої або більш відповідної заміни вже відомих слів.
3. Розширення значення слів, що вже використовуються в мові.
4. Створення яскравих і нестандартних назв для позначення об'єктів або подій.

Окрім того, позамовні фактори сприяють появі нових слів з метою економії мовних засобів, надання висловлюванню емоційності чи підкреслення його оригінальності. Інноваційна лексика посилює виразність мовлення,

роблячи комунікацію більш ефективною. У медійному середовищі неологізми виконують важливі стилістичні функції, додаючи динамічності та виразності інформаційним потокам [3, с. 146].

У франкомовних ЗМІ, неологізми утворюються різними способами, серед яких найпоширенішими є афіксація та запозичення, а менш популярні — словоскладання, скорочення та семантичний спосіб.

Афіксація є найпоширенішим способом утворення неологізмів у франкомовних ЗМІ. Вона передбачає додавання префіксів, суфіксів або інших морфем до наявних слів, створюючи нові лексичні одиниці. Наприклад, *réseautage* (від *réseauter* – «налагоджувати зв'язки, мережувати») означає процес створення та підтримки соціальних чи професійних зв'язків. Інший приклад – *altermondialisme*, що складається з префікса *alter-* («інший, альтернативний») та *mondialisme* («глобалізм»), і позначає рух проти традиційної глобалізації. Також широко вживаним є *Sarkozysme* (утворене від імені політика Ніколя Саркозі), що використовується для позначення його політичної ідеології та стилю правління. Ще одним прикладом є *agrivoltaïsme* (від *agri-* – «сільськогосподарський» + *voltaïque* – «сонячний» + суфікс *-isme*), що позначає поєднання сільського господарства з виробництвом сонячної енергії.

Запозичення також відіграють важливу роль у формуванні неологізмів, особливо під впливом англійської мови. Вони з'являються через глобалізацію та технологічний прогрес. Наприклад, *junk food* («нездорова їжа») широко використовується у франкомовних медіа, коли йдеться про фастфуд та продукти з низькою харчовою цінністю. *Hashtag* («хештег») увійшов у вжиток разом із розвитком соціальних мереж і використовується для позначення ключових слів у публікаціях. *Troll* («троль») означає людину, яка навмисно провокує конфлікти в інтернеті. *Playlist* («плейлист») – це список відтворення музичних композицій, а *teaser* («тизер») – короткий рекламний ролик, що викликає зацікавленість перед повним випуском контенту. Окрім англіцизмів, є

й запозичення з інших мов, наприклад, *Wushu* (з китайської, означає «бойове мистецтво»).

Скорочення є ще одним поширеним способом творення неологізмів, що сприяє економії мовних засобів. Одним із прикладів є *wiki*, що походить від скороченого варіанта *WikiWikiWeb* («швидка мережа»), позначаючи онлайн-енциклопедію або сайт із колективним редагуванням. У неформальному спілкуванні популярне **MDR** (від *mort de rire* – «сміюся до смерті»), що виконує роль аналогічну до англійського «LOL» у цифровій комунікації.

Семантичне словоутворення передбачає зміну значення вже існуючих слів, адаптуючи їх до нових контекстів. Наприклад, слово *pirate* (спочатку означало «морський розбійник») отримало нове значення у сфері цифрових технологій – «людина, яка незаконно копіює або поширює інформацію в інтернеті». Аналогічно *surfer*, що раніше вживалося для позначення серфінгістів, тепер означає «користувач інтернету, який переглядає веб-сторінки».

Словоскладання – це поєднання двох або більше слів для створення нових понять. Наприклад, *vélo-taxi* (від *vélo* – «велосипед» + *taxi* – «таксі») означає транспортний засіб, що поєднує велосипед і функцію таксі. *Cybercafé* (від *cyber-* – «цифровий, інтернет» + *café* – «кафе») позначає місце, де відвідувачі можуть користуватися комп’ютерами з доступом до інтернету. Також *flexitarien* (від *flexible* – «гнучкий» + *végétarien* – «вегетаріанець») вживається для позначення людини, яка здебільшого дотримується вегетаріанської дієти, але іноді вживає м’ясо.

Неологізми відіграють ключову роль у розвитку мови, відображаючи сучасні тенденції та зміни в суспільстві. У франкомовних ЗМІ вони з’являються завдяки впливу технологій, соціальних процесів і глобалізації. Найбільш поширеним способом творення нових слів є афіксація, що дозволяє легко адаптувати мову до нових реалій. Значну роль відіграють також запозичення, переважно з англійської мови, що зумовлено міжнародним впливом технологічних і культурних процесів. Інші способи, такі як скорочення,

словоскладання та семантичні зміни, додають мові гнучкості та виразності. Завдяки неологізмам французькі медіа залишаються актуальними та динамічними, сприяючи ефективному передаванню інформації та збагаченню лексичного запасу мовців.

Список використаних джерел:

1. Волощук І. П., Наливайко В. Г. Лексико-семантичні та структурні особливості утворення неологізмів у медіатекстах. Молодий вчений. № 11 (87). 2020. С. 411-415.

2. Кравчук Л. В. Мова мас-медіа як основне джерело збагачення новотворами загальномовного словника. Іван Огієнко і сучасна наука та освіта. Серія історична та філологічна. 2013. Вип. 10. С. 53–58.

3. Підкамінна Л. Лінгвостилістика неологізмів у мові сучасних українських ЗМІ. Лінгвостилістичні студії. 2019. С. 144–153. URL: https://doi.org/10.29038/2413-0923-2019-10-144-153 (дата звернення: 27.03.2025).

УДК 811.133.1

МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАНЦУЗЬКОЇ ВІДЕОРЕКЛАМИ

Товкач Ю.С.

студентка ІІІ курсу факультету лінгвістики

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

м. Київ, Україна

Науковий керівник – **МАЙЄР Н. В.**

д.п.н., проф., в.о. завідувача кафедри теорії, практики

та перекладу французької мови факультету лінгвістики

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

м. Київ, Україна

Анотація. Робота присвячена аналізу мовних особливостей французької відеореклами. Наведено класифікацію відеореклами. Дослідження охоплює лексичні, граматичні, фонетичні та стилістичні засоби, що використовуються у рекламних роликах для ефективного впливу на аудиторію. Особлива увага приділена використанню англіцизмів, розмовної лексики, риторичних запитань, наказового способу, а також стилістичних фігур, таких як метафори, гіперболи, алюзії та каламбури. Аналіз проводиться на основі відеореклами, розміщеної на платформі YouTube.

Ключові слова: відеореклама, мовні особливості, лексика, граматика, фонетика, стилістика, французька мова.

У сучасному світі, де інформація швидко розповсюджується, відеореклама набуває дедалі більшого значення та впливу. З метою досягнення найвищої ефективності комунікативного впливу та переконливості особливу увагу слід приділяти лінгвістичним особливостям цього виду реклами, оскільки вони відіграють ключову роль у формуванні емоційного зв'язку з аудиторією та забезпеченні точності переданих ідей. Аналіз таких особливостей дозволяє виявити мовні стратегії, що роблять відеорекламу більш дієвою, адаптуючи її до культурних, соціальних і психологічних особливостей реципієнтів.

Ефективність відеореклами визначається низкою чинників. По-перше, вона показує високі показники ефективності впливу на реципієнтів, адже при перегляді одночасно застосовуються багато органів чуття: зір (за допомогою якого людина розрізняє колір, розміри, форму предметів, відстань до них) та слух (завдяки чому можливо визначити висоту, тембр, силу звуку). По-друге, часто відеореклама використовує маніпуляції різних видів для спонукання до дій, а саме купівлі товару [2, с. 23]. Наприклад, штучне створення дефіциту товару, що створює ілюзію терміновості для придбання продукту, або ідеалізація, яка здатна покращити уявлення про майбутню покупку. По-третє, для створення переконливої відеореклами залучають багато експертів з різних галузей, які мають змогу суттєво вплинути на глядача. Психологи вправно використовують знання, щоб визначити можливі візуальні й звукові тригери, які здатні привернути увагу, або правильність використання кольорів для створення асоціацій. Дизайнери розробляють ідеальні логотипи, підбираючи

вдалі кольори та шрифти для формування впізнаваності та створення естетики. Усе це створює досконалу картинку, після перегляду якої здається неможливим відмовитись від придбання певного товару.

Як відомо, відеореклама буває різних типів, створена для досягання поставленої для неї задачі. Унаочнимо різні підходи до класифікації відеореклами (Табл. 1) на основі аналізу наукових праць І. Зоріної [3, с. 30-34], Ш. Шрідхара [1, с.1], В. Варениці [4, с.14-18] та Б. Кабарета [4, с. 14-18].

Таблиця 1

Класифікація відеореклами

Тип відеореклами	Види відеореклами
за ознакою цільового призначення (За І. Зоріною)	комерційна, соціальна, політична релігійна реклами (За І. Зоріною)
за характером взаємодії (За І. Зоріною)	позиційна, стимулююча, порівняльна, імітуюча, масової дії (За І. Зоріною)
за способом подання (За І. Зоріною)	тверда, м'яка (За І. Зоріною)
за обсягом охоплення (За Шріхарі Шрідхаром)	міжнародна, національна, регіональна, місцева (За Шріхарі Шрідхаром)
за методом поширення (За В. Варениці)	телевізійна, інтернет-реклама (За В. Варениці)
за емоційним впливом (За Б. Кабаретом)	інформативно-переконуюча, інтегративна, механістична, психологічна, експресивна (За Б. Кабаретом)

Після проведеного дослідження, ми визначили, що найбільш ефективними видами відеореклами виявилися комерційна та соціальна відеореклама за ознакою цільового призначення, а також інтернет-відеореклама за методом поширення. Наступний аналіз мовних особливостей було здійснено використовуючи ці дані.

Однією з ключових особливостей французької відеореклами є активне використання **лексичних засобів**, що включають англіцизми та розмовну лексику. Запозичені слова, такі як *business, match, fun*, створюють ефект сучасності та динамічності, що особливо важливо для реклами технологічних та інноваційних продуктів. Крім того, широко використовуються розмовні вирази (*bouffer, wesh, les gars*), які сприяють зближенню з молодіжною аудиторією.

На рівні **граматики** французька відеореклама часто використовує наказовий спосіб (*Téléchargez maintenant!, Réservez votre essai*), що підсилює імперативний характер рекламного повідомлення. Також поширене застосування риторичних запитань (*Et si vous changiez le monde?*), які стимулюють реципієнтів замислитися та емоційно залучитися в рекламну комунікацію. Ще одним важливим засобом є еліпсис (пропуск дієслів), що робить висловлювання більш лаконічним та ритмічним (*Envie de soleil?*).

Фонетичні засоби відіграють важливу роль у створенні ритмічності рекламних слоганів. Часто застосовуються алітерація (*Carte Noire et ses maîtres torréfacteurs révèlent l'arôme*), рима та повтори (*Ultra simple: connexion au Wi-Fi par QR code*), що робить рекламні повідомлення легко впізнаваними та запам'ятовуваними.

На рівні **стилістики** французька відеореклама відзначається багатством виразних засобів. Метафори (*Votre site est au cœur de votre business*), гіперболи (*Les émotions sont éternelles*), оксюморони (*Comme un air de jamais vu*), алюзії (*Mais c'est pas Versailles ici!*) допомагають посилити експресивність та емоційність рекламних текстів. Каламбури та гра слів, наприклад, у рекламі Free (*Il a Reef, il a tout compreef*), додають гумористичний ефект та сприяють кращому запам'ятовуванню бренду.

Мова французької реклами відрізняється своєю оригінальністю та креативним підходом до подачі інформації. Таким чином, можна стверджувати, що французька відеореклама є не лише інструментом комунікації, а й

мистецьким явищем, яке поєднує функціональність та емоційність, роблячи рекламні повідомлення більш привабливими та впливовими.

Список використаних джерел:

1. Івасів О. Особливості міжнародної реклами. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/26271/2/MTPSS_2018_Ivasiv_O-Features_of_international_172-173.pdf (дата звернення:26.03.2025)

2. Кот І. Ю. Комунікаційні технології створення відеореклами в Україні: кваліфікаційна робота магістра спеціальності 061 "Журналістика" / наук. керівник Н. Д. Санакоєва. Запоріжжя: ЗНУ, 2020. 130 с.

3. Зоріна О. І., Сиволовська О. В., Дергоусова А. О. Рекламний менеджмент: підручник. Харків, 2015. 258 с.

4. Vasylenko Anna. Particularités linguistiques et pragmatiques du discours publicitaire français. Kyiv: Université Nationale Linguistique de Kyiv. 2020. 159 p.

УДК 811.133.1’25

МОРФОЛОГІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ФРАНЦУЗЬКИХ БІОТЕХНОЛОГІЧНИХ ТЕРМІНІВ

Бондар Л.В.

к.п.н., доцент, доцент кафедри теорії, практики та

перекладу французької мови

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

м. Київ, Україна

Пустовойт М. С.

студентка ІІІ курсу лінгвістичного факультету

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

м. Київ, Україна

Анотація. Дослідження присвячене аналізу морфологічних особливостей термінів у галузі біотехнології. Виокремлено найпоширеніші моделі формування термінів у французькій мові, зокрема окреслено їхні структурні та словотвірні характеристики. Особливу увагу приділено основним тенденціям розвитку французької біотехнологічної термінології в контексті міжнародної наукової комунікації та її взаємодії з іншими мовними системами.

Ключові слова: *морфологія, біотехнологія, французька термінологія, термінотворення, словотвір.*

Сучасна біотехнологія є однією з найбільш динамічно розвинених галузей науки, що має глобальний характер і вимагає ефективної міжмовної комунікації. Французька мова є однією з ключових мов міжнародної наукової спільноти та відіграє важливу роль у формуванні й стандартизації біотехнологічної термінології.

Дослідження морфологічних особливостей французьких біотехнологічних термінів є актуальним з кількох причин. По-перше, це сприяє кращому розумінню принципів їхнього формування та адаптації в міжмовному просторі. По-друге, аналіз тенденцій розвитку термінології дозволяє виявити вплив англійської мови як провідної у сфері науки та технологій, а також специфічні механізми запозичення та словотворення у французькій мові. По-третє, результати дослідження можуть бути корисними для лінгвістів, перекладачів і фахівців з наукової комунікації, що працюють із французькомовними науковими текстами.

Таким чином, разом зі стрімким розвитком науково-технічної сфери діяльності, що був зареєстрований в останні десятиліття, збільшився й інтерес фахівців до вивчення різноманітних термінів та терміносистем, що зумовлено збільшенням обсягів актуальної інформації, яка вимагає детального дослідження та повсякчасного використання. Особливо нагальним виглядає процес дослідження термінів в галузі біотехнології, оскільки саме ця молода та розлога наука безпосередньо пов’язана з безліччю інших сфер, таких як екологія, енергетика, медицина тощо [1, с. 5].

У цьому контексті виникає потреба у детальному аналізі та впорядкуванні спеціалізованої лексики. Зокрема, одним із найпоширеніших методів лінгвістичних досліджень є морфологічний або структурний аналіз. Варто зазначити, що в будь-

якій галузі, зокрема в межах біотехнологічної, терміни розподіляються на прості, складні та складені. Вони й утворюють найбільший відсоток від всіх проаналізованих нами слів. Існують також терміни-абревіатури, складноскорочені вирази та запозичення (найчастіше англіцизми), проте їх кількість значно менша. Це пояснюється тим фактором, що будь-який термін має бути максимально зрозумілим та змістовно точним. До того ж, як відомо, Французька академія активно піклується про збереження чистоти французької мови, ретельно обмежуючи використання іншомовних запозичень, навіть у науковому дискурсі. Проте, незважаючи на ці зусилля, повне стримування цього процесу залишається складним завданням [2, с. 88].

У французькій біотехнологічній терміносистемі переважають іменники, прикметники та дієслова. Іменники становлять основну частину спеціалізованої лексики та слугують для позначення об'єктів, процесів та явищ. Прикметники виконують дескриптивну та детермінативну функції. Вони можуть бути як окремими лексемами, що супроводжують іменник, так і частиною складеного терміна. Хоча дієслова менш вживані в термінології, вони відіграють важливу роль у позначенні біотехнологічних процесів та є складовими аналітичних термінологічних сполук. Наприклад, *«excréter»* (виділяти) або *«fortifier»* (зміцнювати).

Найпродуктивнішим морфологічним методом утворення термінів залишається афіксація. Адже за допомогою префіксів та суфіксів виникає безпосередня більшість іменників та простих (іноді складних) біотехнологічних термінів. Згідно з результатами нашого дослідження, найуживанішими префіксами є такі: ***bio-*** – «*biocarburant*», ***gén-*** – «*génome*», ***cyto-*** – «*cytoplasme*», ***micro-*** – «*microorganisme*» та ***re-*** – «*récessif*». Серед суфіксів можна виділити такі: ***-tion*** – «*fermentation*», ***-ome*** – «*biome*», ***-ase*** – «*amylase*», ***-lyse*** – «*hydrolyse*» та ***-ide*** – «*pesticide*».

Словоскладання – це також один з морфологічних методів утворення біотехнологічної лексики. Одним із способів збагачення термінологічної системи є також конверсія слів, їх перехід з однієї частини мови в іншу [4].

Багатокомпонентні терміни характеризуються високою продуктивністю, оскільки вони не лише детально відображають зміст невідомого явища, а й часто

перевершують однослівні терміни за ефективністю вираження наукових понять. Найбільше зафіксовано таких моделей складених термінів: ***N+Adj*** – *«réduction (N) somatique (Adj)», «protéine (N) thermosensible (Adj)», «culture (N) primaire (Adj)»;* ***N+prép+N*** *– «culture (N) de (prép) sélection (N)», «marqueur (N) de (prép) purification (N)», «extrait (N) de (prép) levure (N)»;* ***N+Adj+Adj*** *– «gène (N) immédiat (Adj) précoce (Adj)», «milieu (N) chimiquement (Adj) défini (Adj)».*

Як морфологічний процес, абревіація також широко застосовується в галузі біотехнології, слугуючи ефективним інструментом для скорочення та спрощення термінології в цій сфері. Найвідомішими абревіатурами в цій галузі є: ***OGM*** – «*Organisme Génétiquement Modifié*», ***MEB*** *– «Microscope Électronique à Balayage»* та ***SAM*** *«Sélection Assistée par Marqueurs».* І хоча сам по собі морфологічний спосіб дає змогу уникнути омонімії та полісемії, слід бути обережними з тлумаченням омонімічних абревіатур [3, с. 100]. Наприклад: ***ADN*** *– «Acide Désoxyribonucléique»* або ж, залежно від контексту, *«Analyse des Données de Neuroimagerie».*

Проведене дослідження французьких біотехнологічних термінів дозволяє стверджувати, що морфологічний спосіб формування професійної лексики є не лише ефективним інструментом збагачення терміносистеми, а й важливим чинником, що сприяє забезпеченню її внутрішньої системності та узгодженості. Окрім того, аналітичні терміни, що складаються з кількох компонентів, відіграють значну роль у розвитку термінології цієї галузі, оскільки вони забезпечують точне вираження наукових понять і дозволяють гнучко адаптувати терміносистему до нових відкриттів і концепцій.

Подальше вивчення структурних особливостей термінів сприятиме поглибленому розумінню галузі біотехнології та дозволить адекватно оцінити її розвиток в умовах постійних змін і інновацій. Дослідження французької біотехнологічної термінології має як теоретичне, так і практичне значення, сприяючи ефективному науковому обміну та гармонізації термінологічних систем у міжнародному просторі.

Список використаних джерел:

1. Біотехнології та біоінженерія. Вступ до фаху. / О. І. Юлевич С. І. Луговий, О. І. Каратєєва, Є. В. Баркарь. Миколаїв : МНАУ, 2022. 285 с.

2. Кобиляцька Г. С. Французькі запозичення в англійській та українській мовах. *Стратегії розвитку та пріоритетні завдання філологічних наук :* матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 21-22 липня 2023 р. Класичний приватний університет, Куявський університет у Влоцлавеку. Львів; Торунь: Liha-Pres, 2023. С.84-89.

3. Тютюник А. А. Структурно-семантичні особливості французьких термінів у галузі біотехнологій. *Збірник матеріалів V Круглого столу «Сучасні тенденції фонетичних досліджень» (22 квітня 2021 р.).* 2021. С. 99-102.

4. Tribout D. Les conversions de nom à verbe et de verbe à nom en français. Linguistique. Paris: Université Paris Diderot, 2010. 358 p.

УДК 811.133.1

ВІДТВОРЕННЯ МОВНОЇ СПЕЦИФІКИ ФРАНЦУЗЬКИХ ВЕТЕРИНАРНИХ ТЕКСТІВ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Бондар Л. В.

доцент, кандидат педагогічних наук,

Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського",

м. Київ, Україна

Левківська А. М.

студентка 4 курсу факультету лінгвістики

Національний технічний університет України

"Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського",

м. Київ, Україна

Анотація. У статті висвітлено специфіку перекладу франкомовної ветеринарної літератури на українську мову. Досліджено лексико-семантичні та морфо-синтаксичні характеристики французьких ветеринарних текстів, що вимагають особливої уваги перекладачів. Проаналізовано випадки полісемії, термінологічної варіативності, використання епонімів, абревіатур, англійських запозичень та складних синтаксичних конструкцій. Запропоновано стратегії для забезпечення точності та природності перекладу, враховуючи особливості української ветеринарної терміносистеми.

Ключові слова: *французькі ветеринарні тексти, переклад, ветеринарна терміносистема, лексико-семантичні особливості, морфо-синтаксичні особливості.*

Сучасна ветеринарна медицина є однією з важливих галузей науки, що стрімко розвивається, а обмін інформацією між країнами потребує якісного та точного перекладу спеціалізованих текстів. Французька мова відіграє значну роль у міжнародному науковому дискурсі, зокрема у ветеринарії, що зумовлює необхідність вивчення особливостей перекладу ветеринарних текстів з французької на українську. Дослідження сприятиме не лише підвищенню якості перекладів у ветеринарній сфері, а й розвитку української наукової термінології та гармонізації міжмовної комунікації у професійному середовищі. Ветеринарна франкомовна література, що охоплює широкий спектр наукових публікацій, інструкцій до лікарських засобів, діагностичних протоколів та нормативної документації, потребує від фахівців перекладу досконалих знань мовної специфіки а також глибокого розуміння термінології та унікальних характеристик цієї царини. Французька мова, як одна з провідних у міжнародному науковому дискурсі, представлена значним корпусом ветеринарних джерел, що потребують якісної адаптації для україномовного наукового простору.

У процесі перекладу особливу увагу необхідно зосередити на відтворенні лексико-семантичних і морфо-синтаксичних характеристик тексту, оскільки саме ці аспекти забезпечують точність, адекватність і природність передачі змісту оригіналу. З огляду на це, дослідження мовної специфіки французьких ветеринарних текстів та особливостей їхнього адекватного відтворення в українській мові є актуальним завданням сучасної прикладної лінгвістики та перекладознавства [1, с. 47-48]. Однією з ключових лексико-семантичних особливостей перекладу франкомовних ветеринарних текстів вважається

відсутність точних відповідників для низки термінів в українській мові через полісемічний характер французької мови. Наприклад, термін "*f lésions dermatologiques*" може стосуватися різних патологічних станів шкірного покриву тварин, включаючи подразнення, екзематозні зміни, ерозії та виразки. В українській мові переклад цього терміна вимагає конкретизації залежно від контексту, що може призводити до варіативності у виборі відповідників (шкірні ураження, висипання, ерозії шкіри тощо) [4, с. 137-138].

Термінологічна варіативність французької мови також може створювати певні перешкоди для перекладача. Наприклад, семантика термінів "*antiparasitaire*" та "*anthelmintique*" полягає у боротьбі з паразитами, однак перша термінологічна одиниця охоплює всі види паразитарних організмів, тоді як друга застосовується виключно для позначення засобів проти гельмінтів. У процесі відтворення їх українською мовою необхідно враховувати ці відмінності, щоб забезпечити термінологічну точність та відповідність усталеній ветеринарній номенклатурі української мови.

Французька ветеринарна термінологія активно звертається до епонімів – термінів, утворених від власних назв або прізвищ науковців. Це ускладнює процес перекладу, оскільки в українській мові можуть існувати як усталені відповідники, так і альтернативні варіанти. Наприклад, термін-епонім "*f maladie d'Aujeszky*", який в українській практиці відомий як хвороба Ауескі, або псевдосказ, або ж інфекційний бульбарний параліч. З метою уникнення непорозумінь у перекладі доцільно використовувати найбільш поширені українські відповідники або, за необхідності, доповнювати їх поясненнями.

Ветеринарна франкомовна література містить велику кількість абревіатур та скорочень, що вимагають ретельнішої перевірки їхнього значення та контексту функціонування. Варто звернути увагу на абревіатуру "*m RCP*" (*m Résumé des Caractéristiques du Produit*), яка у французькій мові позначає офіційний документ, що містить науково обґрунтовану інформацію про лікарський засіб. В українській ветеринарній термінології немає точного еквівалента, тому залежно від контексту вона може передаватися як "резюме характеристик препарату" або "інструкція для

ветеринарного застосування". Таким чином, для коректного перекладу подібних абревіатур необхідно розшифровувати скорочення відповідно до конкретної ситуації, враховуючи особливості національної ветеринарної терміносистеми.

Англійські запозичення широко представлені у французькій ветеринарній термінології, що може ускладнювати процес їх адаптації в українському перекладі. Наприклад, термін "*spot-on*", який позначає спосіб нанесення ветеринарного препарату безпосередньо на шкіру, у французьких текстах часто вживається без змін. В українській мові більш природним еквівалентом вживається "крапельний засіб для місцевого застосування". В окремих випадках можливе використання подвійних варіантів перекладу – наприклад, *"f injection en bolus"* як болюсна ін'єкція або ж метод проштовхування. Оскільки українська ветеринарна термінологія є більш регламентованою, важливо коригувати подібні англіцизми або замінювати їх усталеними відповідниками [2, с. 240].

Французькі ветеринарні тексти характеризуються складними синтаксичними структурами, зокрема широким використанням номіналізації та пасивних конструкцій. Наприклад, речення "*Une administration régulière du médicament est recommandée pour prévenir les infections*" з метою досягнення природності ветеринарного тексту українською мовою доцільніше вдатися до вербалізації та активної конструкції: "Рекомендується регулярно вводити препарат для профілактики інфекцій." У ветеринарних текстах французької мови часто зустрічаються конструкції з прийменниками, які потребують граматичної та стилістичної адаптації під час відтворення українською. Наприклад, словосполучення "*m traitement contre les parasites*" доцільніше передавати як антипаразитарне лікування, а не лікування проти паразитів, оскільки дослівний варіант не відповідає усталеним нормам української терміносистеми.

Отже, відтворення мовної специфіки французьких фахових текстів українською мовою вважається важливим аспектом міжмовної комунікації у сфері ветеринарної медицини, де точність і коректність передачі інформації мають особливе значення відповідно до наукових і нормативних стандартів. Це зумовлено необхідністю уніфікації термінології, дотриманням стилістичних

особливостей та забезпеченням адекватного розуміння текстів фахівцями. Крім того, високоякісний переклад сприяє інтеграції українських науковців у міжнародний дискурс, обміну досвідом та впровадженню сучасних методів і підходів у ветеринарну практику.

Список використаних джерел

1. Мартинюк О. Труднощі перекладу спеціалізованих текстів (на матеріалі французької мови). *Актуальні питання гуманітарних наук. Мовознавство. Літературознавство*. 2023. Т. 5. Вип. 60. С. 47-52.

2. Подоляк М. В. Словотворчі особливості англомовного ветеринарного терміна. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2022. Т. 33 (72), № 5 Ч.1. С. 237–241.

3. Рожков Ю. Г. Труднощі перекладу ветеринарної лексики з англійської на українську мову (на матеріалі довідників з анатомії свійських тварин). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2019. Т. 1, № 41. С. 137–140.

УДК 81.0(043)

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ У КОНТЕКСТІ НАРАТИВНО-СЕМІОТИЧНОЇ ТЕОРІЇ

Чаюн І.О.

аспірантка ІІІ курсу факультету романської філології і перекладу

Київський національний лінгвістичний університет

м. Київ, Україна

Науковий керівник – **ФІЛОНЕНКО Н.Г.**

д.філ.н., проф., завідувач кафедри італійської і французької філології та перекладу факультету романської філології і перекладу

м. Київ, Україна

Анотація. Тези доповіді присвячено інтерпретації художнього тексту у контексті наративно-семіотичної теорії, що дозволяє аналізувати складну структуру тексту як полікодову систему. У межах доповіді обґрунтовується важливість взаємодії різних знакових систем (мовних, візуальних, звукових тощо) у процесі створення і сприйняття художнього твору. Підкреслюється, як наративно-семіотичний підхід дозволяє розширити традиційні методи аналізу літературних творів, виявляючи не лише їх зміст, а й структуру, механізми побудови сенсу та взаємодію між різними рівнями комунікації. Описується, як цей підхід дає змогу зберегти багатошаровість і багатозначність художнього тексту, водночас надаючи ключі до розуміння його внутрішньої організації і культурно-семіотичного контексту.

Ключові слова: наративний текст, семіотика, наративно-семіотичний підхід, код, інтерпретація тексту.

Художній текст можна трактувати як багатовимірну структуру, яка поєднує різні типи кодів, серед яких мовні, культурні, візуальні, символічні тощо. Для його всебічного аналізу необхідно застосовувати інтегровану методологію, здатну врахувати цей полікодовий характер тексту. У цьому контексті наративно-семіотичний підхід виступає важливим інструментом, оскільки він дозволяє не лише виявити механізми, за допомогою яких організується текст, але й розкрити способи, якими його сприймає реципієнт, та розуміти, як взаємодіють різні коди в процесі створення сенсу.

Наративний текст можна розглядати як полікодову систему, яка об'єднує не лише вербальні, а й невербальні засоби комунікації, як-от зображення, звуки, жести тощо. У межах такої системи взаємодіють різні елементи: мовні конструкції, інтертекстуальні зв'язки, символи, метафори, а також інші семіотичні ресурси, що забезпечують багатозначність та різноманітність трактувань [2, с. 8].

Однією з важливих особливостей художнього тексту є його системність, при цьому він постійно взаємодіє з можливістю порушення цієї системи. Це означає, що хоча художній текст є складною ієрархічною структурою, він одночасно відкриває простір для різних інтерпретацій завдяки численним рівням кодування та багатозначності. Це явище парадоксальним чином веде до того, що кожен новий читач по-своєму сприймає і інтерпретує текст [2, с. 8-9]. У цьому контексті можна стверджувати, що кількість інтерпретацій тексту є безпосередньо пропорційною

кількості читачів, оскільки кожен інтерпретатор привносить в текст власний досвід, знання і контекст.

Найбільш вичерпно закономірності організації художнього тексту проявляються через його творчі інтерпретації, зокрема у формах, які замінюють оригінальний текст новими варіантами, що є вторинними щодо первинного твору [3, с. 230]. Це може включати інсценізації, екранізації, художні переклади, пародії та інші форми, де оригінальний текст перетворюється на мову іншого виду мистецтва, культури чи жанру. Водночас деякі дослідники розглядають художній текст не тільки як засіб відображення дійсності, але й як спосіб репрезентації мовленнєвої діяльності, що відображає національну мовну культуру автора і одночасно збагачує її через взаємодію з іншими культурами та контекстами.

Текст є також ключовим поняттям у семіотиці, оскільки представляє собою організовану сукупність знаків, що мають формальну зв'язність і змістовну цілісність. Це складна знакова система, яка функціонує як «світ, що мислить», виконуючи основні функції людського інтелекту, зокрема передачу, збереження інформації та генерацію нових текстів [4].

Художній текст, як семіотичний простір, має специфічні властивості, серед яких особливо виділяються багатошаровість та нелінійна організація цілісності. Це дозволяє не лише враховувати внутрішню динаміку тексту, але й забезпечує простір для множинних інтерпретацій, оскільки кожен рівень тексту відкриває нові можливості для тлумачення. Відомий філософ Р. Барт, розглядаючи текст як складну систему взаємопов'язаних кодів, описує передачу ідеї через мовні засоби як акт «кодування», а процес осмислення повідомлення автора як «декодування», що дає змогу читачеві розкрити зміст тексту [1;5].

Присутність кодів у тексті дозволяє Р. Барту визначити твір як об'єкт, здатний створювати множину значень, межі яких визначаються суворо організованими елементами, такими як чітко визначена часова шкала, що обмежує сприйняття значень [1]. Кожен код у тексті виявляється через «голоси», що звучать у його структурі. Код, як система знаків і правил їх поєднання для передачі повідомлень, може бути розглянутий в узькому сенсі як засіб фіксації значення, а також як система

конвенцій. Це дозволяє трактувати код як надтекстову організацію значень та лінгвістичних засобів їх передачі [5].

Різноманітність підходів до визначення кодів, їх класифікація та функції дозволяє виділяти такі терміни, як «вербальний код», «словесний код», «наративний код» тощо. Зокрема, термін «вербальний код» є найбільш загальним, оскільки мова, як природна кодова система, забезпечує художньому тексту можливість відтворювати значення через цей код [2, с. 231].

Вербальні коди поділяються на словесні та наративні. Більшість дослідників зосереджуються на наративному коді, який формується за допомогою лінгвістичних засобів, що утворюють єдиний семантичний зміст [2;1]. Таким чином, художній текст можна трактувати як сукупність смислотвірних кодів, серед яких наративний код є системою мовних та мовленнєвих засобів, що використовуються для передачі авторського мовлення. У лінгвістичному контексті текст розглядається як система вторинного моделювання та одиниця культури, що функціонує через знаки, які передають культурні значення.

Під час аналізу художнього тексту крізь призму інтермедіальності важливо відзначити, що він здатний інтегрувати різні види мистецтва, функціонуючи як синтез відповідних художніх кодів [2;3]. Це можуть бути живописний, музичний, літературний, кінематографічний, театральний та інші коди, які можуть бути представлені або реалізовані вербальними чи іншими засобами в текстовій структурі.

Розуміння художнього тексту як складної знакової системи є необхідною передумовою для дослідження текстових категорій, які втілюються на різних рівнях кодування, зокрема, коли ці категорії мають складний зміст і способи реалізації, що є характерними для інтермедіальності.

Отже, художній текст виступає складною знаковою системою, що поєднує різні рівні кодів та типи моделювання, що дають змогу передавати культурні та емоційні значення через комбінацію вербальних і невербальних засобів. Вербальний код є основою для формування текстової структури і забезпечує її багатозначність.

Розгляд тексту через у контексті інтермедіальності дозволяє виявити його здатність інтегрувати різноманітні художні коди, що сприяє глибшому розумінню

взаємодії між мистецькими сферами. Вивчення художнього тексту через аналіз його складної структури та різних кодів відкриває нові перспективи для дослідження інтермедіальних зв'язків і їх впливу на сприйняття та інтерпретацію літературних творів.

Список використаних джерел:

1. Барт Р. Від твору до тексту / пер. Ю. Ґудзя. Антологія світової літературно-критичної думки XX ст. Львів, 2002.
2. Воробйова О.П. Художній текст: у пошуках метаметоду інтерпретації . Англістика та американістика. 2013. Вип. 10. С. 7–11.
3. Давидюк Ю.Б. Універсальні категорії художнього тексту. Вісник Житомирського державного університету. 2012. Вип. 65. Філологічні науки. С. 229-232.
4. Дерріда Ж. Структура, знак і гра у дискурсі гуманітарних наук. Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки XX століття. Львів, 2001. С. 617–632.
5. Barthes R. S/Z: An Essay. New York : Hill and Wang, 1975. 271 p.

УДК 811.133.1'373.43-116.3:[81'42:502]

СЕМАНТИЧНІ ТА СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛЕКСЕМИ «БІО» У ФРАНЦУЗЬКОМУ ЕКОЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

Черненко М. П.

студентка III курсу факультету лінгвістики

Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського"

м. Київ, Україна

Науковий керівник **– ПОЛЮК І. С.**

доцент, доцент кафедри теорії, практики та перекладу французької мови

Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського"

м. Київ, Україна

Анотація. У статті розглянуто структурно-семантичні особливості лексеми «біо» в контексті французького екологічного дискурсу. Акцент зроблено на її багатозначності та високій продуктивності в різних сферах. Вивчено морфологічні та синтаксичні характеристики цієї лексеми, а також її роль у формуванні сучасного екологічного лексикону. Аргументовано, що лексема «біо» відображає екологічні, соціальні та економічні трансформації в сучасному суспільстві та є важливим інструментом для розвитку екологічного дискурсу у французькій мові.

Ключові слова: лексема «біо», екологія, дискурс, семантичні особливості, структурні особливості.

Загострення екологічних проблем, зокрема в контексті охорони навколишнього середовища, стало важливим фактором, що впливає на численні сфери людської діяльності. Проблеми, пов'язані з розподілом і утилізацією відходів, зменшенням викидів у атмосферу, розвитком екологічно чистого транспорту та альтернативними джерелами енергії, відображаються не лише в суспільних дебатах, але й у мовних змінах, що активно відображають ці трансформації. Внаслідок цього виникає необхідність вивчення специфічних мовних явищ, що стосуються екологічних проблем. Поява нових термінів, концептів та ідей у мовленнєвому просторі, зокрема в контексті французької мови, є важливим об'єктом для лінгвістичних досліджень.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю вивчення структурно-семантичних особливостей лексеми «біо», що активно використовується в екологічному дискурсі французької мови. Незважаючи на численні дослідження в англомовному просторі, аналіз французької мови залишається менш вивченим, що і стало підставою для проведення нашого дослідження.

Мета роботи полягає у визначенні специфіки структури, семантики та морфології лексеми «біо» в екологічному контексті французької мови.

Для досягнення поставленої мети вирішено низку завдань: окреслити поняття екологічного дискурсу, визначити його основні характеристики в контексті французької мови, вивчити лексикографічні аспекти терміну «біо» та уточнити його семантичні і структурні характеристики в межах екологічного дискурсу.

Французький екологічний дискурс є динамічною мовною системою, яка відображає тенденції сучасного суспільства, екологічну свідомість і трансформації в галузі науки та політики. Лексема «біо» посідає ключове місце в цьому контексті, оскільки активно використовуються терміни з її участю, що вказують на екологічно чисті продукти, здоровий спосіб життя та природні методи виробництва. [4, с. 4] Слово «біо» проходить еволюцію від наукового терміна до загальновживаного мовного елемента, що сприяє формуванню сучасної екологічної лексики. [1, с. 220]

Виявлені особливості семантики лексеми «біо» свідчать про її багатозначність і високу продуктивність. На початковому етапі термін позначав «життя» в контексті біології, але з часом набув значення, яке стосується екологічно чистих і натуральних продуктів. [4, с. 6] Тепер він активно функціонує у різних галузях, зокрема в сільському господарстві, харчовій промисловості, косметиці, текстильній індустрії та будівництві, що підтверджує його важливу роль у формуванні сучасного екологічного дискурсу у французькій мові.

Морфологічні аспекти лексеми «біо» вказують на її здатність активно функціонувати в складі нових термінів, зокрема в біотехнологіях і екологічній продукції. Вона не лише утворює численні похідні слова, але й має високу варіативність у словотворчих моделях, демонструючи здатність до фоно-морфологічної адаптації. [1, с. 222]

Синтаксичні характеристики лексеми «біо» виявляються у її широкому використанні в різних конструкціях: вона може виступати як прикметник, що визначає екологічно чисту продукцію, або як іменник, що вказує на категорію таких продуктів. Завдяки цій гнучкості «біо» легко інтегрується в синтаксичні структури сучасної французької мови. [1, с. 221]

Подальші тенденції вживання лексеми «біо» свідчать про її інтеграцію в різноманітні сфери життя та зростання екологічної свідомості серед населення. Вона продовжує активно використовуватися в маркетингових кампаніях, медіа та повсякденному мовленні, що підтверджує її значущість у сучасному

соціокультурному контексті. [2, с. 67] Ураховуючи ці тенденції, можна прогнозувати подальший розвиток лексеми «біо» та її стійку позицію в екологічному дискурсі французької мови.

Таким чином, лексема «біо» є важливим інструментом для відображення екологічних трансформацій та інновацій у сучасному суспільстві, що підтверджує її високу продуктивність і значення для розвитку екологічного лексикону у французькій мові. Таким чином:

1. Встановлено, що лексема «біо» є важливим компонентом французького екологічного дискурсу, що відображає соціальні, екологічні та економічні трансформації в сучасному суспільстві. Її семантика охоплює кілька значень, пов'язаних з екологічною чистотою, біологічними процесами та здоровим способом життя.

2. Визначено, що «біо» є високопродуктивним елементом словотворення в сучасній французькій мові, активно використовується у різних синтаксичних структурах і демонструє варіативність у словотворчих моделях. Це сприяє розвитку нових термінів в екологічних, біотехнологічних та інших суміжних галузях.

3. Класифіковано основні функції лексеми «біо» у французькому мовному просторі: як прикметник, що визначає екологічно чисту продукцію, або як іменник, що узагальнює категорії таких продуктів.

4. Аргументовано, що подальший розвиток лексеми «біо» сприяє поглибленню екологічної свідомості серед населення і інтеграції екологічних концептів у різні сфери життя, що підтверджується її широким використанням у медіа, рекламі та повсякденному мовленні.

5. Практичні результати дослідження можуть бути застосовані в мовних практиках, лексикографії, а також при перекладі екологічної термінології.

6. Обґрунтовано, що лексема «біо» є важливим інструментом для розвитку екологічного дискурсу у французькій мові, що відображає сучасні екологічні, соціальні та технологічні процеси.

Список використаних джерел:

1. Новіцька Ю. С. Структурно-семантичні та функціонально-прагматичні параметри форманта bio у французькому екологічному дискурсі. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологічна. 2015. Вип. 56. С. 219-223. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2015_56_82

2. Тараненко, К. В. Тенденції розвитку світової та вітчизняної еколінгвістики. Вчені записки ТНУ імені ВІ Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації, 2020. 31(70), 67-72.

3. Kiegel-Keicher, Y. Bio-and eco-: lexical creation processes in official French environmental terminology. Neologica, 2022(16), 129-149.

4. Reboul-Touré, S. La biodiversité: un mot-témoin pour l'analyse du discours. Les Carnets du Cediscor. 2020. (15), 16-32.

УДК 811.133.1

ФУНКЦІОНУВАННЯ НЕОЛОГІЗМІВ У ФРАНЦУЗЬКИХ І УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОЧИХ ЖУРНАЛАХ

Гур'єва Є. В.

студентка 4 курсу факультету лінгвістики

Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського"

м. Київ, Україна

Науковий керівник – **БУЦЬ Ж. В.**

к. філол. н., доцент, доцент кафедри теорії,

практики та перекладу французької мови

Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського"

м. Київ, Україна

Анотація. Статтю присвячено виявленню функцій неологізмів у сучасних глянцевих журнальних виданнях, спрямованих на аудиторію жіночої статі. Описано специфіку дискурсу франкомовних та україномовних жіночих глянцевих журналів, зосереджено увагу на їхній тематиці, що відображає гендерне стереотипне сприйняття статі, а також проаналізовано вживані неологічні конструкції у текстах статей зазначених видань. Виявлено різні способи творення нових слів, проаналізовано лексико-семантичне поле статей жіночих журналів. Здійснена розвідка і її результати відображають сучасний стан у сфері журнальної періодики, що можуть бути корисними у подальших дослідженнях та спостереженнях цієї теми.

Ключові слова: жіночий глянцевий журнал, ґендерні стереотипи, неологізми, фемінітиви, англіцизми, лексико-семантичне поле.

Глянцеві журнали для жінок є порівняно одним з найсучасніших видів медіа, що виник у першій половині минулого століття у зв’язку з технологічними та соціальними трансформаціями [5, с. 8]. Саме завдяки останньому фактору з’явилася потреба у виданнях націлених на аудиторію жіночої статті, де описувалися цікаві для них теми, спираючись на соціальні ролі та цінності підсилені ґендерними стереотипами. Утім, у наш час набуває розголосу феміністичний рух проти ґендерної дискримінації, унаслідок якого ми можемо спостерігати перетворення ролі жінки від “берегині” та “слабкої статі” до водночас успішної лідерки та самодостатньої особистості [2, с. 364-365]. Відповідно серед рубрик присутніх у глянцях трапляються тематики від кулінарії, материнства, моди та краси до суспільних питань, професійної спрямованості, добробуту тощо.

У ході дослідження ми послуговувалися різноманітними джерелами ілюстративного матеріалу. Серед них особливу увагу привернули сучасні українські видання жіночих глянцевих журналів “For MAMA (Для МАМИ)”, “Печерська Асамблея”, а також онлайн-видання “Marie Claire UA”. Окрім того, ми використали журнали французькою мовою: “Marie Claire France”, “Cosmopolitan” та “Flow”.

Ці медіа-ресурси повною мірою репрезентують сучасний стан дискурсу у сфері журнальної періодики, що характеризується інтердискурсивністю [4], тобто інтеграцією елементів різної тематики, модерною лексикою та

прагматичним впливом на читачок/читачів [3, с. 52]. Проте одним з найголовніших та найпоказовіших ознак динамічності та розвитку мови є активне використання та утворення неологізмів. Луї Гільберт наголошує на тому, що неологізація має на меті розширення лексики шляхом введення нових слів та виразів, доповнюючи, а не заміщуючи її [6, с.9]. Таким чином створюється новий контекст для вживання неологізмів, що пояснюється адаптацією до сучасних реалій та тенденцій. Зважаючи на проблематичність означення поняття неологізма, ми розуміємо його як поняття, стан якого визначається від згадки (або ні) у офіційних словниках [1, с.17], а також як оказіоналізм, тобто авторський неологізм.

Позаяк ці новоутворення особливо частотні у власне лексико-семантичному полі сфери журнальних видань, що відображає еволюцію цієї галузі. До прикладу, осіб, яким присвячена стаття або зображення на обкладинці, у французьких виданнях часто називають англіцизмами, запозиченнями з англійської мови, "*cover star*" (11, с. 26) або "*cover boy*" (8, с. 1), якщо це особа чоловічої статі, в українських виданнях ці назви простіші та представлені рідною мовою: "*героїня рубрики*" (3), "*головним героєм став...*" (6), "*новим героєм нашої рубрики став...*" (2). Інші найменування, що стосуються тематики преси представлені неологізмами, утвореними шляхом усічення складів: "*édito*" (*éditorial*) (8, с. 12), "*la couv de Cosmo*" (*couverture*), "*notre rédac chef*" (*rédacteur en chef*) (8, с. 16), "*ретуш*" (*ретушер*), "*світло*" (*освітлювач*), "*дизайн/верстка*" (*дизайнер/верстальник*) (10, с. 1); та абревіацією: "*ndlr*" (*note de la rédaction*) (11, с. 89).

Серед іншого, досить часто використовуються фемінітиви, номінація осіб жіночої статті за роллю, професією або статусом, які ми вважаємо саме неологізмами через їхню відсутність у словниках. Водночас такі форми наголошують на видимості та визнанні жінок у суспільстві, їхніх дій, питань, якими вони переймаються тощо. Принагідно зазначити, що фемінітиви набувають все частішого застосування в українській та французькій мовах, що відображає зростаючу тенденцію до відповідності мовним нормам та сприяння гендерній

рівності. До того ж, ці форми утворюються переважно шляхом суфіксації. Наприклад, “*autrices*”, “*lectrices*” (11, с. 51), “*la journaliste*” (11, с. 52), “*défenseuses*” (11, с. 54), “*героїня рубрики*” (3), “*фронтвумен українського попгурту*” (4), “*візіонерка та меценатка, ініціаторка*”, “*естетка*”, “*медикиня медеваку*” (1).

Разом з тим, численне вживання неологізмів спостерігається у статтях на тему б’юті-індустрії через динамічність трендів та інновацій у цій сфері, що також користується популярністю серед жінок та здебільшого зумовлено впливом ґендерних та соціальних норм. Оскільки, традиційно, ретельніша увага до зовнішнього вигляду та конвенційної краси приурочена жінкам, та ці ідеї активно підтримуються медіа, зокрема глянцевими виданнями для жіночої аудиторії. Підтвердженням обґрунтованості наших суджень слугуватимуть наступні приклади: “*la couleur Barbie*” (11, с. 60), “*repulpeurs lèvres*” (11, с. 75), “*LE REGARD MÉTALLIQUE*”, “*total look*”, “***Un halo** léger autour des yeux*” (11, с. 78), “*FEEL-GOOD*” (9, с. 58), “*Формула з фізичними фільтрами **SPF 30** захищає шкіру від **UV-випромінювання***” (12), “*СПА-день*” (5), “*BEAUTY-РИТУАЛИ*” (7, с. 66), “*пудра-ексфоліант*” (7, с. 72), “*б’юті-коворкінг та сервіс преміумсалону*” (7, с. 74).

Підсумовуючи вищесказане, глянцеві видання спрямовані на аудиторію жіночої статті не лише ілюструють сучасні тенденції суспільства, а й відіграють не останню роль у їх підтримці та розвитку. У жіночих журналах зібрані тематики, що підкріплюють ґендерні уявлення про інтереси жінок, а також більш актуальні питання, які виходять за межі традиційних ідей. Аналіз вживання неологізмів у жіночих журналах французькою та українською мовами підтверджує динамічність та розвиток у цій галузі. Лексичними полями, у межах яких спостерігається найчисленніше використання неологізмів, є тематика журнальної періодики та сфери краси. Не менш значущим є застосування та утворення фемінітивних форм іменників, які сприяють проявленості жінок у спільноті. Таким чином, функціонування неологізмів у жіночих глянцевих журналах репрезентує сучасні цінності та прагнення суспільства до розвитку.

Список використаних джерел:

1. Дзюбіна О.І. Структура, семантика та прагматика сленгових неологізмів соціальних мереж Twitter та Facebook: дис. к. філол. н. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2016. 206 с.

2. Карпінська, Ю.В., Завгородня, Л.В. Ґендерні стереотипи та їх відображення на сторінках журналів для жінок. Актуальні проблеми природничих і гуманітарних наук у дослідженнях молодих учених «Родзинка – 2019» / XXI Всеукраїнська наукова конференція молодих учених. 2019. С. 364-366

3. Костусяк Н. М. Лінгвостилістичні та прагматичні особливості неодериватів та неографізмів періоду російсько-української війни. Досвід війни. Медійно-дискурсивний простір сучасної України / за ред. С. Романюк. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2024. С. 43–58.

4. Черниш О. Дистинктивні характеристики журнального дискурсу. International scientific and practical internet conference foreign language in professional training of specialists issues and strategies. Житомир, 2017. https://cusu.edu.ua/ua/konferentsii-2016-2017-n-r/international-scientific-and-practical-internet-conference-foreign-language-in-professional-training-of-specialists-issues-and-strategies/section-1/6002-distinktivni-kharakteristiki-zhurnal-nogo-diskursu (дата звернення 23.03.2025)

5. Charon Jean-Marie. La presse magazine. La Découverte. “Repères”. Paris. 2008.128 p.

6. Guilbert L. Théorie du néologisme. Cahiers de l'Association internationale des études francaises. 1973. № 25. P. 9-29

Джерела ілюстративного матеріалу:

1. Власенко Є. Marie Claire питає: меценатка Христя Храновська. *Marie Claire UA*. 2025. URL: https://marieclaire.ua/life/marie-claire-pytaye-metsenatka-hrystya-hranovska/ (дата звернення 23.03.2025)

2. Власенко Є. Marie Claire питає: мультиартист MONATIK. *Marie Claire UA*. 2025. URL: https://marieclaire.ua/life/marie-claire-pytaye-multyartyst-monatik/ (дата звернення 23.03.2025)

3. Власенко Є. Marie Claire питає: фітнес тренерка Аніта Луценко. *Marie Claire UA.* 2025. URL: https://marieclaire.ua/life/marie-claire-pytaye-fitnes-trenerka-anita-lutsenko/ (дата звернення 23.03.2025)

4. Власенко Є. Marie Claire питає: фронтвумен гурту KAZKA Олександра Заріцька. *Marie Claire UA.* 2025. URL: https://marieclaire.ua/life/marie-claire-pytaye-frontvumen-gurtu-kazka-oleksandra-zaritska/ (дата звернення 23.03.2025)

5. Власенко Є. Як провести День святого Валентина, якщо ви одна. *Marie Claire UA.* 2025. URL: https://marieclaire.ua/life/yak-provesty-den-svyatogo-valentyna-yakshho-vy-odna/ (дата звернення 23.03.2025)

6. Панюшкіна Я. Bad Bunny знявся у рекламі білизни Calvin Klein. *Marie Claire UA.* 2025. URL: https://marieclaire.ua/fashion/bad-bunny-znyavsya-u-reklami-bilyzny-calvin-klein/ (дата звернення 23.03.2025)

7. Печерська асамблея. 2020. № 12, грудень. 100 с.

8. Cosmopolitan. 2025. Décembre-janvier. 176 p.

9. Flow. 2021. № 50, octobre-novembre. 191 p.

10. For MAMA. Для МАМИ. 2022. №1, грудень. 92 с.

11. Marie Claire France. 2025. № 868, janvier. 470 p.

12. Marie Claire. TiZO представили тонуючу сироватку. *Marie Claire UA.* 2025. URL: https://marieclaire.ua/beauty/tizo-tinted-moisturizing-serum-tonuyucha-syrovatka/ (дата звернення 23.03.2025)

УДК 235

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО МЕТОДИЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Біліченко А.М.

к. пед. н., доцент кафедри романо-германської філології та перекладу

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. У статті розкрито суть поняття «інноваційний метод», розглянуто окремі аспекти практичного застосування інноваційного методичного інструментарію викладача вищої школи у ході викладання іноземної мови, наголошено на важливості впровадження інноваційних процесів у вищій школі України.

Ключові слова: інноваційні методи викладання, методика викладання іноземної мови, інноваційні процеси, педагогічні технології, методика викладання іноземних мов.

У контексті соціально-економічних, культурних і політичних трансформацій в Україні, що значною мірою впливають на розвиток і розширення міжнародних зв'язків, підвищується роль і значення іноземних мов у формуванні фахівця нової генерації. Інноваційний розвиток освіти й науки, оновлення й удосконалення змісту університетських навчальних програм передбачає практичне застосування викладачами вищої школи всього комплексу інноваційних технологій, які безпосередньо мають сприяти розв'язанню цієї проблеми.

Численні теоретичні розвідки сучасних дослідників наголошують на методичній доцільності й ефективності використання мультимедійних засобів навчання з метою підвищення вмотивованості слухачів до вивчення іноземної мови [4], спрямованості інноваційних методів навчання англійської мови на самовдосконалення і розвиток особистості, розкриття її творчого потенціалу [3], виокремленні комунікативного та конструктивістського методів як основних на сучасному етапі розвитку методичної науки [1, с. 243].

Використання нових інформаційних технологій, Інтернет-ресурсів, методу проектів забезпечує індивідуалізацію та диференціацію навчального процесу з урахуванням індивідуальних особливостей студентів, спонукає викладачів до пошуку більш прогресивних форм і методів у ході викладання іноземних мов. Сучасні науково-технічні досягнення дають змогу послуговуватися інформаційно-довідковими матеріалами на електронних носіях, електронними підручниками, електронними аудіо- та відеозасобами й методичними матеріалами. Як свідчить практика, такі варіанти отримання інформації, використання цікавих навчальних матеріалів викликає у студентів значний

пізнавальний інтерес і сприяє кращій реалізації поставлених навчальних завдань.

Електронні підручники – навчальна база-накопичувач, яка може бути сформована самими студентами. Вони можуть переглядати тематичні відеоматеріали, документальні й художні фільми, підібрані викладачем відповідно до теми заняття. У ході виконання практичних завдань можна користуватися мультимедійними програмами. електронними та он-лайн словниками («Lingvo», «Multitran», «McMillian On-Line Dictionary» тощо), мультимедійними довідниками й енциклопедіями. Таке інформаційне середовище урізноманітнює навчальну діяльність студентів.

Одним із найбільш поширених методів у сучасному викладанні іноземної мови є метод case-study (метод вирішення конкретних ситуацій), коли студенти в активному спілкуванні досліджують та обговорюють реальні ситуації, дискутують у групах і вирішують підготовлені викладачем завдання-компоненти сформованого кейсу навчального матеріалу. У процесі обговорення студенти закріплюють необхідну термінологію через виконання комплексу завдань. Цей метод допомагає наблизити навчальний процес до реальних умов, сприяє розвиткові говоріння, стимулює до читання та засвоєння додаткового автентичного матеріалу з теми [5].

«Мозковий штурм» (brainstorming) – один із видів групової навчальної діяльності. Він генерує більшу кількість ідей, ніж звичайне групове вирішення проблем. Цей метод стимулює студентів мислити та висловлювати свої думки іноземною мовою і прислухатися до думок інших [2, с. 124].

Використання методу рольової гри в процесі викладання іноземної мови базується на ситуаціях із реального життя. Учасники отримають певні завдання – «зіграти» роль конкретного героя чи представника певної професії, виконати певні завдання, увійшовши в поданий образ.

На практичних заняттях з іноземної мови доцільно використовувати різноманітні форми, що передбачають активізацію творчого мислення студентів [1, с. 80]. Однією з передових методик навчання іноземної мови є метод

проектів. Цей метод дає змогу ефективно вирішувати завдання особистісно орієнтованого підходу у навчанні студентів іноземній мові. Він є одним із важливих засобів використання комунікативних умінь і навичок у практичному навчальному середовищі.

Застосування проектної методики в практичній діяльності викладача дає йому змогу:

1) увести кожного студента в результативне середовище, сформувати необхідні вміння й навички з певного виду мовленнєвої діяльності; 2) активізувати мовленнєву діяльність студентів, акцентувати увагу на змісті їхніх висловлювань; 3) орієнтувати студентів на формування навичок міжкультурної комунікації.

Таким чином, інноваційний методичний інструментарій, орієнтований на ефективне досягнення мети навчання, активізує увагу студентів, зацікавлює їх вивченням іноземної мови, тому має величезне методичне значення для оптимізації навчального процесу у вищій школі.

Список використаних джерел:

1. Альошина О.М. Сучасні методи та технології викладання іноземних мов у ВНЗ: Збірник наук. Праць «Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної освіти». Х., 2012. С.242.

2. Кунченко В. Інноваційні методи і форми викладання в умовах удосконалення вищої освіти // Гуманітарна освіта в профільних вищих навчальних закладах: проблеми і перспективи / Матеріали VI Всеукр. наук.-практичної конференції. К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2005. С. 124-125.

3. Пулінець О.Б. «Інноваційні методи навчання при вивченні англійської мови», режим доступу: www . rusnauka . com /35_ FPN _2014.

4. Решетнік Т.С. Інноваційні тенденції у методиці навчання іноземних мов. www. psyh. kiev. ua / Решетнік_Т.С._Інноваційні_тенденції_у_методиці_навчання_іноземних_мов.

5. Hutchinson T., Waters A. English for Specific Purposes: A learning-centred approach. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. 183 p.

УДК 236

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ «MORALITY» У ТВОРІ РОАЛЬДА ДАЛЯ «ЧАРЛІ І ШОКОЛАДНА ФАБРИКА»

Кириленко М.О.

асистент кафедри романо-германської філології та перекладу

Білоцерківський національний аграрний університет,

м. Біла Церква, Україна

Анотація. У тезах йдеться про вербалізацію термінів концепта «MORALITY» в творі Роальда Даля «Чарлі і шоколадна фабрика».

***Ключові слова*:** концепт, мегаконцепт, мораль, добро, зло.

Концепт моральність є одним з універсальних концептів, який є представленим у кожній лінгвокультурі, а тому його дослідження становить особливий інтерес. Концепт включає в себе множину під концептів та категорій, таких як добро, зло, справедливість, обов'язок, які взаємодіють між собою та формують цілісну систему моральних уявлень. Тому можна концепт MORALITY можна віднести до категорії мегаконцептів [1]. Як заазначає Віра Хайдемейєр концепт мораль можна досліджувати засобами мову, оскільки він є складною абстрактною єдністю, що охоплює інші концепти такі як добро, зло, справедливість, несправедливість [2]. Моральний стан певної людини визначається її душевним та психічним станом, які визначають її як особистість та хороші чи погані вчинки, які вона здійснює протягом життя. Іншим засобом впливу на вчинки людей є моральні принципи, які закладаються в людину з дитинства і впливають на її вчинки у дорослому житті. Для забезпечення дієвості цих моральних принципів вони трансформуються в закони, які покликані регулювати поведінку людей в суспільстві.

Словник Longman дає наступні визначення мегаконцепту «MORALITY»: 1) beliefs or ideas about what is right and wrong and about how people should behave; 2) the degree to which something is right or acceptable [4]. Перше визначення акцентує увагу на загальних ідей та переконаннях, що існують в суспільстві стосовно того що є правильним або неправильним і як люди повинні себе поводити в різних життєвих ситуаціях. Друге показує наскільки той чи інший вчинок людини є правильним або поганим зважаючи на моральні принципи певного суспільства та законів, що в ньому існують та діють.

Вербалізацію мегаконцепта MORALITY можна яскраво спостерігати у творі "Чарлі і шоколадна фабрика" Роальда Дала, яка є класичною дитячою книгою, що не лише розважає читачів, але й передає важливі моральні уроки. Визначення концепту моралі у цій книзі здійснюється через персонажів, їхні вчинки та їхні наслідки. Книга яскраво демонструє важливість моральних цінностей, таких як скромність, чесність, терпіння та повага до інших.

Один із основних способів, якими Роальд Дал подає моральні уроки, — це контраст між Чарлі Бакетом та іншими дітьми, які виграють квитки на шоколадну фабрику. Чарлі, який зображений скромним і добрим, різко контрастує з розпещеними і морально розбещеними дітьми, які його оточують. Цей контраст підкреслює моральні уроки, які Даль прагне навчити. *“Charlie Bucket was the luckiest boy in the world. He had won the last golden ticket!”* [3].Ця цитата підкреслює щасливу долю Чарлі, але вона також підкреслює його скромність, протиставляючи його іншим дітям, яких зображують егоїстичними та поблажливими, в той час як Чарлі — це ідеал доброти, чесності та терпимості. Його родина, хоч і бідна, живе в мирі й любові, і він завжди проявляє увагу до потреб інших. Коли Чарлі отримує можливість відвідати фабрику, його моральна стійкість та скромність підтверджуються у кожному його вчинку. Він не піддається спокусам, які спіткали інших дітей, і поводиться з гідністю.

1. Скромність: Чарлі відмовляється від шоколадки, коли він знаходить останню банкноту в надії поділитися нею з родиною, замість того, щоб витратити її на власні забаганки.

2. Цінування сім'ї: Він завжди ставить родину на перше місце і розуміє, що справжнє багатство — це не гроші, а любов і підтримка близьких.

3. Моральний вибір: Коли Чарлі опиняється перед спокусою, його вибір завжди обумовлений не особистими інтересами, а благом для інших.

Кожен з інших дітей на фабриці — Августус Глуп, Верука Солт, Вайолет Борегард і Майк Тіві — відчуває наслідки своєї поганої поведінки, що відображає моральні уроки про жадібність, егоїзм і непокору. За допомогою цих героїв Даль підкріплює ідею, що моральні чесноти ведуть до винагороди, тоді як порок веде до покарання. *"Augustus Gloop, who was so enormously fat, was the first one to meet his downfall."* [3]. Ця цитата підкреслює ненажерливість Августа Ґлупа, в результаті чого він впав у шоколадну річку. Мораль тут зрозуміла: поблажливість і жадібність призводять до негативних наслідків.

"I want it NOW! shouted Veruca Salt. I want a golden goose! I want a golden goose!" Надмірне бажання та істерики Веруки Солт демонструють, як нетерплячість і егоїзм призводять до негативних результатів. Результат її дій підсилює важливість терпіння та поваги до інших [3].

Дії Віллі Вонки протягом історії часто втілюють моральний авторитет і мудрість, що контрастує з поведінкою дітей. Його роль сторожа фабрики символізує моральний арбітр, який винагороджує хорошу поведінку і карає погану. *"I'm sorry, said Mr. Wonka, ;but I can't do that. I don't want to be a spoiler, but I'm afraid I'll have to take you out of the game. You'll have to leave the factory, Veruca.* Цей рядок демонструє твердий, але справедливий підхід Віллі Вонки до боротьби з поганою поведінкою дітей. У ній висвітлюється моральний урок про те, що потурання таким вадам, як жадібність, лінощі або непослух, призводить до виключення з нагород [3].

Книга Роальда Дала переконливо доводить, що мораль є важливою складовою нашого існування. Однак вона не є абстрактною — її потрібно розвивати через практичні приклади та внутрішні переживання персонажів. Тема моралі у книзі набуває універсального характеру: вона стосується не тільки дітей, а й дорослих, адже усі ми маємо робити вибір між добром і злом, правдаю і брехнею, терпінням і спокусами.

Отже, через вербалізацію моральних концепцій у «Чарлі та шоколадній фабриці»; Роальд Дал використовує контрасти характерів, наслідки та моральний авторитет Віллі Вонки, щоб передавати важливі уроки таких чеснот, як смирення, доброта, терпіння та сімейні цінності. Ці уроки не лише подаються героям оповідання, але й слугують інструментами для роздумів для самих читачів, роблячи моральні вчення доступними та актуальними. Книга наголошує на ідеї, що хороша поведінка та моральна цілісність ведуть до успіху та щастя, тоді як негативні риси, такі як жадібність та егоїзм, призводять до падіння та розчарування.

Список використаних джерел та літератури

1. Коломійчук О.В. Концепт моральність: культурно-семантичний аспект/ С. 1-9. http://eprints.zu.edu.ua/14890/1/Kolomiychuk_O_S_-_stattya_1.pdf

2. Хайдемейєр В. Вербалізація концепту політика та мораль(на прикладі німецькомовної преси. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2015. с.61-64

3. Dahl, Roald. Charlie and the Chocolate Factory. Puffin Books, 2007.

4.Longman Dictionary of Contemporary English Online. https://www.ldoceonline.com/#google_vignette

СЕКЦІЯ 4

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГІЧНОЇ НАУКИ: ПИТАННЯ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ

УДК 159.942

МЕНТАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я КЕРІВНИКІВ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ

Клочко А. О.,

доктор психологічих наук, доцент,

завідувач кафедри психології та здоров'я людини

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. Досліджено основні фактори ризику, що впливають на психологічний стан лідерів, включаючи хронічний стрес, інформаційне перевантаження, відповідальність за прийняття стратегічних рішень та тиск щодо постійної демонстрації ефективності. Проаналізовано взаємозв'язок між ментальним благополуччям керівників та результативністю їхніх команд і організацій загалом. Запропоновано комплекс практичних стратегій для підтримки психологічної стійкості керівників, які включають організаційні зміни, індивідуальні практики та культурні трансформації.

Ключові слова: ментальне здоров'я, керівники організацій, управлінський стрес, психологічна стійкість, ефективність управління, організаційна культура.

Роль керівників у сучасних організаціях характеризується безпрецедентною складністю та багатовимірністю. В умовах глобалізації, технологічних трансформацій та економічної нестабільності лідери стикаються з постійно зростаючими вимогами до їхньої продуктивності, адаптивності та стресостійкості. Примітно, що попри поширення дискурсу про важливість ментального здоров'я в робочому середовищі, питання психологічного благополуччя самих керівників часто залишається поза фокусом як наукових досліджень, так і корпоративних ініціатив.

Актуальність дослідження зумовлена зростаючим визнанням того, що ментальне здоров'я лідерів є не лише питанням їхнього особистого

благополуччя, але й стратегічним фактором, що безпосередньо впливає на ефективність управління, організаційний клімат та довгострокову стійкість організацій.

Дослідження демонструють, що керівники організацій регулярно стикаються з рівнями стресу, які значно перевищують середні показники серед працівників [1]. Тривала експозиція до високого рівня стресу призводить до виснаження емоційних ресурсів, когнітивних порушень та підвищеного ризику синдрому вигорання. Згідно з сучасними дослідженнями, більшість керівників вищої ланки повідомляє про симптоми професійного вигорання [2]. Ця вражаюча тенденція пояснюється кількома ключовими факторами: необхідністю постійно перебувати в режимі прийняття відповідальних рішень; обмеженою можливістю делегування найбільш критичних завдань; інтенсивними та тривалими робочими годинами; очікуванням невідкладної реакції на кризові ситуації незалежно від часу доби та дня тижня; а також загостренням цих процесів внаслідок економічної нестабільності та посилення глобальної конкуренції.

Досить суперечливим є те, що роль керівника часто супроводжується відчуттям професійної ізоляції. Необхідність підтримувати певну дистанцію з підлеглими, обмежені можливості для відвертого обговорення проблем та тягар одноосібної відповідальності створюють умови для розвитку "синдрому самотності лідера". Згідно з дослідженнями, 61% керівників вищої ланки відчувають себе ізольованими на своїх посадах [3]. Аналіз цього показника виявляє комплексну природу проблеми: по-перше, структурні особливості організаційної ієрархії унеможливлюють паритетне спілкування з підлеглими; по-друге, конкурентне середовище серед керівників одного рівня часто перешкоджає формуванню довірливих стосунків; по-третє, статусні очікування від лідерів включають демонстрацію впевненості та компетентності, що стримує відверте визнання труднощів та сумнівів; по-четверте, прискорена динаміка змін на керівних посадах призводить до порушення довгострокових професійних зв'язків, які могли б служити джерелом емоційної підтримки.

Сучасне професійне середовище характеризується безпрецедентними обсягами інформації, яку керівники повинні аналізувати для прийняття рішень. Постійний потік даних, необхідність швидкого реагування та багатозадачність створюють значне когнітивне навантаження, що може призводити до зниження якості прийняття рішень та психологічного виснаження.

Дисбаланс між професійними обов'язками та особистим життям залишається одним із найсуттєвіших факторів ризику для ментального здоров'я керівників. Розмивання меж між робочим та особистим простором, особливо в епоху цифрових технологій та віддаленої роботи, призводить до хронічного перепрацювання та відсутності повноцінного відновлення.

Психологічний стан керівника має виражений "каскадний ефект" на всю організацію. Дослідження в галузі нейролідерства демонструють, що емоційний стан лідера безпосередньо впливає на психологічну безпеку, креативність та продуктивність команд. Керівники з симптомами вигорання або тривожних розладів частіше демонструють авторитарний стиль управління, мають знижену емпатію та гірше справляються з управлінням конфліктами.

Ментальне здоров'я безпосередньо впливає на когнітивні функції, необхідні для стратегічного мислення та прийняття рішень. Стрес та тривога звужують фокус уваги, зменшують здатність до інтеграції різноманітної інформації та підвищують схильність до когнітивних упереджень. Згідно з дослідженнями, керівники у стані високого стресу на 23% частіше приймають рішення з високим рівнем ризику та на 28% частіше уникають інновацій [4]. Ці статистичні дані відображають нейрофізіологічні механізми впливу стресу на префронтальну кору головного мозку, що відповідає за виконавчі функції та прийняття зважених рішень. При хронічному стресі відбувається підвищення рівня кортизолу, що призводить до домінування лімбічної системи над раціональними процесами обробки інформації. У результаті спостерігається закономірна тенденція до прийняття більш короткострокових, реактивних та ризикованих рішень замість довгострокових, стратегічних та інноваційних. Крім того, психологічні дослідження виявляють зниження когнітивної

гнучкості та творчого потенціалу на 31% у керівників, які демонструють симптоми тривожних розладів, що безпосередньо позначається на здатності організацій адаптуватися до мінливих умов ринку.

Психологічне благополуччя керівників безпосередньо впливає на формування організаційної культури. Лідери з проблемами ментального здоров'я частіше створюють токсичне робоче середовище, що призводить до підвищення рівня плинності кадрів, зниження залученості працівників та погіршення репутації організації як роботодавця.

Розвиток культури психологічної безпеки передбачає створення середовища, де відкрите обговорення питань ментального здоров'я, включаючи стрес та емоційні труднощі, є нормалізованим та заохочується. Впровадження програм підтримки керівників має включати доступ до професійного коучингу, психологічного консультування та груп підтримки для топ-менеджменту. Важливим аспектом є перегляд метрик успішності з включенням показників благополуччя та балансу в систему оцінки ефективності керівників поряд із традиційними показниками.

Впровадження моделей розподіленого лідерства сприяє зменшенню тягаря відповідальності, що лежить на окремих керівниках. Створення мереж підтримки передбачає розвиток професійних спільнот, де керівники можуть відкрито обговорювати спільні виклики та отримувати підтримку від колег з інших організацій.

Ментальне здоров'я керівників організацій є критичним фактором, що визначає не лише їхнє особисте благополуччя, але й стійкість та ефективність очолюваних ними компаній. Сучасні дослідження переконливо демонструють, що психологічний стан лідера має системний вплив на всі аспекти організаційного життя: від якості прийняття рішень до формування корпоративної культури та залученості працівників.

Підтримка ментального здоров'я керівників вимагає комплексного підходу, що поєднує організаційні трансформації, індивідуальні практики та культурні зміни. Інвестиції в психологічне благополуччя лідерів слід

розглядати не як додаткову перевагу, а як стратегічну необхідність для забезпечення довгострокової конкурентоспроможності в умовах мінливого глобального середовища.

Список використаних джерел:

1. Agarwal B., Brooks S. K., Greenberg N. The role of peer support in managing occupational stress: a qualitative study of the sustaining resilience at work intervention. Workplace Health & Safety. 2020. 68(2). P.57-64.

2. Aghenitei M., Galateanu O. E. Global Drug Addiction. EIRP Proceedings. 2023. 18(1). P.473-488.

3. Ojeiduma N. The Relationship between Leadership Style and Job Satisfaction in Multinational Oil andGas Services (Order No. 28256114). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. 2020.

4.Prasad K., Vaidya R. W. Mangipudi M. (Effect of occupational stress and remote working onpsychological well-being of employees: an empirical analysis during covid-19 pandemic concerninginformation technology industry in Hyderabad. Indian Journal of Commerce & Management Studies. 2020. 11(2). P.1–11.

УДК 352

ПІДТРИМКА ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я У СФЕРІ ОСВІТИ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Петрик Ю. Ф.

начальник Управління освіти і науки Білоцерківської міської ради,

депутат Білоцерківської міської ради VIII скликання,

заслужений працівник освіти України

м. Біла Церква, Україна

Анотація. У доповіді проаналізовано потребу здійснення комплексних підходів, а саме через реалізацію регіональних програм, щодо збереження та підтримки ментального здоров'я, зокрема у сфері

освіті як такій, що охоплює найбільшу частину населення громади. Визначено цільові категорії, які потребують найбільшої уваги, серед учасників освітнього процесу-мешканців територіальної громади. Конкретизовано низку проблем, які наразі спостерігаються в системі освіти, щодо збереження психічного здоров'я населення та спрогнозовано ймовірні позитивні результати після реалізації мети і завдань регіональної програми збереження ментального здоров'я та психосоціальної підтримки населення Білоцерківської міської територіальної громади у сфері освіти на 2024-2026 роки.

***Ключові слова*:** ментальне здоров'я, сфера освіти, регіональна програма, формування стресостійкості, учасники освітнього процесу, психологічна підтримка.

Проблема підтримки і збереження ментального здоров'я в Україні набула особливої гостроти після початку повномасштабної війни Росії проти України, адже життя на прифронтових територіях і в окупації, участь у бойових діях, перебування в полоні, постійні ракетні та артилерійські обстріли — усе це, очевидно, підвищує психосоціальну вразливість населення. Ментальне здоров'я, на думку низки сучасних науковців, включає не тільки відсутність психічних розладів, а й здатність адаптуватися до стресових ситуацій, бути стресостійким, реалізовувати свої здібності та жити з користю для суспільства [1]. З цією метою важливо впроваджувати комплексні підходи, які охоплюють як професійні психологічні послуги, так і загальнодоступні програми ментального здоров'я. Однією з таких програм є всеукраїнська ініціатива «Ти як?», ініційована Оленою Зеленською [2].

На мою думку як депутата міської ради вже 4 скликань, украй необхідно розвивати мережу закладів, які надають допомогу у сфері психічного здоров'я на первинному рівні, забезпечити надання медичної допомоги на спеціалізованому рівні (у т.ч. психіатричної допомоги), а також налагодити співпрацю медиків, освітян та служб соціального захисту у сфері охорони психічного здоров'я цивільного населення нашої громади, синхронізувати різнорідну підтримку людей з проблемами в сфері психічного здоров'я з громадським сектором. Міжсекторальна співпраця виконавчих органів місцевого самоврядування та громадянських інституцій є вкрай важливими для реагування на виклики у сфері психічного здоров'я і психосоціальної підтримки людей усіх вікових груп, які проживають у Білоцерківській міській

територіальній громаді та мають різний досвід переживання подій, пов’язаних із війною.

Досвід співпраці власне Управління освіти і науки та підпорядкованих нам закладів освіти з Громадською організацією «РеСУРС» та Всеукраїнська програма ментального здоров’я «Ти як?» стали підґрунтям для створення Програми збереження ментального здоров’я та психосоціальної підтримки населення Білоцерківської міської територіальної громади у сфері освіти на 2024-2026 роки [3] (далі – Програма). Зважаючи на те, що освітня галузь Білоцерківської міської територіальної громади (далі – БМТГ) має належний соціальний, культурний і науковий потенціал, тому, безперечно, сфера освіти потребує розробки та реалізації окремої програми щодо збереження ментального здоров’я та психосоціальної підтримки населення громади, адже в цій галузі задіяна та бере участь або дотична, напевно, найбільша кількість мешканців громади.

Основні цільові категорії у сфері освіти, які потребують найбільшої уваги щодо збереження їхнього ментального/психічного здоров’я, такі: діти з особливим освітніми потребами; діти з інвалідністю; діти з числа внутрішньо переміщених осіб та члени їхніх родин; діти, які мають статус постраждалих від воєнних дій, та члени їхніх родин; діти із родин загиблих/померлих і дійсних військовослужбовців та члени їхніх родин; працівники закладів й установ освіти з числа внутрішньо переміщених осіб та члени родин військових; працівники закладів й установ освіти з низьким рівнем резильєнтності (стресостійкості) [1; 3].

Також, як одну з проблем, яку може вирішити пропонована Програма, є відсутність в освітніх закладах цілісної системи турботи про збереження психічного здоров’я, що не дозволяє ефективно координувати дії на забезпечення превенції, промоції та допомоги у сфері турботи про психічне здоров’я дітей та молоді. Як наслідок, значна частина розладів у сфері психічного здоров’я у дітей та молоді виявляються запізно, не мають належного вчасного скерування. Частково це спричинено недостатністю належної освіти у сфері турботи про

психічне здоров’я дітей та молоді у працівників освітніх закладів, елементарних знань із цього напряму – у батьків та іншої рідні дітей. До того ж працівники освітніх закладів самі стикаються зі значними викликами в контексті війни та потребують підтримки й захисту від вигорання, формування навичок власної стійкості та психічного добробуту.

Отже, у цілому ми виокремили низку проблем щодо збереження психічного здоров’я населення, які спостерігаються в системі освіти, а саме:

1) необхідність створення цілісної системи турботи про збереження психічного здоров’я, налагодження ефективних скоординованих дій на забезпечення превенції, промоції та допомоги у сфері турботи про психічне здоров’я дітей та молоді;

2) нестача кадрів соціально-психологічного фаху та низький рівень заробітної плати для 8-годинного робочого дня практичних психологів і соціальних педагогів при високому рівні емоційно-психологічного навантаження;

3) необхідність розвитку відповідних умінь у педагогічних та науково-педагогічних працівників для забезпечення належного виконання завдань, які стоять перед ними у сфері турботи про власне психічне здоров’я та дітей і молоді;

4) профілактика професійного вигорання серед вчителів і викладачів шляхом плекання емоційної стійкості й умінь налагоджувати психічний добробут;

5) зростання кількості дитячого населення, які мають інвалідність та/або особливі освітні потреби [1; 3].

Загалом завдяки реалізації заходів Програми у сфері освіти громади ми очікуємо на такі позитивні результати:

1) зросте можливість вчасного виявлення дітей і молоді з можливими розладами ментального здоров’я, та скерування їх до фахівців;

2) збільшиться відсоток педагогічних і науково-педагогічних працівників, які володіють базовими знаннями про психічне здоров’я та спроможні

самостійно дбати про власний психологічний добробут і ментальне здоров'я, запобігати професійному вигоранню;

3) зросте кількість та компетентнісний потенціал фахівців із різних управлінь і відділів Білоцерківської міської ради щодо збереження свого ментального здоров'я та психосоціальної підтримки інших [1; 3].

Список використаних джерел:

1. Баранова В.А. Розробка механізмів державного управління у сфері забезпечення психологічної підтримки населення громади: регіональний аспект : Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління. 2024. С. 7-12.

2. Всеукраїнська програма ментального здоров'я «Ти як?»: URL: https://www.howareu.com/

3. Про затвердження Програми збереження ментального здоров'я та психосоціальної підтримки населення Білоцерківської міської територіальної громади у сфері освіти на 2024-2026 роки: рішення Білоцерківської міської ради від 08.02.2024 р. № 5093-50-VIII. URL: https://bc-rada.gov.ua/node/14971

УДК 352

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Баранова В. А.

кандидат психологічних наук,

заступник начальника,

Управління освіти і науки Білоцерківської міської ради,

м. Біла Церква, Україна

Анотація. У тексті проаналізовано окремі нормативно-правові акти з питань охорони психічного здоров'я населення та функціонування органів місцевого самоврядування в Україні

щодо захисту прав посадових осіб місцевого самоврядування на підтримку і збереження ментального (психічного) здоров'я. Презентовано результати частини дослідження, проведеного в січні-лютому 2025 року серед посадових осіб місцевого самоврядування щодо стану державного управління психологічною підтримкою працівників сфери місцевого самоврядування в умовах різноманітних надзвичайних ситуацій, зокрема воєнного стану, окупації тощо. Констатовано необхідність створення програм психологічної підтримки в громадах, зокрема і для працівників органів місцевого самоврядування, та проведення тренінгових програм підтримки ментального/психічного здоров'я.

Ключові слова: посадова особа місцевого самоврядування, психологічна підтримка, ментальне здоров'я, психічне здоров'я, програми підтримки психічного здоров'я, тренінгова програма.

15 січня 2025 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про систему охорони психічного здоров'я в Україні», який «визначає правові, організаційні, економічні та соціальні засади системи охорони психічного здоров'я в Україні, регулює суспільні відносини у цій сфері з метою забезпечення доступності, якості послуг, дотримання прав людей з психічними розладами, іншими проблемами, що стосуються психічного здоров'я, запобігання виникненню психічних розладів, сприяння досягненню психологічного благополуччя та розвитку людини» [4]. Згідно з частиною першою статті 3 цього Закону метою «державної політики у сфері охорони психічного здоров'я є створення умов для зміцнення психічного здоров'я, сприяння психологічному благополуччю населення, запобігання психічним розладам, забезпечення відновлення осіб, які мають психічні розлади, шляхом надання своєчасних комплексних, науково обґрунтованих і якісних послуг у цій сфері, координування діяльності суб'єктів охорони психічного здоров'я» [4].

Одним із принципів, відповідно до яких реалізується державна політика у сфері охорони психічного здоров'я, є міжсекторна співпраця, «ефективний розподіл повноважень і відповідальності між органами державної влади, органами місцевого самоврядування» [4], тобто органи місцевого самоврядування є одними з важливих виконавців цього Закону щодо охорони психічного здоров'я населення. Проте ні в цьому нормативно-правовому акті, ні в чинному Законі України «Про органи місцевого самоврядування в

України» [3], ані в новому Законі України «Про службу в органах місцевого самоврядування» [5], який набуде чинності після зняття воєнного стану, не визначено право посадових осіб місцевого самоврядування, як і державних службовців (окрім військовослужбовців, співробітників (працівників) складових сектору безпеки та оборони України), на психологічну підтримку (психологічне забезпечення) та охорону психічного здоров'я, хоча, на нашу думку, посадовці місцевого самоврядування також належать до категорії населення, яка може першочергово наражатися на ризик в умовах воєнного часу, адже це переважно керівники, які знані в громаді та користуються авторитетом, тому можуть підпадати під тиск, тортури, фізичне знищення з боку окупантів [1; 2].

З метою визначення стану психологічної підтримки працівників сфери місцевого самоврядування в умовах різноманітних надзвичайних ситуацій, зокрема воєнного стану, окупації тощо, нами в протягом січня-лютого 2025 року було проведено опитування, у якому взяли участь 250 працівників органів місцевого самоврядування (далі – працівники ОМС), серед яких 14,1 % чоловіки та 84,6% жінки, а 1, 3 % респондентів не мали бажання зазначити свою стать. Загалом географія учасників опитування в цілому однорідна, оскільки 90,9% працівників ОМС із Київської області, по 2,6 % – з Кіровоградської та Рівненської областей, по 1,3% – з Дніпропетровської, Житомирської областей та м. Києва.

Щодо віку опитаних працівників ОМС, то найбільший відсоток осіб від 31 до 40 років – 39,7%, 41-50 років – 29,5%, 51-60 років – 14,1 %, 21-30 років – 12,8% та 3,9% учасників віком 61 і більше років.

Сфера роботи учасників опитування також була різноманітна: соціальний захист – 26,9%, освіта – 20,5%, житлово-комунальне господарство – 11,5%, будівництво й архітектура – 10,3%, у справах дітей – 6,4%, по 3,8% – молодь і спорт та економіка, торгівля і фінанси, по 1,3% – комунальна власність і концесія, інформаційна політика, охорона здоров'я, транспорт, культура і

туризм, відділ звернень громадян, управління надзвичайних ситуацій, надання адміністративних послуг, 6,4 % – інше.

51,3% учасників опитування зазначили, що в їхній громаді створено програму з психологічної підтримки інших категорій населення, але не працівників ОМС, 37,2% сказали, що немає жодної такої програми в громаді, а 11,5% засвідчили, що посадові особи внесено до цільової категорії загальної програми в громаді.

На питання «Чи організована у Вашій громаді психологічна підтримка?» ствердно відповіли 75,6 %, а «ні» – 24,4% респондентів. Серед категорій, яким надається психологічна підтримка учасники опитування назвали такі: військовослужбовці – 25,6%; внутрішньо переміщені особи – 19,2%; родини військовослужбовців – 15,4%; діти з особливими освітніми потребами – 15,4%; пенсіонери – 13%; особи з інвалідністю – 2,6%, інші категорії – 20,5%.

На запитання «Чи організована у Вашій громаді психологічна підтримка саме працівників органів місцевого самоврядування?» ствердно відповіли 26,9%, а «не організована» – 73,1%. Водночас 15,4% опитаних звертались особисто до спеціалістів за психологічною підтримкою, 70,5% – не зверталися, 6,4% – навіть не думали про це, а 7,7% замислювалися про потребу звернутися до фахівця. У цілому ці показники не критичні, але 15,4%, які зверталися, і 7,7%, які планують звернутися, – це 23,1% учасників дослідження, що складає майже чверть від усіх респондентів і може свідчить про важливість вільного доступу саме працівників ОМС до спеціалістів із психологічної підтримки. Це також може підтверджувати й той факт, що 43,6 % посадовців зазначили, що відчувають потребу у створенні служби, яка б працювала для підтримки психічного здоров'я працівників місцевого самоврядування, не змогли визначитися 34,6%, а 21,8% не вбачають у цьому доцільності.

Зазначимо, що учасники дослідження вважають, що психологічна підтримка для працівників місцевого самоврядування повинна надаватися у формі тренінгів, «обов'язкових консультацій/співбесід психолога особисто з кожним працівником очно або дистанційно», консультувань за запитами,

«повинні бути групи психологічної підтримки, які б дозволяли працівникам ділитися досвідом та обговорювати спільні виклики, сприяли б згуртованості колективу, адже люди почуваються менш ізольованими у своїх труднощах». Також 32,1% опитаних вважають, що часто працівники органів місцевого самоврядування належать до категорії населення, яка може бути в ситуації найвищого ризику, зокрема в умовах воєнного стану та окупації, постійно в цій категорії – 23,1; іноді – 38,4%, ніколи – 6,4%.

Таким чином, за цими результати дослідження можемо констатувати, що проблема створення програм психологічної підтримки в громадах існує, зокрема працівники органів місцевого самоврядування потребують рівного доступу до допомоги у сфері збереження психічного здоров'я шляхом інтеграції в цільову категорію загальної регіональної програми або окремих тренінгових програм підтримки ментального/психічного здоров'я.

Список використаних джерел:

1. Баранова В. А. Державне управління забезпеченням психологічної підтримки посадових осіб органів місцевого самоврядування в умовах сьогодення: Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління. 2023. Вип. 6 (72). С. 5-9.

2. Баранова В. А. Розробка механізмів державного управління у сфері забезпечення психологічної підтримки населення громади: регіональний аспект: Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління. 2024. Вип.1 (73). С. 7-12.

3. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. №280/97. Дата оновлення: 05.03.2025. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text

4. Про систему охорони психічного здоров'я в Україні: Закон України від 15.01.2025 р. № 4223-IX. Дата оновлення: 08.02.2025. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4223-20#Text

5. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 02.05.2023 р. № 3077-IX (набирає чинності). Дата оновлення: 14.06.2025. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3077-20#Text

УДК 159.923.3:004.056

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЇ З ВІДКРИТИХ ДЖЕРЕЛ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО ПОРТРЕТА ОСОБИСТОСТІ

Скуловатова О.В.

к.п.н., доцентка, доцентка катедри психології та здоров'я людини

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Волотовська Н.В.

д.мед.н, доцентка, доцентка кафедри фізіології з основами біоетики та біобзпеки

Тернопільський національний медичний університет ім. І.Я. Горбачевського

м. Тернопіль, Україна

Анотація. Тези доповіді присвячено актуальній проблемі використання інформації з відкритих джерел у психологічних дослідженнях. Аналізуються можливості та ризики, пов'язані зі створенням психологічного портрета особистості на основі цифрового сліду людини у соцмережах, онлайн-активності та інших джерелах. Вказано переваги й недоліки цього методу. Акцентується необхідність відповідального й етичного застосування цих технологій у психологічній практиці.

Ключові слова: OSINT, інформація з відкритих джерел, психологічний портрет особистості, дослідження особистості, темперамент, характер, ціннісно-смислова сфера особистості.

Психологічний портрет особистості, або психологічний профіль особистості, - поняття, яке означає сукупність даних про індивіда, які допомагають скласти цілісне уявлення про нього. Створюючи психологічний портрет особистості, дослідник намагається враховати стійкі

психологічні риси, темперамент, ціннісно-смислову сферу, типові моделі поведінки та мотивацію людини [1].

В сучасному світі цифрових технологій люди ведуть профілі у соцмережах з різних причин, та незалежно від мотивації, це призводить до того, що вони залишають цифровий слід. Крім того є ще блоги, відгуки на сайтах, частина з яких містить світлини, реєстрація в онлайн-іграх, відгуки і позначки на гугл-картах тощо. Не виключаємо й фактор «потрапляння у кадр» різних об'єктів та осіб поза їхньою волею: випадкові селфі, різноманітні світлини й відео.

Це все дає широке поле для дослідження. З початку Повномасштабного вторгнення росіян в Україну пошук та аналіз інформації з відкритих джерел набув стратегічного значення.

Всесвітньо прийнята практика називати пошук інформації, яка знаходиться у вільному доступі терміном OSINT (Open Source Intelligence). І вона актуальна і в контексті психології також. Інформація розміщена у відкритих джерелах дозволяє створювати детальний психологічний портрет особистості.

Як інструмент вивчення особистості, OSINT має значний потенціал, але й породжує певні ризики. Розглянемо їх детальніше.

Переваги OSINT:

1. Неінвазивність та природність даних. Інформація, яка збирається, є відбитком поведінкових стратегій індивіда. На відміну від інтерв'ю та опитувань, відповіді на які людина може пригладжувати, чи відповідати неправдиво, у цьому випадку дані є необробленими й природними. Фактично, дослідник отримує «миттєвий знімок» реальної поведінки людини у повсякденному середовищі. Як наслідок, такі дані володіють високою екологічною валідністю – відображають справжні патерни життя, а не ситуацію експерименту

2. Масштабність і репрезентативність. OSINT дозволяє працювати з великими масивами даних (Big Data). Можна проаналізувати роки

активності особи або вибірку з тисяч профілів, що підвищує надійність висновків і дає змогу виявляти тонкі статистичні закономірності.

3. Новий аналітичний інструментарій. Поєднання даних відкритих джерел з методами обробки (машинним навчанням, мережевим аналізом) дає можливість прогнозувати психологічні риси та поведінку. В межах т.зв. computational psychology були створені алгоритми, що за цифровим слідом користувача з достатньою точністю визначають його тип особистості, схильності або навіть ризики психічних розладів [2; 160].

Отже OSINT-технології здатні доповнити і розширити результати класичних стандартизованих методів, надавши психологічному портрету особистості персоналізованості й глибини.

Між тим існує ряд викликів, які доведеться вирішувати на шляху застосування цих технологій:

1. Порушення приватності. Не зважаючи на те, що OSINT використовує публічно доступну інформацію, автоматизований збір та агрегування сотень джерел роблять цю практику доволі інтрузивною [3].

2. Обмеження достовірності та упередження. Цифровий слід – неповний портрет особистості. Не всі аспекти характеру відображаються онлайн: деякі люди менше активно присутні в соцмедіа, хтось суворо курує імідж, показуючи лише вибрані сторони. Це може призводити до систематичних викривлень [3].

3. Етичне та соціальне зловживання. Дані з відкритих джерел про психологію людини можуть бути використані не лише на благо, а й зі шкідливою метою [1].

4. Психологічний OSINT може стати інструментом дискримінації або репутаційного тиску. Отже потрібні жорсткі етичні стандарти і регулювання. Збір психологічних даних має здійснюватися відповідально, з повагою до прав людини, а результати – інтерпретуватися обережно, щоб не навішувати ярлики і не порушувати гідність особи [4].

Інформація, яку можна одержати з відкритих джерел надає дослідникам широкі можливості вивчення особистості. Психологічний портрет можна створити на основі реальної поведінки індивіда в цифровому світі.

Це збагачує науку новими даними і методами, проте вимагає усвідомлення етичної відповідальності. Поєднання контент-аналізу, лінгвістичних та поведінкових методів дозволяє глибоко проникнути в психіку людини спираючись на її цифрові сліди. Проте ця сфера потребує етичного і правового регулювання. Також важливим є запобігання хибним інтерпретаціям.

OSINT у сфері психології – потужний інструмент, ефективність і гуманність якого залежить від того, наскільки мудро і відповідально ми навчимося ним користуватися.

Список використаних джерел:

1. Azucar D., Marengo D., Settanni M. Predicting the Big 5 personality traits from digital footprints on social media: A meta-analysis. Personality and Individual Differences. 2018. Vol. 124. P. 150–159.

2. Kosinski M., Stillwell D., Graepel T. Private traits and attributes are predictable from digital records of human behavior. PNAS. 2013. Vol. 110, № 15. P. 5802–5805.

3. Lauterwasser S., Nedzhvetskaya N. Privacy in Public?: The Ethics of Academic Research with Publicly Available Social Media Data. Berkeley Journal of Sociology. 2023. Aug 11.

4.Oerlemans J.-J. Privacy risks from (automated) open source intelligence (OSINT). about:intel. 2022. February 25. URL: https://aboutintel.eu/privacy-and-automated-osint/ (дата звернення: 25.03.2025).

УДК 378.147

АВТОНОМНІСТЬ СТУДЕНТІВ В НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Хомчук О. П.

канд. психол. наук, старший викладач кафедри психології та здоров'я людини

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Павленко О. А.

асистент кафедри психології та здоров'я людини

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. Розглянуто зміст поняття автономності, її роль та умови формування в здобувачів освіти під час навчання. Автономні здобувачі освіти є активними, відповідальними, рефлексивними, впевненими, зацікавленими та мотивованими. Їх самооцінка позитивна, вони вміють покладатися на інших і володіють необхідними навичками міжособистісного спілкування.

Ключові слова: автономність, відповідальність, самостійність, самоорганізація навчання, самооцінка.

Автономне навчання є складною та багатогранною конструкцією, що визначається як здатність учнів самостійно керувати власним навчанням, брати на себе відповідальність за рішення, що стосуються різних аспектів процесу навчання. Проте в автономному навчанні є більше, ніж його суто управлінський аспект. Автономне навчання, перш за все, означає критичне мислення, планування та оцінювання результатів, а також рефлексію, свідоме зусилля з боку здобувача освіти постійно контролювати процес навчання від початку до кінця [2].

Автономія в загальному розумінні означає свободу і право на самоорганізацію. В освіті автономія асоціюється з певною формою свободи, що характеризує процес навчання, а також відносини викладач – здобувач

освіти. Д. Літтл стверджує, що автономія в освіті також пов’язана з такими поняттями, як переговори, участь у прийнятті рішень у колективі, рефлексія та вибір, незалежність, самооцінка та співпраця [6].

Автономне навчання є складною та багатогранною конструкцією. За визначенням Г. Холека, воно розглядається як здатність людини самостійно керувати своєю навчальною діяльністю, відповідальність за рішення, що стосуються різних аспектів цього процесу. Основний вибір стосується управління навчанням, тобто на рівні саморегуляції, самостійного спрямування діяльності, вибір навчальних матеріалів, методів, місця і часу навчання [5].

П. Бенсон вважає, що автономність у навчанні виявляється у критичності мислення, здатності до реалістичного планування та оцінювання навчання, рефлексії, свідомих зусиллях з боку здобувача освіти, систематичному контролі процесу навчання від початку до кінця [1].

Дослідники також вказують, що автономна поведінка викладача сприяє розвитку автономності здобувачів освіти [1, 2, 3, 4, 6]. Автономні вчителі – це незалежні, самодостатні особистості, які беруть на себе етичну відповідальність за своє викладання. Основна роль автономних вчителів у класі – це не передача знань. Натомість вони діють як організатори, радники та джерела інформації.

Таким чином, автономні студенти є активними, відповідальними, рефлексивними, впевненими у собі, зацікавленими та мотивованими. Їх самооцінка позитивна, вони вміють покладатися на інших і володіють необхідними навичками міжособистісного спілкування.

Список використаних джерел:

1.Benson P. A critical view of learner training. Learning Learning Vol. 2. No. 2. 1995. p. 2–6.

2.Camilleri A. The Teacher’s Role in Learner Autonomy. In: Camilleri, G. (ed.). Learner Autonomy: the Teachers’ View. European Centre for Modern Languages. Council of Europe Publishing. 1999. P.35–40.

3.Cammaert G. Formation permanente: nécessité et possibilités. In: Translation, our Future. La traduction, notre avenir. XIth World Conference of FIT. XIe Congrès mondial de la FIT. Mastricht: Euroterm. 1988. P.313–314

4.Fischer A. The Role and Function of Self-Access in Initial teacher Education: Achievement and Challenges in a Hungarian Context. Unpublished Master of Education dissertation. Essex: University of Essex. 1996. p. 45-77.

5.Holec H. Autonomy in Foreign Language Learning. Oxford: Pergamon. 1981. P. 36-44.

6.Little D. Autonomy in language learning. In: Gathercole, I. (ed.). Autonomy in Language Learning. London: CILT. 1990. P. 7–15.

УДК 159.942

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧОГО СЕРЕДОВИЩА У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Кириченко В.М. *старший викладач*
кафедри психології та здоров’я людини
Білоцерківський національний аграрний університет,
м.Біла Церква, Україна

Анотація. Висвітлено проблему створення ефективного здоров'язберігаючого освітнього середовища у закладах вищої освіти. Визначено та обґрунтовано основні організаційно-педагогічні умови формування такого середовища, зокрема професійну готовність викладачів, створення сприятливого психологічного клімату, наявність відповідного матеріально-технічного забезпечення, формування ціннісного ставлення до здоров'я та розвиток мотивації до здорового способу життя. Розкрито роль викладача

фізичного виховання у реалізації здоров'язберігаючих технологій та необхідність постійного моніторингу ефективності здоров'язберігаючого середовища.

Ключові слова: здоров'язберігаюче освітнє середовище, організаційно-педагогічні умови, фізичне виховання, професійна готовність викладачів, моніторинг ефективності.

Проблема створення ефективного здоров'язберігаючого освітнього середовища у закладах вищої освіти набуває особливої актуальності в умовах зростання психоемоційного навантаження та зменшення фізичної активності студентської молоді.

Здоров'язберігаюче освітнє середовище розглядається як інтегративний комплекс умов, що створюються в освітньому процесі та спрямовані на збереження, зміцнення і формування здоров'я всіх його учасників. Ключовими принципами такого середовища є підтримання та зміцнення здоров'я [1].

Принцип підтримання здоров'я реалізується через інтеграцію здоров'язберігаючого компонента у зміст навчальних дисциплін професійної підготовки, організацію продуктивної взаємодії всіх учасників освітнього процесу та формування ціннісного ставлення до здоров'я. Принцип зміцнення здоров'я передбачає систематичне підвищення адаптаційних можливостей організму студентів та розширення їх функціональних резервів через науково обґрунтоване дозування фізичних та психоемоційних навантажень.

На основі проведеного дослідження визначено основні організаційно-педагогічні умови формування здоров'язберігаючого освітнього середовища, які включають: професійну готовність викладацького складу до здоров'язберігаючої діяльності; створення сприятливого психологічного клімату; наявність відповідного матеріально-технічного забезпечення; формування ціннісного ставлення до здоров'я серед усіх учасників освітнього процесу; розвиток мотивації до здорового способу життя [2; 3].

Особлива роль у формуванні здоров'язберігаючого освітнього середовища відводиться викладачу фізичного виховання, який повинен володіти глибокими знаннями здоров'язберігаючих технологій, сучасних методик та форм організації рухової активності, а також здатністю формувати у студентів стійку мотивацію до занять фізичною культурою та спортом.

Така діяльність передбачає реалізацію викладачами низки важливих функцій: діагностичної, проєктувальної, організаційної, мотиваційної та рефлексивної. Ефективність цього процесу забезпечується систематичним застосуванням різноманітних засобів здоров'язберігаючих технологій, включаючи форми фізичної активності, природні оздоровчі фактори та гігієнічні чинники.

Важливою умовою є також забезпечення постійного моніторингу ефективності здоров'язберігаючого середовища та його своєчасної модифікації відповідно до змінних умов та потреб студентів. Це дозволяє своєчасно виявляти проблемні аспекти та вносити необхідні корективи, забезпечуючи безперервне вдосконалення процесу здоров'язбереження.

Таким чином, формування здоров'язберігаючого освітнього середовища у закладах вищої освіти є комплексним процесом, який вимагає системного підходу та реалізації низки організаційно-педагогічних умов, спрямованих на збереження та зміцнення здоров'я студентської молоді, формування ціннісного ставлення до здоров'я та розвиток культури здорового способу життя.

Список використаних джерел:

1. Рибалко Л. М. Технології здоров’язбереження: теорія і практика. Полтава : НУПП, 2022. 324 с.

2. Щербина С. М., Маленков Д. О. Підготовка вчителів фізичної культури до здоров’язбережувальної діяльності – вимога часу. Педагогічне Криворіжжя: педагогічний альманах. Кривий Ріг. 2022. Вип. 8, С. 52 – 54.

3. Mozolev O., Polishchuk O., Shorobura I., Miroshnichenko V., Tushko K., Voloshyn V., Tomkiv I., Binkovskyi OMotor Activity and Physical Abilities of Students in the Conditions of Restrictions of COVID-19. International Journal of Human Movement and Sports Sciences. 2021. 9 (3).

УДК 159.942

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Коваленко А.Ю. асистент кафедри психології та здоров'я людини
Білоцерківський національний аграрний університет,
м.Біла Церква, Україна

Анотація. Проаналізовано сучасний стан проблеми фізичного виховання в закладах вищої освіти, розглянуто теоретичні засади індивідуалізації навчального процесу, а також обґрунтовано критерії диференціації студентів за рівнем фізичної підготовленості. Особливу увагу приділено питанням мотивації різних груп студентів та специфіці дозування фізичних навантажень відповідно до індивідуальних можливостей. Встановлено, що ефективність індивідуалізованого підходу забезпечується комплексним урахуванням морфофункціональних особливостей, рівня фізичної підготовленості та мотиваційних характеристик студентів.

Ключові слова: індивідуалізація, фізичне виховання, студенти, фізична підготовленість, мотивація, диференціація навантажень.

Сучасна система вищої освіти характеризується інтенсифікацією навчального процесу та зростанням інформаційного навантаження на студентів, що призводить до зниження їх рухової активності та погіршення стану здоров'я. За даними досліджень, близько 70% студентської молоді ведуть малорухливий спосіб життя, що негативно впливає на їх фізичний розвиток та функціональні можливості організму [2]. Традиційні форми фізичного виховання часто не враховують індивідуальні особливості студентів, їх вихідний рівень фізичної підготовленості та особисті вподобання, що знижує ефективність навчального процесу та мотивацію до занять.

Індивідуалізація фізичного виховання представляє собою педагогічну стратегію, яка передбачає врахування індивідуальних особливостей студентів та забезпечує оптимальне дозування фізичних навантажень. За твердженням

Круцевич Т., індивідуалізований підхід у фізичному вихованні сприяє більш ефективному розвитку фізичних якостей, формуванню рухових навичок та підвищенню функціональних можливостей організму студентів [3].

Сучасний стан фізичного виховання студентської молоді характеризується низкою проблемних аспектів, серед яких: збільшення кількості студентів з відхиленнями у стані здоров'я, зниження рівня їх фізичної підготовленості, недостатня мотивація до занять фізичною культурою та необхідність впровадження інноваційних технологій в освітній процес.

Індивідуалізація фізичного виховання базується на комплексному врахуванні морфофункціональних особливостей, рівня фізичної підготовленості та мотиваційних характеристик студентів. Ключовим аспектом є об'єктивна оцінка фізичного стану студентів та формування на цій основі однорідних груп для оптимізації навчального процесу.

Дослідження Бондарчук Н. свідчать, що ефективність індивідуалізації забезпечується диференціацією не лише кількісних параметрів навантаження (обсяг, інтенсивність), але й якісних характеристик фізичних вправ (складність, координаційна структура) [1]. Це реалізується через розробку спеціалізованих комплексів вправ, адаптованих до різних рівнів фізичної підготовленості студентів.

Особливої уваги заслуговує проблема мотивації студентів до занять фізичною культурою. За спостереженнями Романенка В., студенти з різним рівнем фізичної підготовленості характеризуються специфічною структурою мотивів: студенти з високим рівнем демонструють стійку внутрішню мотивацію, орієнтовану на досягнення та самовдосконалення, тоді як студенти з середнім та низьким рівнем потребують додаткових зовнішніх стимулів [4].

Індивідуалізація фізичного виховання є ефективним засобом оптимізації навчального процесу, який дозволяє забезпечити врахування індивідуальних особливостей студентів та створити сприятливі умови для їх фізичного розвитку. Ключовими принципами реалізації індивідуалізованого підходу є:

врахування індивідуальних відмінностей, систематичність та послідовність, доступність та посильність, свідомість та активність.

Ефективність індивідуалізації фізичного виховання досягається через:

1. Комплексну діагностику фізичного стану студентів та формування однорідних груп за рівнем фізичної підготовленості.

2. Диференціацію кількісних та якісних параметрів фізичних навантажень відповідно до індивідуальних можливостей студентів.

3. Врахування особливостей мотивації різних груп студентів та застосування відповідних методів стимулювання їх активності.

4. Використання інноваційних технологій та сучасних форм організації занять, що відповідають інтересам студентської молоді.

Перспективними напрямками подальших досліджень є експериментальна перевірка ефективності індивідуалізованого підходу та розробка конкретних методичних рекомендацій щодо його практичної реалізації в умовах закладів вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Бондарчук Н. Диференційований підхід до фізичного виховання студентів з різними рівнями фізичної підготовленості. Молода спортивна наука України. 2018. Вип. 22. С. 26-32.

2. Грибан Г. Фізичне виховання студентів аграрних вищих навчальних закладів. Житомир: Рута, 2018. 326 с.

3. Круцевич Т. Теорія і методика фізичного виховання. Київ: Олімпійська література, 2017. 448 с.

4. Романенко В. Визначення факторів мотивації студентів до регулярних занять фізичною культурою і спортом. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. 2019. Вип. 3. С. 134-139.

УДК 159.953

ТРИВОЖНІСТЬ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Лукавенко О.О.

асистент кафедри психології та здоров'я людини

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. Розглянуто проблему впливу тривожності здобувачів освіти під час війни на успішність та самореалізацію

Ключові слова: стрес, профілактика тривожності, психофізіологічний стан, саморегуляція, стресостійкість

Виконання навчальної програми під час війни вимагає від здобувачів освіти формувати механізми опанування тривожності, підвищувати стресостійкість, розвивати навички саморегуляціїї. Для успішного навчання, реалізації професійних цілей необхідно розуміти позитивні і негативні аспекти тривожності. Якщо еустрес допомагає виконувати поточні задачі та турбуватись про безпеку, то дистрес знижує успішність освітніх процесів, може призвести до погіршення психічного здоров'я та якості життя загалом.

Війна, як екстремальна, надзвичайна ситуація, належить до об'єктивних причин стресу, вона постає постійним зовнішнім довготривалим деструктивним подразником, на боротьбу з яким у людини немає достатньо ресурсів. Довготривалий стрес не припиняє свою дію тривалий час, він негативно впливає на організм, зокрема на поведінкові, емоційні, когнітивні та фізіологічні прояви, викликає погіршення самопочуття, погіршує працездатність, підвищує дратівливість, а також знижує імунітет. [1, с. 96].

Тривожність є одним із найбільш поширених психологічних станів сучасної молоді, що особливо загострюється під час війни. Невизначеність майбутнього, інформаційний тиск, перебування близьких на фронті, проживання в зоні постійних обстрілів у рази посилили тривожні стани всіх вікових категорій, зокрема молодих людей, у яких ще не сформовані механізми

стримування і кореляції тривожних станів. В умовах війни студентам потрібно виконувати навчальну програму, виробляти навички соціалізації та адаптації до нових реалій життя. Відповідно психологам і педагогам важливо діагностувати стан тривожності у студентів різних освітніх програм, щоб у майбутньому випрацювати ефективні методики для її зниження. Високий рівень тривожності стає фоновою перешкодою і негативно впливає на ефективність освітнього процесу, притуплюючи емоційно-вольові реакції студентів, знижуючи рівень готовності до навчальної діяльності, здатність сприймати й розуміти навчальний матеріал, виконувати відповідні практичні завдання.

Щоб зберегти продуктивність і результативність освітньої діяльності, студентам критично важливо знати власні подразники, уміти опановувати себе й виробляти навички вольової саморегуляції та стресостійкості. Анкетування за моделлю «BASIC Ph» Мулі Лахада продемонстрували, що зростання рівня тривожності в студентів активізує когнітивні стратегії, як-от логічне та критичне мислення, аналіз проблеми, планування. Установлений між результатами двох опитувань кореляційний зв’язок Пірсона показав: що нижча тривожність, то вищий рівень застосування уяви та креативності (-0,2128). [2, с. 113-114].

Зростання рівня тривожності в студентів активізує когнітивні стратегії, як-от логічне та критичне мислення, аналіз проблеми, планування. Застосування рольових моделей і соціальної взаємодії може бути одним зі шляхів зниження рівня ситуативної та особистісної тривожності, а отже формувати сприятливі психологічні передумови для розуміння [2, с. 114].

Задача здобувачів освіти дослідити і визначити свої стратегії опанування тривожності, опрацювати індивідуальні техніки саморегуляції та формування навичок критичного й оперативного мислення, самоконтролю, а також розвитку впевненості та соціальної адаптивності. Викладачам ВНЗ варто звертати увагу на психологічний стан молоді і проводити психоедукацію, підтримувати стабільну та толерантну підтримку здобувачів освіти, знайомити з техніками

самодопомоги і заохочувати до підтримки психічного та фізичного здоров'я студентів.

Список використаних джерел

1. Предко В.В. Вплив війни на зміну рівня стресу та стратегій збереження життєстійкості українців. Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського Том 33 (72). № 4 , 2022

2. Карповець М. В. Стан тривожності студентів як емоційної компоненти розуміння. Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського Том 35 (74). №6, 2024

3.Lahad M. From victim to victor: The Development of the BASIC Ph Model of Coping and Resiliency. Traumatology. 2017. Vol. 23 (1). P. 27-34. https://doi.org/10.1037/trm0000105

УДК 159. 922

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ФОРМУВАННЯ САМОЕФЕКТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ

Петренко О.М.,
асистент кафедри психології та здоров'я людини
Білоцерківський національний аграрний університет,
м. Біла Церква, Україна

Анотація. У статті проаналізовано зміст поняття самоефективності студентів, актуальні виклики її формування, а також значення та умови розвитку в процесі навчання. Самоефективність розглядається як впевненість особистості у власній здатності успішно виконувати конкретні дії. Рівень самомотивації, почуття впевненості у собі та соціально-психологічна адаптація виступають ключовими факторами формування соціальної компетентності, що визначає здатність молодої людини до ініціативності та ефективної взаємодії у соціальному середовищі.

Ключові слова: самоефективність, копінг-стратегії, самомотивація, самоусвідомлення, соціально-психологічна адаптація.

У контексті інтеграції України до європейського та глобального соціокультурного простору, особливо в умовах військового конфлікту, актуальним завданням є формування особистості з високим рівнем суб'єктності, здатної до адаптації в динамічних соціально-економічних реаліях, стратегічного подолання життєвих викликів і продуктивної самореалізації. В умовах війни це набуває особливого значення, оскільки психологічна стійкість, гнучкість мислення та здатність до конструктивного вирішення проблем стають визначальними факторами особистісного та професійного успіху [1]. Одним із напрямів вирішення цієї задачі є дослідження психологічних детермінантів і умов розвитку самоефективності як ключового фактора адаптації, успішної діяльності та побудови соціальних взаємодій молодого людини в умовах кризової та посткризової реальності.

Юнацький вік є сенситивним періодом онтогенетичного розвитку, під час якого формується самоефективність як інтегративне особистісне утворення, що включає розвиток когнітивного потенціалу, професійної ідентичності та екзистенційного самовизначення [2]. В умовах сучасного воєнного стану ці процеси набувають особливої значущості, оскільки молодь стикається з необхідністю адаптації до нестабільного соціально-економічного середовища, підвищеного рівня психоемоційного стресу та акцентуації кризових явищ.

Я-ідентичність, самоповага та вибір адаптивних копінг-стратегій є ключовими предикторами адекватної когнітивно-оцінної рефлексії власних можливостей у юнацького віку, що детермінує особистісну самоактуалізацію та сприяє успішній соціальній інтеграції [3]. Високий рівень суб'єктної активності, сформоване почуття самовпевненості та соціально-психологічна резилієнтність корелюють із розвитком комунікативної компетентності, що обумовлює здатність молодого людини до ініціативної поведінки у міжособистісних взаємодіях.

В умовах воєнного конфлікту актуалізується роль внутрішньої мотивації до навчально-професійної діяльності, оскільки саме вона виступає регулятором цілепокладання, підвищує когнітивну гнучкість та сприяє формуванню

адаптивних моделей поведінки. Це, в свою чергу, забезпечує розвиток фрустраційної толерантності, стресостійкості та наполегливості у досягненні життєвих та професійних цілей навіть у кризових умовах [4].

Водночас молодь характеризується найнижчим рівнем задоволеності екзистенційними смислами, зниженою самооцінкою та загальним почуттям невизначеності. Студентський кризовий стан супроводжується посиленням критичного ставлення до викладачів, зростаючим розчаруванням у процесі навчання, вибраної професійної траєкторії та власних майбутніх перспектив. Криза переходу від юності до ранньої дорослості обумовлює необхідність підвищеної відповідальності в ключових сферах життєдіяльності, зокрема у професійній підготовці як основному виді діяльності студента, а також у сфері соціальної взаємодії, що є визначальним фактором особистісної та професійної самореалізації [1,5].

Українські вчені досліджують феномен самоефективності у різних наукових контекстах, зокрема у рамках педагогічної парадигми (Т. І. Кремешна), кросс-культурної адаптації (І. В. Брунова-Калісецька), сімейного благополуччя (Т. М. Зелінська), мотивації досягнення (С. С. Занюкєва) та особистісної детермінанти піклування про себе (І. В. Михайлова) [2].

Аналіз сучасних наукових джерел свідчить про відсутність спеціалізованих досліджень, присвячених психологічним особливостям становлення самоефективності в юнацькому віці, хоча саме цей період є критичним для формування впевненості у власних можливостях та стійкості до викликів зовнішньої середовища [1,4]. В умовах воєнної години та постійної соціально-економічної турбулентності актуалізується потреба комплексного вивчення цього феномену не на побіжному рівні, а як самостійного психологічного конструкту.

Значність такого дослідження обумовлюється необхідністю визначення структурних компонентів самоефективності, її критеріїв, механізмів формування та взаємозв'язку з іншими особистісними детермінантами. Це дозволить розробити науково обґрунтовані підходи до психокорекційного

впливу, спрямованого на посилення самоефективності студентської молоді, що є критично важливим у процесі адаптації до кризових умов та забезпечення їхньої професійної та особистісної реалізації [6].

Список використаних джерел:

1. Хурчак А.Е. Психологічні особливості амбівалентності атитюдів у юнацькому віці: дис. кандидата психол. наук: 19.00.07 /НПУ імені М.П. Драгоманова / Хурчак Ангеліна Едуардівна. Київ, 2004. 254 с.

2. Зелінська Т.М. Амбівалентність особистості: теорія, діагностика і психокорекція: Навч. посіб. / Тетяна Миколаївна Зелінська. Київ: 2010. 256 с.

3. Хазратова Н.В. Включення студента до соціально-психологічного простору ВНЗ: типи особистісних проблем та консультативна робота з студентами. Практична психологія та соціальна робота. 2000. №2.

4. Кремешна Т.І.Формування педагогічної самоефективності майбутніх учителів музики: дис. … кандидата пед. наук : 13.00.04. Київ, 2008. 258 с.

5. Михайлова І.В. Особистісні детермінанти прояву турботи про себе у ранньому юнацькому віці: дис. … кандидата психол. наук: 19.00.07. Київ:, 2009. 269 с.

6. Соколова І.М. Психофізіологічні основи попередження дезадаптації студентів перших років навчання: автореферат дис. д-ра психол. наук: 19.00.02 “Психофізіологія”: Інститут психології ім. Г.С. Костюка АМН України. Київ:, 2008. 32 с.

УДК 364.632/.636-053.6'06

ОСОБЛИВОСТІ БУЛІНГУ СЕРЕД СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Дорошенко І.В.

старший викладач кафедри психології та розвитку людини

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. У статті наведено аналіз основних теоретичних підходів до вивчення проблеми булінгу серед сучасної молоді. Наведено результати дослідження особливостей булінгу студентів. Підкреслюється вплив стресу, емоційного стану, рівня самооцінки та небезпеки на психічний стан. Особлива увага приділяється причинам булінгу та шляхам його подолання.

***Ключові слова*:** булінг, кібербулінг, психологічний стан, жертва, булер, самооцінка.

Поняття булінгу існувало впродовж декількох століть, однак розвиток сучасних технологій, соціальних мереж та зміна соціальних норм породжують зміни і в різновидах даного явища. Булінг серед сучасної молоді не є поодиноким випадком, а становить глобальну проблему. Спочатку до булінгу відносили фізичні чи словесні агресивні дії або висміювання, нині розповсюджений ще кібербулінг, економічний, психологічний та сексуальний булінг. Він може завдавати вагомої шкоди не лише жертві, але і її оточенню впливаючи на самооцінку молоді, емоційний стан та соціальну адаптацію.

Проблемою булінгу в освітньому середовищі займались А. Барліт, О. Барліт, С. Бурова, М. Дмитренко, А. Король, О. Лавриненко, В. Панок, В. Синьов, Л. Сорочук та інші.

Згідно Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145 поняття булінг визначається як: «діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого» [1].

Нами було проведено емпіричне дослідження на базі Білоцерківського національного аграрного університету восени 2025 року. В експерименті взяли участь 53 студенти (5 хлопців і 48 дівчат), віком 17 – 20 років. Спочатку, було встановлено, що по 26% учасників дослідження вперше зіткнулися з даним явищем ще в сім'ї та на вулиці, в школі відповідний показник становить 85%, а в університеті - 9%. Зокрема свідками булінгу серед студентів стали 32%.

Варто зазначити, що 67% опитаних перебували в ролі жертви, в ролі свідка 56%, 28% стали миротворцями і аж 15% спробували себе в ролі булера.

Цікавим фактом є те, що ініціатором булінгу 61% були сторонні особи, 32% студенти, 24% викладачі, 26% батьки і лише 2% керівництво.

Щодо форм прояву булінгу то думки розділились відповідним чином: 80% зазнали вербальний булінг, через стосунки 50%, кібербулінг 44%, фізичний булінг 37%, сексуальний і упереджений булінг по 13% і економічний булінг 7%.

При цьому кібербулінг дає змогу переслідувати жертву цілодобово, поширювати образливий контент миттєво та залучати велику аудиторію, що робить його ще небезпечнішим, ніж традиційний булінг [2].

Особливу увагу ми приділили реакції на булінг. Більшість респондентів відчули злість 52%, реакцію ступора мали 48%, почали боротись 46%, страх опанував у 44%, безпорадність проявили 43%, почали втікати 20% і 15% кричали про допомогу.

Позитивним фактом є те, що 52% опитаних отримали допомогу після випадку булінгу. Найбільшу надію опитувані покладають на законодавчу базу і систему покарання 70%, профілактику булінгу 56%, введення занять з булінгу 54%, правоохоронним органам довіряють 52% і лише 15% чекають допомоги від спостерігачів.

За результатами опитування щодо булінгу в університеті слід звертатись до куратора 80%, в деканат 46%, до друзів 43%, на гарячу лінію 39%, до батьків 35%, до вищого керівництва 28%. Негативним показником є те, що 32% боялись звернутись за допомогою, щоб не було гірше, 35% вважали що то не серйозно, 20% не знали до кого звернутись і 11% зайняли позицію підкорення.

Також ми дослідили почуття жертв після булінгу: 59% були пригнічені, 37% пасивні, по 33% були агресивні і відчували провину та сором, а 27% опитаних були налякані. Наслідком булінгу стала занижена самооцінка та погіршення психологічного стану у 44% молоді.

Відповідальним за наслідки булінгу студенти визнали булера – 50 опитаних, соціальні мережі 39%, батьків 35%, по 13% навчальні заклади і держава та

правоохоронці, жертва 6% та 2% інші люди. Самим оптимістичним показником є те, що 70% молоді знають як потрібно реагувати у випадку булінгу.

Таким чином, дослідження особливостей булінгу сучасної молоді є вкрай актуальним, оскільки воно допоможе не лише попередити випадки булінгу, але й сприятиме розробці програм підтримки жертв, що забезпечать стійкість до боротьби проти насильства в будь-якому вигляді та сприятимуть успішному самоствердженню в соціумі.

Для ефективної боротьби з булінгом доцільно впроваджувати програми профілактики, підвищення обізнаності та підтримки сучасної молоді, забезпечувати належні механізми реагування від дорослих і адміністрацій навчальних закладів та правоохоронних органів.

Список використаних джерел:

1. Про освіту : Закон України від 16.07.2019 р. № 2145-VIII : станом на 24 берез. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text

2. Пономаренко Т. І., Сніцар Н. М. Кібербулінг очима старшокласників: досвід, ставлення та наслідки. Перспективи та інновації науки Серія Психологія. 2025. № 2(48). С. 1691 – 1700.

УДК 159.9:004:378.147

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У ВИВЧЕННІ ПСИХОДІАГНОСТИКИ: РОЛЬ ІКТ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ

Пономаренко Т. І.,
доктор філософії у галузі психології,
доцент кафедри права та соціально-поведінкових наук
Білоцерківський інститут економіки та управління,
Університету «Україна»
м. Біла Церква, Україна

Анотація. В статті представлені можливості впровадження ІКТ в професійнупідготовку майбутніх психологів, зокрема, в контексті викладання дисципліни «Психодіагностика». Така інтеграція сприяє автоматизації аналізу результатів тестування, моделюванню діагностичних ситуацій і застосуванню спеціалізованого програмного забезпечення. Це дозволяє не лише підвищити ефективність навчального процесу, а й сформувати у студентів необхідні практичні навички.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, психодіагностика, майбутні психологи, професійна підготовка, психологічне дослідження.

Сучасний розвиток науки та технологій зумовлює необхідність впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у сферу освіти, зокрема у процес підготовки майбутніх психологів. «Психодіагностика» є ключовою дисципліною у професійному становленні фахівців цієї галузі, оскільки передбачає оволодіння методами оцінки психічних станів і характеристик особистості. Традиційні методи навчання психодіагностики, засновані переважно на теоретичному матеріалі та паперових тестових методиках, часто не відповідають сучасним викликам і вимогам до професійної діяльності психолога.

Використання ІКТ у викладанні «Психодіагностики» відкриває нові можливості для інтерактивного та практико-орієнтованого навчання, дозволяє автоматизувати процеси аналізу результатів тестувань, моделювати реальні діагностичні ситуації, проводити віртуальні тренінги та використовувати спеціалізоване програмне забезпечення для психологічного тестування. Це сприяє формуванню у студентів не лише теоретичних знань, а й практичних навичок, необхідних для ефективної професійної діяльності [3].

Актуальність дослідження також обумовлена потребою у підготовці майбутніх психологів до роботи в умовах цифрового середовища, що передбачає використання електронних ресурсів, дистанційних технологій та онлайн-інструментів для проведення психодіагностичних досліджень. Інтеграція ІКТ у навчальний процес сприяє підвищенню якості освіти, розвитку критичного мислення, вдосконаленню навичок аналізу та інтерпретації психологічних даних.

Таким чином, дослідження інноваційних підходів до навчання «Психодіагностики» із залученням ІКТ є надзвичайно важливим для оптимізації освітнього процесу, підвищення його ефективності та відповідності сучасним вимогам професійної підготовки студентів-психологів.

Так, у процесі вивчення студентами-психологами дисципліни Психодіагностика» використовувати широкий спектр ІКТ, які допомагають автоматизувати процес психодіагностики, аналізувати результати та підвищувати ефективність навчання. Ось основні групи таких технологій.

Онлайн-платформи та інтерактивні тести – забезпечують доступ до психологічних тестів, їх автоматичну перевірку та аналіз.

- Google Forms, Microsoft Forms – для створення простих психологічних опитувань та тестів.
- SurveyMonkey, Qualtrics – професійні сервіси для психологічних досліджень і збору даних.
- Psytests.org, 16personalities.com – онлайн-ресурси для проведення психодіагностики особистості.

Україномовні *онлйн-ресурси з психодіагностичними методиками та тестами, що мають автоматичний підрахунок*:

- eztests.xyz – ресурс на якому зібрані автоматизовані тести для діагностики ПТСР, ґендерних особливостей, індивідуально-психологічних тта соціальних особливостей особистості, психічного хдоров'я, харчових розладів, професійних схильностей,материнства, благополуччя, лідерства та схильності до спорту. Методика також мають варіант іноземними мовами: англійська, італійська, французька, німецька, польська тощо[2].
- Online Test Pad – психологічні тести онлайн. На сайті представлені такі категорії тестів: «про любов», «про роботу», «пізнати себе», «для дівчат та чоловіків», «пізнай сам себе», «для дітей та батьків», «спілкування».

Психодіагностичне дослідження не проводиться без використання *методів математичної статистики*. Деякі представлені в програмному забезпеченні Excel. В рамках кваліфікаційних робіт студентів (курсові,

бакалаврські, магістерські) доцільним є пошук кореляційних зв'язків та відмінностей. Ці та інші математичні операції можна здійснити за допомогою **IBM SPSS Statistics** – це одна з найпопулярніших програм для статистичного аналізу даних, широко використовувана в психологічних дослідженнях, зокрема у психодіагностиці. Цей інструмент дозволяє обробляти результати тестувань, виявляти закономірності та формувати прогностичні моделі. Проте, таке програмне забезпечення є дороговартісним і не завжди доступним для студентів. Натомість, доступним є можливості ресурсу eztests.xyz за допомогою якого моживо обрахувати [1]:

- Альфа Кронбаха (коефіцієнт надійності тесту) – використовується для оцінки внутрішньої узгодженості (надійності) психодіагностичного тесту. Чим вищий коефіцієнт (від 0 до 1), тим стабільніше тест вимірює одну й ту саму характеристику. Значення ≥ 0.7 вважається прийнятним для досліджень.
- Дисперсійний аналіз ANOVA (однофакторний) – перевіряє, чи є статистично значущі відмінності між середніми значеннями трьох і більше груп. Визначає, чи впливає один незалежний фактор (змінна) на залежну змінну. Використовується, коли дані мають нормальний розподіл.
- Коефіцієнт кореляції Пірсона (r-Пірсона) – оцінює лінійний зв'язок між двома кількісними змінними.
- Коефіцієнт рангової кореляції Спірмена (r-Спірмена) – використовується для аналізу нелінійних або рангових (порядкових) даних. Досліджує монотонний зв'язок між двома змінними. Значення інтерпретуються аналогічно r-Пірсона, але метод менш чутливий до викидів.
- Критерій Краскела-Уолліса (H-критерій) – забезпечує непараметричний аналог однофакторного ANOVA для порівняння трьох і більше груп. Використовується, коли дані не мають нормального розподілу.
- t-критерій Стьюдента – перевіряє, чи є значущі відмінності між середніми значеннями двох незалежних (або залежних) груп. Вимагає нормального розподілу даних.

•U-критерій Манна-Уітні – це непараметричний аналог t-критерію Стьюдента. Використовується, коли необхідно порівняти дві незалежні групи, але дані не відповідають нормальному розподілу.

•Метод φ («кутове перетворення Фішера») – застосовується для аналізу двох частотних показників, виражених у відсотках (наприклад, успішність двох груп студентів). Дозволяє перевести відсоткові дані в нормальний розподіл і застосовувати параметричні методи аналізу.

Хочемо наголосити, що в умовах війни навчальний процес є неможливим без *технологій дистанційного навчання та освітніх платформи* таких, як:

•Moodle, Google Classroom – освітні платформи для організації дистанційного навчання;

•Zoom, Microsoft Teams, Google Meet – для онлайн-супервізії, аналізу кейсів та інтерпретації тестових результатів.

Таким чином, використання ІКТ у психодіагностиці значно покращує точність, ефективність та доступність психологічного тестування. Інтеграція цифрових технологій у навчальний процес майбутніх психологів сприяє їхній підготовці до роботи в сучасному інформаційному середовищі.

Список використаних джерел:

1.Автоматичний підрахунок: критерії. Eztests. URL: **https://www.eztests.xyz** (дата звернення: 21.03.2025).

2.Психологічні методики та тести. Eztests. URL: https://www.eztests.xyz (дата звернення: 21.03.2025).

3.Vovk Y., Ponomarenko T. IC competence' and attitude' teachers to introduction of ICT in future psychologists' distance learning during retractions periods in ukrainian university. Conhecimento & Diversidade. 2023. №15 (36).

УДК 159.942

МОДЕЛЬ ІНТЕГРАЦІЇ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СИСТЕМУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Трофіменко В.О. старший викладач кафедри психології та здоров'я людини
Білоцерківський національний аграрний університет,
м.Біла Церква, Україна

Анотація. Розглянуто теоретичні засади інтеграції здоров'язберігаючих технологій у систему фізичного виховання закладів вищої освіти. Представлено модель інтеграції здоров'язберігаючих технологій, яка охоплює п'ять ключових векторів: професійну спрямованість, теоретико-методологічну підготовку, практичні компетентності, емоційний інтелект та систему моніторингу й оцінки ефективності. Обґрунтовано необхідність створення здоров'язберігаючого освітнього середовища для формування культури здоров'я студентської молоді.

Ключові слова здоров'язберігаючі технології, фізичне виховання, заклади вищої освіти, здоров'я здобувачів освіти, професійна компетентність, емоційний інтелект.

Сучасний стан здоров'я студентської молоді є одним із найактуальніших викликів системи вищої освіти України. Традиційні підходи до організації фізичного виховання вже не відповідають потребам сьогодення та не забезпечують формування у студентів стійкої мотивації до збереження власного здоров'я. Тому особливої актуальності набуває розробка та впровадження концептуальної моделі інтеграції здоров'язберігаючих технологій у систему фізичного виховання закладів вищої освіти.

Здоров'язберігаючі технології розглядаються нами як комплексний педагогічний процес, спрямований на збереження, зміцнення та покращення здоров'я студентської молоді шляхом поєднання інтелектуальної та фізичної дієздатності засобами фізичної культури і спорту з формуванням стійкої мотивації до фізичного самовдосконалення [1].

Модель інтеграції здоров'язберігаючих технологій передбачає взаємодію п'яти ключових векторів: професійної спрямованості, теоретико-методологічної підготовки, практичних компетентностей, емоційного інтелекту та системи моніторингу й оцінки ефективності [2; 3].

Вектор професійної спрямованості включає усвідомлення суспільної значущості здоров'язбереження, формування ціннісного ставлення до здоров'я та розвиток стійкої мотивації до професійного самовдосконалення. Теоретико-методологічна підготовка забезпечує опанування методологічних основ здоров'язбереження та систематичне оновлення науково-методичної бази.

Практичні компетентності охоплюють гностичний, комунікативний, конструктивний, організаційний та проєктувальний компоненти, які забезпечують здатність викладачів ефективно реалізовувати здоров'язберігаючі технології. Особливу роль відіграє розвиток емоційного інтелекту викладачів, що включає здатність до емпатії, управління власними емоціями та створення позитивного психологічного клімату.

Важливим компонентом моделі є система моніторингу та оцінки ефективності здоров'язберігаючої діяльності, що дозволяє своєчасно виявляти проблемні аспекти та вносити необхідні корективи.

Реалізація запропонованої концептуальної моделі передбачає створення здоров'язберігаючого освітнього середовища, яке ґрунтується на принципах підтримання та зміцнення здоров'я, забезпечуючи оптимальне поєднання фізичних навантажень, психологічного комфорту та сприятливих умов для формування культури здоров'я студентської молоді.

Таким чином, розроблена модель інтеграції здоров'язберігаючих технологій забезпечує системність та цілісність процесу здоров'язбереження у закладах вищої освіти, сприяючи формуванню здорової, фізично активної та професійно компетентної особистості, здатної до самореалізації та постійного самовдосконалення.

Список використаних джерел:

1. Безкопильний О. О. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі. Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2020. 552 с.

2. Данилевич М. Д. Професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту до рекреаційно-оздоровчої діяльності: теоретико-методичний аспект. Львів : ЛА «Піраміда», 2018. 460 с.

3. Носко М. О., Гаркуша С. В., Воєділова О. М., Разумейко Н. С., Багінська О.В. Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання здоров'язбережувальних технологій. *Вісник. Педагогічні науки*. 2018. №156. С. 88-93.

УДК 346

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ В УКРАЇНІ

Дуднік О.К.

к.б.н., доцент, доцент кафедри психології та здоров'я людини,

Заслужений працівник фізичної культури та спорту України

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Максимченко В.І.,

ст. викладач кафедри психології та здоров'я людини,

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. У тезах висвітлено проблематику нормативно-правового регулювання фізичної культури та спорту в Україні.

***Ключові слова*:** нормативно-правовий акт, фізична культура, спорт.

Необхідність дослідження вказаної тематики пов'язана із тим, що в умовах воєнного стану, роль фізичної культури і спорту в Україні зростає, що є важливим для підтримки стійкості України перед викликами війни за незалежність, яка точиться на території нашої країни.

Правовим підґрунтям у сфері фізичної культури та спорту в Україні є система нормативно-правових актів, що регламентують відносини і тим самим виступають основою процесу нормативно-правового регулювання досліджуваної сфери.

З точки зору правової науки «нормативно-правове регулювання» є визначенням меж самореалізації суб'єктів права, та закріплення в правовій нормі та свідомості громадян можливості діяти відповідно до норм права [1, с. 11].

В Україні нормативно - правовим актом, який має найвищу юридичну силу в виступає основний Закон України - Конституція, якою встановлено головні засади правового регулювання всіх суспільних відносин у державі. Зрозуміло, що Конституція України в цілому закладає загальну правову основу для сприяння розвитку фізичної культури та спорту, гарантуючи основні права і свободи громадян.

Міжнародні договори з фізичної культури та спорту регулюють правовідносини між юридичними та фізичними особами - спортсменами, організаціями, що сприяють розвитку спорту, і державами, що підписують договір. Вони повинні переконатися, що їхні закони відповідають положенням міжнародних угод, що вважаються внутрішнім національним законодавством.

Окремим блоком міжнародних нормативно-правових актів, що стосуються сфери фізичної культури і спорту є багатосторонні угоди серед яких: Міжнародна конвенція проти апартеїду у спорті (1985 р.) [2]; Міжнародна конвенція про боротьбу з допінгом у спорті (2005 р.) [3]; Європейська конвенція про насильство та неналежну поведінку з боку глядачів під час спортивних заходів, і зокрема футбольних матчів (1985 р.) [4]; Міжнародна хартія фізичного виховання і спорту [5].Окремими джерелами є акти міжнародних спортивних організацій, таких як:

Міжнародна асоціація атлетичних федерацій (ІААФ), Міжнародна федерація футбольних асоціацій (ФІФА), Міжнародна федерація плавання (ФІНА), Міжнародний олімпійський комітет (МОК) тощо.

До основних законів, що регулюють суспільні відносини сфери фізичної культури і спорту є закони України «Про фізичну культуру і спорт» [6], «Про антидопінговий контроль у спорті» [7], «Про підтримку олімпійського, паралімпійського руху та спорту вищих досягнень в Україні» [8] тощо. Профільним серед них є Закон України про «Про фізичну культуру і спорт» від 24 грудня 1993 року № 3808 [6], що визначає правові, економічні та соціальні основи розвитку фізичної культури і спорту в Україні.

Даним Законом спорт визначається як діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на виявлення та уніфіковане порівняння досягнень людей у фізичній, інтелектуальній та інших підготовленостях шляхом проведення спортивних змагань та відповідної підготовки до них. Спорт має такі напрями: дитячий спорт, дитячо-юнацький спорт, резервний спорт, спорт вищих досягнень, професійний спорт, спорт ветеранів фізичної культури і спорту, спорт ветеранів війни, олімпійський спорт, неолімпійський спорт, службово-прикладний та військово-прикладний спорт, спорт осіб з інвалідністю тощо.

Фізична культура розуміється як діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на забезпечення рухової активності людей з метою їх гармонійного, передусім фізичного, розвитку та ведення здорового способу життя. Фізична культура має такі напрями: фізичне виховання різних груп населення, масовий спорт, фізкультурно-спортивна реабілітація.

Особливо важливою є стаття 45 даного закону, що вказує на порядок вирішення спорів, що виникають між суб'єктами у сфері спорту. Так, спірні питання, які стосуються взаємин в сфері спорту вирішуються в рамках діяльності спортивного третейського суду, що на нашу думку, сприяє справедливому та ефективному розв'язанню конфліктів. Таким чином дана стаття вагомо впливає на правове регулювання в сфері фізичної культури і

спорту, надаючи правову основу для організації та проведення заходів, встановлюючи правила для міжнародної співпраці, комерціалізації спортивних заходів, підприємницької діяльності в сфері мас-медіа та реклами. Це сприяє розвитку спортивної індустрії, залученню інвестицій та підвищенню якості спортивних заходів.

Отже, нормативно - правове регулювання у сфері фізичної культури та спорту в Україні є фундаментальним. Законодавство України має міцну правову базу, що забезпечує чітке розуміння прав, правил та обов'язків.

Список використаних джерел:

1. Куракін О. М. Поняття і зміст нормативно-правового регулювання як юридичного явища. Держава та регіони. Сер. : Право. 2013. № 3. С. 10-15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drp_2013_3_4

2. Міжнародна конвенція проти апартеїду в спорті : Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 10.12.1985 : станом на 8 трав. 1987 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_122#Text

3. Міжнародна конвенція про боротьбу з допінгом у спорті : Конвенція Орг. об'єдн. націй з питань освіти, науки та культури від 18.11.2005 : станом на 3 серп. 2006 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/952_007#Text

4. Європейська конвенція про насильство та неналежну поведінку з боку глядачів під час спортивних заходів, і зокрема футбольних матчів (ETS № 120): Конвенція Ради Європи від 19.08.1985 № ETS N 120 : станом на 15 листоп. 2001 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_003#Text

5. Міжнародна хартія фізичного виховання та спорту : Хартія Орг. об'єдн. націй з питань освіти, науки та культури від 21.11.1978. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_350#Text

6. Про фізичну культуру і спорт : Закон України від 24.12.1993 № 3808-XII : станом на 6 жовт. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text

7. Про антидопінговий контроль у спорті : Закон України від 07.02.2017 № 1835-VIII : станом на 15 лип. 2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1835-19#Text

8. Про підтримку олімпійського, паралімпійського руху та спорту вищих досягнень в Україні : Закон України від 14.09.2000 № 1954-III : станом на 1 січ. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1954-14#Text

УДК 159.964.21:159.923

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ НА ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Пахомова А.О.

к.ю.н., магістрант

Білоцерківський інститут неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України

м. Біла Церква, Україна

Анотація. Економічний, соціальний та політичний вплив пандемії на наше життя важко переоцінити. Він тягнеться від переосмислення соціальних взаємодій до загроз деяким демократичним державам. Які ж зміни залишаються з нами після COVID-19?

Ключові слова: пандемія, психологія особистості, конфліктність.

Вплив пандемії на індивідуально-психологічні особливості особистості

Економічний, соціальний та політичний вплив пандемії на наше життя важко переоцінити. Він тягнеться від переосмислення соціальних взаємодій до загроз деяким демократичним державам. Які ж зміни залишаються з нами після COVID-19?

Ключові слова: пандемія, психологія особистості, конфліктність.

Світова економіка вже потребує всебічного підвищення вимог до технологічної кваліфікації працівників, що зумовлено демографією та глобалізацією, які в умовах пандемії змушені будуть трансформуватися. Ці процеси, такі як зниження транскордонної мобільності, яка для західних суспільств була звичним явищем практично з 60-х років. XX ст., Соціальне дистанціювання, самоізоляція,

змінюють спосіб роботи величезних мас людей і впливають на відносну важливість навичок на ринку праці. Досвід аналізу Великої рецесії передбачає, що поточна криза COVID-19 може прискорити ці зміни, підвищуючи вимоги до реалізації трудових навичок без перетину кордонів.

Іншим чинником об'єктивно стане прискорення впровадження дистанційних онлайн технологій і, отже, трансформація попиту на професійні навички. Слід очікувати, що профілювання навичок та навчання дорослих стануть ще важливішими, щоб допомогти безробітним перекваліфікуватися на роботу, яка матиме великий попит у період після COVID. У таких умовах онлайн-навчання набуде поширення порівнянного з поширенням заочного навчання у другій половині XX ст. Безумовно, воно широко використовувалося і до часу кризи для завершення поточного навчання або для заповнення періодів бездіяльності за схемами короткострокової роботи, але тепер слід очікувати на її інтеграцію у значно ширший освітній контекст.

Нова роль очікує на соціальне підприємництво. Оскільки соціально-економічні характеристики актуальної ситуації показують, що пандемія призведе до крайньої бідності десятки, якщо не сотні мільйонів людей, по всьому світу, гостро знадобляться інноваційні та локалізовані рішення, щоб допомогти найбільш вразливим та ізольованим групам. Соціальне підприємництво – це спосіб окремих осіб і підприємств вирішувати проблеми або без прибутку, або поєднуючи прибуткові цілі з користю суспільству. Соціальні підприємці можуть знайти свій шлях у нові галузі, що розвиваються (охорона здоров'я, транспорт і логістика, промисловість та енергетика), забезпечити нові робочі місця (догляд за літніми людьми, збір сміття, служби доставки) та нові бізнес-моделі (віддалена робота, неповний робочий день, погодинна робота, інсорсинг, децентр). Нарешті пандемія показала, що ми маємо зосередити увагу на запобіганні, а не на пом'якшенні наслідків. Соціальне підприємництво є життєво важливим для створення сталого соціально-економічного розвитку [1, с. 7].

У свою чергу, у соціальному плані, на сучасну цивілізацію очікує підвищення рівня суспільного співробітництва, його активізація. Незважаючи на

парадоксальність цього твердження, яке мабуть можна оскаржити, апелюючи до того, що відповіддю на пандемію було закриття національних кордонів і введення заходів ізоляції, єдиний спосіб повернутися до нормального життя та захистити себе від майбутніх загроз – це співпрацювати та ділитися інформацією. Коронавірус ясно показав, яких драматичних змін може призвести одне локальне порушення. Апокаліптичні сцени з далекого Уханя швидко стали реальністю для майже 4 мільярдів людей. Глибоке почуття взаємопов'язаності та взаємозалежності між людьми посилюється не тільки по відношенню до інших країн і суспільств, але й у тому, як ми взаємодіємо з природою, планетою, як цілісним організмом.

У таких умовах закономірно буде необхідно переосмислити соціальну взаємодію. Наскільки зміниться наше неформальне повсякденне спілкування? Певною мірою ми повинні пройти процес «розучування» нових звичок, які, натомість старих, мають стати частиною нашої соціальної тканини. У різних культурах такі зміни відбуватимуться однаково. Водночас такі широкі і глибокі соціальні трансформації вимагатимуть поставити на новий рівень систему їх моніторингу та оцінки. Існуючі системи моніторингу та оцінки, орієнтовані на доцільність соціальних заходів та допомогу в адаптації до актуальних умов ініціатив, проектів, програм тощо. У реаліях після COVID-19, що змінилися, на передній план вийдуть питання відстеження трансформацій і протікання перетворень, покликані допомогти нам зрозуміти – як змінюються наші соціальні цінності і, тільки потім, – які заходи найкраще цим зміненим цінностям відповідають.

Список використаних джерел:

1. Оганесян, Т., Литвинова, Л. (2023). Вплив пандемії COVID-19 на психологічний стан людини. *Молодий вчений,* 6 (118), 5-10.